

سفال ایرانی

بررسی سفالینه‌های ایرانی
مجموعه نخست وزیری

نوشته:
محمد یوسف کیانی

طرح و تنظیم و نظارت چاپ از
فریدون صادقین

کتابخانه انشکاد، رس اصفهان
شماره ثبت ۱۰۲۰۵
تاریخ ۷۹، ۱، ۲۸
کتابخانه دانشکده پدیس اصف

تهران ۱۳۵۷ خورشیدی
(۲۵۳۷ شاهنشاهی)

از انتشارات مخصوص نخست وزیری

فهرست مطالب

۸	پیشگفتار
۱۱	بررسی سفالینه‌های ایرانی مجموعه نخست‌وزیری
۲۷	محوطه‌های باستانی
۳۲	نقشه مناطق باستانی
۳۳	نمودار تمدن و سلسله‌ها
۳۵	منابع
۳۷	شرح تصاویر
۳۹	کاتالوگ

پیشگفتار

سرزمین کهنسال ایران، با موقعیت خاص جغرافیائی، و قرار گرفتن بر شاهراه تمدنهای شرق و غرب از دیرباز از دیدگاه هنری از اهمیت ویژه‌ای برخوردار بوده است.

نام ایران، از کلمه آریا، نام قومی که حدود اواسط هزاره اول پیش از میلاد به آسیای میانه و پنج سده بعد به سرزمین ایران زمین مهاجرت کرده مشتق گردیده است. قوم آریائی در حدود سال ۷۰۸ پیش از میلاد اولین سلسله ایرانی «ماد» را در شمال ایران تأسیس کرده و تا حدود سال ۵۵۰ پیش از میلاد به حکمرانی ادامه دادند. بسال ۵۵۰ ق. م. کورش با متحد کردن قسمتهای مختلفه سلسله بزرگ هخامنشی را تأسیس کرد و در زمان شاهنشاهی داریوش، کشور ایران از غرب تا مدیترانه و از شرق تا دره هند توسعه یافت. در این دوره کشورهای متمدن آن زمان مانند مصر، یونان، بابل، ارمنستان و ایلام با هنر و تمدن ایران آشنا و در یکدیگر تأثیر بخشیدند. در عصر هخامنشی هنرهای گوناگون چون فلز کاری، سفال سازی و معماری تحول و توسعه یافت و آثار هنری باقیمانده از این دوره، چون تخت جمشید، بیستون، نقش رستم و دیگر آثار معماری گواه صادقی از اهمیت هنری این دوره است. در سال ۳۳۰ پیش از میلاد، شاهنشاهی هخامنشی با حمله اسکندر مقدونی و کشته شدن داریوش سوم منقرض گردید.

با گذشت زمانی کوتاه از حمله اسکندر در حدود سال ۲۵۰ پیش از میلاد قوم پارت که از شمال شرق ایران برخاسته بود بحکومت رسید.

در دوره پانصدساله حکومت پارتیان حدود کشور توسعه یافت و به دوره هخامنشی رسید و فعالیت هنری پارتها به شیوه سنت‌های گذشته و بهره‌گیری از هنر غرب ادامه یافت، ولی ویژه‌گی‌های هنری گوناگون عصر پارتیان بعلت عدم تحقیقات و بررسی کافی کاملاً شناخته نشده اما بدون شک تحقیقات آینده آگاهی ما را از این دوره طولانی‌ترین سلسله‌های ایران ممکن خواهد ساخت.

حدود سال ۲۶۶ میلادی، سلسله ساسانی با بقدرت رسیدن اردشیر ساسانی تأسیس یافت و عصر ساسانی را میتوان یکی از درخشانترین دوره‌های هنری زمان تاریخی دانست. در این دوره بر اثر توسعه کشور از شرق و غرب، هنر ساسانی بر دیگر سرزمینهایی که در مرز ایران قرار داشتند مانند افغانستان، سوریه، عراق و آسیای صغیر تأثیر گرفتند و از غنای هنر و تمدن ایران بهره‌مند شدند.

از دوره ساسانیان آثار معماری متعددی مانند طاق بستان، فیروز آباد، سروستان، مدائن و تخت سلیمان معرف عظمت و اهمیت هنر این دوره است. بعلاوه بموازات هنر معماری، هنرهای دیگر چون فلزکاری، سفالسازی، گچبری نیز از اهمیت ویژه‌ای برخوردار بوده است.

در اواسط سده هفتم میلادی، سلسله ساسانی با حمله اعراب پایان گرفت و با ظهور اسلام سرنوشت سیاسی و هنری کشورهای متمدن تحت تسلط اعراب دگرگون گردید. گرچه در سده‌های اولیه اسلامی ساخت آثار هنری در ایران به روش قبل از اسلام متوقف گردید اما بتدریج فعالیت هنری ملهم از شیوه و سنت عصر ساسانی بشکل تازه‌ای رونق گرفت.

از سده‌های دوم و سوم هجری، سلسله‌های مستقل و ملی مانند طاهریان، صفاریان، سامانیان، حکومت‌های جدید را بنیان نهادند. در این عصر، هنرهای گوناگون با بهره‌گیری از سبک متقدم توسعه یافت. از اوایل سده پنجم هجری، تا اواسط سده ششم، سلجوقیان در ایران بحکومت رسیدند. هنرهای مختلف این دوره چون سفالسازی، فلزکاری و معماری بحد اعلای شکوفائی رسید و در واقع میتوان زمان سلجوقی را یکی از مهمترین ادوار هنری بعد از اسلام شمرد.

هجوم مغولان در اوایل سده هفتم هجری توسط چنگیز و مجدداً در سده هشتم بوسیله تیمور بسیاری از شهرها و مراکز هنری را به‌ویرانی کشاند ولی در هر دو مرحله پس از زمانی کوتاه فعالیت هنری با بهره‌گیری از شیوه گذشته و تأثیرپذیری از هنر شرق و توسعه و ادامه یافت و شهرهایی چون اصفهان، سمرقند و بخارا از مراکز مهم هنری گردید.

در اوایل سده نهم هجری، با آغاز حکومت صفویان، علاوه بر دگرگونی سیاسی تغییرات شگرفی در توسعه هنرهای گوناگون مانند قالبی‌بافی، فلزکاری، معماری و تزئینات آن بوجود آمد و آثار باقیمانده از این دوره مانند بناهای مذهبی و غیر مذهبی در شهرهای ایران بویژه در پایتخت آنها چون تبریز، قزوین و اصفهان و آثار متعدد هنری در موزه‌ها و مجموعه‌ها نمایانگر عظمت و شکوه پیشرفت فرهنگ و هنر در این دوره از تاریخ ایران است.

از سده دوازدهم هجری، هنر و تمدن جدید اروپائی و دنیای غرب تغییرات زیادی در شیوه هنری کشورهای کهن و شرقی از جمله ایران بوجود آورد و آفرینش هنرهای گوناگون به روش دیرین ادامه نیافت. ایران، با سهم بسزائی که در بنیان‌گذاری تمدن و فرهنگ جهانی داشته در طی قرون متمادی سنت‌های هنری را ادامه داده و همواره در خلق آثار هنری پیشگام بوده است.

سفالگری که یکی از قدیمی‌ترین دست ساخته هنری بشر بوده، در ایران سابقه طولانی داشته و سفالگران ایرانی در ساخت ظروف سفالین و تحول و تنوع آن پیوسته مبتکر بوده‌اند. در این مختصر سعی خواهد شد هنر «سفالگری» که یکی از زیباترین هنرهای سنتی ایران بوده است اجمالاً بررسی گردد.

بررسی سفالینه‌های ایرانی مجموعه نخست وزیری

سفال، یکی از مهمترین و قدیم‌ترین دست‌ساخته‌های هنری بشر است که از آغاز کار سفالگری تاکنون همچنان پایدار مانده است.

در کاوشهای باستانشناسی که هدف آن آگاهی به هنر و تاریخ و شیوه زندگی اقوام گوناگون است، آثار سفالی قدر و ارزش ویژه‌ای دارد. این ویژگی بیشتر از آن جهت است که مطالعه و بررسی آثار سفالی هر قوم در ادوار متفاوت گشاینده راهی است برای آگاه شدن از شیوه تفکر، مذهب هنر و سرانجام تاریخ و ارتباط ملت‌ها با یکدیگر، در حالیکه دیگر اشیاء هنری چون آثار فلزی، چوب و یا دست‌بافته‌ها بعلت فاسد شدن و یا کاربرد مجدد، این امکان را دشوار میسازد. بنابراین، برای پژوهندگان و یا باستانشناسان، یک قطعه سفال حاوی اطلاعات گویائی است از زندگی اقوام گذشته.

مردم سرزمین ایران، بسبب موقع خاص جغرافیائی و قرار گرفتن بر سر شاهراه تمدن‌هان قدیم، نه تنها از نخستین سازندگان آثار سفالی بوده‌اند بلکه چیره‌دست‌ترین سازنده بشمار میرفته‌اند. کاوشها و پژوهش‌های باستانشناسی نشان داده است که صنعت سفالسازی در ایران قدمت زیادی دارد. مطالعاتی که تاکنون انجام شده و همچنین نتیجه کاوشهای باستانشناسی، همه نمایانگر آن است که در چهار منطقه مسکونی، سفالگری رواج داشته است. این مناطق عبارتند از:

۱ - منطقه غرب کوههای زاگرس نزدیک کرمانشاهان

۲ - کرانه‌های جنوبی دریای خزر

۳ - شمال غرب آذربایجان

۴ - جنوب شرق ایران

کاوشهای جدید در حاشیه کویر و نواحی مرکزی ایران نیز نشان‌داد که در این ناحیه نیز مراکز ساخت سفال وجود داشته که قدمت برخی از آثار آن به هزاره هشتم قبل از میلاد میرسد.

کهن‌ترین آثار سفالی (قبل از تاریخ) تصاویر (۴۰ - ۱)

کهن‌ترین اشیاء سفالی بدست آمده در کاوشهای باستانشناسی ایران، آثار مکشوفه از گنج دره تپه در استان کرمانشاه است که تاریخ آن به هزاره هشتم ق. م میرسد. گنج دره تپه در منطقه غرب کرمانشاه بصورت تلی کوچک در ده کیلومتری شرق هرسین واقع شده و کاوشهای آن توسط دانشگاه اونتاریوی کانادا بسرپرستی فیلیپ اسمیت از سال ۱۳۴۳ شمسی آغاز گردیده است. از دیگر نقاطی که از دوران سفالسازی آثار بدست آمده، غاری است در جنوب مازندران در نزدیکی بهشهر بنام غار کمر بند که سفال‌های آن متعلق به هزاره هشتم ق. م و بنام سفال نئولتیک کمر بند معروف گردیده است. این غار در اکتبر سال ۱۹۴۹ توسط آقای

کارلتون کون (CARLETON, S. COON) حفاری و در آن چهار دوره براساس آثار بدست آمده تشخیص داده شد. در نزدیکی غار کمربند، غار دیگری بنام غار هوتو (HUTO) کشف گردیده که اشیاء سفالی بدست آمده از آنجا از لحاظ تکنیک پیشرفته تر و شبیه سفال هائی است که از چشمه علی نزدیک تهران بدست آمده است.

در مرحله دوم پیشرفت سفالسازی، مناطق گوناگون و مراکز سفالسازی متعددی را می شناسیم که علاوه بر همزمانی، قابل مقایسه با یکدیگر نیز هستند. مهمترین این مراکز عبارتند از چشمه علی نزدیک تهران، زاغه در دشت قزوین و تپه سیلک در کاشان که سفال های مکشوفه از نقاط مذکور اختلاف زیادی با سفال های قدیمی تر دارد. سفال این مراکز بسیار خشن و دارای مغز نرم است که موادی مانند گاه خرد شده و سبزیجات ریز برای چسبندگی به مخلوط اولیه یعنی آب و خاک افزوده اند، چرخ سفالگری هنوز مورد استفاده قرار نگرفته، و حرارت کوره ها هنوز قابل کنترل نبوده است. در نتیجه کوره به آن درجه حرارت نرسیده تا سفال کاملاً سخت و یکرنگ شود. گاهی مغز سفال بعلت کمی درجه حرارت، خاکستری متمایل به سیاه باقیمانده است. شکل ظروف عموماً ساده با کف گود و بدنه کروی است که بصورت کاسه ساخته شده اند. نقوش تزئین روی سفال نیز با رنگی قرمز ترسیم شده و نقوش غالباً هندسی هستند. ساخت این نوع ظروف عموماً به هزاره پنجم و ششم ق. م میرسد.

مرحله بعد، سفالسازی تکامل بیشتری پیدا میکند و گرچه میرساند که هنوز چرخ سفالگری بکار نگرفته بودند ولی ظروف سفالین با ظرافت و دقت بیشتری ساخته شده و در کوره ها حرارت کامل تری دیده اند. نقوش تزئین روی سفال نیز تغییر پیدا کرده و علاوه بر نقوش هندسی از نقوش حیوانات، نباتات به صورت بسیار سمبلیک و مسبک استفاده شده است. یکی از مراکز مهم و عمده ای که این نوع سفال از آن بدست آمده تپه سیلک نزدیک کاشان را میتوان نام برد. ماده ای که برای چسبندگی خمیره سفال به مخلوط خاک و آب اضافه مینمودند، شن نرم و پودر شن بوده که علاوه بر ظرافت و سختی سفال، قابلیت کشش انعطاف خمیر را زیاد میکرد و سفالگران را قادر میساخته تا ظروفی با جدار بسیار ظریف و نازک بسازند. همچنین در این دوره در فرم و شکل سفال نیز تکاملی حاصل شده و ساخت ظروف با کف مقعر و بدنه محدب رایج گردیده است.

در هزاره چهارم قبل از میلاد، با اختراع چرخ سفالگری و استفاده از آن در شکل بخشیدن به ظروف سفالین تحولی جدید در صنعت سفالسازی آغاز میگردد. با استفاده از چرخ سفالگری، علاوه بر آنکه شکل ها متنوع تر و جدار ظروف یکنواخت تر شده تولید آن نیز افزایش یافته است. تزئینات روی ظروف نیز تنوع بیشتری پیدا کرده و ظروف سفالین با تزئین جدیدتر عرضه گردیده است. در کاوش های سالهای اخیر مقدار زیادی از این گونه ظروف در نقاط مختلف کشف گردیده و بعلت گسترش روابط اقتصادی بین قسمتهای مختلف ایران شباهت زیادی در بین ظروف سفالین بدست آمده از نقاط گوناگون دیده میشود.

یکی از مراکز عمده سفالهای چرخ ساز که علاوه بر تنوع شکل و نقش از زیبایی خاصی نیز برخوردار است ظروف سفالین بدست آمده از تپه قبرستان دشت قزوین را میتوان نام برد که با ظروف سفالین مراکز مهم سفالسازی دیگر مانند حصار دامغان و سیلک کاشان در خور مقایسه بوده، که این خود دلیل بر وجود یک ارتباط قوی اقتصادی و اجتماعی بین تمدن های این سه منطقه باستانی است. از آنجائیکه این سه خطه باستانی در کنار غربی و شمال کویر مرکزی قرار دارند بنظر میرسد که با کاوش در دیگر مناطق این حوزه مدارک بیشتری که گویای ارتباط های اجتماعی و اقتصادی باشد بدست آید.

حدود هزاره دوم پیش از میلاد، آثاری از دیگر نقاط باستانی ایران بدست آمده که نمایانگر ویژگیهای هنر سفالسازی این سرزمین است. ظروف ساخته شده این دوره عموماً شامل سبو و کوزه هائی ساده و فاقد تزئین برنگ های خاکستری و دودی براق، قرمز، نخودی و آجری است. بعضی از این ظروف نیز جلا یافته و دارای نقوشی هندسی هستند. تصاویر (۷-۸).

زیباترین ظروفی که در این دوره ساخت آن بعلت جنبه های مذهبی رواج یافته و از اهمیت خاصی برخوردار بوده، میتوان از ظروفی که بشکل مجسمه های حیوان و یا انسان ساخته شده نام برده تصاویر (۲۹-۳۳) این نوع ظروف بیشتر در منطقه گیلان (مارلیک، کلورز و املش) بدست آمده است. این نوع ظروف به شکل حیوانات و انسانهایی که حالات مختلفی را نشان میدهند نیز ساخته شده اند. ظرفهایی که بشکل حیوان ساخته شده اند به دو دسته تقسیم میشوند:

دسته اول، ظروفی که در زندگی روزمره مورد استفاده بوده و دسته دوم، ظروفی که در مراسم مذهبی یا تدفین مردگان بکار میرفته (تصویر ۳۵). ساخت ظروف سفالین بشکل مجسمه انسان و حیوانات تا اواسط هزاره اول قبل از میلاد متداول بوده است.

سفالگری عصر تاریخی

دوره مادها

آگاهی ما از سفالسازی عصر مادها چندان زیاد نیست. کاوشهای اخیر باستانشناسی در مناطق باستانی مهم مانند نوشی جان نزدیک ملایر، بیستون و گیلان، نمونه‌های مختلفی از ظروف سفالین ایندوره بدست داده است. همچنین کاوشهای اخیر مرکز باستانشناسی ایران در محوطه زیویه کردستان نشان داده که سفالگران این منطقه از کشور، در زمان مادها در توسعه و رواج لعاب برای پوشش ظروف سفالین پیشگام بوده‌اند، گرچه استعمال لعاب در پوشش آجر در معبد چغازنبیل در قرن ۱۳ ق. م بکار برده شده است.

دوره هخامنشی تصاویر (۴۲ - ۴۱)

با روی کار آمدن پارس‌ها در قرن ششم پیش از میلاد تحولی در صنعت سفالسازی پدید آمد. علاوه بر ادامه بعضی از سنت‌های سفالسازی پیش از تاریخ، ساخت ظروف به شکل ساغر (ریتون) و ظروف به شکل حیوان که از نظر صورت و تزئین شباهت زیادی با ظروف فلزی این عصر دارد متداول گردید و ساخت ظروف ساده با تزئین نقوش کنده شانه‌ای بصورت خطوط منقور در قسمت فوقانی ظروف نیز رایج شد.

تحول دیگر عصر هخامنشی استفاده از لعاب برای پوشش و تزئین آجر و ظروف سفالین بود. در ایندوره دیواره کاخ‌ها با آجرهای لعابداری که به نقوش انسان و حیوان منقوش شده بود تزئین گردید. در کاوشهای شوش نمونه‌های جالبی از این آجرهای لعابدار بدست آمده است.

دوره اشکانی تصاویر (۴۶ - ۴۳)

تا مدتی قبل، اطلاعات ما از هنرهای مختلف دوره اشکانی تقریباً ناچیز بود و هنگامیکه پوپ (POPE) و گروه همکاران وی مشغول تلویین کتاب (بررسی هنر ایران بودند)، هنوز شهرهای مهم اشکانی ناشناخته مانده و بررسی نشده بود. در واقع در سه دهه گذشته بود که چند شهر مهم اشکانی مانند نسا و دوراوپوس که بترتیب در شوروی و سوریه واقع شده‌اند مورد کاوش و تحقیق قرار گرفته است. در سال‌های اخیر نیز بررسی و کاوش در مناطق دیگر دوره اشکانی مانند کنگاور، شهر قوس، گیلان، سیستان و چند شهر و قلعه در منطقه گرگان آغاز گردیده است.

کاوش و بررسی در شهرهای یاد شده اطلاعاتی از هنرهای مختلف از جمله صنعت سفالسازی بدست داده است.

سفالهای مکشوفه از نواحی یاد شده نشان داده است که سفال‌های دوره پارسی در مراکز مهم پارتیان مانند سوریه، عراق و ایران قابل مقایسه نبوده و هر یک دارای خصوصیات و ویژگی‌های متفاوت بوده است. بطور کلی سفالهای عهد پارسی را میتوان به دو گروه بی‌لعاب و لعابدار تقسیم کرد.

سفالهای بی‌لعاب نیز خود به دو دسته سفال قرمز و خاکستری رنگ تقسیم میشوند.

سفالهای خاکستری شامل کاسه، پیاله و خمره‌های بزرگ است که با کف محذب و بدون تزئین ساخته شده و بعضی از ظروف نیز جلا یافته‌اند.

سفال قرمز رنگ عهد اشکانی که ساخت آن بیشتر از سفال خاکستری مرسوم بوده بصورت کاسه، خمره بزرگ و کوزه با لبه برگشته ساخته شده است.

در این دوره ساخت ساغرهای سفالین بشکل حیوانات با سفال قرمز، خاکستری و حتی نخودی رنگ نیز متداول و مرسوم بوده است. تصاویر (۴۵ - ۴۳).

مهمترین تحول صنعت سفالسازی در عهد پارسی توسعه لعاب قلیایی برای ظروف سفالینی است که از سفال سفید ساخته شده‌اند.

ظروف سفالین با لعاب قلیایی بیشتر به شکل قمقمه و کاسه‌های بزرگ ساخته شده است. تصویر (۴۶) کاسه‌های سفالین معمولاً دارای سه یا چهار پایه صندلی شکل بوده که احتمالاً تحت تأثیر ظروف فلزی چینی ساخته شده است.

علاوه بیشتر ظروف سفالین عصر پارسی با پوشش لعاب قلیایی و تزئینات بصورت خطوط کنده کاری ساخته شده و همچنین

در ایندوره ساخت تابوت سفالی لعابدار برای تدفین مردگان رواج فراوان داشته است.

دوره ساسانی تصاویر (۵۴ - ۴۷)

بطور کلی صنعت سفالسازی دوره ساسانی را میتوان ادامه دوره پارسی دانست با این تفاوت که سفال خاکستری بندرت ساخته میشده است.

سفال عهد ساسانی نیز مانند دوره پارسی به دو نوع لعابدار و بی لعاب تقسیم میشوند. سفال بی لعاب شامل کاسه‌های گوناگون، کوزه و خمره بوده که از سفال قرمز رنگ تقریباً خشن ساخته شده است. ظروف دارای لبه‌های برگشته، بدنه ضخیم و تزئینات آن شامل نقش کنده، قالب زده، نقوش هندسی، نقوش گیاهی و گاهی نوشته پهلوی است.

ظروف زیادی از دوره ساسانی در کاوشهای اخیر بیشاپور، کنگاور، سیراف، تورنگ‌تپه، تخت سلیمان، غبیرا در کرمان و دشت گرگان کشف گردیده است.

نوع دوم سفال دوره ساسانی نوع لعابدار است که مانند عهد اشکانی ساخت آن رواج داشته است. در دوره ساسانی رنگ لعاب قلیائی بیشتر سبز فیروزه‌ای یا آبی فیروزه‌ای بوده که برای پوشش ظروفی چون قمقمه، کوزه و خمره‌های بزرگ استفاده میشده است (تصویر ۵۴). تزئینات روی ظروف با لعاب پوشش قلیائی شامل نقوشی برجسته و افزوده بوده که شانه و قسمت فوقانی ظروف را میپوشانده است. ساخت مجسمه‌های گلی لعابدار و بی لعاب انسان و حیوان نیز در دوره ساسانی رواج کامل داشته و در ادوار اسلامی تحت نفوذ دوره ساسانی ساخت آن ادامه پیدا کرده است.

دوره اسلامی

همزمان با گسترش دین اسلام در اوایل قرن هفتم میلادی، صنعت سفالسازی نیز مانند هنرهای دیگر بتدریج عصر جدیدی را در ایران آغاز کرد. در شروع این دوره سفالسازان از شیوه، سبک و سنتهای دوره قبل از اسلام پیروی میکردند ولی بتدریج بسبب آشنائی با سفالسازی خاور دور مخصوصاً چین و همچنین علل مذهبی تحولات تازه‌ای در صنعت سفالسازی پدید آمد و سفالسازان ایرانی با برخورداری از این آشنائی و الهام از شیوه سنتی خود ظروف سفالین زیبا و متنوعی را عرضه کردند.

تکامل سفالسازی دوره اسلامی را می‌توان به سه دوره کلی تقسیم کرد:

سفال اوائل اسلام	قرون ۴ - ۳ هجری	دوره آل‌بویه و سامانی
سفال قرون وسطی	قرون ۹ - ۵ هجری	دوره سلجوقی، ایلخانی و خوارزمشاهی
سفال قرون متأخر	قرون ۱۳ - ۱۰ هجری	دوره صفویه تا قرن حاضر

در این سه دوره که تقریباً یکپارچه از سال بطول انجامید مراکز سفالسازی متعددی در اغلب شهرهای ایران بوجود آمد و سفالینه‌های متنوعی با سبک خاص هر دوره توسط سفالگران ساخته شد. کاوشهای اخیر شهرهای مهم اسلامی مانند سیراف، نیشابور، فستات، سامره، جرجان و غیره و کشف کوره‌های متعدد سفالسازی بدانها ما درباره صنعت سفالسازی افزوده است. ذکر این نکته ضروری است که در صنعت سفالسازی ادوار اسلامی هنرمندان ایرانی در شیوه سفالسازی و ابداع ظروف سفالین مختلف در مقایسه با هنرمندان دیگر کشورهای اسلامی همیشه پیشگام و مبتکر بوده‌اند.

اوایل اسلام

برای زمانی طولانی سفال‌های مکشوفه از سامره پایتخت دوره کوتاه حکومت عباسیان که توسط هیأت باستانشناسی آلمانی مورد کاوش قرار گرفته بود مبنائی برای مقایسه و تاریخ‌گذاری سفالهای دیگر نقاط اسلامی بشمار می‌آمد ولی با کاوشهای اخیر شهرهای مهم اسلامی و همچنین کشف سفالینه‌های متنوع و کوره‌های سفالگری، تاریخ‌گذاری سفال اوایل اسلام بر مبنای اطلاعات جدید استوار گردید. در بررسی کلی سفال اوایل اسلام که مورد بحث ما است به صنعت سفالسازی دو دوره تاریخی ایران یعنی آل‌بویه و سامانی اشاره خواهد شد.

دوره آل بویه

گرچه نوع بخصوصی از ظروف سفالین این دوره مشخص نگردیده ولی نوع معروف به سفال گیری یا شاملوه از رایج ترین نوع ظروف دوره آل بویه بشمار میاید. خمیر ظروف معمولاً قرمز و دارای لعاب گلی غلیظ بوده که روی آن تزئین بصورت نقش کنده انجام و سپس با لعاب سرب برنگهای سبز و زرد شفاف پوشانده شده است. نقوش ظروف شاملوه شامل طرح های گل و گیاه، هندسی، کتیبه ای و نقوش انسانی و حیوانی که بشکل کاسه، بشقاب و تنگ و حتی بعضی اوقات پلاک های سفالین ساخته میشده است. مراکز ساخت این دسته از ظروف بیشتر شهرهای مهم آن زمان مانند زنجان، گروس، آمل، ساری و جرجان بوده است. ضمناً یادآوری این نکته ضروری است که تزئینات ظروف سفالین شاملوه با تزئینات فلزکاری و سفالسازی دوره ساسانی قابل مقایسه بوده و تزئین بصورت نقش کنده رواج فراوان داشته است.

دوره سامانی تصاویر (۷۶ - ۵۵)

سلسله سامانی یکی از مهمترین سلسله های اولیه ایران بعد از حمله اعراب است. در دوره پادشاهی سامانیان شهرهای بخارا، سمرقند، مرو، نیشابور و کرمان به مراکز مهم هنری شرق جهان اسلام تبدیل شدند و هنرهای مختلف چون معماری و سفالسازی از اهمیت ویژه ای برخوردار گردیدند. در این زمان سفالگران سامانی سبک جدیدی که همان پوشش لعاب گلی (SLIP) بر روی ظروف سفالین باشد بوجود آوردند که در زیبایی تزئینات چندین نوع ظروف سفالین تأثیر فراوانی داشته است. ظروف سفالین عصر سامانی متنوع و شامل:

ظروف با تزئینات سیاه رنگ در زمینه سفید.

ظروف با تزئینات رنگارنگ.

ظروف با تزئینات زرین فام.

و ظروف با تزئینات نقش کنده میباشد.

بطور کلی آشنائی و رواج پوشش گلی روی ظروف سفالین پیشرفت قابل ملاحظه ای برای تزئینات ظروف دربر داشته و این سبک سفالگران را قادر میساخت که بدلخواه خود نقوش مختلف را در کوره های سفالسازی بهتر کنترل نمایند.

از نظر تزئینات ظروفی که با نوشته کوفی آراسته گردیدند جزو قدیمترین گروه قرار میگیرند. این نوع ظروف با رنگهای ارغوانی روی زمینه سفید یا نخودی رنگ نقاشی و سپس با لعاب شفاف پوشش گردیده اند. نوشته های کوفی در روی ظروف که شامل عباراتی چون دعای خیر و آرزوی زندگی طولانی برای صاحبان آنها بود با گذشت زمان بتدریج جنبه تزئین پیدا کرده و سفالگر از خط تنها بعنوان یک عامل تزئینی بهره گرفته است.

مرحله دوم پیشرفت ظروف سفالین با پوشش گلی، ظروفی هستند که با رنگهای مختلف بر روی زمینه سفید یا نخودی رنگ نقاشی شده اند. این ظروف رنگارنگ دارای طرح هایی چون نوشته کوفی، و نقوش اسلیمی بوده که به شکل های گوناگون ساخته میشده اند همچنین گاهی تزئینات ظروف یاد شده با رنگهای شفاف و روشن بر روی زمینه ارغوانی، آجری برعکس گروه ذکر شده در بالا ساخته شده است. نمونه های زیادی از این ظروف سفالین در کاوشهای اخیر آسیای میانه، افغانستان، نیشابور، جرجان و حتی در غیرا (کرمان) بدست آمده است. نوع مهم دیگر ظروف با تزئین رنگارنگ ظروفی هستند که دارای سفالی برنگ نخودی بوده و با نقوش انسانی، حیوان و گاهی طرح های هندسی آرایش گردیده اند.

بنظر میرسد که ساخت این نوع ظروف که آرتورلین (A. LANE) آنرا (ظروف روستائی) نیشابور میخواند فقط در نیشابور متداول بوده و در دیگر مراکز سفالسازی این دوره معمول نبوده است. تزئینات این نوع ظروف قابل مقایسه با نقاشی های دیواری است که در کاوشهای نیشابور کشف گردیده است.

نوع دیگر ظروف رنگارنگ از سفال نخودی، گروهی هستند که با پرندگان در حال راه رفتن یا دویدن و گل های پهن و بزرگ و گاهی نوشته کوفی نقاشی شده و به ظروف (ساری) معروف گردیده اند. با کاوشهای اخیر جرجان و کشف کوره های متعدد سفالسازی بنظر میرسد که محل اصلی ساخت ظروف یاد شده در جرجان بوده و در حال حاضر بعلمت عدم دلائل و اطلاعات کافی از سفالسازی ساری نمیتوان ظروف رنگارنگ را به ساری نسبت داد.

نوع دیگری از ظروف با پوشش لعاب گلی منقوش برنگ سبز زیتونی بر روی زمینه سفید یا نخودی رنگ ظروفی هستند که شبیه ظروف زرین فام پیکرنگ ساخته شده اند. گرچه هنوز مدارک و دلائل کافی از اینکه سفال زرین فام چند رنگ و یا یک رنگ در دوره سامانی در چه مراکزی معمول بوده در دست نیست و هر چند نمونه های مختلفی در کاوشهای نیشابور و هزاران قطعه از کاوشهای اخیر

جرجان کشف گردیده ولی مراکز اصلی ساخت آن هنوز بععل عدم وجود مدارک باستانشناسی بدرستی معلوم نیست. گروه دوم از مهمترین سفال سامانی ظروفی هستند که با نقش کنده تزئین گردیده‌اند. تصاویر (۷۷ - ۷۴) ساخت ظروف معروف به گبری یا شاملوه که در دوره آل‌بویه متداول بوده، در دوره سامانی نیز رواج داشته است. علاوه بر نوع ذکر شده سه نوع ظروف دیگر با تزئین نقش کنده در عصر سامانی معمول بوده که عبارتند از:

ظروف با نقش کنده ساده معروف به ظروف آمل،

ظروف با نقش کنده و لعاب پاشیده،

و ظروف معروف به نوع آق کند.

نوع ساده یا معروف به آمل دارای تزئینات بصورت خطوط کنده در روی بدنه ظروف بوده که با لعاب شفاف برنگهای سبز و زرد پوشانده شده است. نقوش این نوع ظروف شامل هاشورهای متقاطع، تزئین طوماری شکل و نوشته کوفی، پرند یا حیوانات خیالی است. ظروف ساخته شده از این دسته اغلب شامل کاسه یا کف صاف و بدنه کشیده از سفال قرمز میباشند. از ظروف یا نقش کنده تاکنون نمونه تاریخ‌دار و یا امضاء دار بدست نیامده است ولی در بررسیهای باستانشناسی سالهای اخیر در شمال ایران قطعه کوچکی پیدا شده که دارای امضاء رحمن ابن موسی الفخار میباشند.

نوع دوم معروف به ظروف با نقش کنده و لعاب پاشیده است. ساخت این ظروف منحصرأ با لعاب پاشیده برنگهای قهوه‌ای، زرد و سبز در دوره عباسی متداول بوده ولی سفالگران ایرانی با مهارت فوق‌العاده‌ای علاوه بر لعاب پاشیده نقوش کنده کاری شده زیبایی به آن افزوده‌اند، در مرحله نخست نقوش شامل طرح طوماری بوده ولی بعداً نقوش حیوانات و پرندگان مانند نقش عقاب با بالهای گسترده متداول گردید.

نوع سوم ظروف کنده کاری شده معروف به ظروف آق کند که احتمالاً محل اصلی ساخت آن نیز در آق کند بوده است. نقوش این ظروف قابل مقایسه با نقوش ظرفهای فلزی و شامل طرح‌هایی چون پرندگان، حیوانات و گل است که به شکل کاسه و بشقاب ساخته میشده است.

سفال‌سازی قرون وسطی قرون ۹ - ۵ هجری

عصر سلجوقی

در اوایل قرن پنجم هجری سلسله جدیدی بنام سلجوقیان در ایران بقدرت میرسد که تقریباً یک قرن و نیم در ایران حکومت کرده و قدرت خود را تا عراق و سوریه گسترش میدهند و دسته‌ای دیگر از آنان حکومت سلجوقیان روم را در ترکیه تأسیس میکنند. دوره سلجوقی را میتوان یکی از دوره‌های درخشان هنر اسلامی دانست، چه در این عصر هنرهای مختلف مانند بافتندگی، فلز کاری، سفال‌سازی، گچ‌بری و بالاتر از همه معماری بحد اعلای شکوفای خود میرسد. سلجوقیان بتدریج علاقمند به هنرهای مختلف گردیده و حمایت آنان، هنرمندان را قادر ساخت که به توسعه هنر سفال‌سازی، فلز کاری یا شیوه و سبک جدید بپردازند.

مهمترین تحول در صنعت سفال‌سازی عصر سلجوقی ابداع و معرفی نوعی خمیر سفید شیشه برای ساخت ظروف سفالین است که تقریباً شبیه خاک چینی دوره سونگ (SUNG) چین بوده که شهرت فراوانی در سفال‌سازی کشورهای خاور نزدیک داشته است. ظروف ساخته شده از این ماده خمیر شیشه بسیار نازک بوده که با پوشش لعاب قلیائی، رنگ نیم‌شفافی بخود می‌گرفته است. ساخت ظروف یاد شده در شهرهای معروفی چون ری، کاشان، جرجان و نیشابور متداول بوده است.

ظروف سفالین دوره سلجوقی بسیار متنوع و شامل:

ظروف سفیدرنگ

ظروف با لعاب یکرنگ

ظروف با نقش کنده

ظروف با نقاشی زرین فام

ظروف با نقاشی زیر لعاب

ظروف مینائی و لاجوردی

و ظروف بی لعاب میباشند.

ظروف سفیدرنگ تصاویر (۸۶ - ۷۸)

زیباترین ظروف سفالین احتمالاً ظروف سفیدرنگ هستند که خاک آن به تقلید از خاک چینی دوره (SUNG) توسط سفالسازان دوره سلجوقی عرضه شده است. ظروف مزبور دارای بدنه نازک و لعابی شفاف و گاهی سبزمفام که رنگ جالب توجه‌ای دارد ساخته شده است.

ظروف سفیدرنگ از نظر تزئینات به چهار گروه تقسیم میشوند:

- ۱ - ظروف سفیدرنگ ساده بدون تزئین که دارای خمیر سفید و بدنه نازک و لعاب شفافی هستند.
 - ۲ - ظروف سفیدرنگ قالب زده دارای خطوط ساده در شکل کنده کاری شده با طرح‌های طوماری گل و گیاه و گاهی نوشته کوفی.
 - ۳ - ظروف سفیدرنگ مشبک، این دسته از ظروف دارای سوراخ‌هایی در جدار داخلی ظروف بوده که با لعاب پوشانده می‌شده است.
 - ۴ - ظروف سفیدرنگ، منقوش به رنگ لاجوردی که بصورت پاشیده تزئین گردیده است.
- ظروف سفیدرنگ اغلب شامل کاسه، تنگ و پیاله ساخته شده و گاهی اوقات یک ظرف با نقوش گوناگون مانند قالب زده، مشبک و لعاب پاشیده تزئین می‌گردد است.
- شهرهای کاشان، جرجان و احتمالاً ری از مراکز عمده ساخت ظروف سفیدرنگ بوده است.

ظروف با لعاب یکرنگ تصاویر (۹۶ - ۸۱)

ظروف یکرنگ از متداول‌ترین ظروف سفالین بوده که ساخت آن قبل و بعد از اسلام در تمام مراکز سفالگری رواج داشته است. لعاب این ظروف دارای رنگهای آبی، سبز، فیروزه‌ای، زرد و ارغوانی و شکل ظروف شامل کاسه، کوزه، تنگ، سبو و ظروف بشکل مجسمه‌های حیوانات است. تزئینات ظروف با لعاب یکرنگ نیز مانند ظروف سفیدرنگ متنوع و شامل:

تزئین قالب زده، کنده کاری شده و ظروف ساده می‌باشد.

دسته‌ای از این نوع ظروف با طرح‌هایی چون طوماری شکل، کتیبه کوفی و گروهی دیگر دارای طرح استادانه مجالس رقص، شکار و نقش انسان و حیوان است که معمولاً روی شانه ظروف بصورت قالب زده تزئین شده است. در کاوشهای اخیر نیشابور و جرجان قالب ظروف زده نیز بدست آمده است.

نیشابور، کاشان، جرجان و احتمالاً ری را میتوان از مراکز مهم ساخت ظروف با لعاب یکرنگ دانست.

ظروف با نقش کنده یا لکابی

در حقیقت ساخت این نوع ظروف ادامه سبک و روش ظروف نوع آق کند بوده که خمیر سفید شیشه با تزئینات کنده کاری شده و حکاکی ساخته شده است.

ظروف اغلب شامل بشقاب‌های بزرگ یا تنگ است که در وسط با نقوش انسان، حیوان و پرندگان و طرح مارپیچی از لعاب لاجوردی بر روی زمینه سفیدرنگ تزئین شده است. در ظروف لکابی نقوش انسان، پرندگان و حیوانات عموماً در وسط ظروف و نقوش مارپیچی در اطراف آن بکار برده شده است. مرکز اصلی ساخت ظروف لکابی بلرستی معلوم نیست ولی اغلب محققان مصر و سپس سوریه را محل ساخت آن میدانند. اخیراً دانشمندان فرانسوی کوره ظروف مزبور را در شهر راکا سوریه کشف کردند. گرچه مدارک کافی برای ساخت این نوع ظروف در ایران بدست نیامده ولی احتمالاً زمان کوتاهی در قرن ششم هجری است آن در کاشان معمول بوده است.

ظروف زرین‌فام تصاویر (۱۰۳ - ۹۷)

منشاء و مرکز اولیه ساخت ظروف زرین‌فام همیشه گفتگویی بین متخصصان سفال اسلامی بوده و محققان کشورهایی چون عراق، مصر و ایران را بعنوان مراکز اولیه ساخت ظروف زرین‌فام نامبرده‌اند. گرچه هنوز مدارک و دلائل کافی برای اثبات مرکز اولیه ساخت ظروف زرین‌فام در دست نیست ولی شواهد نشان میدهد که تزئین زرین‌فام در قرون اول و دوم هجری در شیشه‌سازی مورد استفاده بوده است. کاوشهای باستانشناسی هیأت آلمانی در شهر سامره که منجر به کشف مقدار زیادی از ظروف و کاشی‌های زرین‌فام گردید نشان داد که سفالگران اسلامی در قرن سوم هجری با این سبک و شیوه تزئینات جدید برای ظروف سفالین آشنا بوده‌اند.

متخصصان را عقیده بر این است که پس از تأسیس سلسله فاطمی در مصر و انتخاب قاهره بعنوان پایتخت در سال ۳۵۹ هجری،

مرکز ساخت ظروف زرین فام در مصر بوده است. ساخت ظروف سفالین زرین فام بهنگام سلسله طولونی نیز در مصر ادامه داشته و ظروف زیبایی با نقوش انسان و مناظر زندگی روزمره ساخته شده است. بنظر محققان در اواخر قرن ششم هجری سفالگران مصر، این کشور را ترک کرده، بعضی به کشور سوریه گروهی به کشور ترکیه و عده‌ای نیز به ایران مهاجرت کردند.

پوپ و لین (POPE AND LANE) که مطالعات زیادی در زمینه ظروف زرین فام انجام داده‌اند سه شهر ایران را از مراکز مهم ساخت ظروف زرین فام دانسته‌اند: کاشان، ری و ساوه. متأسفانه به علت اینکه کاوشهای علمی دقیقی در ساوه انجام نگردیده دلائل کافی برای نظریه فوق وجود ندارد. ولی همانطور که میدانیم ظروف زرین فام زیادی که معرف هنرمندان کاشان است در موزه‌ها و مجموعه‌های خصوصی موجود بوده که دارای امضاء سفالگران کاشان است. همچنین بر طبق نوشته ابوالقاسم کاشانی در کتاب عرائص الجواهر ساخت انواع ظروف سفالین مختلف از جمله زرین فام در کاشان متداول بوده است. بررسی و کاوشهای ری که از سال ۱۹۳۰ انجام گردیده بر خلاف انتظار، مدارک چندانی مبنی بر ساخت ظروف زرین فام در ری بدست نداده و از طرفی کاوشهای چند سال اخیر نیز که از طرف مرکز باستانشناسی ایران در ری انجام گردیده دلائل کافی برای ساخت ظروف زرین فام به همراه نداشته است. در موزه بریتانیا کوزه‌ای شکسته با تزئین زرین فام دارای تاریخ ۵۷۵ هجری و نوشته کوفی وجود دارد که ساخت آنرا به ری نسبت میدهند گرچه این کوزه یکی از قدیمترین ظروف زرین فام تاریخدار محسوب میشود، ولی در کتیبه آن ذکری از محل ساخت نشده است. اخیراً کاسه‌ای با نقاشی زرین فام که متعلق به یک مجموعه خصوصی است مورد مطالعه قرار گرفته که تاریخی قدیمتر از کوزه موزه بریتانیا دارد. کاسه مزبور دارای طرحی بسبک ظروف کاشان و تاریخ ۵۰۴ هجری است. نتیجه مطالعه این ظرف اطلاعات جدیدی در ساخت ظروف سفالین زرین فام خواهد داد.

پوپ و لین (POPE AND LANE) سبک‌های مخصوصی برای ظروف زرین فام ساخت ری، کاشان و ساوه ارائه کرده‌اند. ظروف زرین فام ری با نقوش انسان و حیوان تزئین گردیده و سفالگران ری از بکار بردن نقوش زیاد برای تزئینات اجتناب کرده و گاهی دیده شده است که زمینه زیادی از طرف را بدون نقش و طرح خالی گذاشته‌اند و در بعضی از ظروف نقش انسان را با نقوش هندسی و طرح طوماری از سایر نقوش جدا کرده‌اند. پوپ (POPE) ظروف زرین فام ری را به دو گروه تقسیم کرده که شامل سبکهای مینیاتور و تاریخی است. ظروف زرین فام کاشان زمینه‌ای متراکم با نقوش انسان، شاخ و برگ درختان و نقطه چین است. در ظروف کاشان صورت انسان گرد، مغولی، چشمان بادامی با رنگ‌های زیبایی چون قهوه‌ای و زرد نقاشی شده است. داخل بسیاری از ظروف نقش استخر با ماهی، آسمان مسبک و خارج ظرف با شاخ و برگ درختان که در حلقه‌های متعدد قرار گرفته و همچنین نقوش شبیه قلب آرایش گردیده است. سفالگران کاشان همچنین در ساخت کاشی و محراب‌های زرین فام نیز مهارت داشته و کاشی و محراب‌های زیبایی ساخته‌اند که بسیاری از آنها دارای تاریخ و امضاء است. از میان هنرمندان کاشان ابوطاهر را باید نامبر که خاندان او در سه نسل هنر کاشیکاری را در کاشان ادامه داده‌اند.

پوپ (POPE) از اولین کسانی بوده که از ساوه بعنوان یکی دیگر از مراکز ساخت ظروف زرین فام نامبرده و وجود کوره‌های سفالگری را خاطر نشان کرده است. متأسفانه چون کاوشهای علمی و دقیق در ساوه انجام نگرفته نظریه پوپ را نمیتوان تأیید و از طرفی تکذیب کرد.

از دیگر مراکز مهم سفالسازی دوره اسلامی جرجان را باید نامبرده که از اوایل اسلام تا دوره صفوی ساخت انواع ظروف سفالین بخصوص زرین فام در آنجا متداول بوده است.

متأسفانه در یک قرن اخیر خرابه‌های شهر جرجان مورد کاوش دلان عتیقه قرار گرفته است. هنگام جنگ جهانی اول ضمن کاوشهای غیر مجاز خمره‌های زیادی شامل ظروف سفالین مختلف از جمله زرین فام کشف گردید.

دکتر بهرامی از اولین کسانی بود که تحقیقات و بررسی سفال جرجان را آغاز و کتابی تحت عنوان (سفالینه گران) بچاپ رسانید. دکتر بهرامی متأسفانه قبل از انتشار کتاب زندگی را بدورد گفت و نظریات او درباره سفال جرجان با انتقاد عده‌ای از متخصصان ایرانی و خارجی روبرو شد.

از سال ۱۳۵۰ بررسی و کاوشهای جرجان از طرف مرکز باستانشناسی ایران بسرپرستی نگارنده آغاز گردید. ضمن کاوشهای هفت ساله جرجان کوره‌های متعدد سفالسازی، شیشه‌سازی و همچنین انواع ظروف سفالین متعلق به ادوار مختلف اسلامی در کارگاههای مختلف کشف و نظریه دکتر بهرامی مبنی بر ساخت ظروف زرین فام در جرجان اثبات گردید.

بررسی و مطالعه کلی سفال جرجان و کاشان نمایانگر آن است که رابطه نزدیکی بین سفالگران این دو مرکز مهم سفالسازی قرون وسطی وجود داشته است.

البته لازم بیادآوری است که در ظروف سفالین زرین فام جرجان نقوش و تزئینات متنوعی مانند طرح‌های زنجیره‌ای و طوماری

مشاهده میشود که در سبک کاشان دیده نشده است و بنظر میرسد که بعضی از نقوش زرین فام از اختصاصات سبک جرجان باشد. شرح جزئیات سبک ظروف زرین فام جرجان و ارائه یک نظریه قطعی و ارتباط آن با دیگر مراکز مهم سفالسازی، در وضعیت فعلی مشکل بوده و امید است با کاوشهای آینده اطلاعات کامل حاصل و نتیجه آن انتشار یابد.

همچنین ذکر این مطلب لازم بنظر میرسد که طی کاوشهای اخیر شهر معروف اسلامی جرجان هزاران قطعه سفال زرین فام اولیه یکرنگ و چند رنگ (قرن سوم و چهارم هجری) بدست آمده است. کشف تعداد زیادی از سفال زرین فام اولیه در جرجان و دیگر نقاط باستانی ایران مانند شوش احتمالاً مؤید آنست که ساخت ظروف زرین فام از اوایل اسلام در ایران معمول بوده و عصر سلجوقی را میتوان دوره شکوفائی آن دانست.

ظروف با نقاشی زیر لعاب تصاویر (۱۰۵-۱۰۴)

شیوه نقاشی در زیر لعاب شفاف از اوایل اسلام در مراکز متعدد سفالسازی مرسوم و در قرون سوم و چهارم هجری سفالگران سوریه با این سبک آشنا بوده اند.

عصر سلجوقی تحول تازه ای در ظروف سفالین با نقاشی زیر لعاب پدید میاید، باین ترتیب که سفالگران سلجوقی برخلاف گذشته که از لعاب سرب استفاده میکردند لعاب قلیائی را برای پوشش این نوع ظروف بکار بردند. استفاده از لعاب قلیائی برای پوشش، و خمیر شیشه برای ساخت ظروف، سفالسازان سلجوقی را قادر ساخت که طرح زیبایی در زیر لعاب شفاف بوجود آورند. رنگهای بکار برده شده در ظروف نقاشی زیر لعاب محدود به سه رنگ آبی لاجوردی، فیروزه ای و سیاه بوده که گاهی از سه رنگ و زمانی جداگانه برای تزئین ظروف استفاده میشده است.

تزئینات ظروف نقاشی شده زیر لعاب شامل گلهای تزئینی، نوشته کوفی و گاهی نیز نقوش انسان و حیوان بوده است.

بعلت شباهت کلی تزئینات ظروف نقاشی شده زیر لعاب با ظروف زرین فام، عده ای از متخصصان سفال اسلامی معتقدند که احتمالاً این دو نوع سفال معروف اسلامی توسط هنرمندان و سفالگران واحدی ساخته شده است.

در گذشته محققان شهرهائی چون ری، کاشان و نیشابور را از مراکز مهم ساخت ظروف نقاشی شده زیر لعاب میدانستند. وجود مدارک کافی ساخت این نوع ظروف را در کاشان اثبات میکند، ولی با وجود کاوشهای اخیر ری و نیشابور، هنوز نمونه هائی از ظروف مزبور بدست نیامده، بنابراین با اطلاعات فعلی نمیتوان این دو شهر را از مراکز ساخت این نوع ظروف دانست. مرکز مهم دیگری که با کاوشهای اخیر ثابت شده که یکی از مهمترین مراکز ساخت ظروف نقاشی زیر لعاب بوده جرجان است. کاوشهای اخیر این شهر و کشف کوره های متعدد سفالسازی و همچنین مدارک کافی دلیل بر آن است که همزمان با ساخت ظروف زرین فام ظروف نقاشی شده زیر لعاب نیز در جرجان معمول بوده است.

تعدادی از ظروف نقاشی شده زیر لعاب تاریخدار بوده و قدیمترین ظرف نقاشی شده زیر لعاب تنگی با تاریخ ۵۵۷ هجری و جدیدترین آن کاسه ای است با تاریخ ۶۷۷ هجری.

ظروف با نقاشی روی لعاب تصاویر (مینائی و لاجوردی)

سفالگران سلجوقی پس از موفقیت در ساخت ظروف سفالین مختلف به زیباترین و مهمترین آن که بین متخصصان ظروف اسلامی بنامهای گوناگون مانند نقاشی روی لعاب، هفت رنگ یا مینائی معروف گردیده دست یافتند. رنگهای بکار برده شده برای نقاشی ظروف مینائی شامل آبی لاجوردی، سبز، فیروزه ای، قرمز، قهوه ای و یا سیاه، زرد و سفید بوده که گاهی از تمام رنگها و زمانی از بیشتر رنگهای نامبرده شده برای تزئین استفاده میشده است (عده ای عقیده دارند که از هفت رنگ یاد شده دو رنگ آبی لاجوردی و فیروزه ای برای تزئین زیر لعاب استفاده میشده است).

تزئینات ظروف مینائی در اوایل، شامل نقوش هندسی و گل و گیاه بوده که بتدریج نقوش انسان و حیوان نیز به آن افزوده شده است. نقوش مجالس شکار شاهان، داستانهای عاشقانه، رامشگران و نوازندگان بوده که احتمالاً از شاهنامه فردوسی الهام گرفته شده است. از میان داستانهای عاشقانه، داستان بهرام گور و آزاده بیش از هر نقش دیگر دیده میشود. همچنین نقوش و تزئینات ظروف مینائی قابل مقایسه با سبک و نقوش نسخ خطی مصور ایران و عراق بوده، گرچه چندان کتاب مصوری از دوره سلجوقی بجای نمانده ولی میتوان مینیاتورهای خطی مصور و رقا و گلشن موزه توپ قابو سرای ترکیه را قابل مقایسه با نقوش ظروف مینائی دانست. عقیده متخصصان آن است که طراحان و نقاشان نسخ خطی مصور کسانی بودند که مسئولیت نقاشی و تزئین ظروف مینائی را نیز بعهده داشته اند. قدیمترین ظرف مینائی دارای تاریخ ۵۷۸ هجری و جدیدترین آن ۶۲۱ هجری است. یکی از اعضاء خانواده سفالگر معروف کاشان، بنام ابوالقاسم در رساله خود این مطلب را تأیید میکند که در زمان وی یعنی حدود ۷۰۰ هجری ساخت ظروف مینائی منسوخ

و ساخت ظروف با شیوه لاجوردی متداول گردیده، شیوه ساخت ظروف لاجوردی را میتوان نوع ساده‌تری از نوع مینائی دانست که در زمان ایلخانیان پس از فراموش شدن ظروف مینائی با شیوه‌ای جدید با رنگهای فیروزه‌ای و آبی و نقوش تزئینی هندسی، طوماری و بصورت برجسته بشکل تنگ، کاسه و بشقاب ساخته شده است. دربارهٔ مراکز ساخت ظروف مینائی و لاجوردی عقاید متفاوتی از طرف متخصصان اظهار گردیده و شهرهائی چون ساوه، نطنز، ری، سلطان‌آباد و کاشان بعنوان مراکز ساخت این نوع ظروف نامبرده شده است.

کاوشهای ری در گذشته که توسط دکتر اشمیت (SMITH) و اخیراً توسط مرکز باستانشناسی ایران انجام گردیده نمونه‌ای از این نوع ظروف بدست نداده و طبق نظریه اشمیت احتمالاً ظروف مینائی و لاجوردی از سایر مراکز سفالسازی به ری صادر میشده است ایتنگهاوزن (EITINGHAUZEN) احتمال میدهد که حومه سلطان‌آباد (اراک فعلی) از مراکز ساخت ظروف مینائی و لاجوردی بوده است.

از مراکز دیگری که با کاوشهای اخیر ثابت گردیده که ساخت ظروف مینائی و لاجوردی مرسوم بوده باید تخت سلیمان و جرجان را نام برد با کاوشهای هیأت باستانشناسی در محوطه باستانی معروف تخت سلیمان ضمن کشف کوره‌های متعدد سفال‌سازی، نمونه‌های زیادی از ظروف و کاشی‌هائی که به شیوه لاجوردی نقاشی شده بدست داده که احتمالاً برای تزئین کاخ آباقخان ساخته شده است. همچنین در بررسیهای اخیر جرجان قطعات زیادی از سفال مینائی مخصوصاً نوع مینائی اولیه که دارای نقوش هندسی و گل و گیاه بوده کشف گردیده است. بنابراین، با مدارک موجود، سه شهر جرجان، کاشان و تخت سلیمان را میتوان مراکز مهم ساخت دو نوع ظروف مینائی و لاجوردی دانست.

ظروف بدون لعاب تصاویر (۱۰۸ - ۱۰۷)

ظروف بدون لعاب از معمولی‌ترین نوع ظروف سفالی است که همیشه و در همجا ساخت آن متداول بوده و در دوره اسلامی نقش مهمی در تکامل صنعت سفالسازی داشته است.

تاریخ‌گذاری برای سفال بدون لعاب و همچنین نسبت دادن آن به مراکز سفالسازی بی‌نهایت مشکل بوده ولی آنچه مسلم است اینکه با شیوه‌ای تقریباً مشابه در هر محل و شهری ساخت آن رواج فراوان داشته است. بدون شک عصر سلجوقی را میتوان مهمترین دوره ساخت ظروف بی‌لعاب بحساب آورد چه ظروف ساخته شده قبل یا بعد از عصر سلجوقی هیچکدام قابل مقایسه با ظروف ایندوره نیستند. خمیر ساخته شده ظروف بی‌لعاب متنوع و شامل رنگهای نخودی، قرمز، زرد و سفید بوده که بدو شکل ساده و منقوش ساخته شده‌اند.

ظروف منقوش بی‌لعاب بسیار جالب توجه و دارای تزئینات کنده کاری شده و قالب زده هستند که گاهی اوقات ظروف با نقش کنده و قالب زده تماماً تزئین گردیده‌اند.

در کاوشهای جرجان و نیشابور قالب ظروف در اشکال و نقوش مختلف متعلق به عصر سلجوقی بدست آمده است. ظروف بی‌لعاب بشکل حمره‌های بزرگ، کوزه، بشقاب، کاسه و قمقمه‌های مختلف ساخته شده است.

دوره ایلخانی

حملات مغول در اوایل قرن هفتم هجری بسیاری از شهرهای ایران را به ویرانی کشاند و در نتیجه مراکز سفال‌سازی مهمی چون نیشابور، ری و جرجان نیز منهدم گردید.

گرچه با یورش مغولان فعالیت هنری و معماری مدتی دچار رکود گردید ولی بتدریج شاهان مغول عمیقاً تحت تأثیر فرهنگ ایرانی و اسلامی قرار گرفته و با پذیرش دین اسلام به تشویق هنرمندان در رشته‌های گوناگون پرداختند.

تجدید فعالیت هنری و معماری این زمان تقریباً با تأسیس سلسله ایلخانی توسط هلاکو آغاز میگردد، و انتخاب شهرهائی چون مراغه، تبریز و سلطانیه در ایالت آذربایجان به پایتختی، بزودی این شهرها را از نظر سیاسی، اقتصادی و هنری از اهمیت ویژه‌ای برخوردار کرده و دیری نپائید که این شهرها مرکز تجارت و اجتماع هنرمندان گشت.

در اوایل قرن هشتم هجری با شروع صدارت خواجهرشیدالدین تحول چشمگیری در خلق آثار هنری مانند نقاشی گردید و از جمله کتاب معروف «جامع التواریخ» با تصاویر زیبا برشته تحریر در آمد. در دوره ایلخانی کارگاههای سفالسازی کاشان به فعالیت ادامه و بساخت ظروفی مانند زرین‌فام، نقاشی زیر لعاب و مینائی پرداختند. در اواخر قرن هفتم و اوایل قرن هشتم هجری مراکز سفالسازی جدیدی در دیگر نقاط کشور تأسیس شد که از آن میان میتوان تخت سلیمان، سلطان‌آباد و حومه مشهد و کرمان را نام برد.

علاوه بر این در شهرهای کوچک نیز کارگاههای سفالسازی محلی به ساخت ظروف سفالین پرداختند. سفال دوره ایلخانی به گروه‌های ذیل تقسیم میشوند.

ظروف کاشان.

ظروف کرمان.

ظروف جرجان.

ظروف سلطان‌آباد و تخت سلیمان.

ظروف محلی.

ظروف کاشان

در عصر ایلخانی ساخت ظروف طلائی و نقاشی زیر لعاب بشیوه دوره سلجوقی ادامه یافت، و تفاوت چندانی در نقوش یا شکل آن بعمل نیامد. در ایندوره در نتیجه فعالیت معماری و احداث بناهای مذهبی مانند مساجد، مدارس و مقابر، به ساخت کاشیهای تزئینی توجه بیشتری شد و محراب و کاشیهای زرین‌فام زیادی که بعضی از آنها دارای تاریخ و نام سازنده بوده برای آرایش بناها در کارگاههای مختلف سفالسازی و کاشی‌سازی ساخته شده، نوشته‌ها عموماً فارسی و عربی می‌باشد، که نوشته‌های فارسی اغلب از شاهنامه و دیگر اشعار حماسی ایران اقتباس گردیده است.

با آغاز قرن هشتم هجری بتدریج تغییراتی در نقوش و تزئین ظروف و کاشیهای کاشان بچشم می‌خورد و طرح تزئینی خاور دور مخصوصاً چین مانند اژدها، سیمرغ و غیره قسمتی از نقوش ظروف ساخت ایندوره را تشکیل داده و همچنین نقوش نیم برجسته در داخل و خارج ظرف توأم با پوشش لعاب لاجوردی فیروزه‌ای برای آرایش بسیاری از ظروف سفالین مورد استفاده قرار گرفت.

ظروف سلطان‌آباد تصاویر (۱۱۷ - ۱۰۹)

سلطان‌آباد و حومه آن یکی دیگر از مراکز مهم سفالسازی اسلامی است. گرچه بعلت عدم بررسیها و کاوشهای علمی، بدرستی معلوم نیست که از اوایل اسلام تا عصر ایلخانی نحوه سفالگری و انواع سفالینه سلطان‌آباد به چه نحو بوده ولی آنچه مسلم گردیده این است که در اواخر قرن هشتم سلطان‌آباد و حومه آن از هنر سفالسازی مهمی برخوردار بوده است. بعلت عدم آگاهی از سفالسازی سلطان‌آباد، در گذشته عده‌ای از متخصصان ظروف زرین‌فام زیادی را که از نظر شکل و نقش به کاشان تعلق داشته به سلطان‌آباد نسبت دادند. ظروف سلطان‌آباد به سه گروه تقسیم میشوند: اول، ظروف با نقاشی زیر لعاب که از نظر تزئینی با ظروف کاشان قابل مقایسه بوده، با این تفاوت که سفالگران سلطان‌آباد از طرحهای سه گوش و گل و گیاه که از وسط ظرف منشعب میگردد استفاده کردند. این نوع ظروف با لعاب لاجوردی و رنگ سیاه زیر لعاب شفاف نقاشی شده است. نوع دوم، ظروف سلطان‌آباد دسته‌ای هستند که با نقوش سیاه در زمینه مایل به خاکستری تزئین گردیده و دارای نقوش نیم برجسته و لعاب شفاف هستند، نقوش داخل این نوع ظروف شامل پرندگان و حیوانات است که در وسط ظرف در زمینه طرحهای گل و گیاه نقاشی شده و خارج ظرف با نوشته کوفی همراه است. در شکل ظروف نیز تغییراتی حاصل شده و ظروف با کف حلقه‌ای و بدنه نیم‌دایره‌ای، لبه محدب، خطوط عمودی برجسته و لعاب یک‌رنگ گوناگون ساخته شده‌اند (تصویر ۱۱۰). نوع سوم، ظروف سلطان‌آباد دارای بدنه ظریف و خمیر سفید است که نقاشی آن با سه رنگ لاجورد، سیاه و فیروزه‌ای انجام گرفته، و رنگ سیاه اغلب برای پوشش خارجی ظروف بکار برده شده است. در ایندوره ساخت شکل تازه‌ای از ظروف شبیه گلدان که احتمالاً برای نگهداری داروجات مورد استفاده قرار میگرفته رواج پیدا کرد. ساخت این نوع ظروف در کشور سوریه متداول بوده بهمین جهت عده‌ای از متخصصان عقیده دارند که مراکز سفالسازی سوریه و سلطان‌آباد با یکدیگر در ارتباط بوده و ظروف مزبور را اقتباسی از هنر سفالگری سوریه می‌شمارند. ساخت ظروف گوناگون بشیوه سلطان‌آباد در دیگر نقاط شمالغرب ایران مانند تخت سلیمان توسعه داشته است. با کاوشهای اخیر تخت سلیمان نمونه‌های ظروف و همچنین کوره‌های سفالسازی نیز کشف گردیده است.

ظروف کرمان

بررسیها و کاوشهای اخیر منطقه کرمان خصوصاً غیرا نشان داده است که در این قسمت از ایران نیز کارگاههای سفالسازی محلی دائر و ساخت ظروف سفالین از جمله نوع نقاشی شده زیر لعاب که طرح و نقوش آن از سبک کاشان و سلطان‌آباد اقتباس شده

با خمیر متفاوت متداول بوده است. سفال کرمان بعلت حرارت زیادی که در کوره‌ها دیده دارای بدنه سخت بوده ولی سفالگران ایندوره منطقه کرمان از شیوه لعاب دهی ظروف سفالین آگاهی چندانی نداشته و لعاب روی ظروف سفالین نیز مرغوب نبوده است. در کاوشهای اخیر کرمان بجز سیرجان کوره سفالسازی بدست نیامده و بنظر میرسد که در دوره ایلخانی تنها سیرجان یکی از مراکز سفالسازی این منطقه بوده است. بعلاوه، در منطقه کرمان ساخت کاشی تزئینی بشیوه زرین فام ولی با خمیر و لعاب متفاوت از دیگر مراکز سفال و کاشی سازی مانند کاشان مرسوم بوده است. تزئینات کاشیهای دیواری کرمان مانند ظروف زرین فام اقتباسی است از نقوش کاشیهای کاشان با این تفاوت که بیشتر از رنگهای قهوه‌ای برای تزئین استفاده شده است. در بررسی و کاوشهای غیرا نوع جدیدی از کاشی که رنگ لاجورد داشته و بشیوه زرین فام نقاشی شده نیز بدست آمده است.

ظروف جرجان

کاوشهای اخیر مرکز باستانشناسی ایران در جرجان مؤید آن است که اندکی پس از حمله مغول ساخت بسیاری از ظروف سفالین در این شهر ادامه پیدا کرده است. سفال جرجان در دوره ایلخانی شامل انواع ظروف از جمله زرین فام و نقاشی شده زیر لعاب است که از نظر ساخت، خمیر و لعاب به ظروف متقدم نرسیده و همچنین از نظر تزئینات ساده‌تر و نقوش انسانی و حیوانی در آن کمتر دیده شده است. ضمن کاوشهای جرجان کوره‌های متعددی که حاکی از ساخت ظروف نقاشی زیر لعاب و زرین فام دوره ایلخانی است بدست آمده. این نوع ظروف دارای لبه برگشته و نوشته کوفی دور لبه است که از نظر شکل با ظروف سلطان آباد قابل مقایسه است. در ایندوره ساخت نوعی سفال معروف به آبی و سفید که احتمالاً برای اولین بار ساخته میشد معمول گردید. این نوع ظروف در حقیقت در گروه نقاشی شده زیر لعاب قرار میگیرند، ولی سفالگران با حذف رنگهای سیاه و فیروزه‌ای آنرا تبدیل به آبی و سفید کرده‌اند. ظروف آبی و سفید اولیه متعلق به قرن هشتم هجری است که در واقع پس از مدت کوتاهی سکونت و زندگی در جرجان با حمله تیمور برای همیشه پایان میرسد.

ظروف محلی تصاویر (۱۲۰ - ۱۱۸)

علاوه بر مراکز سفالسازی معروف دوره ایلخانی، مراکز سفالسازی محلی متعددی وجود داشته که بعلت عدم بررسی و کاوش، این مراکز هنوز شناسائی نگردیده است. در بین شهرهایی که در دوره ایلخانی سفالسازی آن از اهمیت ویژه‌ای برخوردار بوده ورامین و حوزه ری را میتوان نامبرد. ظروف این دو محل دارای خمیر نخودی رنگ بوده که با لعاب گلی سفید پوشش و سپس با نقاشی رنگارنگ زیر لعاب شفاف مایل به زرد تزئین شده است. تزئینات ظروف، ساده و اغلب شامل طرح طوماری، گیاهی و گاهی اوقات پرندگان در حال پرواز بوده که با نقوش ظروف خاور دور (چین) قابل مقایسه است. متعلق بودن ظروف مزبور به دو محوطه باستانی ورامین و ری بیشتر بر مبنای مدارک تاریخی و سفالهای جمع آوری شده از خرابه‌های این دو شهر استوار گردیده است. بعلاوه، در نقاط مختلف تعداد زیادی از ظرف که با حرارت زیاد پخته و با رنگهای سیاه و آبی نقاشی و با هاشورهای متقاطع تزئین گردیده بشکل کاسه و بشقابهای بزرگ یا لبه برگشته بدست آمده که محل اصلی ساخت آن بدرستی معلوم نیست.

دوره تیموری

حملات امیر تیمور در سال ۷۷۲ هجری، بسیاری از شهرهای مهم ایران مانند شیراز، جرجان، کرمان و اصفهان را به ویرانی کشانید. تیمور پس از فتوحات، سمرقند را به پایتختی انتخاب و هنرمندان را به این شهر فراخواند و دیری نگذشت که سمرقند مرکز آفرینش هنری، مخصوصاً معماری و تزئینات آن گردید.

عصر طلایی هنر تیموری تقریباً با روی کار آمدن شاهرخ ۸۰۷ هجری آغاز میگردد. از آنجائیکه شاهرخ، خود آشنا به هنر خوشنویسی بوده به تشویق هنرمندان پرداخت و در زمان او علاوه بر توسعه معماری و تزئینات آن، هنر نقاشی نیز بحد اعلای ترقی رسید. بناهایی مانند مجموعه شاه‌زند در سمرقند، گورامیر، مدرسه گوهرشاد و مهمتر از همه مسجد کبود تبریز با تزئینات کاشی معرق نمایانگر علاقه شاهان تیموری به معماری و احداث بناهای مذهبی است. آگاهی ما از صنعت سفالسازی و مراکز و کارگاههای ایندوره، بعلت عدم بررسی و تحقیقات جامع هنوز ناشناخته بوده، ولی بنظر میرسد که سفالگران تیموری شیوه و سبک سفالسازی ایلخانی را ادامه داده‌اند.

در دوره تیموری ساخت نوع جدیدی از ظروف که بنام ظروف کوباجه معروف گردیده متداول شد. این نوع ظروف دارای تزئینات هندسی و گل و گیاه بوده که در زیر لعاب شفاف آبی و فیروزه‌ای با رنگ سیاه نقاشی شده است. بشقابهای بزرگ با لبه برگشته از رایج‌ترین نوع ظروف ایندوره است، همچنین بعضی از ظروف دارای نوشته بشیوه نستعلیق و گاهی دارای تاریخ میباشند که از آن میان میتوان دو نمونه تاریخداری که متعلق به دوره تیموری است نام برد.

کوباجه نام شهری است در داغستان قفقاز و سفال کوباجه نیز از همین نام مشتق گردیده است. هنوز مراکز اصلی ساخت ظروف کوباجه بدرستی معلوم نگردیده ولی عده‌ای از محققان عقیده دارند که این نوع ظروف در حوالی تبریز ساخته میشده است. اهالی کوباجه در هنر فلز کاری و اسلحه‌سازی معروف بودند و بهمین جهت عده‌ای معتقدند که تجار این شهر ظروف سفالین را با ظروف فلزی و اسلحه‌های ساخت کوباجه معاوضه میکردند و در حقیقت ظروف معروف به کوباجه از محل دیگری به کوباجه وارد میشده است.

از دیگر انواع سفال عصر تیموری باید ظروف آبی و سفید را نام برد که ساخت آن در این زمان توسعه یافت. گرچه از دوره ایلخانی ساخت نوعی ظروف آبی و سفید در جرجان یا منطقه دشت گرگان مرسوم بوده ولی در دوره تیموری با تغییرات کلی از نظر شکل، تزئین و رنگ آن ادامه یافت. ظروف آبی و سفید ایندوره احتمالاً تحت نفوذ ظروف وارداتی آبی و سفید چینی ساخته شده و نقوش تزئینی ظروف چینی مانند گل لوتوس و سیمرخ بحال پرواز در ظروف ایندوره فراوان چشم میخورد. با بررسی و کاوشهای اخیر منطقه کرمان بنظر میرسد که ساخت ظروف آبی و سفید در این استان متداول بوده و با احتمال زیاد از ایران به کشورهای افریقای شرقی نیز صادر میگرددیده است.

(صنعت سفالسازی قرون متأخر)

عصر صفوی

در اوایل قرن دهم هجری با تأسیس سلسله ملی و ایرانی صفوی بدست شاه اسماعیل عصر طلایی هنرهای اسلامی در ایران آغاز میگردد، و هنرهای مختلف چون قالی بافی، نقاشی، فلز کاری و معماری و تزئینات آن به حد اعلای شکوفائی میرسد. شاهان صفوی مانند شاه طهماسب و شاه عباس دوستدار هنر و حامی هنرمندان بودند و با حمایت آنان بناهای مذهبی متعددی مانند مدرسه، کاروانسرا، مسجد با تزئینات کاشیکاری بسیار زیبا در پایتخت‌های صفویه، مانند تبریز، قزوین و اصفهان احداث گردید. در صنعت سفالسازی، نیز علاوه بر ادامه سنتهای سفالسازی گذشته تحولی تازه با برخورداری از تأثیر سفالسازی عثمانی، اروپائی و چینی بوجود آمد. بدنه ظروف ایندوره بسیار ظریف و شفاف شبیه ظروف وارداتی چین بوده بطور کلی از ظروف عصر سلجوقی ظریف تر ساخته شده است. ظروف سفالین صفوی را میتوان به گروههای ذیل تقسیم کرد:

ظروف کوباجه.

ظروف زرین فام.

ظروف سفیدرنگ (کامرون).

ظروف آبی و سفید متأخر.

ظروف یکرنگ و رنگارنگ کرمان.

ظروف کوباجه

تحقیقات اخیر نشان داده است که ظروف کوباجه را میتوان به سه گروه طبقه‌بندی کرد گروه اول ظروف با نقاشی سیاه زیر لعاب شفاف، گروه دوم ظروف آبی و سفید، این ظروف شامل بشقابهای بزرگ بوده که رنگ آبی بطور پراکنده زیر لعاب شفاف پوشش گردیده است. تزئین این نوع ظروف قابل مقایسه با نقوش چینی و تاریخ ساخت آن احتمالاً قرن دهم هجری است. گروه سوم که مهمترین سفال کوباجه را تشکیل میدهد ظروفی هستند که با نقاشی رنگارنگ در طرحهایی مانند آبی، قهوه‌ای مایل به قرمز، زرد و سبز زیر لعاب شفاف تزئین گردیده‌اند در این ظروف که نفوذ تزئین و نقاشی ظروف ایزنیک (IZNIK) ترکیه مشاهده میشود عموماً نقش زن و مرد که در زمینه تزئینات طوماری و گیاهی قرار گرفته‌اند دیده میشوند. ظروف ساخته شده اغلب شامل بشقابهای

بزرگ، کاسه‌های کوچک و تنگ هستند.

ظروف زرین فام

ساخت ظروف و کاشی زرین فام در مراکز سفالسازی متعددی چون جرجان، کاشان و کرمان در قرن هشتم و حتی نهم هجری ادامه داشت ولی در اواسط قرن نهم تولید آن برای مدتی کاهش یافت بهرحال دوباره در دوره صفویه با فرم و سبک جدید در مراکز سفالسازی مختلف ساخت رواج یافت. ظروف زرین فام دوره صفویه دارای خمیری سفید و بدنه‌ای سخت بوده که با رنگهای طلائی و قهوه‌ای مایل به قرمز نقاشی شده است. تزئینات آن شامل گل و گیاه، طرح طوماری، و گاهی نقوش پرندگان بوده که در زمینه سفید زیر لعاب شفاف نقاشی شده است. همچنین در شکل این نوع ظروف نیز تغییراتی حاصل گردیده و ظروف اغلب بشکل بطری و یشقاپ ساخته شده است. مراکز اصلی ساخت ظروف طلائی دوره صفویه بعلت عدم کاوشهای باستانشناسی هنوز کشف نگردیده ولی شهرهایی چون کاشان، شیراز، اصفهان و کرمان بعنوان مراکز ساخت ظروف زرین فام نامبرده شده است. ظروف زرین فام صفویه را میتوان متعلق به اواخر قرن دهم تا اوایل قرن دوازدهم هجری دانست،

ظروف سفیدرنگ (گامرون)

گامرون نام قدیم بندرعباس است که در دوره صفویه از مراکز سفالسازی شمرده میشده است. در قرن یازدهم هجری از گامرون ظروف سفالین مختلف از جمله ظروف سفیدرنگ توسط هلندیها و کمپانی هند شرقی به اروپا صادر میشده است. ظروف گامرون، دارای بدنه‌ای ظریف و نیم شفاف و تقریباً نازکتر از ظروف زرین فام این دوره هستند. تزئینات شامل نقش کنده بوده که با لعاب شفاف پوشش و گاهی با رنگهای لاجورد، آبی و سیاه نقاشی شده است. زیباترین ظروف این گروه ظروفي هستند که بصورت مشبک مانند ظروف سفیدرنگ سلجوقی ساخته شده و شبکه‌ها با لعاب‌های شفاف سبز فام پوشش شده است. گروهی از ظروف سفیدرنگ بدون تزئین بوده و زیبایی خاصی از نظر شکل دارند.

بطور کلی شکل ظروف بصورت کوزه، آفتابه، پیاله و کاسه با کف نیمه کروی بوده که تاریخ ساخت آن متعلق به قرن دوازدهم تا اواخر قرن سیزدهم هجری میباشد. از ظروف نامبرده شده دو نمونه تاریخدار شناخته شده که زمان ساخت آنها را سال‌های ۱۲۳۳ و ۱۲۳۴ هجری ذکر میکند.

ظروف آبی و سفید متأخر (تصویر ۱۲۱)

ساخت ظروف آبی و سفید که در قرن هشتم هجری در جرجان و احتمالاً قرن نهم هجری در کرمان آغاز گردیده بود در دوره صفویه تولید آن افزایش یافت. طبق مطالبی که از جهانگردان اروپائی بجای مانده، ظروف آبی و سفید ایندوره حتی به کشورهای اروپائی و افریقای شرقی صادر میشده است. همچنین نوشته اروپائیان حاکی از آنست که شهر کرمان، مشهد و یزد فعالیت سفالسازی آبی و سفید داشته‌اند.

ظروف آبی و سفید کرمان از خمیر نرم، با طرحهای چون گل و گیاه بشیوه ظروف آبی و سفید چینی ساخته شده ولی طرحهای اصلی و تزئینات کلی و زمینه‌ها به سبک ایرانی آرایش گردیده است. رنگ آبی بکار برده در ظروف کرمان برخلاف ظروف آبی و سفید مشهد و یزد که رنگ آبی گاهی به سیاه میگرداید تغییراتی نمی‌کند.

تزئینات ظروف آبی و سفید مشهد شباهت زیادی به ظروف چین داشته و از بدنه‌ای سخت و رنگ آبی تیره ساخته شده است. ظروف زیادی متعلق به این کارگاهها در مجموعه‌ها و موزه‌ها وجود دارد که تزئینات آن شامل موتیف‌های چینی در وسط و نقوش و سمبل بودائی در دور لبه است. گروهی از این ظروف نیز دارای نقوش نیم برجسته در زمینه آبی یا رنگ سفید ساخته شده‌اند. در اواخر قرن یازدهم هجری بععل سوخت و کنترل کوره‌ها از نظر حرارت رنگهای بسیاری از ظروف از آبی به سیاه تبدیل شده است. پوپ (POPE) از اولین کسانی بود که یزد را بعنوان یکی از مراکز تهیه ظروف آبی و سفید نام برد. اخیراً ظروف زیادی که دارای رنگهای تیره نوعی آبی مایل به خاکستری بوده و اختلاف زیادی از نظر رنگ با دو مرکز دیگر تهیه این نوع ظروف یعنی مشهد و کرمان داشته بلست آمده است. همچنین نمونه‌های زیادی از ظروف آبی و سفید با تاریخ و نام سازنده وجود دارد که معرف مرکزیت سفال سازی سه شهر یاد شده در تمام طول حکومت صفویه میباشد.

ظروف یکرنگ

در دوره صفویه ساخت ظروف با لعاب یکرنگ چون قهوه‌ای، سبز، زرد و آبی متداول بوده ولی بعلت عدم تحقیقات کامل هنوز شناسائی محل ساخت آن بدرستی معلوم نگردیده است. متخصصان، جنوب ایران مخصوصاً کرمان را بعنوان یکی از مراکز مهم نامبرده‌اند. این ظروف بدو گروه تقسیم میشوند: نوع ساده بدون تزئینات و نوع منقوش، که دارای طرحهایی چون انسان، حیوان، پرندگان و گل و گیاه و گاهی نقش قالب زده دارند. شکل ظروف متنوع اغلب شامل گلدان، قمقمه و کوزه هستند. ساخت ظروف یکرنگ احتمالاً متعلق به قرن یازدهم و اوایل قرن دوازدهم هجری است.

ظروف رنگارنگ

ساخت ظروف منقوش برنگهای چون قهوه‌ای مایل به قرمز، آبی و سبز در زیر لعاب شفاف در دوره صفویه معمول بوده است. در کرمان در محوطه‌های باستانی چون غبیرا و قلعه دختر نمونه‌هایی از این ظروف با بررسی و کاوش بدست آمده است، همچنین در مجموعه‌ها ظروف رنگارنگ شامل بشقاب و کوزه قلیان که با نقوش انسان و حیوان و گل و گیاه تزئین گردیده وجود دارد که به قرن یازدهم و دوازدهم هجری تعلق دارد. دو نمونه تاریخداری از ظروف رنگارنگ در مجموعه‌های هنری موجود است که یکی بشقاب بزرگی است در نیویورک با تاریخ ۱۰۸۴ هجری و دیگری ۱۰۸۸ هجری.

عصر زندیه و قاجاریه

آگاهی ما از چگونگی سفالسازی بعد از صفوی به آن حد نیست که بتوان سبکهای آنرا بررسی کرد. بعد از حمله افغانها و انقراض سلسله صفویه احتمالاً صنعت سفالسازی تدریجاً بشیوه سابق ادامه یافت. از انواع ظروفی که ساخت آن حتی تا اواسط قرن سیزدهم هجری متداول بوده باید ظروف آبی و سفید و همچنین ظروف سفیدرنگ (گامرون) را نام برد. ولی آنچه مسلم است این است که جنس و مرغوبیت ظروف ایندوره هرگز بخوبی عهد صفویه نرسیده است.

با تغییر پایتخت از اصفهان به شیراز در دوره زندیه و سپس به تهران در عهد قاجاریه مراکز سفالگری نیز به شهرهای جدید انتقال یافت. تزئینات معماری با شیوه جدید در بناهای عهد زندیه و همچنین ساخت کاشی با نقوش انسان در زمینه آبی تیره در تهران متداول گردید. همچنین در اصفهان کارگاههای سفالسازی به ساخت ظروف سفالین آبی و سفید، نقاشی زیر لعاب و رنگارنگ ادامه یافت ولی زیبایی آن به دوره متقدم نمیرسیده است. در ایندوره ساخت نوع جدید از ظروف با نقاشی آبی مایل به سیاه و تزئین مشبک، با لعاب شفاف در شهرهای مختلف از جمله نائین مرسوم گردید.

صنعت سفالسازی ایران با شروع قرن حاضر بعلت از دیاد محصولات سفالین اروپا و خاور دور و رواج آن در بازارهای جهانی بدست فراموشی سپرده شد و ساخت ظروف ماشینی بشیوه جدید جایگزین این هنر سنتی گردیده، گرچه در سالهای اخیر تلاشی برای احیای آن آغاز شده است.

محوطه‌های باستانی

اسماعیل آباد (تصاویر ۱ تا ۶)

محوطه باستانی اسماعیل آباد در ۸۰ کیلومتری شمال غرب تهران در حومه ساوجبلاغ واقع شده است. تپه بشکل بیضی با اندازه‌های ۱۲۵×۱۵۰ متر و ارتفاع آن از خاک بکر هفت متر است. اولین فصل کاوشهای باستانشناسی این محوطه قبل از تاریخ در سال ۱۳۳۷ به سرپرستی آقای مهندس حاکمی آغاز گردید. در کاوشهای اسماعیل آباد هیأت متوجه گردید آثار معماری و همچنین آثار متعدد سفالین و فلزی را کشف نماید. سفال اسماعیل آباد از خمیر قرمز جلا یافته و مخلوطی از شن و گاه با نقوش سیاه رنگ است که سفالگران آنرا با دست ساخته اند. تزئینات ظروف سفالین اسماعیل آباد شامل نقوش انسانی، حیوانی، هندسی و گل و گیاه است که زمانی فقط خارج و گاهی داخل و خارج ظروف تزئین گردیده است.

آثار تمدن اسماعیل آباد با دیگر محوطه‌های قبل از تاریخ ایران مانند سیلک II و گیان، چشمه علی و قره تپه شهریار قابل مقایسه بوده و بدین ترتیب عصر شکوفائی تمدن اسماعیل آباد را میتوان به اواخر هزاره پنجم پیش از میلاد نسبت داد.

در سالهای اخیر کاوشهای این تپه مجدداً توسط مرکز باستانشناسی ایران ب سرپرستی خاتم دکتر فهیمه نوایی رئیس بخش قبل از تاریخ موزه ایران باستان آغاز گردیده است.

تل چغا (تصاویر ۷ - ۸)

تل چغا در استان فارس در حومه تخت جمشید واقع گردیده است. بررسی و گمانه زنی این تپه باستانی و همچنین محوطه‌های باستانی اطراف آن مانند، تل جری و تل مشیری در فاصله سالهای ۱۹۵۵-۱۹۵۱ توسط پرفسور واندنبرگ انجام شده است. سفالهای بدست آمده از این محوطه منقوش برنگهای قهوه‌ای مایل به قرمز و قهوه‌ای مایل به خاکستری بوده که با شکل مختلف ظروف سفالین مانند جام، کاسه، ظرف پایدار با بدنه کروی شکل ساخته شده است. تزئینات ظروف شامل نقوش انسان، حیوان، پرندگان و گلپای تزئینی است. سفال تل چغا متعلق به هزاره دوم پیش از میلاد و قابل مقایسه با گیان III میباشد.

لرستان (تصاویر ۹ تا ۱۱)

لرستان معرف یکی از قدیمیترین تمدنهای غرب ایران است. بررسی و تحقیقات اولیه این منطقه از سالهای ۱۳۱۴ خورشیدی توسط دکتر اشمیت آغاز گردید. از چند سال گذشته بررسی کاوشهای گوناگون ناحیه لرستان توسط هیأت‌های مختلف ایرانی و خارجی آغاز و از آن میان هیأت دانشگاه گان بلژیک ب سرپرستی لوئی و اندنبرگ بطور مداوم همه ساله بررسی و کاوشهای خود را در مناطق گوناگون چون ورکبود ایلام ادامه داده است. هنرمندان لرستان که در ساخت اشیاء مفرغی مانند اسلحه، وسائل کشاورزی، مجسمه و لوازمات زندگی راه کمال پیمودند در ساخت ظروف سفالین نیز مهارت فوق العاده‌ای از خود نشان دادند. ظروف سفالین لرستان عموماً از سفال قرمز و خاکستری و از نظر شکل بسیار متنوع شامل ظروف پایدار، ساغر، خمره‌های بزرگ و ظروف بشکل مجسمه حیوانات است که با نقوش پرندگان، حیوانات و نقوش هندسی آرایش گردیده است. این نوع ظروف عموماً به هزاره دوم قبل از میلاد تعلق دارد.

سیلک (تصاویر ۱۲ تا ۱۵)

تپه سیلک معرف یکی از قدیمیترین تمدنهای پیش از تاریخ ایران در سه کیلومتری جنوب غرب کاشان در نزدیکی دهکده فین واقع شده است. سیلک از دو تپه بنامهای تپه شمالی و جنوبی که فاصله آن در حدود ۶۰۰ متر میباشد و

همچنین قبرستان‌های متعدد تشکیل شده است .
در فاصله سالهای ۱۹۳۸ - ۱۹۳۳ کاوشهای سیلک توسط پروفیسور گبرشمن در تپه شمالی که دارای ۳۲۰ متر طول و ۱۱۵ متر عرض بوده آغاز گردید . این تپه که در واقع معرف قدیمیترین دوره سکونت در این منطقه بوده دارای دو طبقه (۱ و ۲) میباشد
تپه جنوبی با اندازه‌های ۱۹×۲۳۰ متر شامل دو طبقه (۳ و ۴) بوده است .
سفالهای تپه شمالی با دست ولی در تپه جنوبی با چرخ سفالگری ساخته شده است .
سفال سیلک متنوع و عموماً شامل :

ظروف با نقوش سیاه

ظروف با نقوش قرمز

ظروف ساده

ظروف معمولی

تزیینات ظروف شامل خطوط افقی ، مثلث‌ها با هاشورهای متقاطع ، خطوط شکسته افقی و نقوش هندسی است
در دوره دوم ظروف با نقوش سیاه بر روی زمینه قرمز و همچنین نقوش گیاهی و حیوانی ساخته شده است .
قبرستان A در فاصله ۲۵۰ متری جنوب تپه جنوبی واقع شده که ضمن کاوش قبور متعدد که عموماً " دارای اشیاء مختلف از جمله سفال و فلز بوده کشف گردیده ، که سفالهای آن اغلب خاکستری ، قرمز و نوع منقوش بوده است .
قبرستان B در ۲۰۰ متری جنوب تپه جنوبی واقع شده و اشیاء آن مانند قبرستان A شامل سفال منقوش و سفال معمولی در اشکال مختلف مانند سبو ، ظروف با لوله‌های ناوانی شکل و همچنین ظروف بشکل حیوانات بوده است .

خوروبین (تصاویر ۱۶ تا ۲۳)

محوطه باستانی خوروبین در ۸۰ کیلومتری شمال غرب تهران در مسیر جاده تهران قزوین واقع گردیده است .
دو محوطه مهم خوروبین بنام‌های گنج تپه و سیاه تپه معروف بوده که در سال ۱۳۳۹ اولین فصل کاوش آن توسط آقای مهندس حاکمی آغاز گردید .
در نوامبر سال ۱۹۵۴ آقای پرفیسور واندنبرگ از دانشگاه گان بلژیک کاوشهای مجدد آنرا شروع و ضمن کاوش موفق به کشف ۱۴ قبر و همچنین ظروف سفالین با اشکال مختلف گردید . سفال خوروبین همزمان با سیلک (قبرستان) و متعلق بسالهای ۱۰۰۰ - ۱۲۰۰ و ۸۰۰ - ۱۰۰۰ قبل از میلاد میباشد .

حسنلو (تصاویر ۲۴ - ۲۵)

محوطه باستانی حسنلو در جلگه سلدوز در ۸۵ کیلومتری جنوب رضائیه واقع شده است . در سال ۱۳۲۶ شمسی برای اولین بار محمود راد از طرف اداره کل باستانشناسی در این تپه به کاوش پرداخت که سپس این فعالیت با همکاری مهندس علی حاکمی در سال ۱۳۲۸ ادامه یافت .
در سال ۱۳۳۲ روبرت دایسون از دانشگاه پنسیلوانیا کاوشهای تپه حسنلو را مجدداً آغاز نمود که کماکان ادامه دارد .

هیئت کاوشهای حسنلو ضمن حفاریهای چند ساله خود موفق به تشخیص هفت دوره مختلف که قدیمترین آن متعلق به هزاره سوم و آخرین آن مربوط به بعد از عصر مدها بوده گردیدند .
معروفترین دوره تپه حسنلو دوره چهارم است که آثار قرون دهم و نهم قبل از میلاد را در بر دارد .
سفالهای این دوره اغلب خاکستری جلا یافته بوده که بعضی اوقات دارای تزیینات شباهری هستند .
سفالهای مکشوفه از قبور حسنلو دارای خمیری حشن بوده که احتمالاً " برای مصارف روزمره ساخته شده‌اند .
سفالهای خاکستری دوره چهارم حسنلو با دیگر مراکز تمدن خود در داخل فلات ایران مانند سیلک ، گبان ، خوروبین و قیطره قابل مقایسه است . ظروف سفالین حسنلو از نظر شکل متنوع - شامل ظروف با لوله ناودانی بشکل مجسمه حیوانات ، ساغرهای پایهدار و بالاخره ظروف پایهدار میباشد .

مارلیک (تصاویر ۲۸ تا ۳۴)

محوطه باستانی چراغعلی تپه یا مارلیک بعثت حاصلخیزی مورد توجه اقوامی بوده که تقریباً " در هزاره اول قبل از میلاد در این منطقه سکونت اختیار کردند . تپه مارلیک دارای ۱۳۵ متر طول و ۸۰ متر عرض میباشد . بررسی و کاوشهای تپه مارلیک در پائیز سال ۱۳۴۰ به سرپرستی آقای دکتر نگهبان استاد دانشگاه تهران آغاز گردید . گمانه زنی‌های اولیه در این منطقه مهم و کشف اشیاء فلزی و سفالی نمایانگر آن بود که تمدنی مهم در حوزه گوهر رود متمرکز بوده است . در ادامه بررسیهای مقدماتی کاوشهای وسیعی در این منطقه انجام گردید که ضمن آن آثار زیبایی فلزی مانند طلا ، نقره و برنز بشکل ظروف مختلف جام ، دست بند و گردن بند و همچنین سنجاقهای تزئینی سلاحهای برنزی بدست آمد . آثار تپه مارلیک شامل ظروف سفالین به شکل کاسه ، سیو ، مجسمه‌های تزئینی به شکل انسان و حیوان است که از سفال قرمز ، نخودی و خاکستری ساخته شده است . مطالعه آثار مکشوفه در قبرستان مارلیک و مقایسه آن با دیگر محوطه‌های پیش از تاریخ نشان میدهد که آثار مارلیک قابل مقایسه با سیلک کاشان ، حصار دامغان گگ تپه آذربایجان ، زیویه کردستان و کلاردشت مازندران می باشد .

گیلان (تصاویر ۳۵ تا ۴۰ - ۴۵ - ۵۰)

منطقه گیلان ، با موقعیت خاص جغرافیائی ، همیشه از اهمیت ویژه‌ای برخوردار بوده است . بررسی و تحقیقات این ناحیه مهم باستانی از سال ۱۳۳۵ توسط هیئت‌های مختلف ایرانی آغاز گردید . هیئت بررسی و کاوشهای ایرانی در مناطقی چون مارلیک ، کلورز ، حویب ، لسبو ، عمارلو ، املش و دیگر نواحی حوزه گوهر رود و سفیدرود اقدام به بررسی و حفاری نمودند و آثار مختلفی متعلق به هزاره دوم تا ادوار اسلامی را کشف کردند . بعلاوه هیئت‌های باستان‌شناسی ژاپنی نیز بریاست آقایان پروفیسور راگامی و فوکاهی در دیگر محوطه‌های باستانی گیلان چون دیلمان و حلیمه جان به بررسی و کاوش پرداختند که همچنان این تحقیقات ادامه دارد .

شوش (تصاویر ۴۶ تا ۴۹ - ۵۱ - ۵۴)

شهر معروف شوش یکی از مهمترین محوطه‌های باستانی غرب ایران بوده که آبادی و رونق آن تا اوایل دوره اسلامی ادامه داشته است . بررسی و کاوشهای شوش از سال ۱۲۶۹ شمسی توسط هیئت کاوش‌های فرانسوی آغاز و تاکنون همچنان ادامه دارد . با بررسی و کاوشهای یک قرن اخیر شوش آثار زیادی متعلق به تمدنهای قبل از تاریخ ، تاریخ و دوره اسلامی ایران کشف گردید . هنر سفال‌سازی شوش که از هزاره چهارم قبل از میلاد آغاز گردیده در طی قرون تحول و تکامل زیادی یافته و ظروف سفالین متنوعی توسط سفالگران شوش ساخته شده است . همچنین در دوره تاریخی سفالگران شوش با عرضه ظروف لعابدار تحول چشمگیری در صنعت سفالسازی بوجود آوردند .

نیشابور (تصاویر ۵۵ تا ۷۷)

کاوشهای شهر قدیم نیشابور در فاصله سالهای ۱۳۱۸ - ۱۳۱۵ خورشیدی توسط موزه متروپولیتن بسپرستی آپتن و ویلکینسن در محوطه‌های تپه مدرسه و تپه سبرپوشان انجام گرفت . شهر معروف نیشابور که یکی از مهمترین شهرهای دوره اسلامی شمرده میشد بارها توسط اقوام مهاجم و زلزله به ویرانی کشیده شد بطوریکه بعد از حملات مغول دیگر رو به آبادی نرفت و شهر جدید نیشابور در جنوب شرقی شهر قدیم بنیاد گردید . در خلال کاوشهای موزه متروپولیتن آثار سفالین ، نقاشی ، گچ‌بری و مسکوکات که به ادوار مختلف اسلامی تا حملات مغول متعلق بود بدست آمد . از بین آثار مکشوفه سفالینه‌های نیشابور از اهمیت فوق‌العاده‌ای برخوردار بوده و سفالگران نیشابور هنرمندی خاصی در تهیه ظروف سفالین از خود نشان دادند .

ظروف سفالین نیشابور متنوع شامل :

ظروف یک‌رنگ

ظروف رنگارنگ

ظروف با نقش کنده

ظروف با لعاب پاشیده

و ظروف با پوشش لعاب گلی و نوشته کوفی است.

کاوشهای مجدد نیشابور توسط آقای کامبخش فرد در اسفند ماه سال ۱۳۴۳ انجام گرفت و در این کاوش ضمن کشف کوزه‌های متعدد سفالسازی متعلق به عصر سلجوقی نمونه‌های زیادی از ظروف سفالین با نقش قالب زده و قالب اصلی آن بدست آمد.

جرجان (تصاویر ۷۸ تا ۸۰-۸۳-۸۸-۹۰-۹۱-۹۵-)

۹۶-۹۷-۹۹-۱۰۰-۱۰۱-۱۰۳-۱۰۴)

خرابه‌های شهر باستانی جرجان در ۴ کیلومتری شمال غرب شهر جدید گنبدکاووس در جنوب شرقی دریای خزر واقع شده است. منابع تاریخی و تحقیقات باستانشناسی نشان می‌دهد که منطقه گرگان یا جرجان از پیش از تاریخ تا ادوار اسلامی از مناطق مهم کشور بوده است. مئاسفانه جرجان در سال ۶۲۰ هجری مورد هجوم مغولان واقع گردیده و ویران شد. کاوشهای جرجان از سال ۱۳۵۰ توسط مرکز باستانشناسی به سرپرستی نگارنده آغاز گردید. با کاوش جرجان اطلاعات زیادی از صنعت سفال‌سازی این منطقه بدست آمد و مدارک حاضر نمایانگر آن است که در جرجان ساخت همه نوع سفال اسلامی متداول بوده است. در کاوشهای جرجان کوزه‌های متعدد سفالسازی نیز کشف گردید. ظروف سفالین ساخت جرجان متعلق به اوایل اسلام تا عصر تیموری است.

ری (تصاویر ۸۱-۸۹-۹۳-۹۴)

شهر باستانی ری در ۳۶ کیلومتری جنوب شرقی تهران واقع شده است. ری در ادوار مختلف، قبل از تاریخ، تاریخی و اسلامی از نظر سیاسی و اقتصادی از اهمیت ویژه‌ای برخوردار بوده است. چشمه‌علی یا یکی از تمدن‌های مهم قبل از تاریخ ایران، آثار متعدد عصر تاریخی و بالاخره معماری بجای مانده از عهد اسلامی همگی نمایانگر عظمت این محوطه باستانی است. ری، در قرون مختلف اسلامی اهمیت فوق‌العاده‌ای یافته و با دیگر شهرهای معروف اسلامی آن زمان مانند بغداد قابل مقایسه بوده است. متأسفانه این شهر معروف از حمله مغول در امان نماند و مانند دیگر شهرهای ایران در اوائل قرن هفتم هجری با خاک یکسان گردید. در هنر سفالگری ری مانند کاشان، نیشابور و جرجان اهمیت ویژه‌ای داشته و مخصوصاً "در عصر سلجوقی هنر سفالگری آن بمنت‌های درجه ترقی و زیبایی رسیده است. در کارگاه‌های ری ساخت اغلب ظروف اسلامی متداول بوده است. کاوشهای ری که از سال ۱۹۳۵ میلادی بسرپرستی دکتر اشمیت آغاز گردیده مجدداً "از سال ۱۳۵۴ خورشیدی توسط مرکز باستان شناسی ایران آغاز گردید و همچنان ادامه دارد. هیئت کاوشهای ری ضمن کشف آثار معماری مذهبی متعدد ظروف مختلف اسلامی متعلق به قرون اولیه اسلام تا عصر صفوی را نیز بدست آوردند.

کاشان (تصاویر ۹۸-۱۰۲)

کاشان یا یکی از اولین مراکز سکونت بشری در ناحیه مرکزی ایران واقع شده است. شهر کاشان در ادوار مختلف اسلامی مخصوصاً "در عهد سلجوقیان و صفویان از اهمیت ویژه‌ای برخوردار بوده و از مراکز هنر اسلامی و کانون هنر ایران شمرده می‌شده است.

در هنر سفالگری و کاشی‌سازی ایران، نام کاشان و هنرمندان ارزنده آن که از دیر زمان با این هنر سنتی آشنائی داشته در بین سایر مراکز سفال‌سازی و کاشی‌سازی می‌درخشد. خاندان هنرمندی چون ابی طاهر و ابوزید و دیگر هنرمندان عصر سلجوقی و ایلخانی ظروف سفالین و کاشی مخصوصاً "نوع زرین‌قام، شاهکارهای متعددی از خود بجای گذاشتند که امروزه زینت بخش بسیاری از بناهای مذهبی ایران و موزه‌های سراسر جهان است.

سلطان آباد (تصاویر ۱۰۹ تا ۱۱۴)

سلطان آباد و حومه آن (اراک فعلی) یکی دیگر از مراکز سفال سازی مهم ایران بوده که سفالگری آن در زمان ایلخانیان از اهمیت ویژه ای برخوردار بوده است .

ظروف سفالین سلطان آباد از نظر نقوش، شکل و تزئینی متنوع و عموماً " از خمیر خشن و ظریف ساخته شده است . نقوش ظروف سلطان آباد شامل نقوش انسان ، پرندگان در حال پرواز ، حیوانات و تزئین هندسی است .

تخت سلیمان (تصویر ۱۱۵)

محوطه باستانی تخت سلیمان در چهل کیلومتری تکاب در استان آذربایجان غربی واقع شده است .

بررسی و کاوشهای تخت سلیمان توسط هیئت باستان شناسی آلمانی از سال ۱۳۳۷ بسرپرستی پروفیسور نومان آغاز و تاکنون همچنان ادامه دارد .

تخت سلیمان یا محل آتشکده معروف آذر گشنسب که در دوره تاریخی مخصوصاً " زمان پارتی و ساسانی از نظر مذهبی اهمیت ویژه ای داشته در اوایل اسلام رو بوبرانی رفت .

در قرن هشتم هجری تخت سلیمان مورد توجه شاهان ایلخانی قرار گرفت و آباقاخان بر روی ویرانه های قدیم بناهای مذهبی و غیرمذهبی متعددی بر پا کرد . در همین زمان کارگاههای سفال سازی نیز در تخت سلیمان دایر گردید و سفالگران این محوطه بساخت ظروف سفالین لعابدار ، بی لعاب و همچنین کاشی های زیبا پرداختند . در کاوشهای چند ساله تخت سلیمان کوره های سفال سازی متعددی نیز کشف گردید .

سلطانیه

سلطانیه یکی دیگر از مراکز سفال سازی در دوره ایلخانی ، تیموری و صفویه شمرده میشود . کاوشهای اخیر مرکز باستان شناسی ایران بسرپرستی آقای دکتر گنجوی در سلطانیه و نواحی اطراف آن ثابت کرد که در دوره ایلخانی ، تیموری و صفویه ساخت انواع ظروف اسلامی در آنجا متداول بوده است .

ظروف سلطانیه اغلب دارای خمیر قرمز رنگ بوده که با حرارت زیاد پخته شده است . نقوش و تزیینات ظروف سلطانیه متنوع و اغلب دارای نقوش هندسی ، گیاهی و حیوانات میباشد .



CHRONOLOGY OF IRAN

PERIOD	CULTURE & DYNASTIES	تمدن و سلسله‌ها	هجری	شاهسازی
1925 A.D	Pahlavi Dynasty	شاهسازی بهلوی	۱۳۴۴	۲۲۸۴
1786-1925 A.D	Qajar	قاجاریه	۱۲۰۱-۱۳۴۴	۲۳۴۵-۲۳۸۴
1756-1796 A.D	Zand	زندیه	۱۱۷۰-۱۲۱۱	۲۳۱۵-۲۳۵۵
1736-1756 A.D	Afsharid	افشاریه	۱۱۲۹-۱۱۷۰	۲۲۹۵-۲۳۱۵
1502-1722 A.D	Safavid	صفوی	۹۰۸-۱۱۳۵	۲۰۶۱-۲۲۸۱
1370-1502 A.D	Timurid	تیموری	۷۷۲-۹۰۸	۱۹۲۹-۲۰۶۱
1258-1334 A.D	Ilkhanid	ایلخانی	۶۵۶-۷۳۵	۱۸۱۷-۱۸۹۳
1221 A.D	Mongol Invasion	مغول	۶۱۸	۱۷۸۰
1000 - 1221 A.D	Seljuq & Kharazmshahid	سلجوقی و خوارزمشاهی	۴۳۰-۶۱۸	۱۵۵۹-۱۷۸۰
820 - 1037 A.D	National Dynasties	سلسله‌های ملی	۲۰۵-۴۲۹	۱۳۷۹-۱۵۹۶
642 A.D	Islam	اسلام	۲۲	۱۲۰۱
224-642 A.D	Sasanian	ساسانی		۷۸۲-۱۲۰۱
250 B.C - 224 A.D	Parthian	پارت		۳۰۸-۷۸۲
331 - 250 A.D	Seleucid	سلوکی		۲۲۷-۳۰۸
331 B.C	Alexander's Conquest	حمله اسکندر		۲۲۸
550 - 331 B.C	Achaemenian	هخامنشی		۲۲۸
728 - 550 B.C	Median	ماد		
Early 1st. Mill. B.C	Urartian Kingdom	امپراطوری اورارتو		اوایل هزاره اول
1000 B.C	Elam, Local Culture in North & Caspian Region	ایلام، تمدن‌های محلی در شمال و حوزه دریای خزر		هزاره اول
2000 B.C	Choga Zanbil, Marlik Hasanlu, Susa	چغازنبیل، مارلیک، حسنلو، شوش		هزاره دوم
3000 B.C	Proto Elamite, Godin Mazandaran, Gian	ایلام مقدم در خوزستان، مازندران و گیان، گودین		هزاره سوم
4000 B.C	Susa, T. Yahya, Sialk, Cheshmeh Ali	شوش، تپه یحیی، سیلک، چشمه علی		هزاره چهارم
5000 B.C	Gian, Sialk, Jafar-Abad, Se-Gabi, Qabrestan, Hissar I	گیان، سیلک، جعفرآباد - سگابی، قبرستان، سیلک I		هزاره پنجم
6000 B.C	Guran, Sarab, Mohammad Jafar Haji Firuz, Sialk I. II.	محمد جعفر - گوران - تپه سراب حاجی فیروز، سیلک I و II		هزاره ششم
7000 B.C	Guran (Lower), Ali Kosh, Zagheh, Belt	گوران زیرین، علی‌کوش، زاغه (فروزین)، غار کمر بند		هزاره هفتم
8000 B.C	Ganj Darreh D.C., Asiab, Huto,	تپه آسیاب، هوتو، گنج دره، D.C.		هزاره هشتم
9000 B.C	Ganj Darreh, T.E	گنج دره E		هزاره نهم

شرح تصاویر

قبل از تاریخ

سفال قبل از تاریخ تصاویر ۱ - ۴۰

دوره تاریخی

سفال دوره هخامنشی تصاویر ۴۱ - ۴۲

سفال عصر پارسی تصاویر ۴۳ - ۴۶

سفال دوره ساسانی تصاویر ۴۷ - ۵۴

اوایل اسلام

سفال با پوشش لعاب گللی تصاویر ۵۵ - ۷۳

سفال با نقش گنده تصاویر ۷۴ - ۷۷

قرون وسطی

ظروف سفید رنگ تصاویر ۷۸ - ۸۰

ظروف لعابدار یکرنگ تصاویر ۸۱ - ۹۶

ظروف زرین قام تصاویر ۹۷ - ۱۰۳

ظروف با نقاشی زیر لعاب تصاویر ۱۰۴ - ۱۰۵

ظروف با نقاشی روی لعاب تصویر ۱۰۶

ظروف بی لعاب تصاویر ۱۰۷ - ۱۰۸

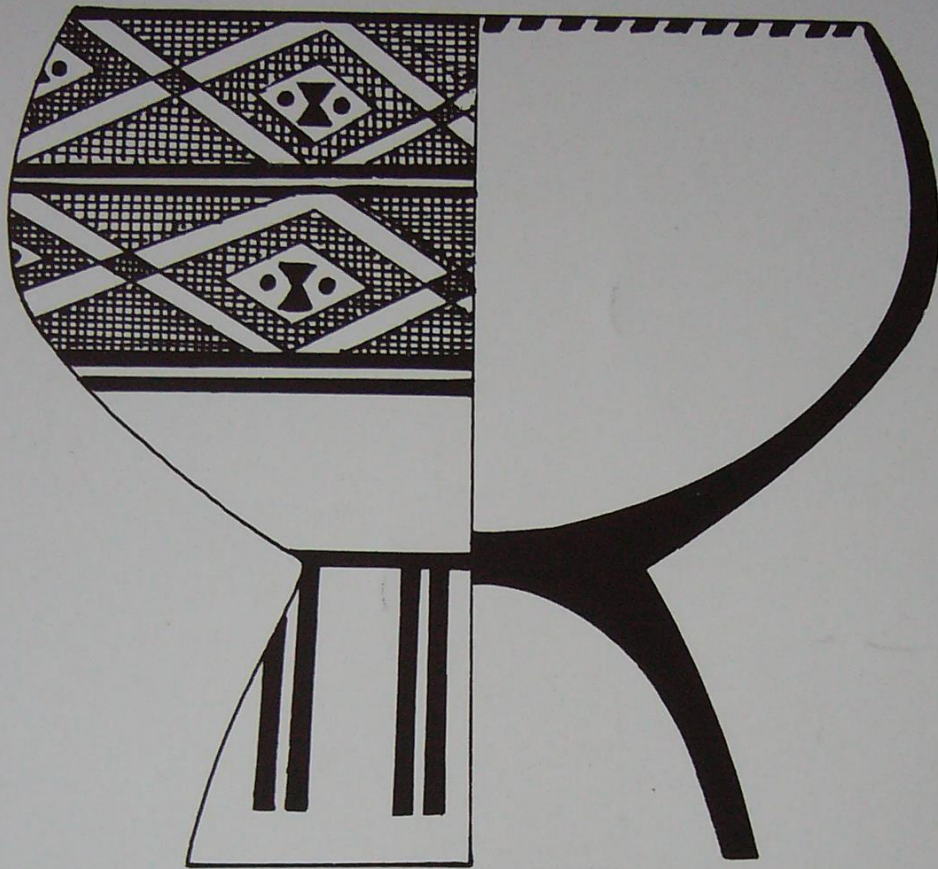
ظروف سلطان آباد تصاویر ۱۰۹ - ۱۱۷

ظروف محلی تصاویر ۱۱۸ - ۱۲۰

قرون متاخر

سفال آبی و سفید متاخر تصویر ۱۲۱

سفال رنگارنگ متاخر تصویر ۱۲۲



1
 LARGE FOOTED BOWL, burnished red earthenware, painted black decoration.
 ESMAEL-ABAD
 5th Millennium B.C.
 Height 32.5 cm.
 Diameter 30 cm.
 Coll. No. 5643
 LARGE FOOTED BOWL, globular body, with tapered rim. On the tall foot are double vertical lines painted in black, while on the body there are identical geometrical patterns arranged in two horizontal registers.

1
 قدح پایه دار، از سفال قرمز جلا یافته و منقوش با رنگ سیاه.
 اسماعیل آباد
 هزاره پنجم ق. م
 ارتفاع ۳۲/۵ سانتیمتر
 دهانه ۳۰ سانتیمتر
 شماره مجموعه ۵۶۴۳
 قدح پایه دار، با بدنه گروی و لبه کشیده، منقوش در سطح خارجی شامل:
 خطوط عمودی توأمان بر روی پایه و اشکال هندسی افقی بر روی بدنه.





2

HIGH-FOOTED BOWL, burnished red earthenware with black painted decoration ESMAEL-ABAD

5th Millennium B.C.

Diameter 17.6 cm.

Height 16 cm.

Coll. No. 4025

HIGH-FOOTED BOWL, with vertical black line on the foot, elongated cross-hatched triangles on the body outside. Inside, the decoration is composed of four opposing chevron designs, with two rows of stylized animals, probably gazelles, between.

۲

کاسه پایهدار، از سفال قرمز جلا یافته و منقوش برنگ سیاه.

اسماعیل آباد

هزاره پنجم ق. م

دهانه ۶/۱۷ سانتیمتر

ارتفاع ۱۶ سانتیمتر

شماره مجموعه ۴۰۲۵

کاسه پایهدار، مزین با خطوط عمودی بر روی پایه، مثلث‌های هاشورزده روی بدنه و تصویر حیوانات در دو ردیف جدا شده با نوارهای هاشوردار مورب در داخل ظرف.





3

SMALL CUP, red earthenware with black painted decoration.

ESMAEL-ABAD

5th Millennium B.C.

Diameter 8 cm.

Height 6.5 cm.

Coll. No. 4010

SMALL CUP, on narrow, flat base, convex sides, straight slightly tapered rim; the decoration consists of thirteen animals, probably goats, on the upper part of the body, while the lower part is divided into four compartments by four double vertical lines; in one of these compartments there is a painted sign, which may be either the potter's or the owner's mark.

۳

پیاله کوچک، از سفال قرمزجلا یافته و منقوش با رنگ سیاه.

اسماعیل آباد

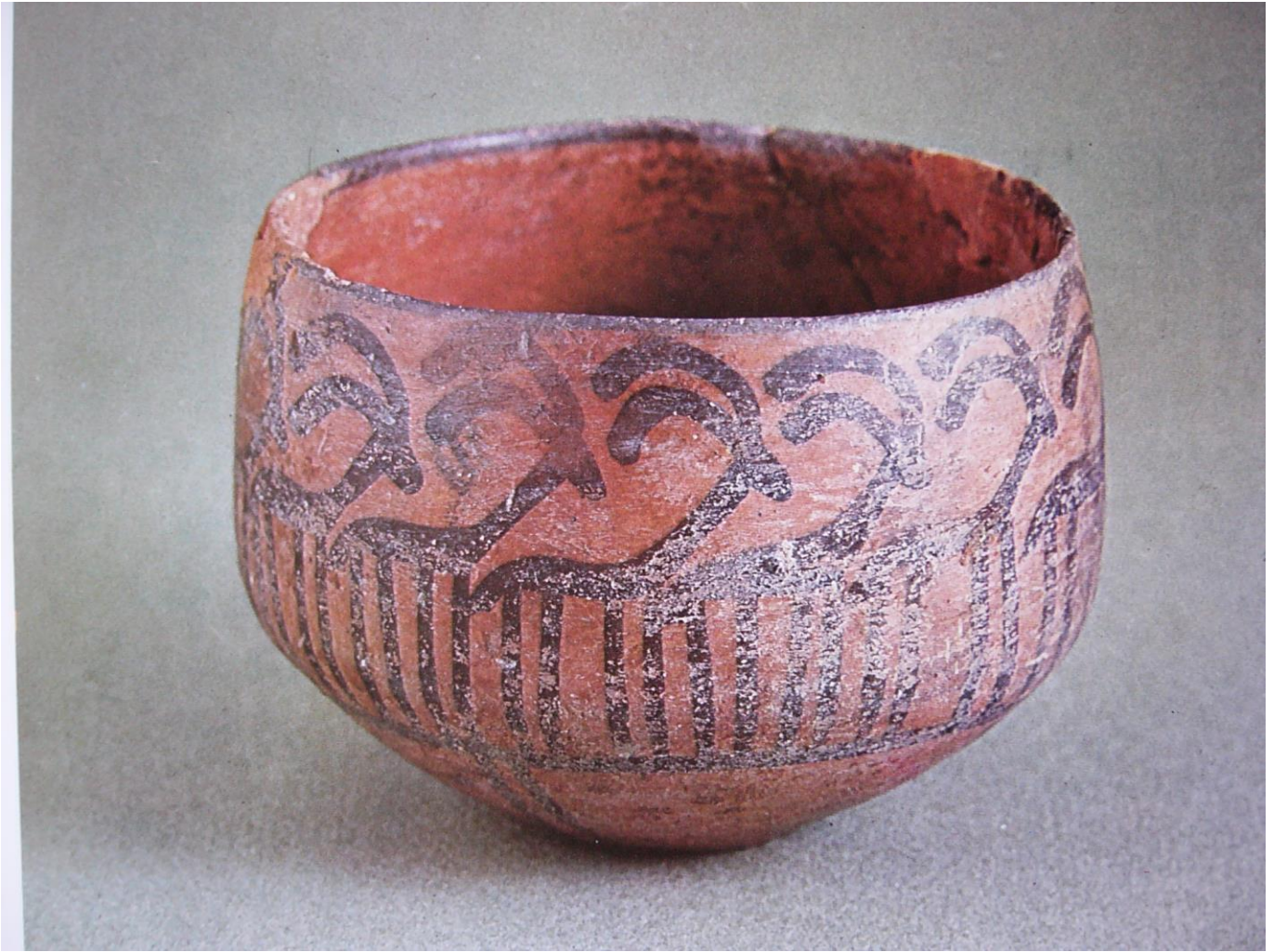
هزاره پنجم ق. م

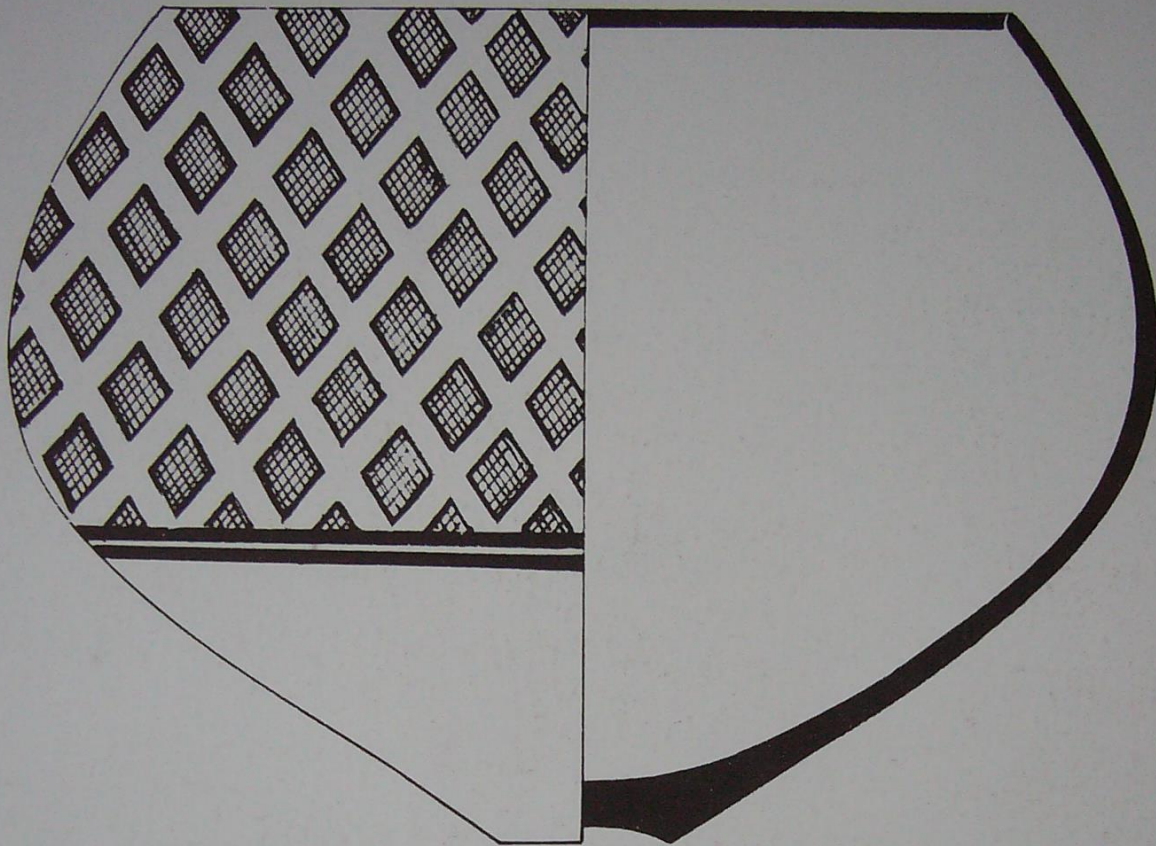
دهانه ۸ سانتیمتر

ارتفاع ۵/۶ سانتیمتر

شماره مجموعه ۴۰۱۰

پیاله کوچک، باکف باریک، بدنه محدب، لبه برگشته و منقوش در سطح خارجی شامل تصویر ۱۳ حیوان احتمالاً بز گوهی، در قسمت فوقانی و خطوط عمودی موازی، در قسمت زیرین همچنین علامتی مابین خطوط عمودی نقش گردیده که احتمالاً "معرف امضا" سفالگر یا مالک ظرف میباشد.





4

LARGE BOWL, burnished red earthenware with black painted decoration.

ESMAEL-ABAD

5th Millennium B.C.

Height 23.5 cm.

Diameter 22.5 cm.

Coll. No. 5654

LARGE BOWL, concave base, globular body. The upper part of the body is decorated with a series of cross-hatched lozenges framed below by a double concentric line.

۴

قدح، از سفال قرمز جلا یافته، منقوش، برنگ سیاه.
اسماعیل‌آباد

هزاره پنجم ق. م

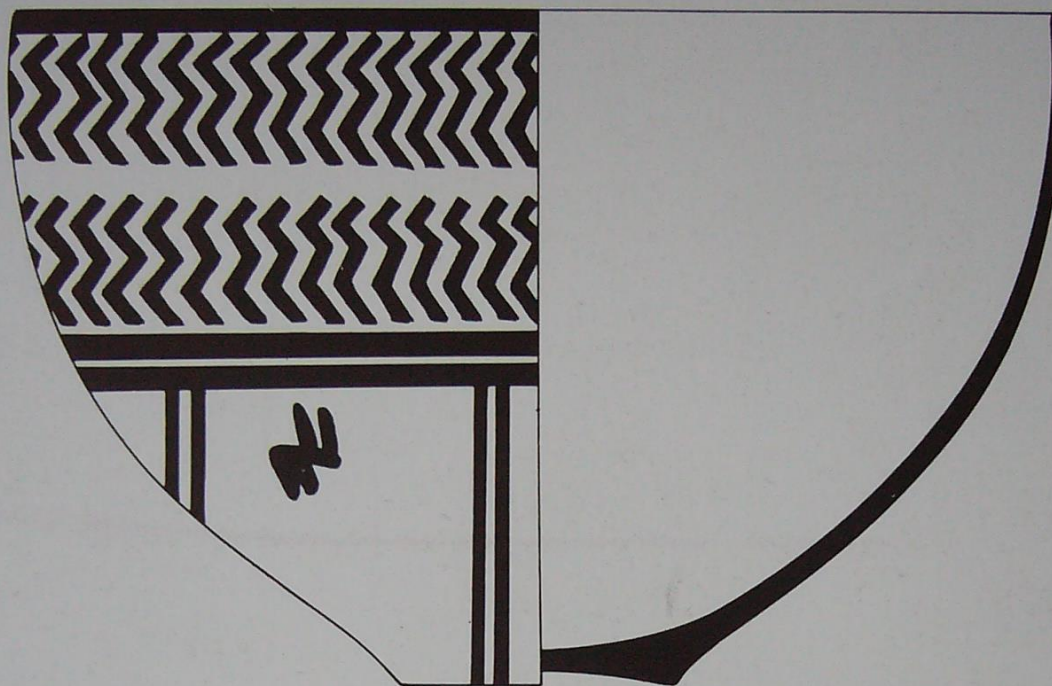
ارتفاع ۲۳/۵ سانتیمتر

دهانه ۲۲/۵ سانتیمتر

شماره مجموعه ۵۶۵۴

قدح، با بدنه گروی و کف توگود، تزئینات قدح در
قسمت بالا شامل لوزی‌های هاشورزده است که به دو
خط افقی در قسمت پایین ختم میشود.





5

BOWL, red burnished earthenware, black painted decoration.

ESMAEL-ABAD

5th Millennium B.C.

Diameter 20 cm.

Height 17.8 cm.

Coll. No. 5660

BOWL, narrow, concave base, convex sides, slightly tapered rim. The decoration is divided into two horizontal registers; in the lower one there are double vertical lines forming six compartments; in one of them is a painted sign, which may be the potter's or the owner's mark. In the upper register there are two bands of vertical zig-zag patterns.

۵

کاسه ، از سفال قرمز جلا یافته و منقوش با رنگ سیاه .

اسماعیل آباد

هزاره پنجم ق . م

دهانه ۲۰ سانتیمتر

ارتفاع ۱۷/۸ سانتیمتر

شماره مجموعه ۵۶۶۰

کاسه ، با کف باریک توگود ، بدنه محدب و لبه برگشته .

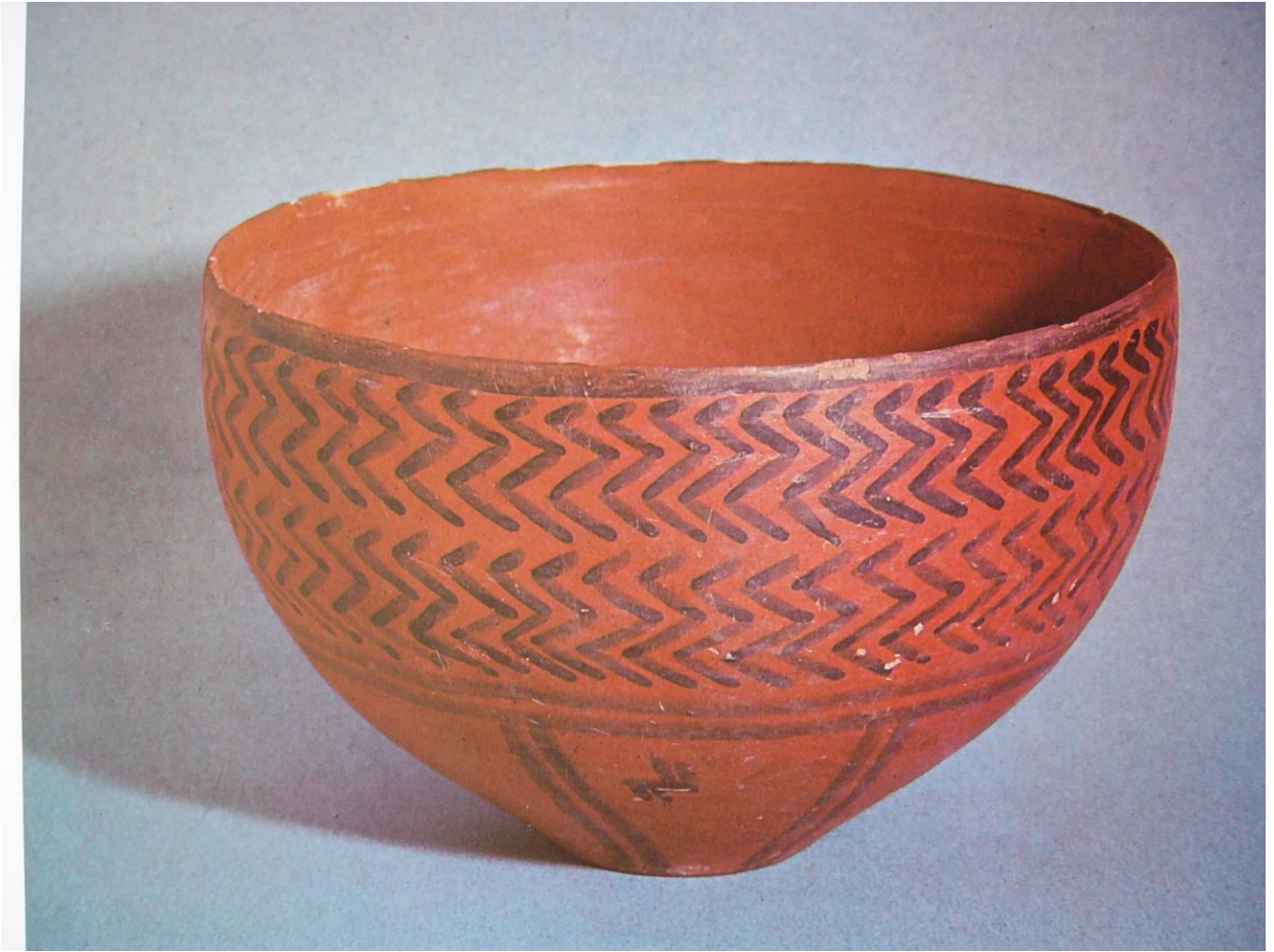
ترتیبات کاسه بدو بخش افقی تقسیم گردیده که در

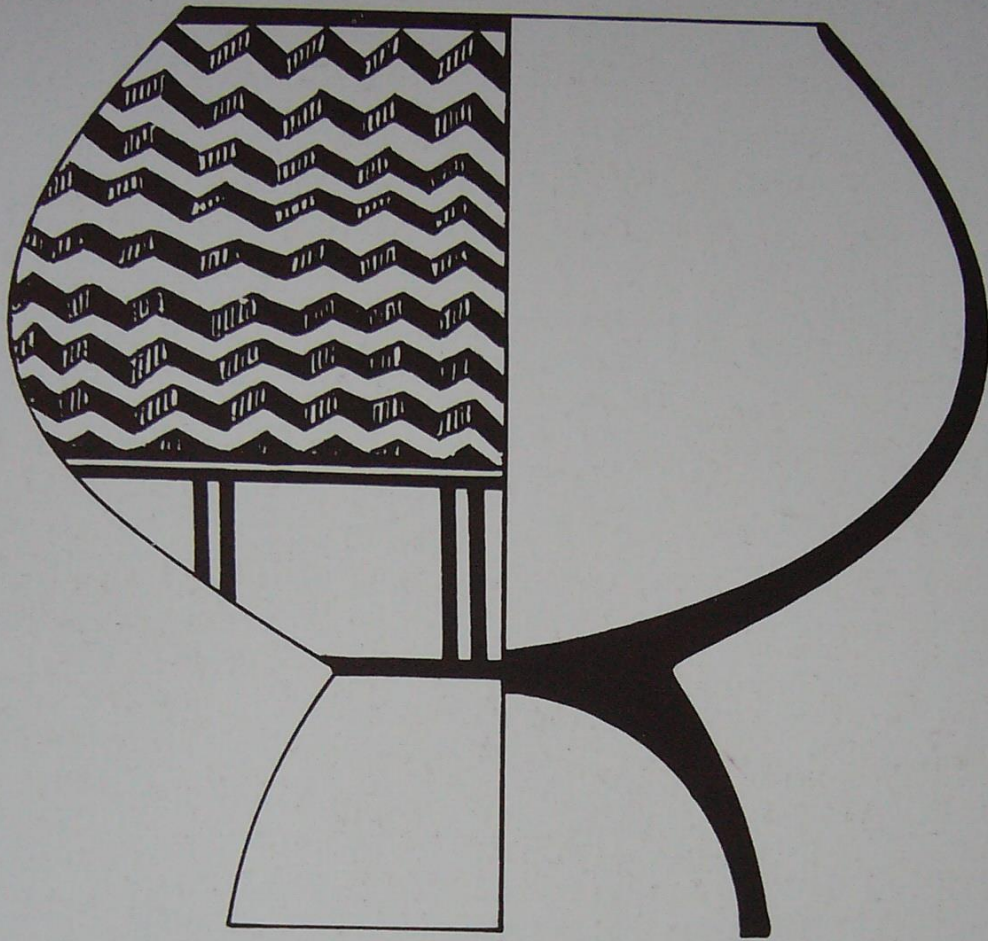
قسمت بالا دوردیف طرح زیگزاگ افقی و قسمت پائین

شامل ۶ بخش مجزا شده با خطوط عمودی است که در

یکی از این بخشها علامتی نقش گردیده که احتمالاً

معرف امضا سفالگر یا مالک ظرف میباشد .





6

LARGE HIGH-FOOTED BOWL, burnished red earthenware, black painted decoration.

ESMAEL-ABAD

5th Millennium B.C.

Height 30 cm.

Diameter 20.5 cm.

Coll. No. 3546

LARGE HIGH-FOOTED BOWL, on the body, black painted decoration in two registers: in the lower and narrower one are double vertical lines; in the upper one, nine horizontal zig-zag lines run parallel around the body.

۶

قدح پایدار، از سفال قرمز جلا یافته منقوش با رنگ سیاه.

اسماعیل‌آباد

هزاره پنجم ق. م

ارتفاع ۳۰ سانتیمتر

دهانه ۲۰/۵ سانتیمتر

شماره مجموعه ۳۵۴۶

قدح پایدار، منقوش در سطح خارجی شامل: خطوط موازی عمودی و نه ردیف طرح زیگزاگ افقی.





7

JAR, buff earthenware, with red painted decoration.

TALL-I CHAQA (PERSEPOLIS)

3rd Millennium B.C.

Height 23 cm.

Diameter 12 cm.

Coll. No. 6366

JAR, flat base, globular body, slightly everted rim. Red painted geometrical decoration on the body and neck. Inside the neck are four groups of 3 oblique strokes and a heavy red line inside round the rim.

۷

خمره از سفال نخودی منقوش با رنگ قرمز

تل چغا

هزاره سوم ق. م

ارتفاع ۲۳ سانتیمتر

دهانه ۱۲ سانتیمتر

شماره مجموعه ۶۳۶۶

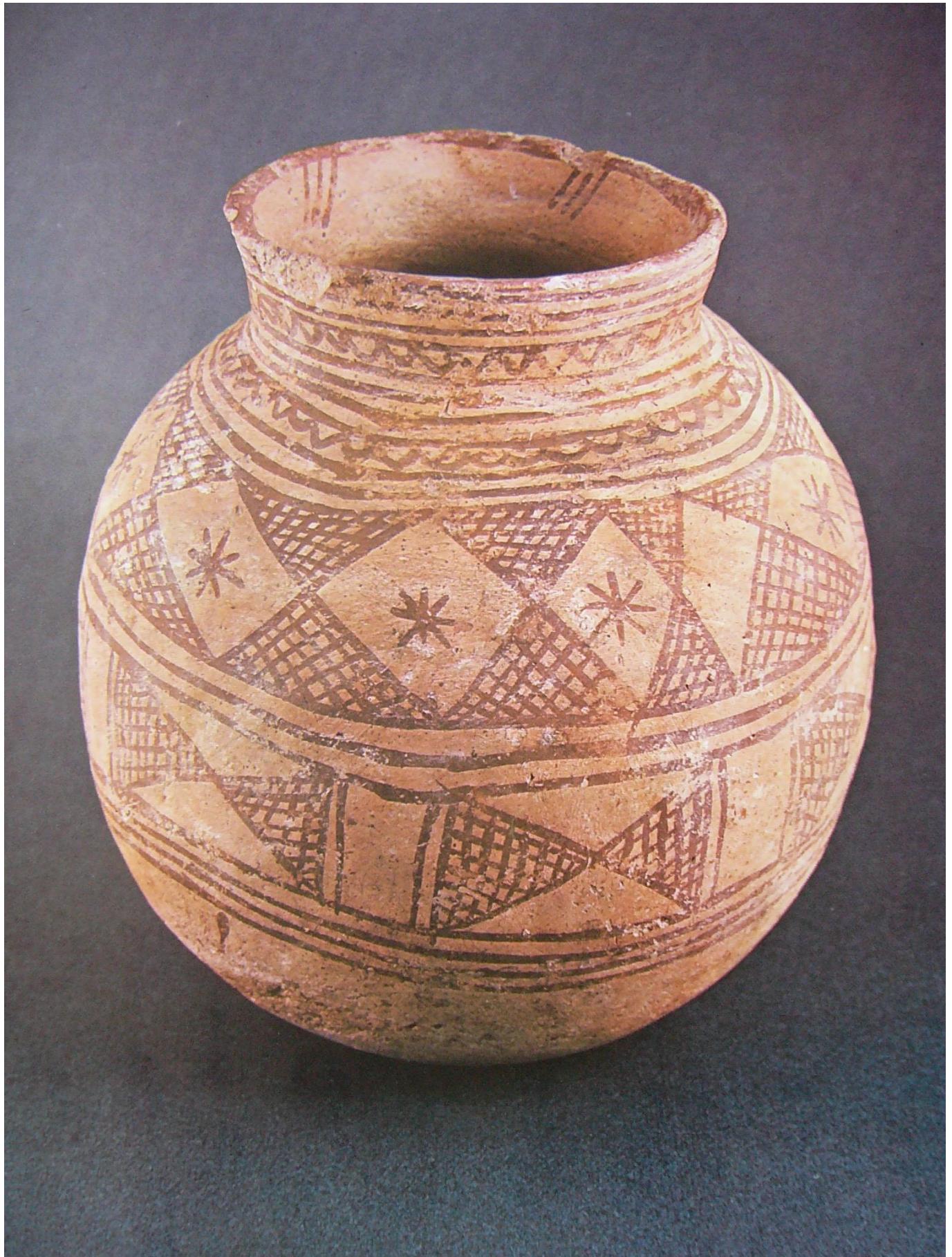
خمره، با بدنه گروی، گف پهن و لبه کشیده.

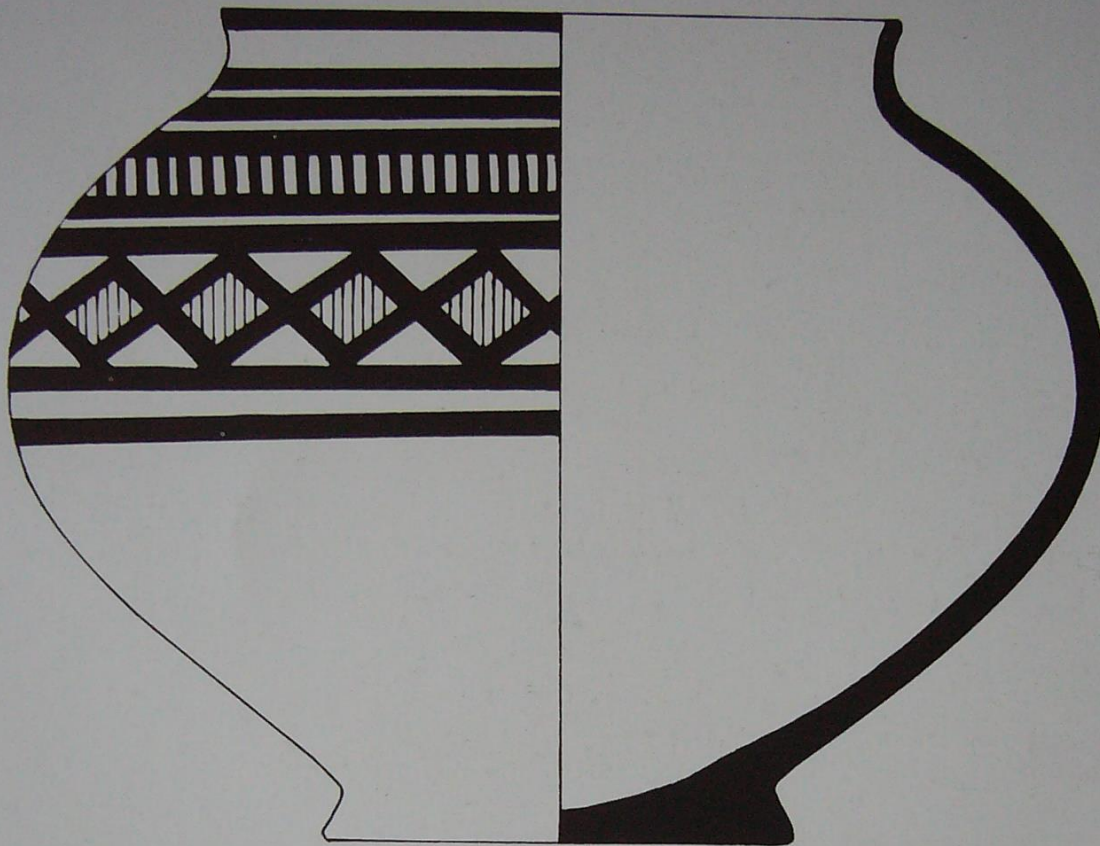
تزیینات ظرف شامل نقوش هندسی در روی بدنه، قسمت

داخلی دهانه و لبه میباشد. داخل دهانه خمره با

چهار گروه خطوط مورب و همچنین داخل لبه با خط

قرمز پهن آرایش گردیده است.





8

JAR, red earthenware with white slip and black painted decoration.

TALL-I CHAQA (PERSEPOLIS)

3rd Millennium B.C.

Height 10.5 cm.

Diameter 8.5 cm.

Coll No. 9084

JAR, flat, projecting base, globular body, vertical rim. Traces of white slip on the lower part of the body; on the upper part, geometrical decoration painted in black. Restored.

۸

خمیره کوچک، از سفال قرمز با پوشش لعاب گلی، منقوش با رنگ سیاه.

تل چغا

هزاره سوم ق. م

ارتفاع ۱۰/۵ سانتیمتر

دهانه ۸/۵ سانتیمتر

شماره مجموعه ۹۰۸۴

خمیره کوچک، بدنه گروی، کف برآمده و لبه عمودی. جدا رخی خمیره با نقوش هندسی برنگ سیاه تزئین و در قسمت زیرین با لعاب گلی پوشش گردیده است.





9

VASE, terracotta, surmounted on two animals.

LURESTAN

2nd Millennium B.C.

Height 18.5 cm.

Diameter 7.5 cm.

Coll. No. 2482

VASE, resting on the back of two animals with long tails; the vase is globular, with everted rim and a row of small holes on the shoulder.

۹

ظرف گلی قرار گرفته بر روی پیگره دو حیوان.

لرستان

هزاره دوم ق. م

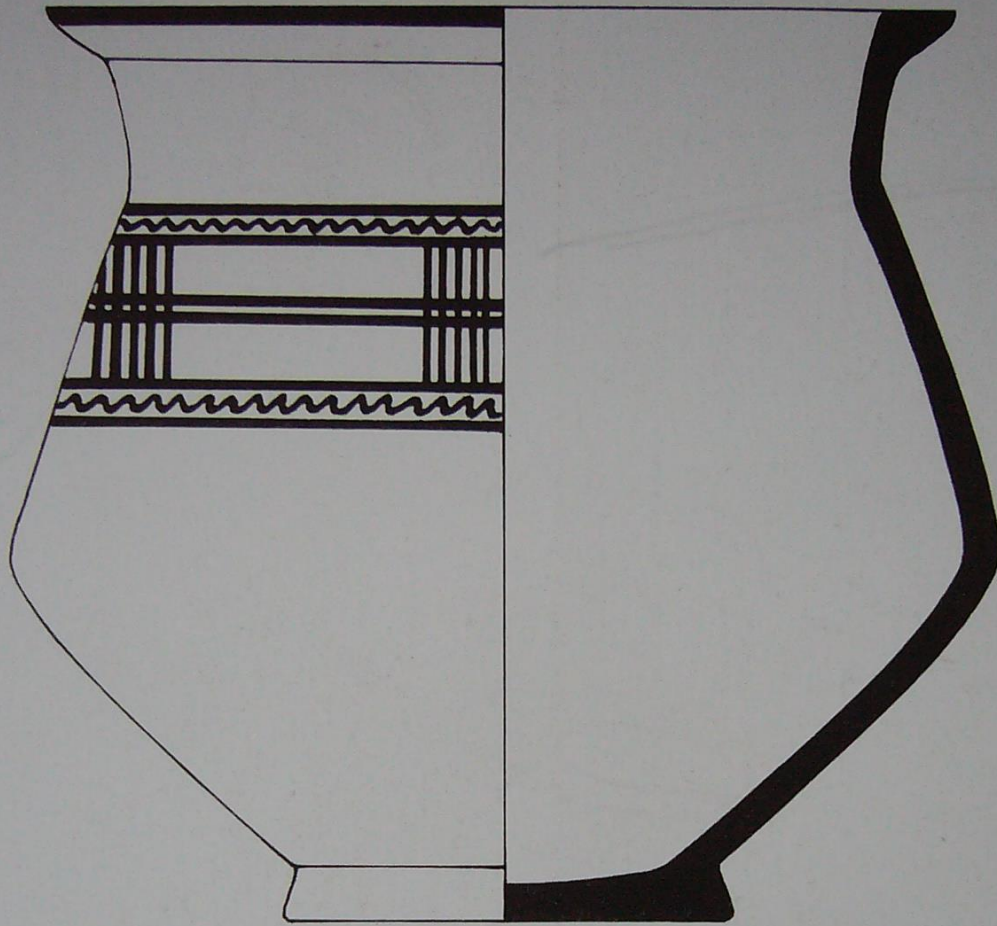
ارتفاع ۱۸/۵ سانتیمتر

دهانه ۷/۵ سانتیمتر

شماره مجموعه ۲۴۸۲

ظرف گلی، با بدنه گروی لبه برگشته و مشبک در قسمت شانه که بر روی دو مجسمه حیوان قرار گرفته است.





10

LARGE VASE, buff earthenware with black painted decoration.

LURESTAN

2nd Millennium B.C.

Diameter 24.2 cm.

Height 23 cm.

Coll. No. 7287

LARGE VASE, projecting flat base, globular body, slightly flared neck, everted flat rim. On the upper part of the body, black painted decoration of a register with groups of five vertical lines at equal distances and double horizontal line at centre, framed at top and bottom by double lines with zig-zag bands between.

۱۰

قدح، از سفال نخودی منقوش با رنگ سیاه.

لرستان

هزاره دوم ق. م

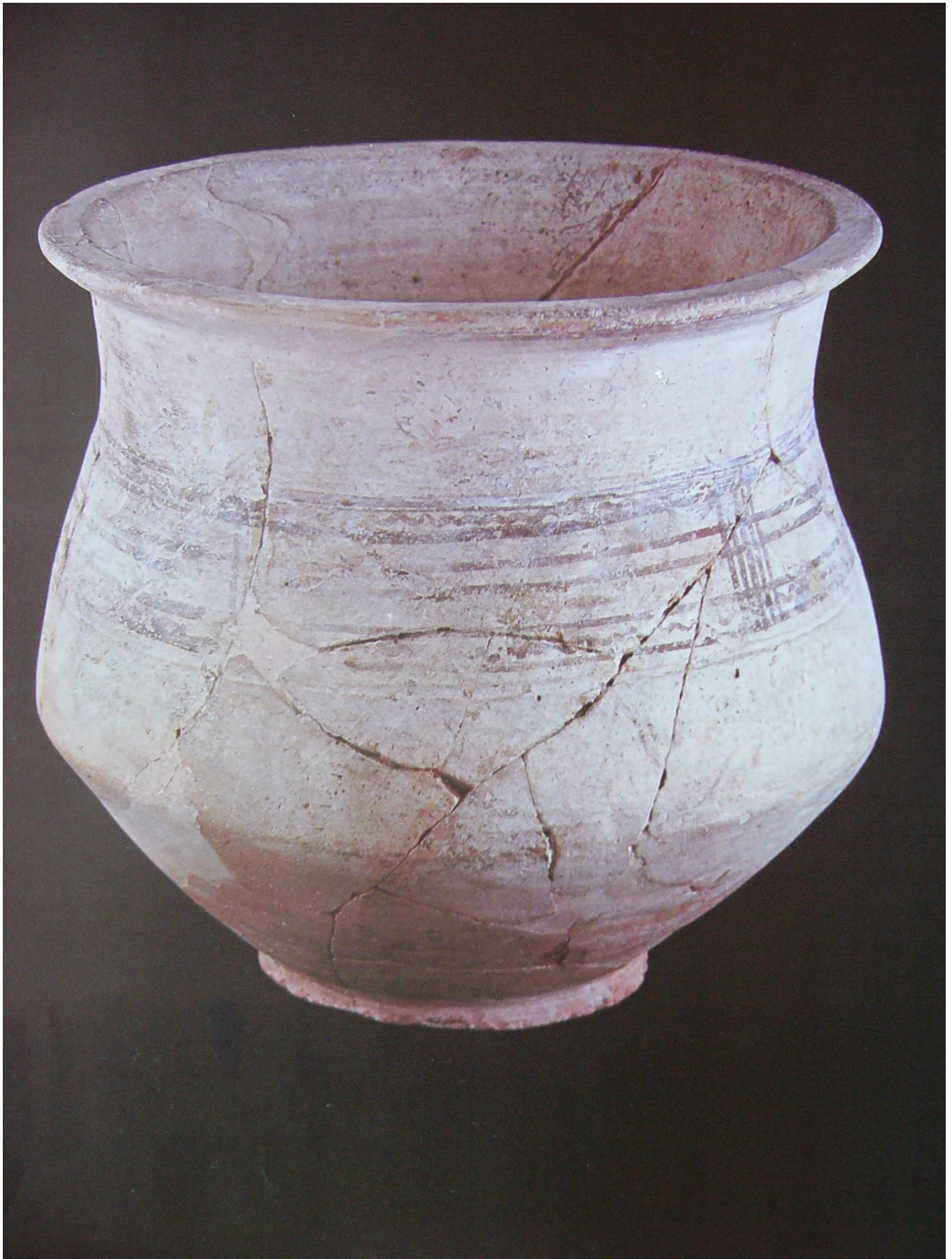
دهانه ۲/۲۴ سانتیمتر

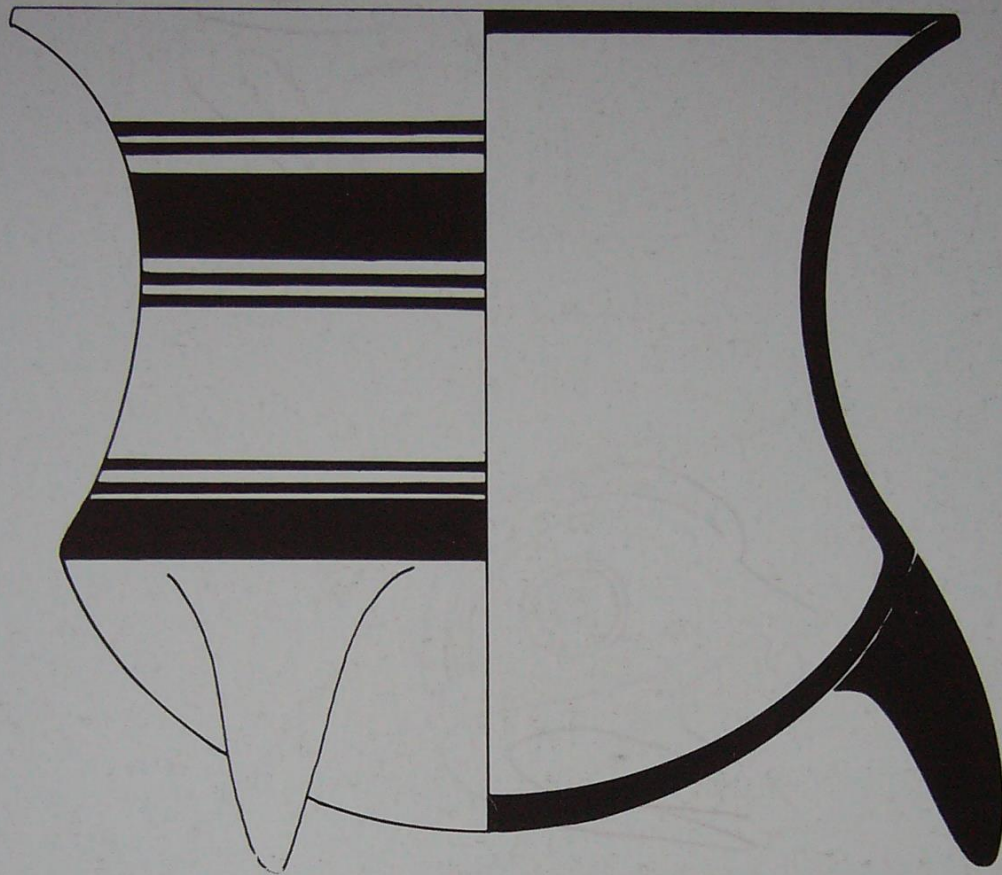
ارتفاع ۲۳ سانتیمتر

شماره مجموعه ۷۲۸۷

قدح، با بدنه گروی، کف صاف، دهانه قیفی شکل، لبه برگشته.

سطح بیرونی قدح، با پنج خط عمودی موازی در فواصل مساوی، خطوط افقی که بین آنها و طرح زیگزاگ قرار گرفته برنگ سیاه نقاشی شده است.





11

TRIPOD VASE, red earthenware with black painted decoration.

LURESTAN

2nd Millennium B.C.

Diameter 13.7 cm.

Height 13 cm.

Coll. No. 1428

TRIPOD VASE, on horn-shaped legs, with convex base, concave sides, everted rim. Black horizontal bands and lines decorate the body.

۱۱

ظرف پایدار، از سفال قرمز، منقوش با رنگ سیاه .
لرستان

هزاره دوم ق. م

دهانه ۱۳/۷ سانتیمتر

ارتفاع ۱۳ سانتیمتر

شماره مجموعه ۱۴۲۸

ظرف، با پایه‌های شاخی شکل، گف محدب، بدنه مقعر، لبه برگشته، منقوش به خطوط افقی موازی در روی بدنه .





12

GOBLET, buff earthenware, with dark brown painted decoration.

SIALK

4th Millennium B.C.

Height 17.6 cm.

Diameter at top 11.8 cm.

Diameter at base 3 cm.

Coll. No. 2620

GOBLET, flat, slightly projecting base and body with angular curve, everted rim.

The decoration is divided into two horizontal registers; in the lower one there are several horizontal lines enclosing a zig-zag pattern, in the upper zone are five goats. Round the rim is a heavy dark brown line.

۱۲

جام ، از سفال نخودی ، منقوش با رنگ قهوه‌ای تیره .
سیلک

هزاره چهارم ق . م

ارتفاع ۱۷/۶ سانتیمتر

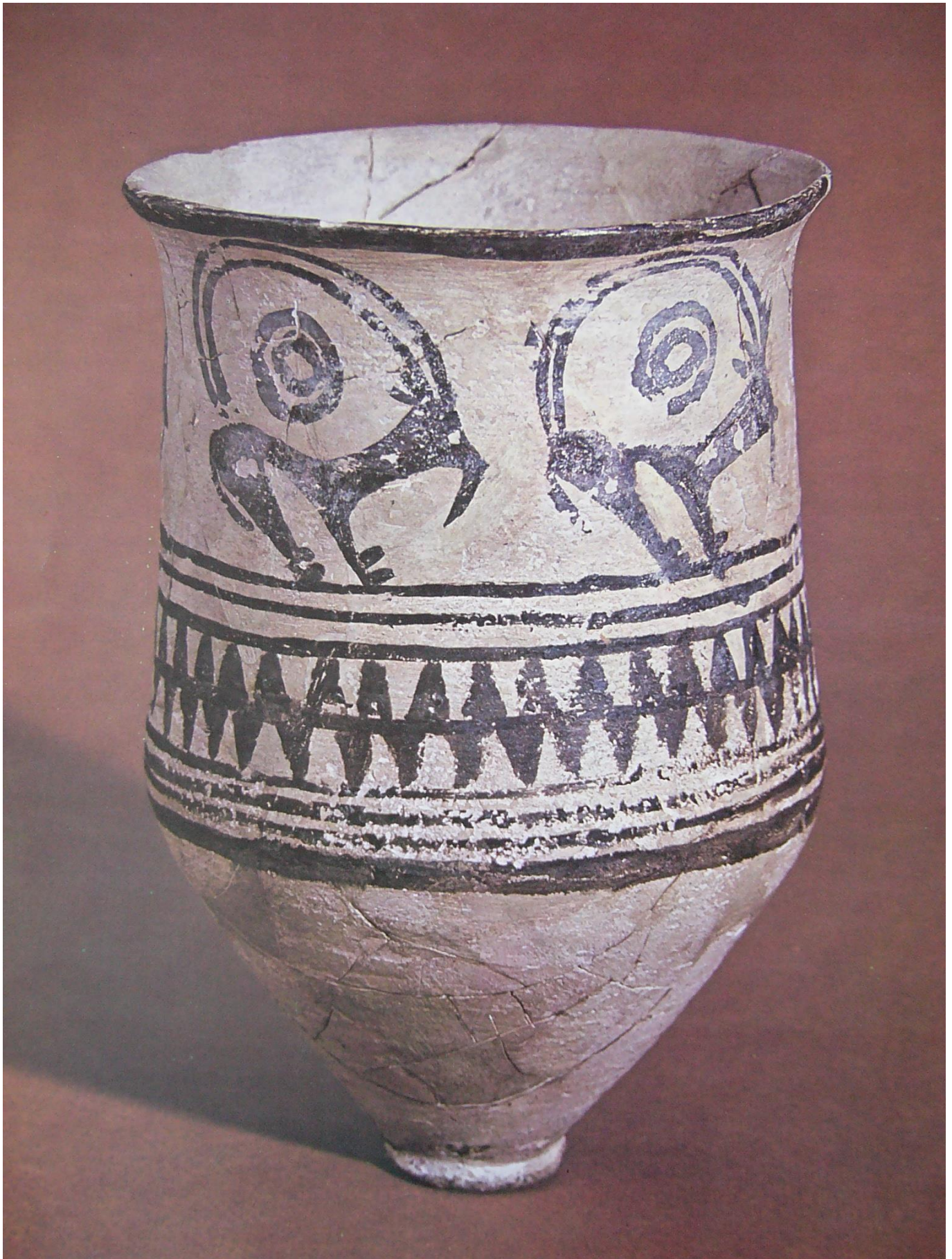
دهانه ۱۱/۸ سانتیمتر

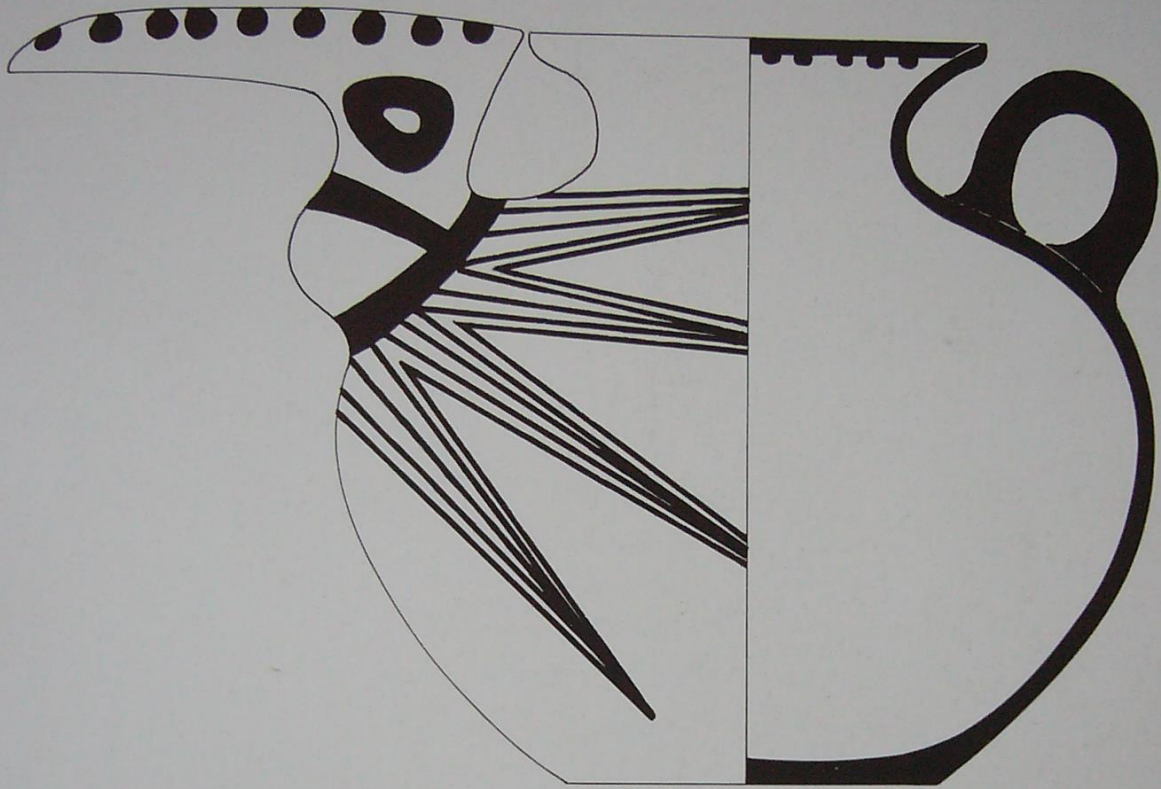
گف ۳ سانتیمتر

شماره مجموعه ۲۶۲۰

جام ، باگف تقریباً " برآمده ، بدنه منحنی گوشه‌دار ، لبه گشیده ، منقوش در سطح بیرونی در دو بخش افقی شامل :

طرح زیگزاگ بین خطوط افقی ، تصویر ۵ بز گوهی و خط پهن قهوه‌ای در اطراف لبه .





13

PITCHER, buff earthenware, red painted decoration.

SPALK

1st Millennium B.C.

Height 20 cm.

Diameter 9 cm.

Coll. No. 693

PITCHER, flat base, globular body, everted rim, beak-shaped long spout; the handle is attached to the upper part of the body. Red painted geometrical decoration round the spout of lines, dots and eye motifs, and lines and dots round the rim.

۱۳

ظرف لوله‌دار، از سفال نخودی، منقوش با رنگ قرمز، سیالک

هزاره اول ق. م

ارتفاع ۲۰ سانتیمتر

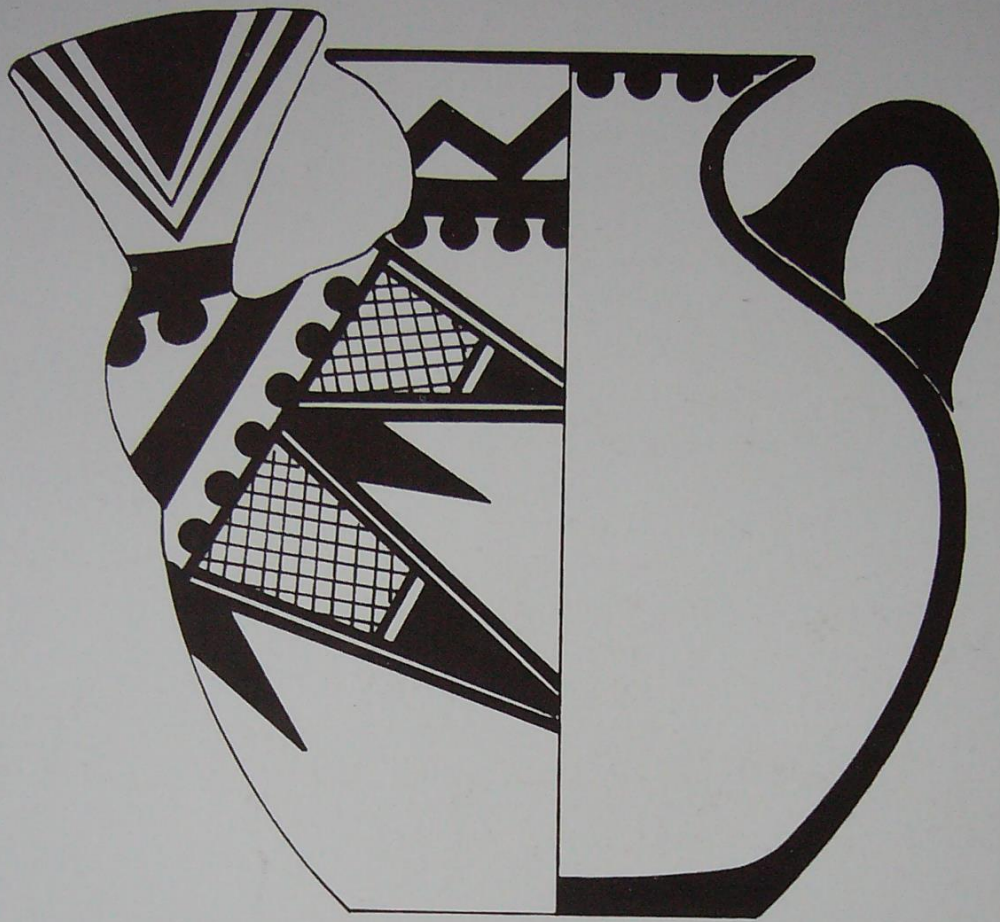
دهانه ۹ سانتیمتر

شماره مجموعه ۶۹۳

ظرف لوله‌دار، با بدنه‌گروی، گف‌صاف، لبه برگشته، لوله ناودانی شکل و دسته چسبیده به قسمت فوقانی ظرف.

تزیینات شامل نقوش هندسی در قسمت زیرین لوله و خطوط و نقطه‌چین در اطراف دهانه است.





14

PITCHER, buff earthenware with brownish-red painted decoration.

SIALK

1st Millennium B.C.

Height 21 cm.

Diameter 12 cm.

Coll. No. 1979

PITCHER, flat base, globular body, short neck, everted rim, loop handle, spout with bulbous short base and flat-sided top. The spout resembles a peacock's head. Geometrical decoration around and on the spout, horizontal band with circles at the base of the neck and zig-zag line above; circles and heavy line round the rim and on the handle.

۱۴

ظرف لوله‌دار، از سفال نخودی، منقوش با رنگ
قهوه‌ای مایل به قرمز.

سیالک

هزاره اول ق. م

ارتفاع ۳۱ سانتیمتر

دهانه ۱۲ سانتیمتر

شماره مجموعه ۱۹۷۹

ظرف لوله‌دار، با بدنه‌گروی، گف‌صاف، گردن‌کوتاه،
لبه‌برگشته، دسته حلقه‌ای و آبریزی‌شیبه سر طاووس.
نقوش هندسی بر روی لوله و اطراف آن، خطوط افقی
روی گردن و طرح زیگزاگ و نقطه‌چین در قسمت زیرین
دهانه تزئینات ظرف را تشکیل میدهد.





15

PITCHER, buff earthenware with brownish-red painted decoration.

SIALK

1st Millennium B.C.

Height 20.4 cm.

Diameter 9.5 cm.

Coll. No. 2702

PITCHER, slightly projecting flat base, globular body, short neck, everted rim, long spout in the shape of a beak opposite the handle. Geometric painted decoration covers the body, the spout, the handle and the rim.

۱۵

ظرف لوله‌دار، از سفال نخودی، منقوش با رنگ قرمز.

سیالک

هزاره اول ق. م

ارتفاع ۲۰/۴ سانتیمتر

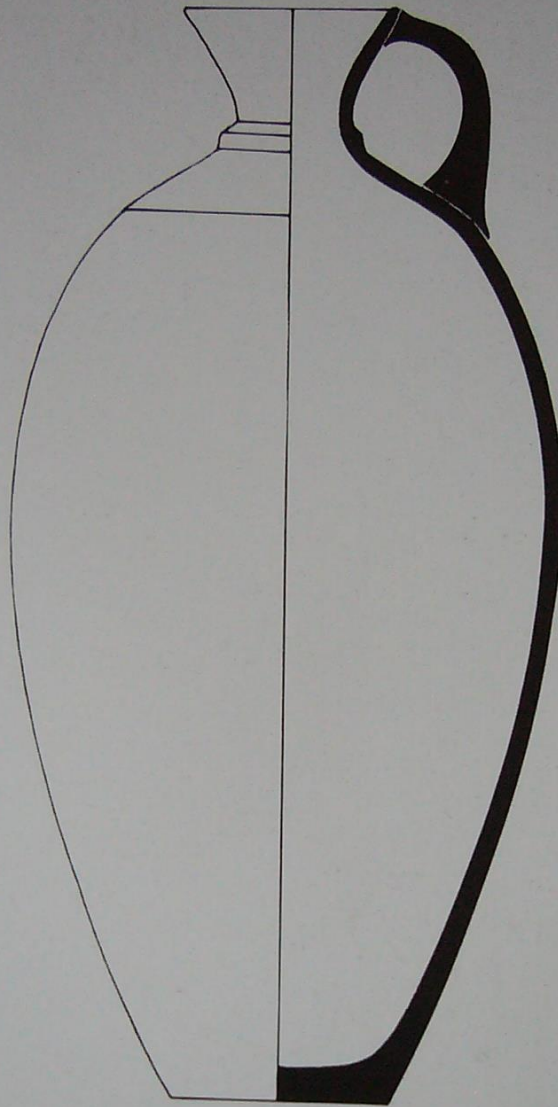
دهانه ۹/۵ سانتیمتر

شماره مجموعه ۲۷۰۲

ظرف لوله‌دار، با کف تقریباً "برآمده"، بدنه گروی، دهانه کوتاه، لبه برگشته و لوله ناودانی در مقابل دسته.

بدنه، دهانه و لبه ظرف با نقوشی هندسی تزئین گردیده است.





16

EWER, red earthenware
KHURVIN

Late 2nd or early 1st Millennium B.C.

Height 34 cm.

Diameter 6.5 cm.

Coll. No. 8939

EWER, flat base, tall globular body, short flared neck, small handle. Carination on the shoulder and eye motifs flanking the handle, there is also a carinated ring at the base of the neck.

۱۶

گوزه، از سفال قرمز.

خوریین

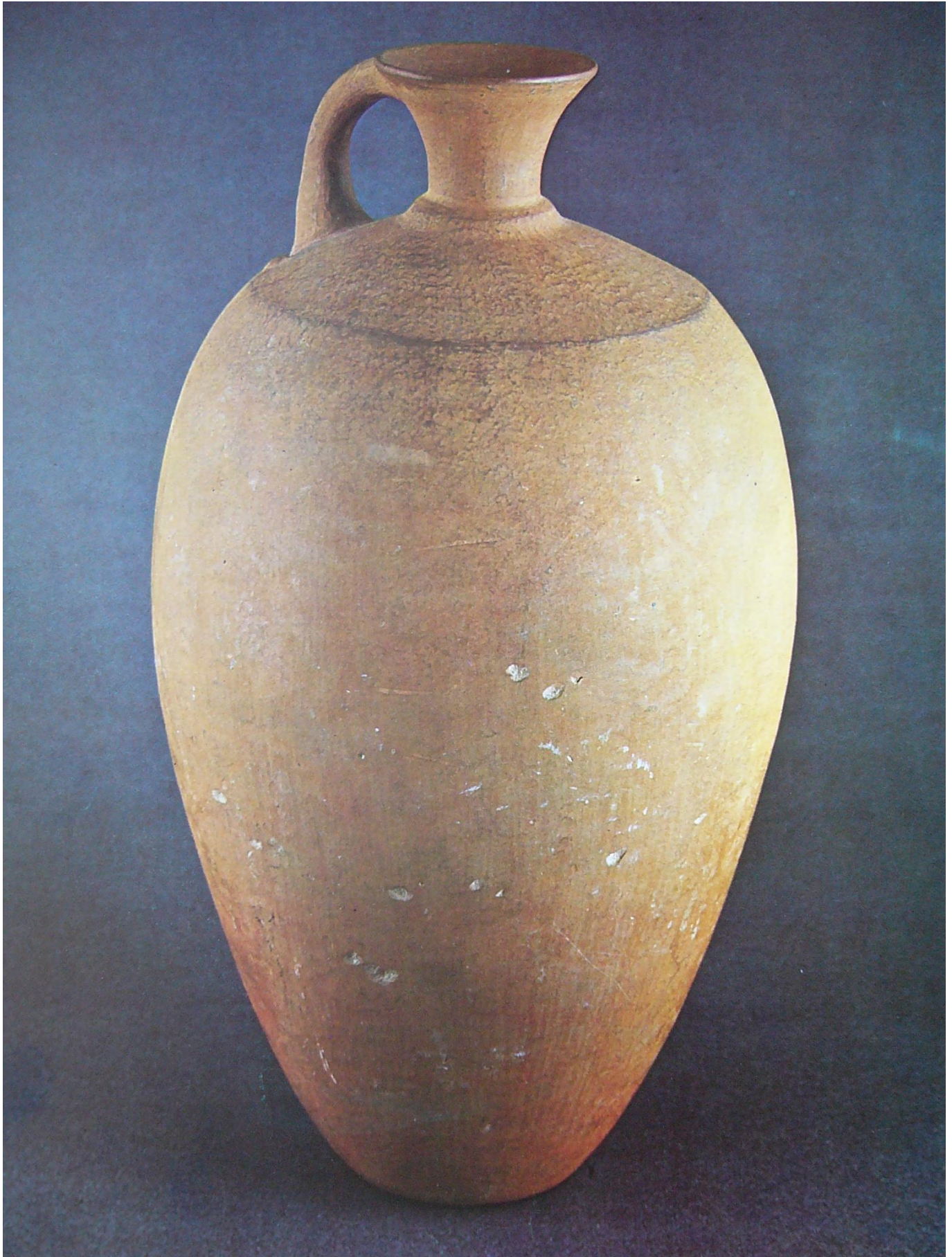
اواخر هزاره دوم و اوائل هزاره اول ق. م

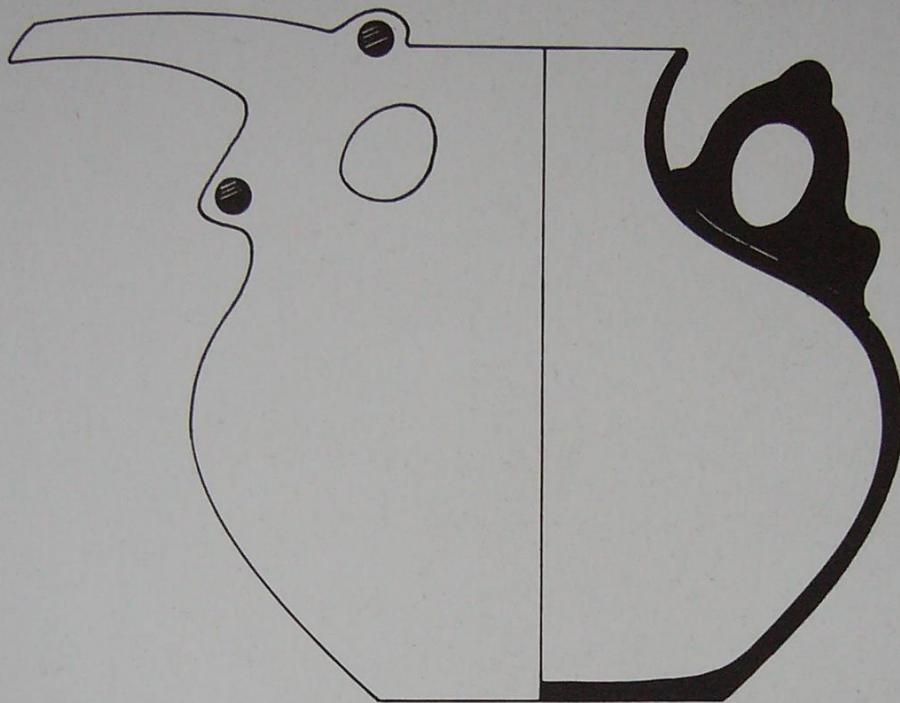
ارتفاع ۳۴ سانتیمتر

دهانه ۶/۵ سانتیمتر

شماره مجموعه ۸۹۳۹

گوزه دارای گت صاف، بدنه گروی کشیده، دهانه کوتاه و دسته کوچک.





17

PITCHER, buff earthenware

KHURVIN

1st Millennium B.C.

Height 23.5 cm.

Diameter 10 cm.

Coll. No. 25984

PITCHER, flat base, globular body, complex, long beak-shaped spout with a cock's head below and a pair of eyes in relief on it; similar eye motifs on top of the spout, large curved handle with thumb-piece on the top with circles in relief. There is also a pair of eye motifs inside the rim where the spout is attached.

۱۷

ظرف ، از سفال نخودی .

خورون

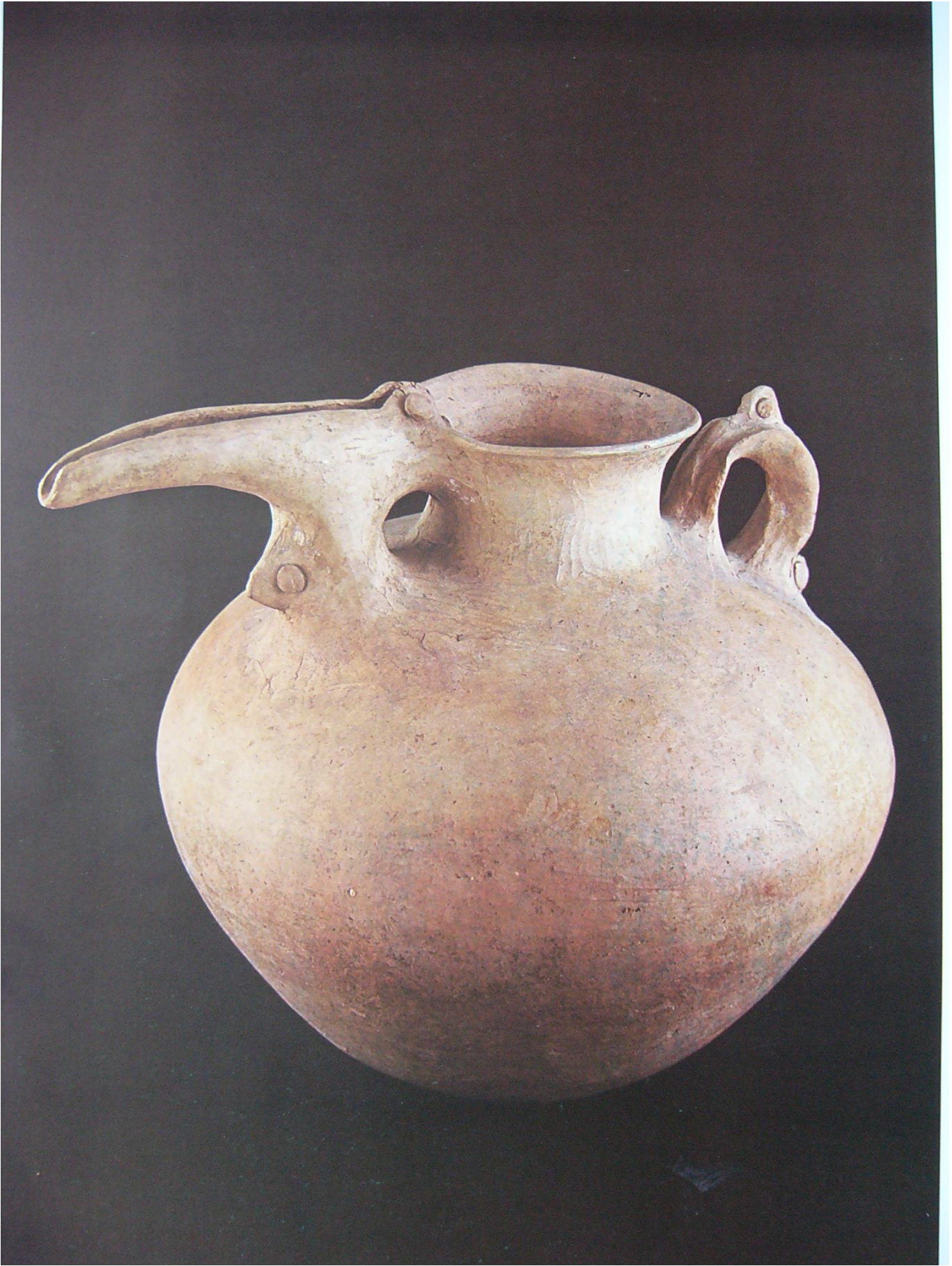
هزاره اول ق . م

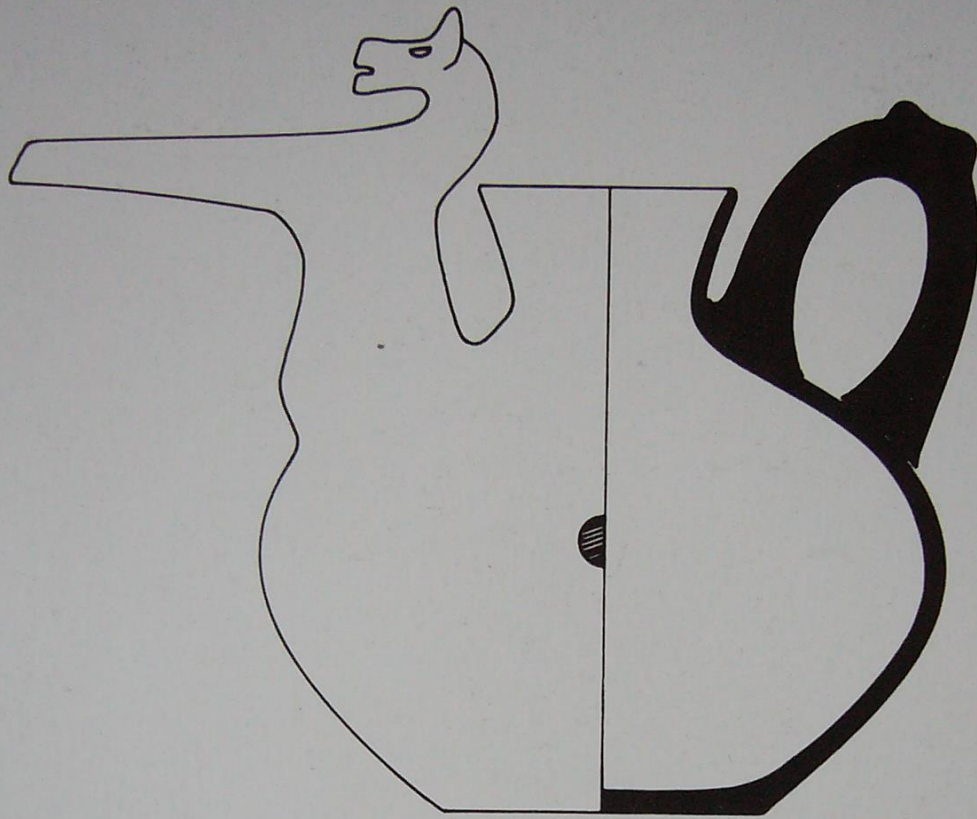
ارتفاع ۲۳/۵ سانتیمتر

دهانه ۱۰ سانتیمتر

شماره مجموعه ۲۵۹۸۴

ظرف ، بدنه گروی ، گف صاف ، با آبریز ناودانی به شکل سر خروس و دو برجستگی شبیه چشم در زیر و روی آبریز . دسته با نقش‌کننده و برجسته تزئین گردیده است .





18

PITCHER, buff earthenware.

KHURVIN

1st Millennium B.C.

Height 20.5 cm.

Diameter 9.5 cm.

Coll. No. 679

PITCHER, flat base, large globular body, flared neck, long beak-shaped spout with an animal's head on top; tall loop handle with two pointed thumbstop; two large bosses in relief at the curve of the body.

۱۸

ظرف ، از سفال نخودی .

خورون

هزاره اول ق . م

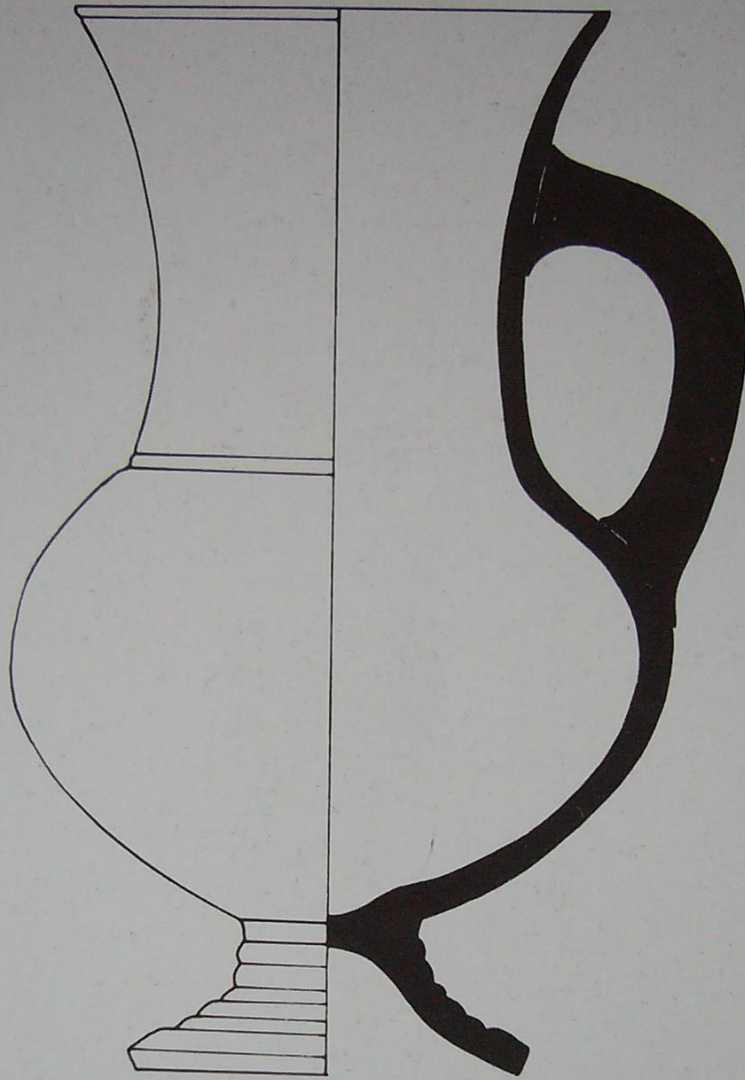
ارتفاع ۲۰/۵ سانتیمتر

دهانه ۹/۵ سانتیمتر

شماره مجموعه ۶۷۹

ظرف با گف صاف ، بدنه گروی ، دهانه قیفی ، با آبریز ناودانی که بالای آن به شکل سر حیوان ساخته شده است . روی دسته و بدنه با نقطه چین برجسته تزئین گردیده است .





19

JUG, burnished grey earthenware.

KHURVIN

9th century B.C.

Height 20 cm.

Diameter 10 cm.

Coll. No. 631

JUG, splayed foot-ring with a series of grooves, globular body, tall wide neck, thick handle, double line at the base of the neck.

۱۹

تنگ، از سفال خاکستری جلا یافته.

خوروین

هزاره اول ق. م

ارتفاع ۲۰ سانتیمتر

دهانه ۱۰ سانتیمتر

شماره مجموعه ۶۳۱

تنگ، دارای بدنه گروی، گف مورب و تزئین شیاری،

گردن پهن و کشیده و دسته ضخیم.





20

PITCHER, red earthenware.

KHURVIN

10th century B.C.

Height 16 cm.

Diameter 7.5 cm.

Coll. No. 634

PITCHER, flat base, globular body, tall flared neck, spout ending in the form of a ram's head, joining at shoulder.

۲۰

ظرف، از سفال قرمز.

خوروین

هزاره اول ق. م

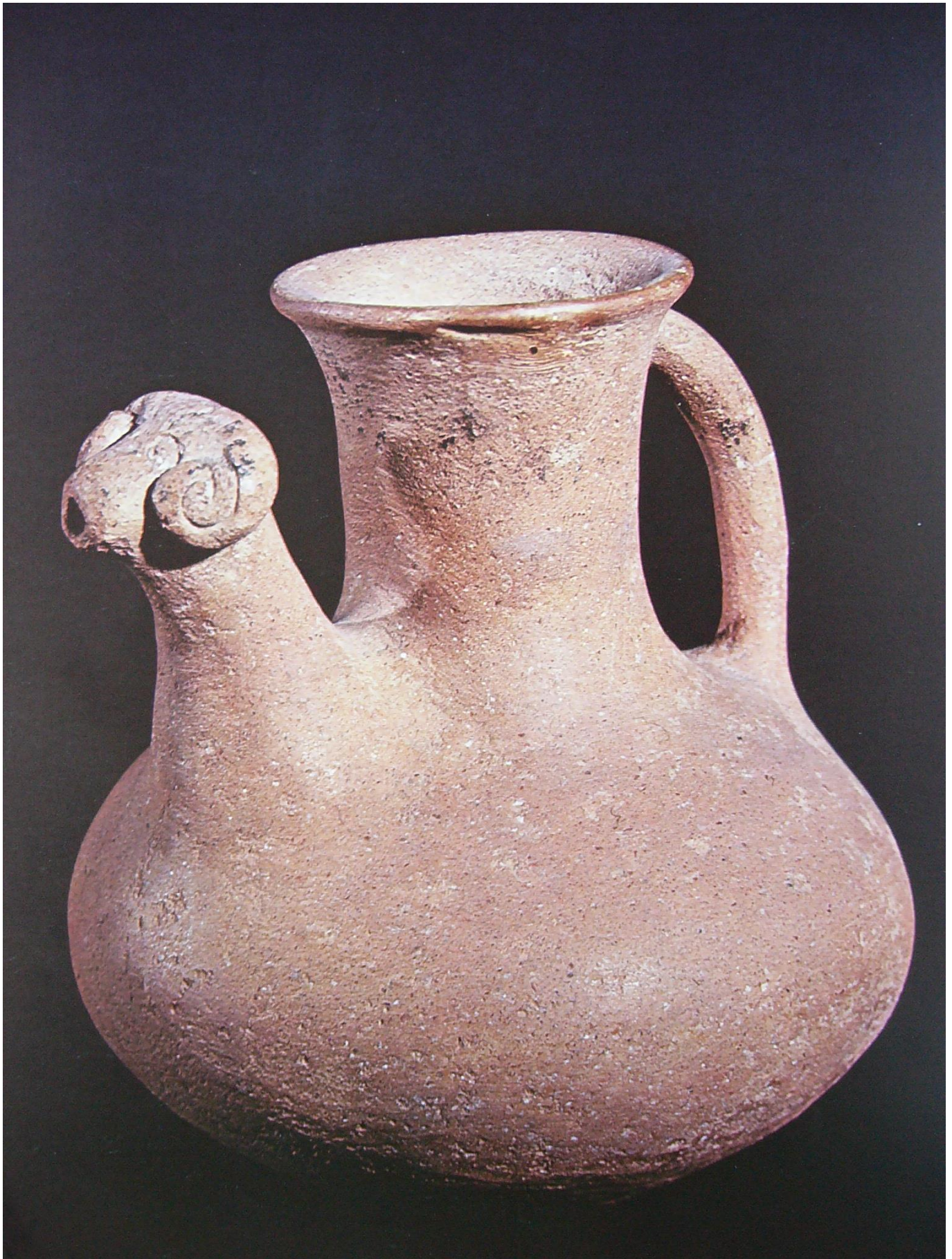
ارتفاع ۱۶ سانتیمتر

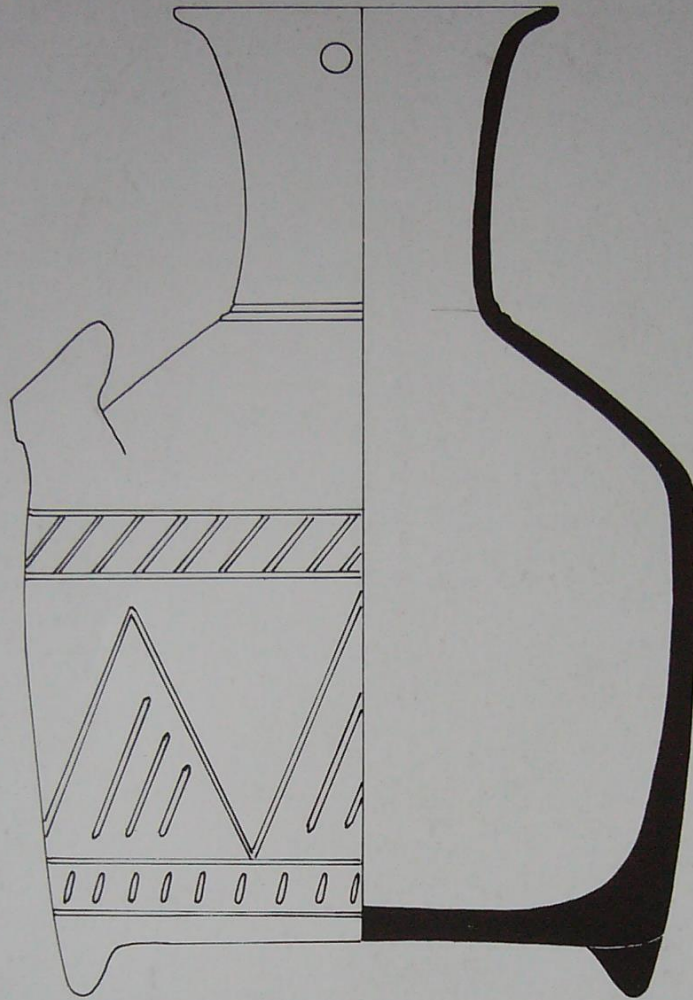
دهانه ۷/۵ سانتیمتر

شماره مجموعه ۶۳۴

ظرف بایندنه گروی، گف صاف، دهانه قیفی، آبریزی

بشکل سر قوچ و دستهای متصل بر روی شانه.





21

BOTTLE, dark grey earthenware with carved decoration.

KHURVIN

1st Millennium B.C.

Height 16.5 cm.

Diameter 6.3 cm.

Coll. No. 12173

BOTTLE, square in shape, resting on four small pointed legs, cylindrical neck, everted rim; on the shoulder at each corner there is an animal's head, probably a deer. On each side of the body there are two horizontal bands formed by double lines with oblique strokes inside; between these is a register with triangles containing oblique lines. At the base of the neck is a narrow collar. There are two small holes on the rim and inside the neck, horizontal lines.

۲۱

بطری، از سفال خاکستری تیره با نقش کنده.

خوروین

هزاره اول ق. م

ارتفاع ۱۶/۵ سانتیمتر

دiameter ۶/۳ سانتیمتر

شماره مجموعه ۱۲۱۷۳

بطری مربع شکل با چهار پا، دهانه استوانه‌ای و لبه برگشته.

در چهار گوشه بطری سر حیوانی شبیه به آهو نمایش داده شده و روی بدنه نقوش هندسی بصورت کنده‌کاری که با دوردیف خطوط افقی محاط شده آرایش گردیده است.

قسمت داخلی لبه با خطوط افقی و دو سوراخ کوچک تزئین شده است.





22

PITCHER, red earthenware with incised decoration.

KHURVIN

1st Millennium B.C.

Diameter 18 cm.

Height 16 cm.

Coll. No. 684

PITCHER, flat base, globular body, vertical rim, long beak-shaped spout. There are four bottles attached at the upper part of the body which have no openings connecting with the interior of the vessel. Incised decoration of strokes round the rim and the spout.

۲۲

ظرف، از سفال قرمز با نقش کنده.

خوریین

هزاره اول ق. م

دهانه ۱۸ سانتیمتر

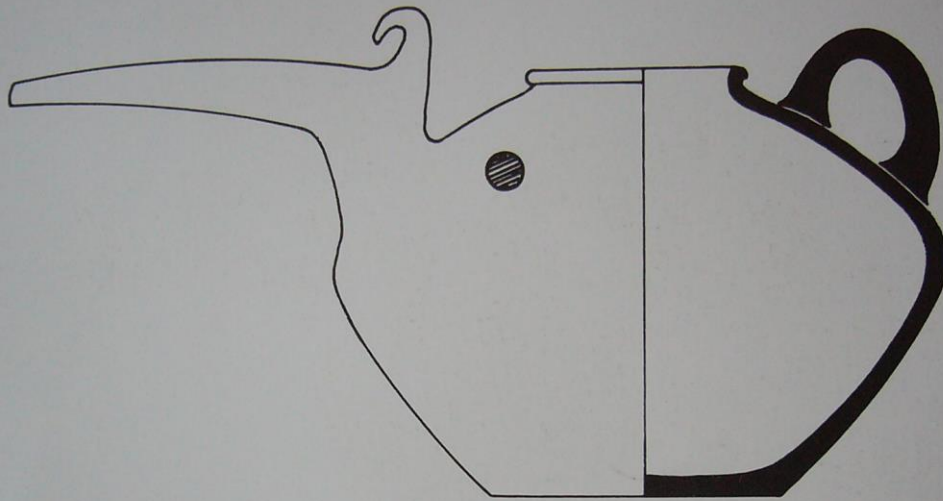
ارتفاع ۱۶ سانتیمتر

شماره مجموعه ۶۸۴

ظرف، بدنه گروی، کف صاف، لبه برگشته، آبریز ناودانی شکل و با تزئینات کنده‌کاری شده در اطراف دهانه و لبه.

در چهار گوشه آن چهار ظرف بطری شکل قرار گرفته است.





23

PITCHER, burnished grey earthenware.

KHURVIN

1st Millennium B.C.

Diameter 31 cm.

Height 16 cm.

Coll. No. 3001

PITCHER, flat base, globular body, rounded rim. Long beak-shaped spout with a hook on top, opposite a small handle. Eye motifs on the body near the base of the spout.

۲۳

ظرف ، از سفال خاکستری جلا یافته .

خوری

هزاره اول ق . م

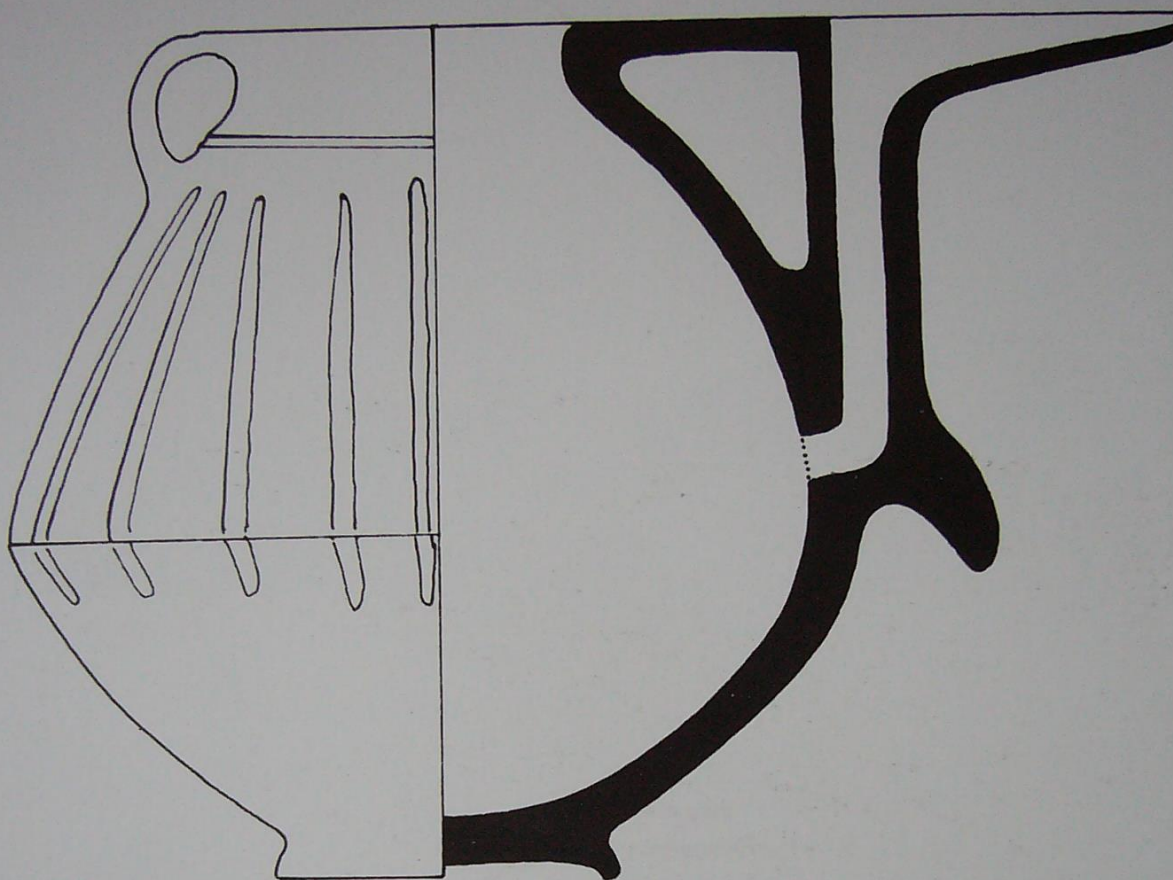
دiameter ۳۱ سانتیمتر

ارتفاع ۱۶ سانتیمتر

شماره مجموعه ۳۰۰۱

ظرف دارای بدنه کروی ، گف صاف ، لبه مدور ، دسته کوتاه حلقه‌ای ، آبریزی به شکل قلاب ، و نقوشهای برجسته شبیه چشم در طرفین آبریز .





24

PITCHER. burnished grey earthenware with incised decoration.

HASANLU

1st Millennium B.C.

Height 18 cm.

Diameter 10 cm.

Coll. No. 662

PITCHER, low foot-ring, carinated globular body, vertical short neck, everted flat rim; beak-shaped spout with a grip below, small handle. On the upper part of the body are incised vertical grooves.

۲۴

ظرف، از سفال خاکستری جلا یافته و نقش کنده.

حسنلو

هزاره اول ق. م

ارتفاع ۱۸ سانتیمتر

دهانه ۱۰ سانتیمتر

شماره مجموعه ۶۶۲

ظرف، گف کوتاه حلقه‌ای، بدنه گروی، دهانه کوتاه عمودی، لبه برگشته، آبریز ناودانی شکل و دسته کوچک. بدنه ظرف با خطوط شیاری عمودی تزئین شده است.





25

PITCHER, grey earthenware.

HASANLU

1st Millennium B.C.

Diameter 8.2 cm.

Height 7.2 cm.

Coll. No. 641

PITCHER, composed of three vases, a handle attached at the rim of the two vases at the back; at the front is a cylindrical spout. Three small bosses around the spout.

۲۵

ظرف، از سفال خاکستری.

حسنلو

هزاره اول ق. م

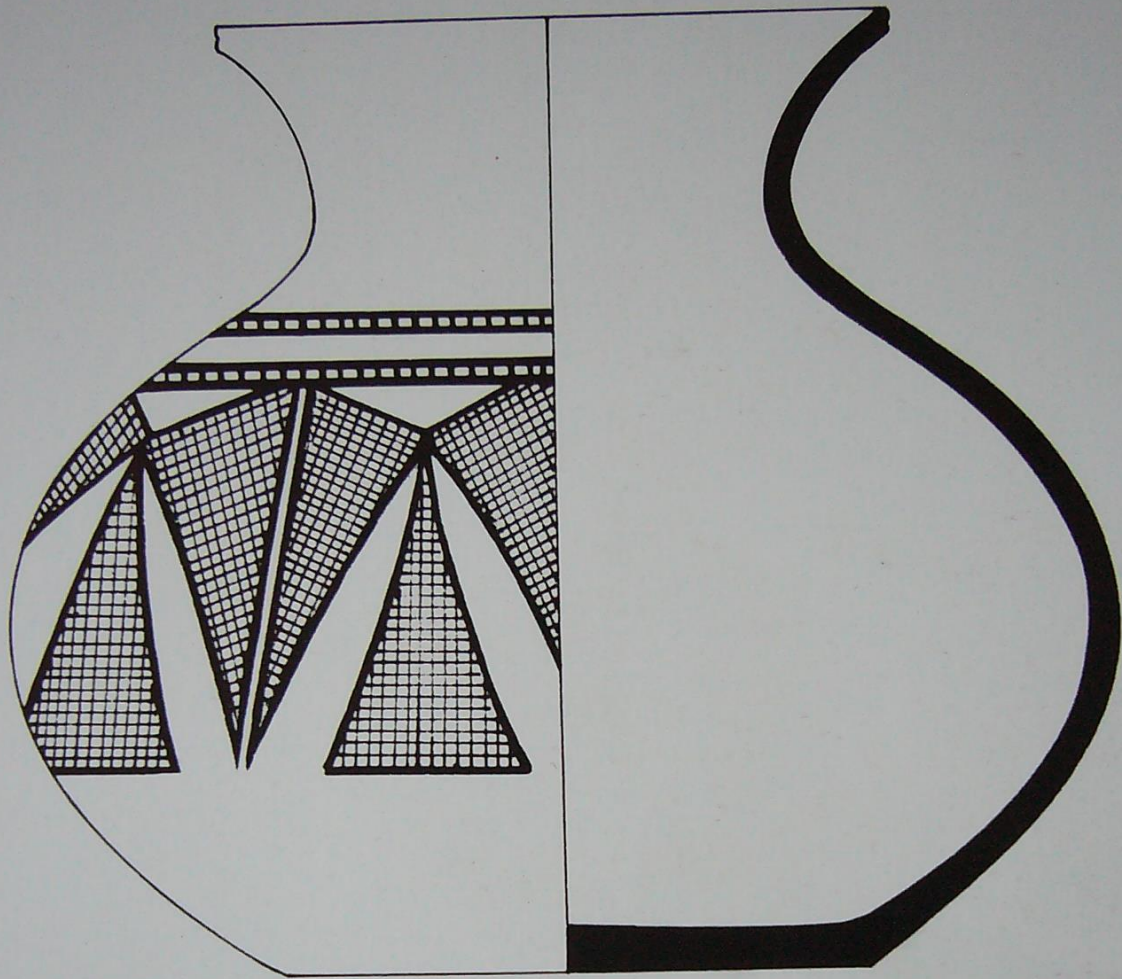
دهانه ۲/۸ سانتیمتر

ارتفاع ۷/۳ سانتیمتر

شماره مجموعه ۶۴۱

مجموعه سه ظرف متصل بهم که دو ظرف با یکدیگر بدلیه و بدنه متصل گردیده، و ظرف سوم دارای لولهای استوانه‌ای شکل با نقش برجسته در اطراف است.





26

JAR, buff earthenware with brownish-red painted decoration.

KERMANSHAH REGION

1st Millennium B.C.

Height 16 cm.

Diameter 12 cm.

Coll. No. 2380

JAR, flat base, globular body, short neck, everted rim. On the body, painted geometrical decoration consisting of a series of triangles with cross hatchings, two horizontal bands above.

۲۶

ظرف، از سفال نخودی، منقوش با رنگ قهوه‌ای مایل
به قرمز.

ناحیه کرمانشاه

هزاره اول ق. م

ارتفاع ۱۶ سانتیمتر

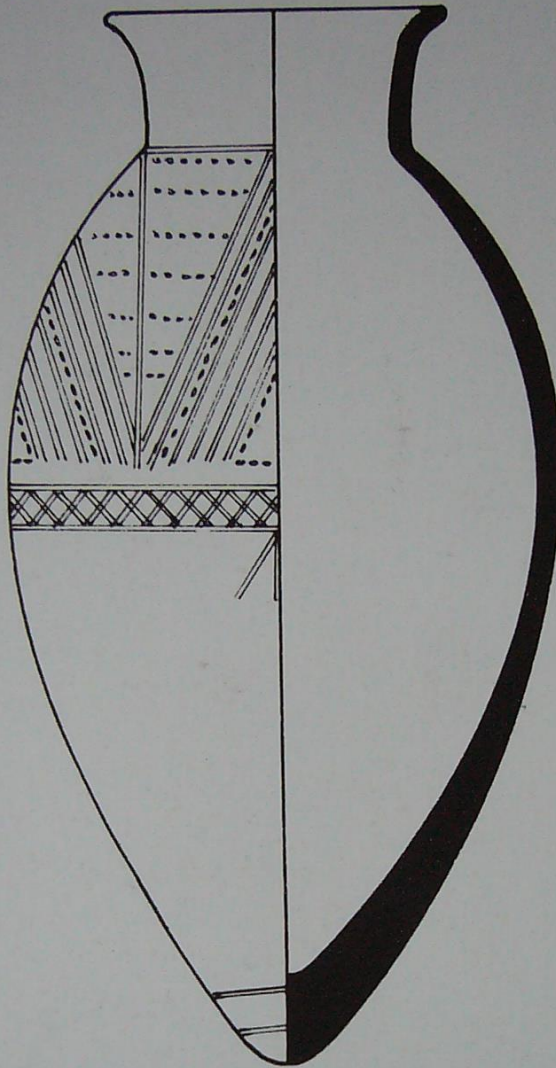
دهانه ۱۲ سانتیمتر

شماره مجموعه ۲۳۸۰

ظرف، با بدنه گروی، گف صاف، گردن کوتاه و لبه
برگشته.

نقوش روی بدنه شامل مثلث‌های هاشورزده و خطوط
افقی است.





27

BOTTLE, red earthenware, white slip and incised decoration.

ELAM

9th century B.C.

Height 11.5 cm.

Diameter 3.5 cm.

Coll. No. 3366

BOTTLE, with oval body, pointed base, short neck, everted rim. With traces of white slip on the lower part of the body; on the upper, incised geometrical decoration covering the surface.

۲۷

بطری کوچک، از سفال قرمز و نقش گنده .

ایلام

قرن نهم ق. م

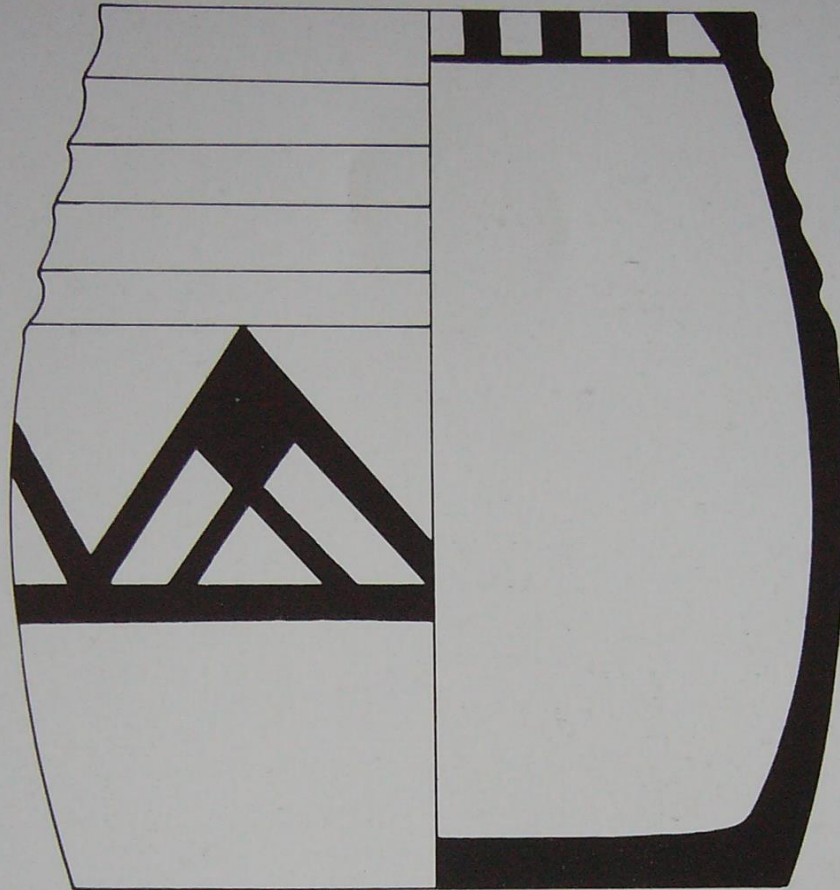
ارتفاع ۱۱/۵ سانتیمتر

دهانه ۳/۵ سانتیمتر

شماره مجموعه ۳۳۶۶

بطری کوچک، با بدنه بیضی شکل، لبه برگشته، گردن کوتاه و کف تیز. قسمت فوقانی بطری با نقوش هندسی بصورت گنده‌کاری تزئین و قسمت زیرین با لعاب گلی پوشش شده است .





28

JAR, buff earthenware with brownish-red painted decoration.

MARLIK

1st Millennium B.C.

Height 16 cm.

Diameter 12 cm.

Coll. No. 25973

JAR, flat base, roughly cylindrical body with a series of horizontal grooves below the rim. A series of painted triangles on a wide line round the middle of the body, wide vertical painted lines on the rim inside.

۲۸

ظرف، از سفال نخودی منقوش با رنگ قهوه‌ای مایل به قرمز.

مارلیک

هزاره اول ق. م

ارتفاع ۱۶ سانتیمتر

دهانه ۱۲ سانتیمتر

شماره مجموعه ۲۵۹۷۳

ظرف، گف صاف، بدنه تقریباً "استوانه‌ای، خطوط شیاری در زیر لبه. قسمت میانی طرف با نقوش هندسی و روی لبه با خطوط عمودی موازی تزئین گردیده است.





29

ZOOMORPHIC VESSEL, in the shape of a humped bull, burnished red earthenware.

MARLIK

1st Millennium B.C.

Length 27.5 cm.

Height 21.5 cm.

Coll. No. 14679

ZOOMORPHIC VESSEL, the bull rests on four short legs, with long, open and pointed spout, two horns and gold crescent-shaped earrings. Tail and vertical ridge on breast and neck in relief.

۲۹

ظرف به شکل مجسمه گاو، از سفال قرمز جلا یافته.

مارلیک

هزاره اول ق. م

طول ۲۷/۵ سانتیمتر

ارتفاع ۲۱/۵ سانتیمتر

شماره مجموعه ۱۴۶۷۹

ظرف به شکل مجسمه گاو، ایستاده بر روی چهار پا،

آبریز ناودانی، دو شاخ و گوشواره طلای هلالی شکل.

سینه و دم گاو برجسته نمایش داده شده است.





30

CERAMIC BULL STATUE, burnished red earthenware.

MARLIK

1st Millennium B.C.

Length 29 cm.

Height 25 cm.

Coll. No. 25135

BULL STATUE standing on four large legs; with open mouth, large horns. Perhaps for religious purposes.

۳۰

مجسمه گاو، از سفال قرمز جلا یافته.

مارلیک

هزاره اول ق. م

طول ۲۹ سانتیمتر

ارتفاع ۲۵ سانتیمتر

شماره مجموعه ۲۵۱۳۵

مجسمه گاو، ایستاده بر روی چهار پا، با دهان باز و شاخ بزرگ.

احتمالا "ساخت این نوع مجسمه‌ها جنبه‌های مذهبی داشته است.





31

CERAMIC BULL STATUE, burnished red earthenware.

MARLIK

1st Millennium B.C.

Length 26 cm.

Height 22 cm.

Coll. No. 8398

BULL STATUE, standing on four large legs; with open mouth, large horns; and hump. The body narrows at the middle. Tail and vertical ridge on breast and neck in relief.

۳۱

مجسمه گاو، از سفال قرمز جلا یافته .

مارلیک

هزاره اول ق. م

طول ۲۶ سانتیمتر

ارتفاع ۲۲ سانتیمتر

شماره مجموعه ۸۳۹۸

پیکره گاو، ایستاده بر روی چهار پا، با دهان باز، شاخ بزرگ و گوهان.

بدن گاو با حالتی کشیده، و دم و سینه گاو برجسته نمایش داده شده است.





32

ZOOMORPHIC VESSEL, in the shape of a humped bull, burnished red earthenware.

MARLIK

1st Millennium B.C.

Length 33.5 cm.

Height 28 cm.

Coll. No. 25187

ZOOMORPHIC VESSEL, the bull is supported by four short legs; pointed open spout, two horns and small hooks for the ears. Tail and vertical ridge on breast and neck in relief.

۳۲

ظرف بشکل مجسمه گاو، از سفال قرمز جلا یافته.
مارلیک

هزاره اول ق. م

طول ۳۳/۵ سانتیمتر

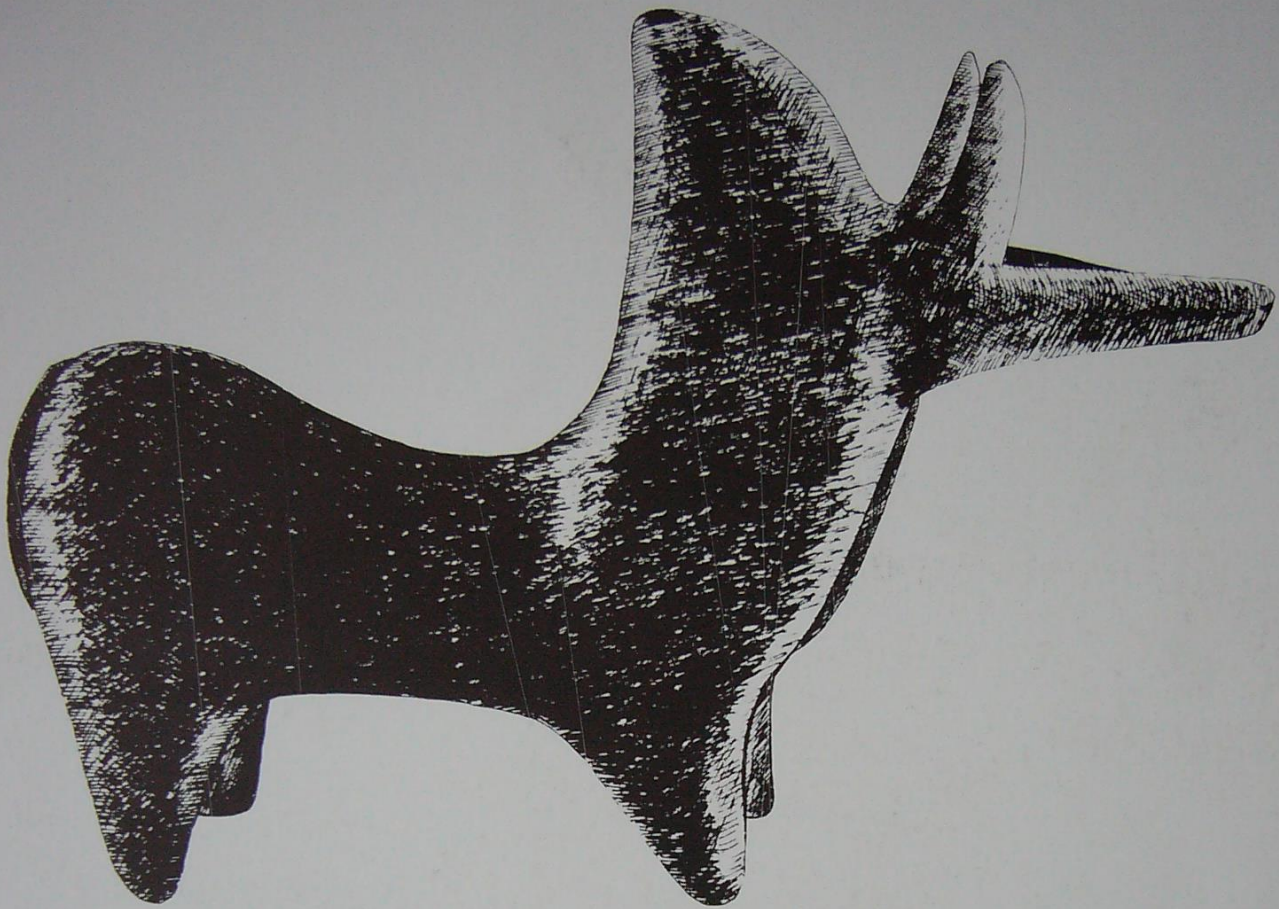
ارتفاع ۲۸ سانتیمتر

شماره مجموعه ۲۵۱۸۷

ظرف بشکل مجسمه گاو، ایستاده بر روی چهارپا با آبریز
ناودانی و دو شاخ.

دم، زیر سینه و گردن گاو بصورت برجسته نمایش
داده شده است.





33

ZOOMORPHIC VESSEL, in the shape of a humped bull, dark grey earthenware.

MARLIK

1st Millennium B.C.

Length 29 cm.

Height 19.5 cm.

Coll. No. 25189

ZOOMORPHIC VESSEL, the bull is resting on four legs, the two hind ones are larger than the front ones; with long open spout, large horns. Tail and vertical ridge on breast and neck in relief.

۳۳

ظرف بشکل مجسمه گاو، از سفال خاکستری جلا یافته .

مارلیک

هزاره اول ق . م

طول ۲۹ سانتیمتر

عرض ۱۹/۵ سانتیمتر

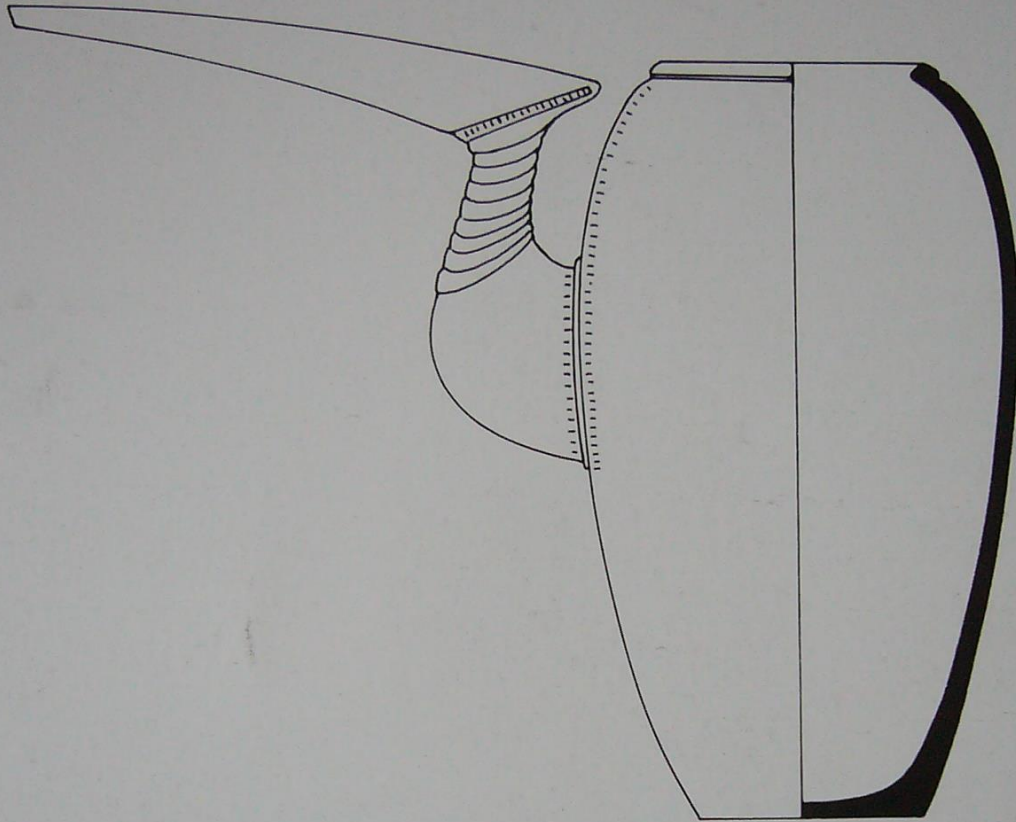
شماره مجموعه ۲۵۱۸۹

ظرف ، بشکل مجسمه گاو ، ایستاده بر روی چهار پا ،

دهانه ناودانی شکل و شاخ بزرگ ، دم ، سینه و گلوی

مجسمه با برجستگی نمایش داده شده است .





34

SPOUTED JAR, burnished grey earthen-ware.

MARLIK

1st Millennium B.C.

Height 25.5 cm.

Diameter 9 cm.

Coll. No. 8067

SPOUTED JAR, flat base, tall oval body, long beak-shaped spout. Round the lower part of the spout are incised lines; on the upper part of the body, one vertical line in relief; below the rim a horizontal incised line.

Heavily restored.

۳۴

ظرف لوله‌دار، از سفال خاکستری جلا یافته.
مارلیک

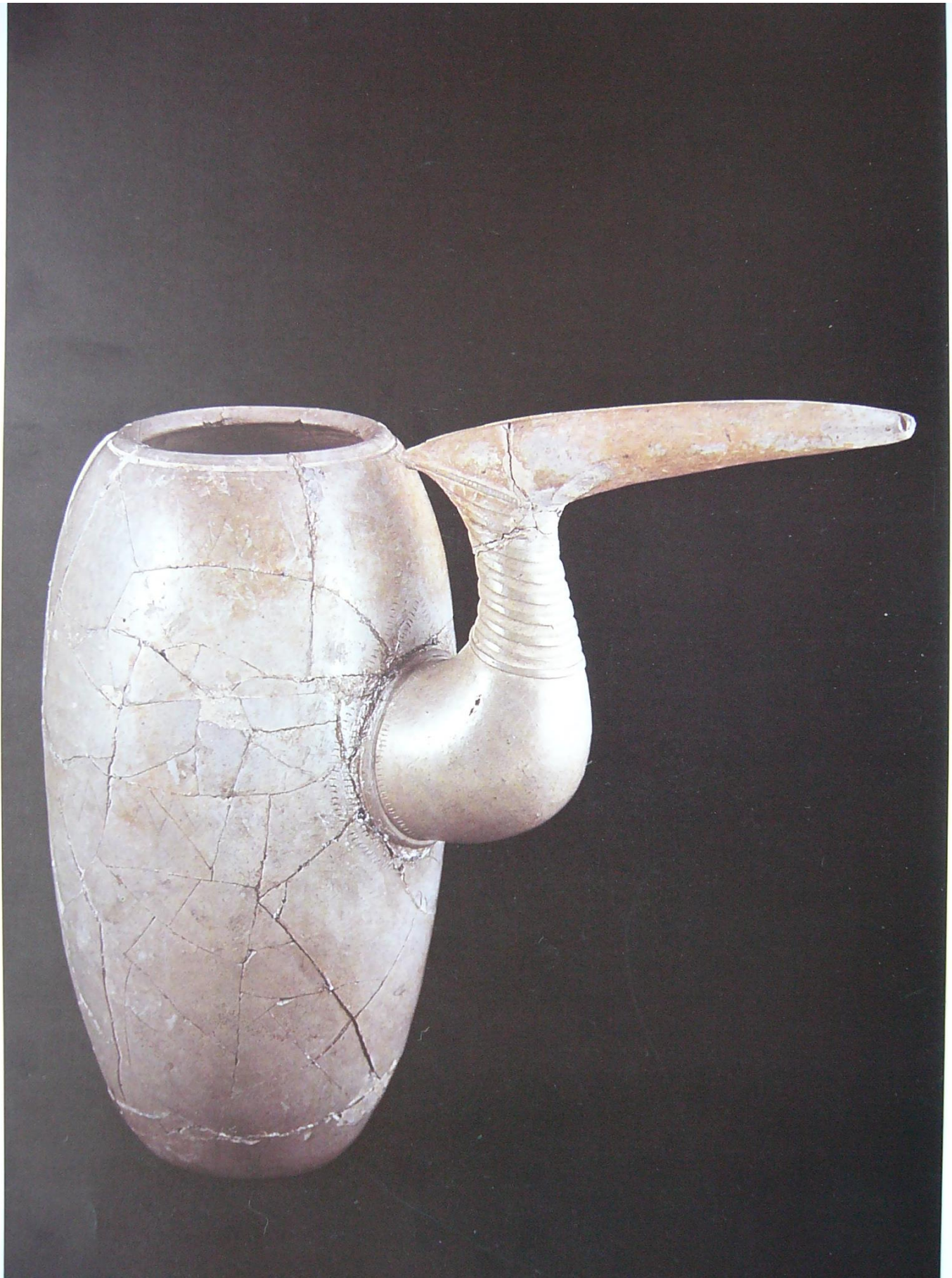
هزاره اول ق. م

ارتفاع ۲۵/۵ سانتیمتر

دهانه ۹ سانتیمتر

شماره مجموعه ۸۰۶۷

ظرف لوله‌دار، کف صاف، بدنه بیضی شکل، با آبریز ناودانی. قسمت زیرین آبریز با خطوط کنده‌کاری شده و روی بدنه با خطوط عمودی برجسته تزئین شده است.





35

PLATE, buff earthenware, with human figures in full round.

GILAN

1st Millennium B.C.

Diameter 23 cm.

Height 18 cm.

Coll. No. 117

PLATE, circular, with eleven human figures standing around the edge. The plate is supported by six legs around and another in the centre. There is a horizontal handle on one side. Some of the human figures have musical instruments, while other appear to be praying. It is probable that the object depicts a religious ceremony.

۳۵

بشقاب، از سفال نخودی با پیگردهای انسان در اطراف.

گیلان

هزاره اول ق. م

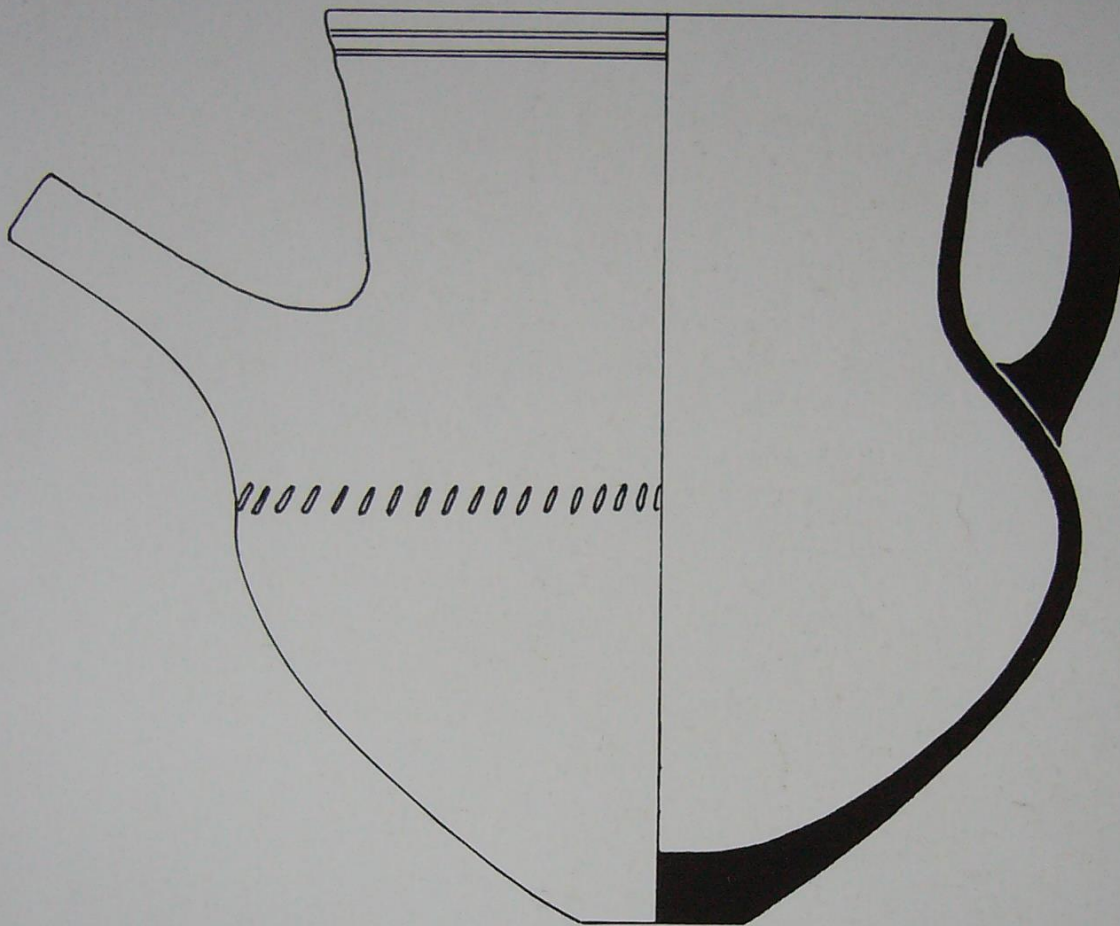
دهانه ۲۳ سانتیمتر

ارتفاع ۱۸ سانتیمتر

شماره مجموعه ۱۱۷

بشقاب، دایره‌ای شکل با یازده مجسمه انسان بحال ایستاده در لبه طرف. بشقاب دارای ۶ پایه در اطراف، یک پایه در وسط و یک دسته افقی است. طرز قرار گرفتن مجسمه نشان میدهد که بعضی مشغول نواختن موسیقی و بعضی در حال نیایش هستند. احتمالاً "این پیگردها معرف یک مراسم مذهبی است.





36

JUG, buff earthenware.

GILAN

9th century B.C.

Height 10.6 cm.

Diameter 8.2 cm.

Coll. No. 13605

JUG, globular body tapering to narrow flat base, slightly flared neck, cylindrical spout and handle with small thumb-piece on top. Oblique incised strokes round the upper part of the body and two horizontal grooves below the rim.

۳۶

ظرف از سفال نخودی.

گیلان

قرن نهم ق. م

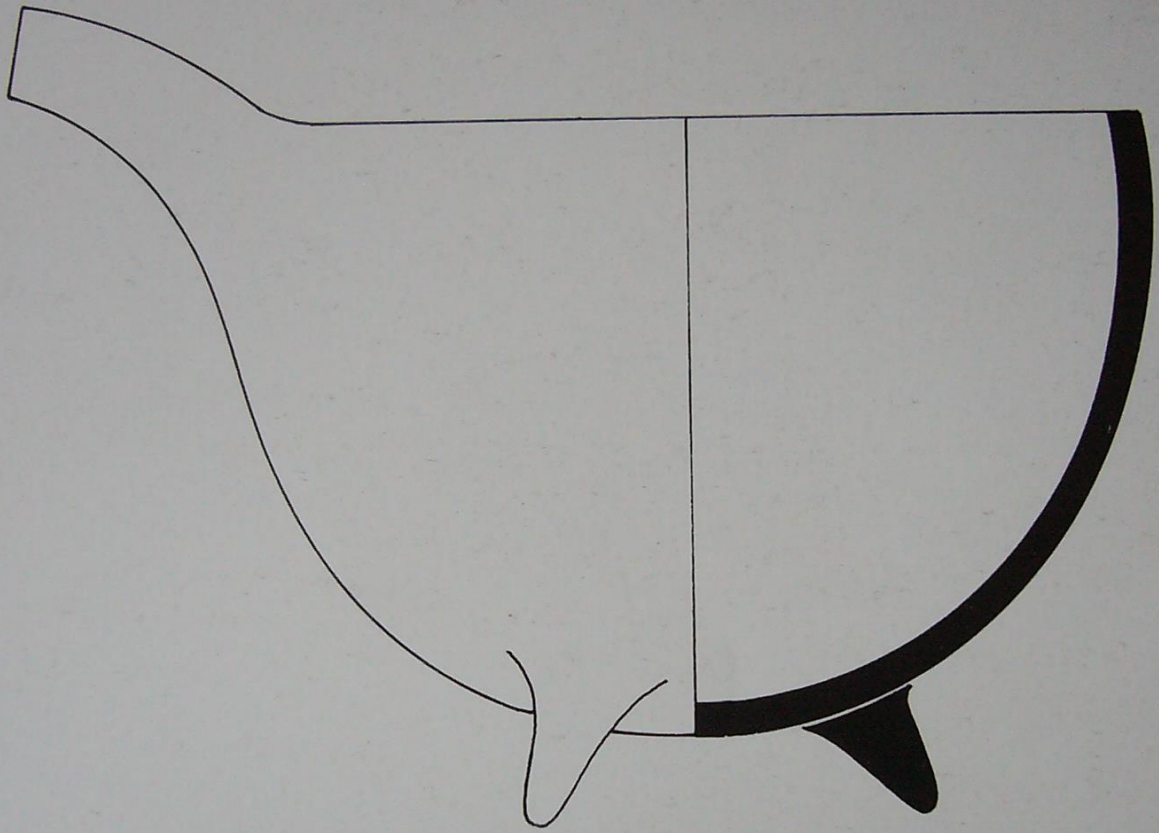
ارتفاع ۱۰/۶ سانتیمتر

دهانه ۸/۲ سانتیمتر

شماره مجموعه ۱۳۶۰۵

ظرف، با بدنه گروی، کف صاف، دهانه گشاد، آبریز استوانه‌ای و دسته‌ای با نقش برجسته در قسمت بالا. تزئینات ظرف در قسمت میانی بدنه شامل خطوط مورب و در قسمت زیرین لبه خطوط شیاری افقی است.





37

SPOUTED TRIPOD JAR, red earthenware.

GILAN

9th century B.C.

Diameter 12 cm.

Height 9 cm.

Coll. No. 13202

SPOUTED TRIPOD JAR, on three short pointed legs, globular body, slightly inverted rim, channel-shaped open spout.

۳۷

ظرف سه پایه لوله‌دار، از سفال قرمز.

گیلان

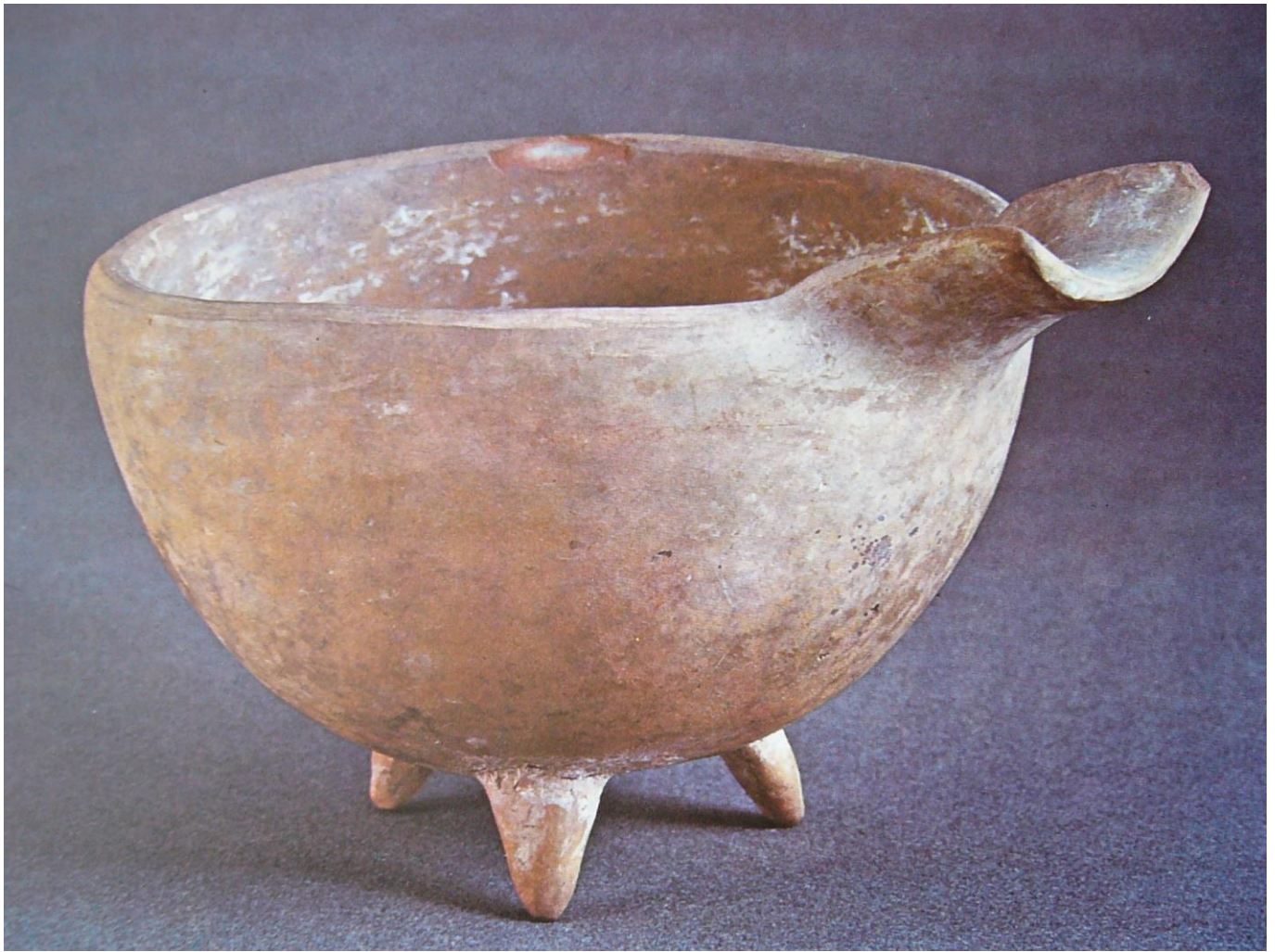
قرن نهم ق. م

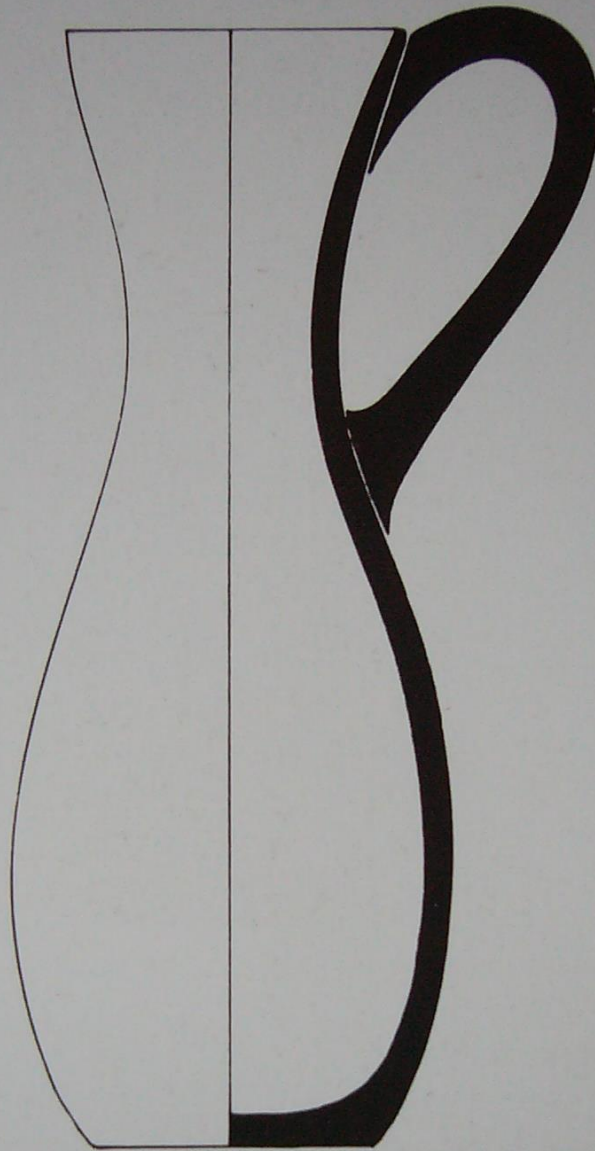
دهانه ۱۲ سانتیمتر

ارتفاع ۹ سانتیمتر

شماره مجموعه ۱۳۳۰۲

ظرف سه پایه لوله‌دار، دارای بدنه گروی شکل، لبه تقریباً "کشیده و لوله باز شیاردار".





38

JUG, burnished red earthenware.

GILAN

9th century B.C.

Height 13.4 cm.

Diameter 4 cm.

Coll. No. 6182

*JUG, flat base, oval body, flared neck,
large handle.*

۳۸

گوزه، از سفال قرمز جلا یافته.

گیلان

قرن نهم ق. م

ارتفاع ۱۳/۴ سانتیمتر

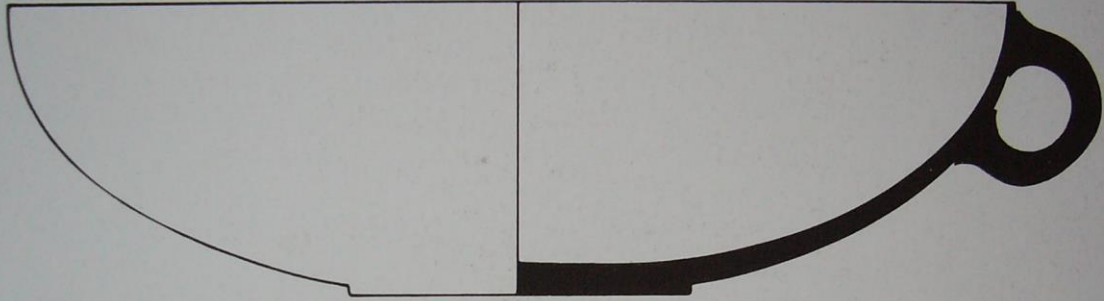
دهانه ۴ سانتیمتر

شماره مجموعه ۶۱۸۲

گوزه، باکف صاف، بدنه بیضی شکل، گردن کشیده

و دسته بلند.





39

BOWL, red earthenware.

GILAN

9th century B.C.

Diameter 21 cm.

Height 6 cm.

Coll. No. 6211

BOWL, slightly projecting flat base, convex sides, one small handle.

Restored.

۳۹

کاسه ، از سفال قرمز .

گیلان

قرن نهم ق . م

دهانه ۳۱ سانتیمتر

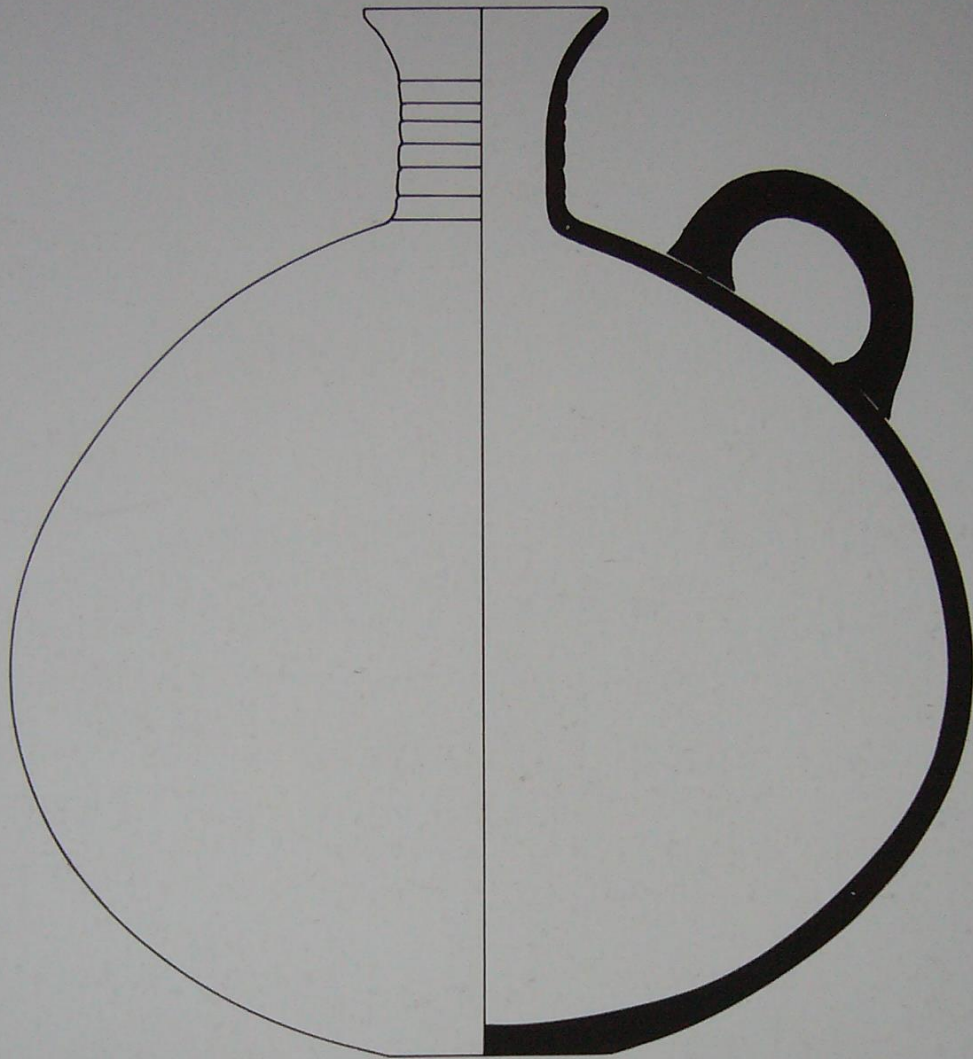
ارتفاع ۶ سانتیمتر

شماره مجموعه ۶۲۱۱

کاسه ، با کف صاف ، بدنه محدب و یکدسته عمودی .

تعمیر شده .





40

JUG, red earthenware.

GILAN

1st Millennium B.C.

Height 19.5 cm.

Diameter 4.2 cm.

Coll. No. 13172

JUG, narrow flat base, globular body, short cylindrical neck, everted rim, small handle attached to the upper part of the body. Incised horizontal lines round the neck.

۴۰

گوزه، از سفال قرمز.

گیلان

هزاره اول ق. م

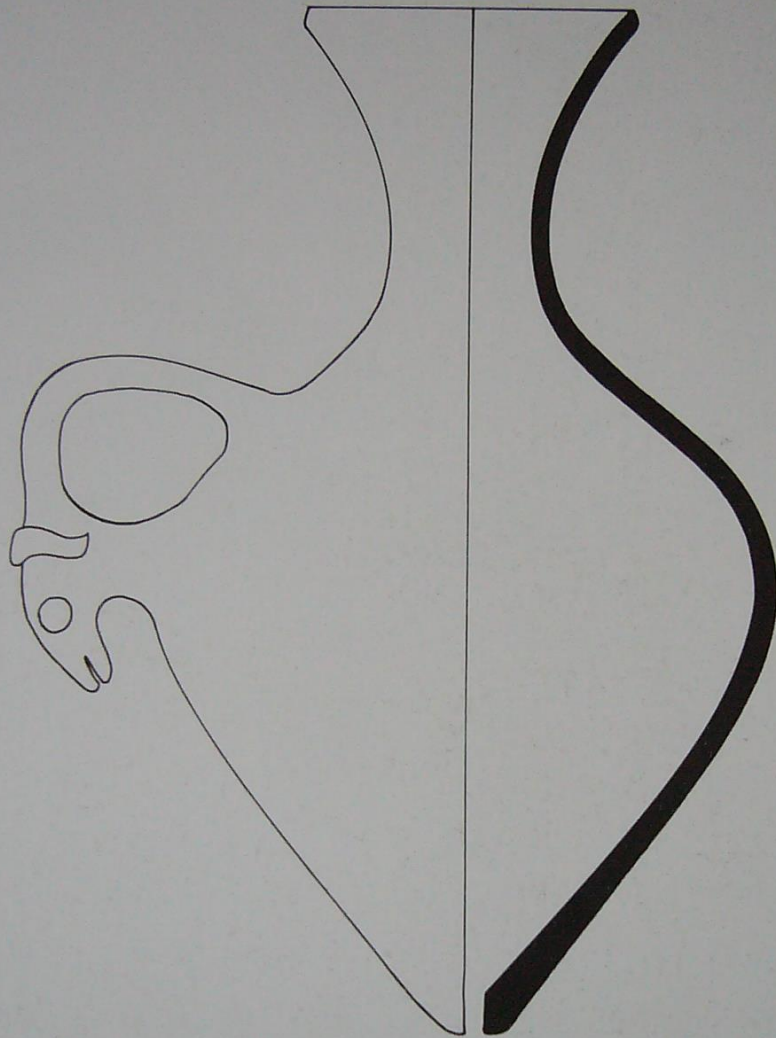
ارتفاع ۱۹/۵ سانتیمتر

دهانه ۴/۲ سانتیمتر

شماره مجموعه ۱۳۱۷۲

گوزه، گف باریک صاف، بدنه گروی، گردن کوتاه استوانه‌نمای، لبه برگشته، دسته کوتاه چسبیده به قسمت فوقانی ظرف و خطوط افقی بصورت کنده‌کاری در اطراف دهانه.





41

RHYTON, burnished grey earthenware.

FARS PROVINCE

Achaemenid Period (550 - 331 B.C.)

Height 21.5 cm.

Diameter 6.3 cm.

Coll. No. 633

RHYTON, globular body, pointed base, tall flared neck, one handle in the form of a goat's head.

۴۱

ساغر، از سفال خاکستری جلا یافته.

فارس

دوره هخامنشی (۵۵۰ - ۳۳۱ ق. م)

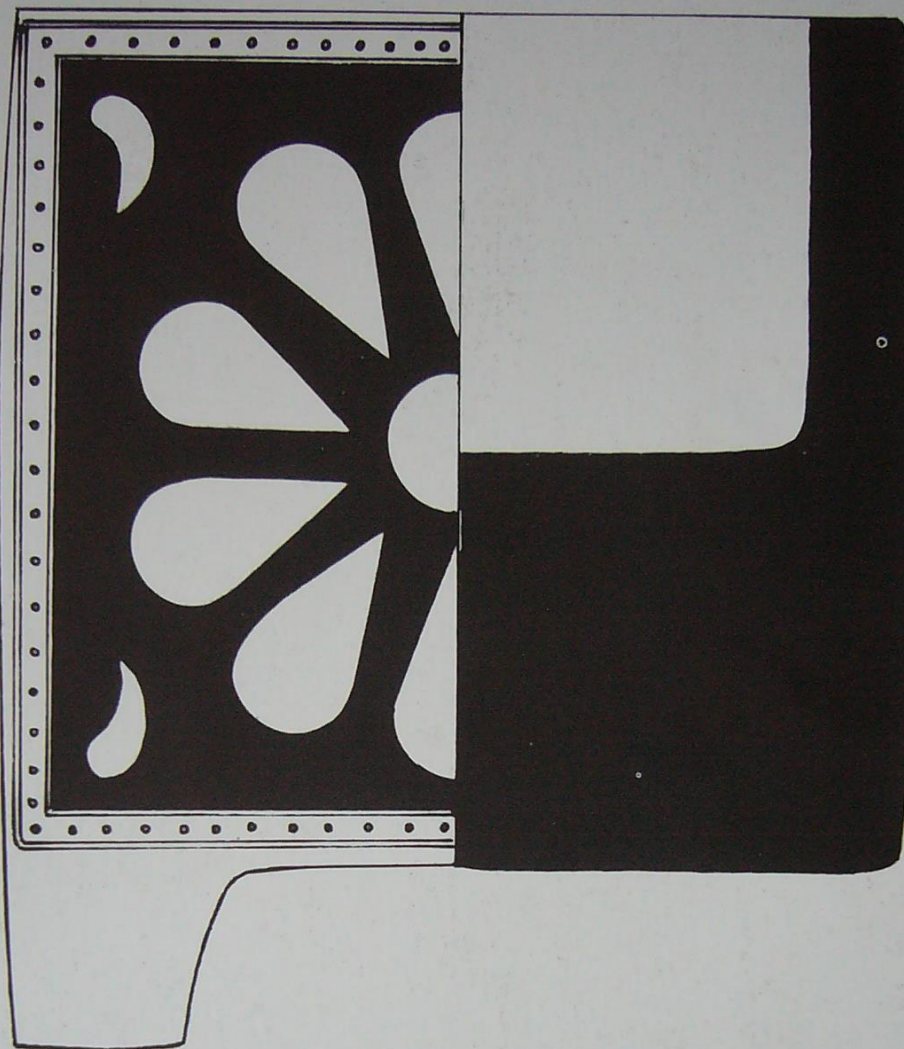
ارتفاع ۲۱/۵ سانتیمتر

دهانه ۶/۳ سانتیمتر

شماره مجموعه ۶۳۳

ساغر، با بدنه گوی، کف تیز، گردن کشیده و دسته‌ای به شکل سر بز.





42

SQUARE VESSEL, red earthenware with carved decoration.

PERSEPOLIS

Achaemenid Period (550-331 B.C.)

Height 12 cm.

Diameter 10 cm.

Coll. No. 2153

SQUARE VESSEL resting on four heavy legs; the decoration is carved on the sides and on the rim, one motif depicting two climbing vines is repeated on two opposite sides. On the other two sides is a second motif, a duodecagonal lobed rosette. On all four sides a band of vines and dots frames the central motif.

۴۲

ظرف، از سفال قرمز با نقش کنده.
تخت جمشید.

دوره هخامنشی (۵۵۰ - ۳۳۱ ق. م)

ارتفاع ۱۲ سانتیمتر

دهانه ۱۰ سانتیمتر

شماره مجموعه ۲۱۵۳

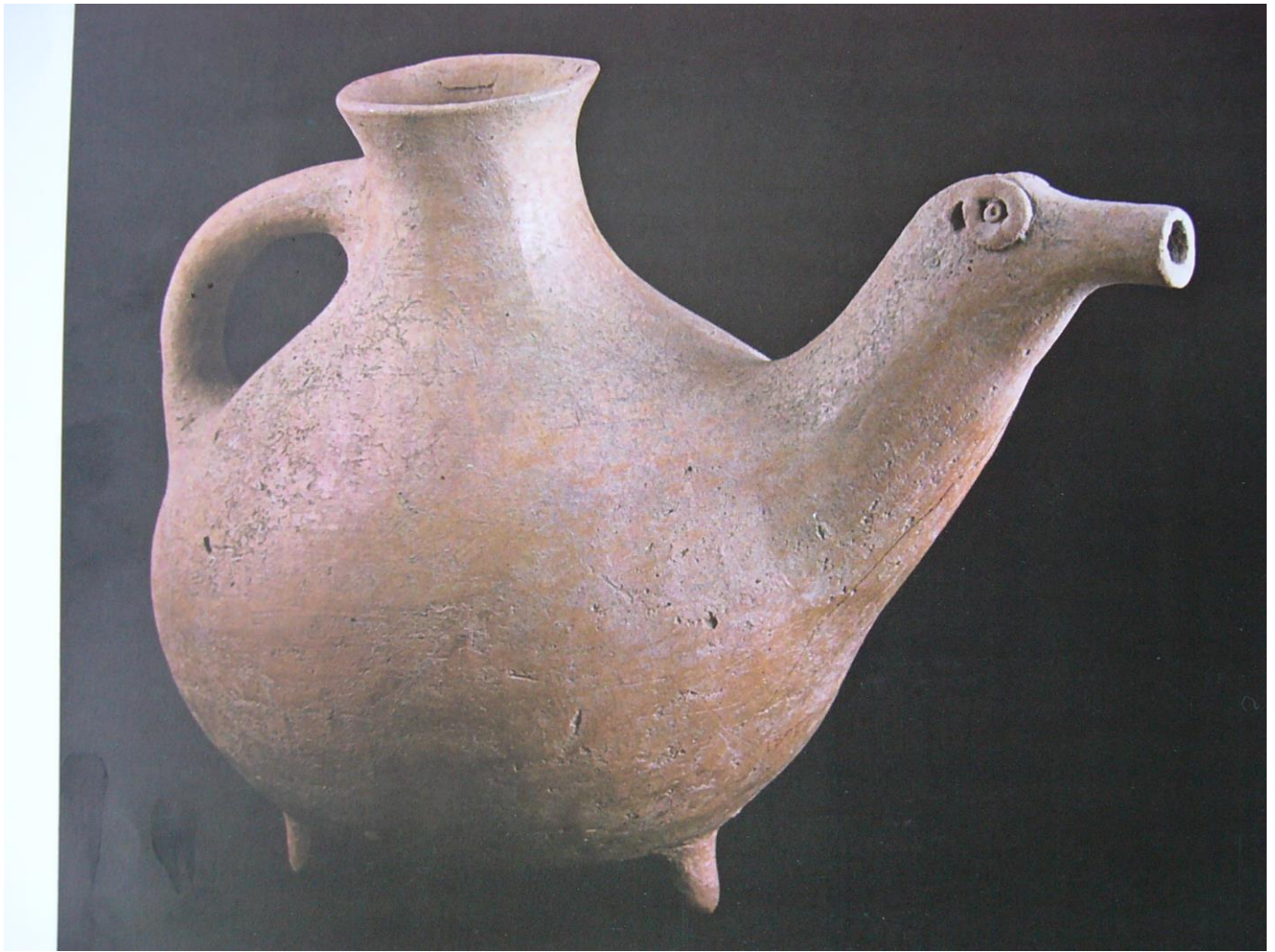
ظرف، مربع شکل با چهار پایه ضخیم و تزئین کنده کاری شده. نقوش شامل طرح خوشه‌های انگور، رُز دوازده پر، درخت مو و نقطه‌چین بوده که در طرفین ظرف تکرار شده است.





43
 TRIPOD ZOOMORPHIC VESSEL, burnished red earthenware.
 GERMI (AZARBAIJAN)
 Parthian Period (250 B.C. - 224 A.D.)
 Height 21.6 cm.
 Diameter 7.2 cm.
 Coll. No. 3363
 ZOOMORPHIC VESSEL, resembling a camel, on three small legs, globular body, the animal's head and neck form a long spout with two large eyes; opening on top of the hump, handle attached to the back of the body and to the hump.

۴۳
 ظرف پایدار، بشکل مجسمه حیوان از سفال قرمزجلا یافته.
 گرمی (آذربایجان)
 دوره پارسی (۲۵۰ ق. م - ۲۲۴ ب. م)
 ارتفاع ۲۱/۶ سانتیمتر
 دهانه ۷/۲ سانتیمتر
 شماره مجموعه ۳۳۶۳
 ظرف، بر روی سه پایه کوچک، بدنه گروی که به شکل حیوان "احتمالا" شتر "ساخته شده است.
 آبریز ظرف در قسمت بالا و دسته به پشت آبریز چسبیده است.





44

ZOOMORPHIC VESSEL, tripod, burnished red earthenware, incised decoration
GERMI (AZARBAIJAN)

Parthian Period (250 B.C. - 224 A.D.)

Length 35 cm.

Height 23 cm.

Coll. No. 204

ZOOMORPHIC VESSEL, on three small legs, resembling a camel, with handle. Incised strokes round the neck of the opening and on the handle. Two small circular discs on top of the handle.

۴۴

ظرف پایه‌دار بشکل مجسمه حیوان، از سفال قرمزجلا یافته و نقش‌کنده.

گرمی (آذربایجان)

دوره پارتی (۲۵۰ ق. م - ۲۲۴ ب. م)

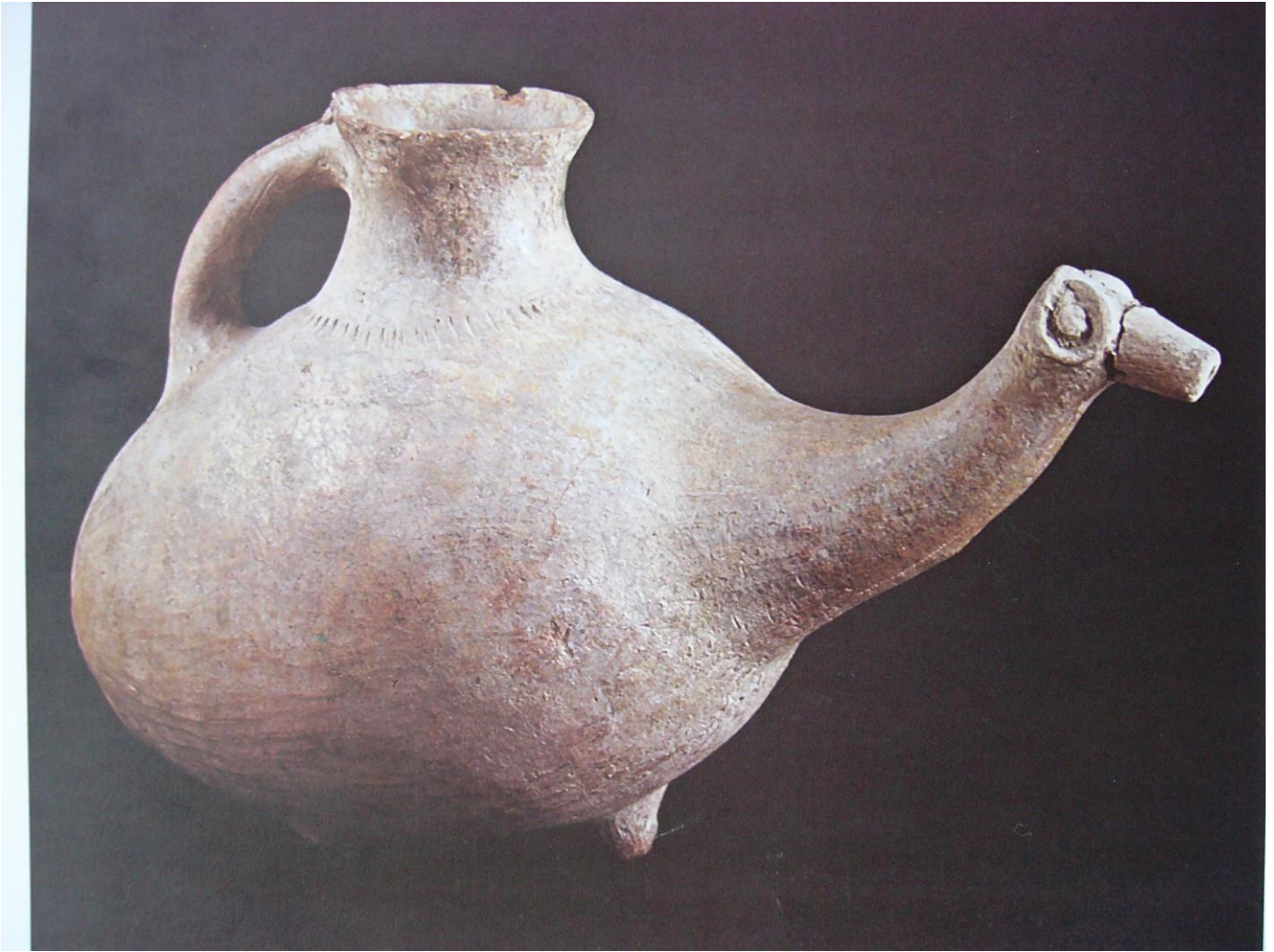
طول ۳۵ سانتیمتر

ارتفاع ۲۳ سانتیمتر

شماره مجموعه ۲۰۴

ظرف، با سه پایه کوچک، که بشکل مجسمه شتر ساخته شده است.

تزیینات شامل نقش‌کنده، در اطراف دهانه و آبریز، و بصورت نقش برجسته مدور در روی دسته میباشند.





45

ZOOMORPHIC VESSEL, buff earthen-
ware.

GILAN

Parthian Period (250 B.C. - 224 A.D.)

Length 31 cm.

Height 23.5 cm.

Coll. no. 692

ZOOMORPHIC VESSEL, in the shape of
a bull, standing on four legs with a handle
on its back and a cylindrical opening at
the back.

۴۵

ظرف بشکل مجسمه حیوان، از سفال نخودی.

گیلان

دوره پارسی (۲۵۰ ق. م - ۲۲۴ ب. م)

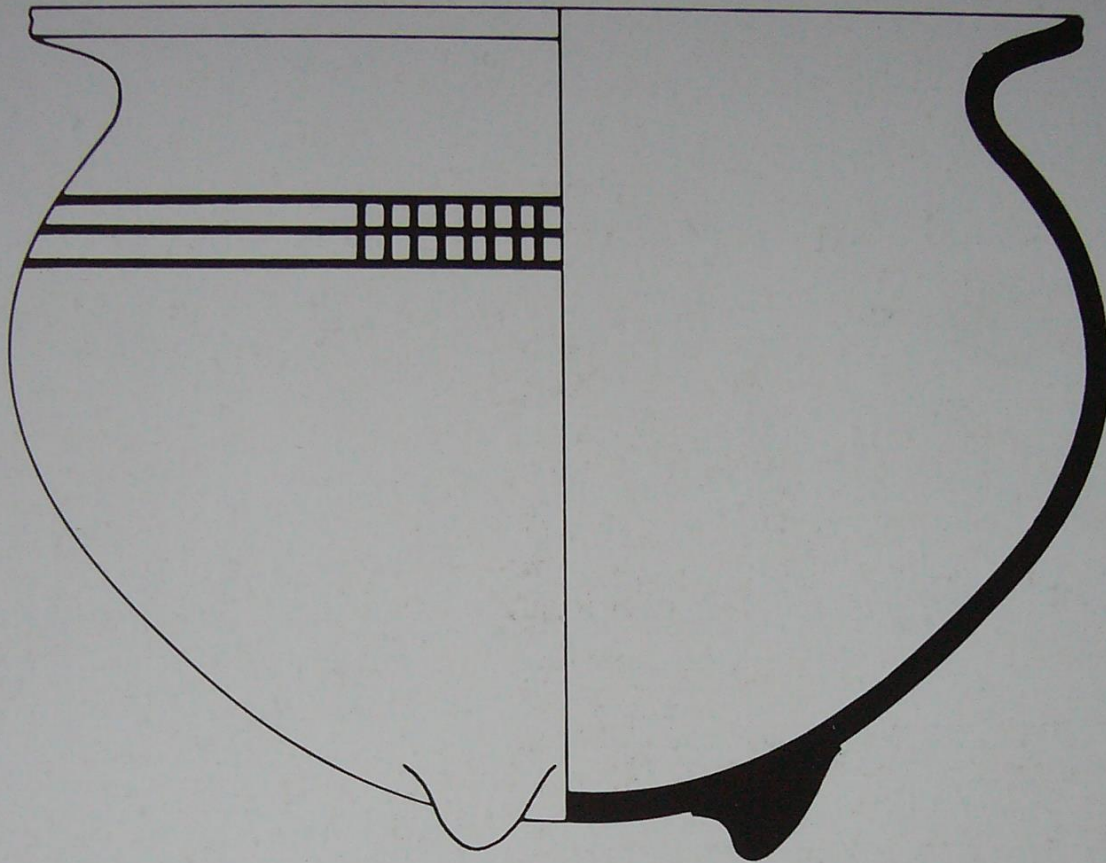
طول ۳۱ سانتیمتر

ارتفاع ۲۳/۵ سانتیمتر

شماره مجموعه ۶۹۲

ظرف بشکل مجسمه گاو، ایستاده بر روی چهارپا، دم
کوتاه، آبریز استوانه‌ای. دسته در پشت مجسمه قرار
گرفته است.





46

BOWL, covered with monochrome greenish turquoise glaze and with some carved decoration.

SUSA

Parthian Period (250 B.C. - 224 A.D.)

Diameter 17.5 cm.

Height 13.5 cm.

Coll. No. 1221

BOWL, resting on three short feet, globular body, short neck, everted rim; covered with greenish turquoise alkaline glaze outside and partly inside. On the shoulder outside carved decoration of three horizontal lines and vertical lines inside. The three legs are shaped as sea shells.

۴۶

کاسه ، با لعاب یکرنگ سبز فیروزه‌ای و نقش‌کنده شوش

دوره پارتی (۲۵۰ ق. م - ۲۲۴ ب. م)

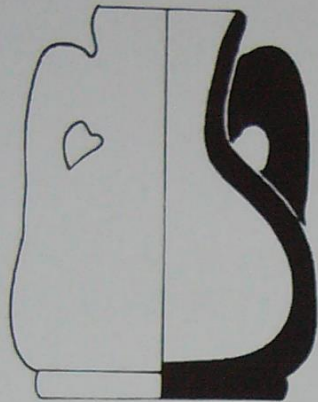
دهانه ۱۷/۵ سانتیمتر

ارتفاع ۱۳/۵ سانتیمتر

شماره مجموعه ۱۲۲۱

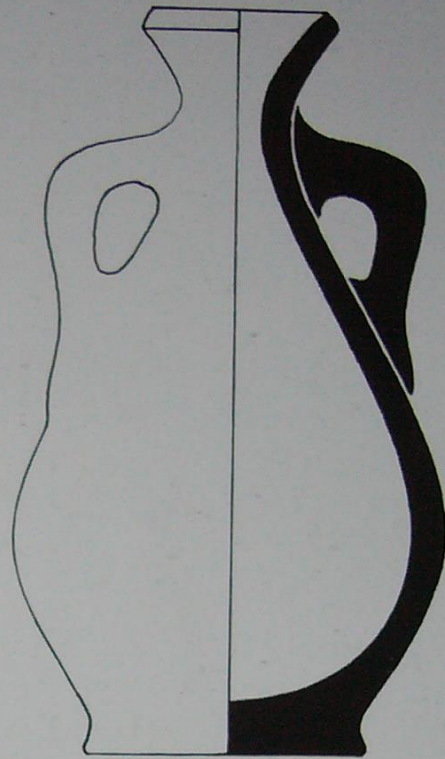
کاسه ، با سه پایه کوچک صدفی شکل ، بدنه گروی ، گردن کوتاه ، لبه برگشته و لعاب سبز فیروزه‌ای قلیائی گدتمائی کاسه را در خارج و قسمتی از داخل را پوشانده است . روی بدنه خارجی خطوط عمودی و افقی بصورت نقش‌کنده تزئین شده است .





47A
 SMALL BOTTLE, covered with turquoise alkaline glaze.
 SUSA
 Sasanian Period (224 - 642 A.D.)
 Height 5.5 cm.
 Diameter 2 cm.
 Coll. No. 269
 SMALL BOTTLE, shallow foot-ring, globular squat body, flared neck, two small handles; the white paste is covered with turquoise alkaline glaze.
 Glaze partly decayed, iridescent and is missing in places.

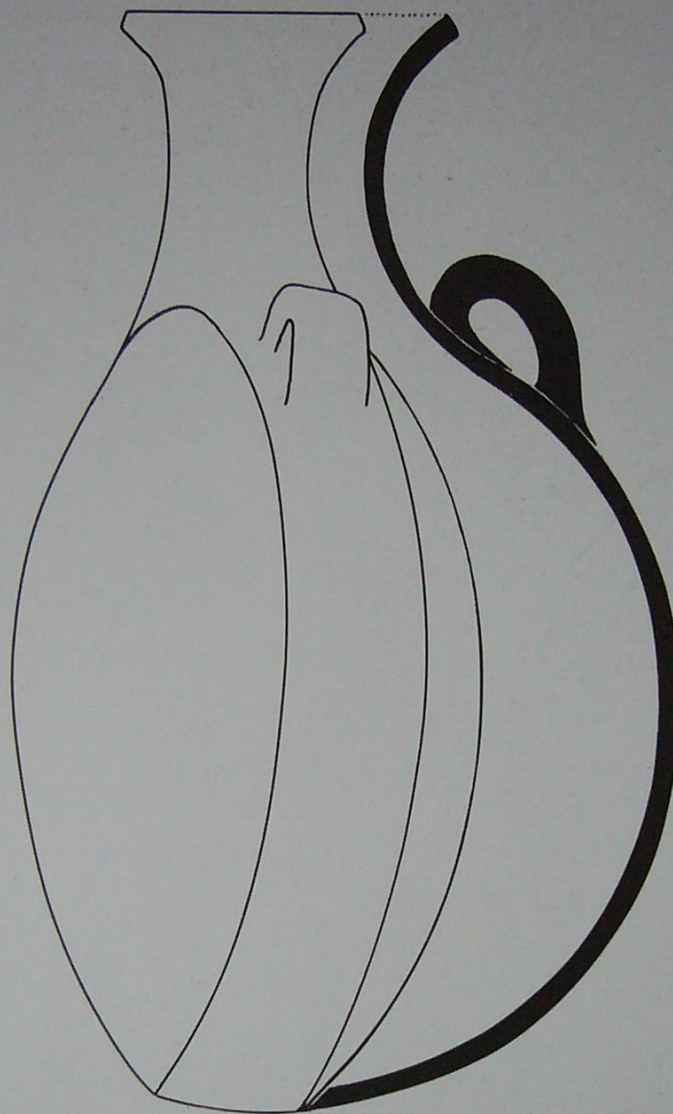
47B
 SMALL BOTTLE, covered with turquoise glaze.
 SUSA
 Sasanian Period (224 - 642 A.D.)
 Height 10.5 cm.
 Diameter 2.8 cm.
 Coll. No. 2616
 SMALL BOTTLE, white paste covered with turquoise glaze; flat slightly projecting base, pear-shaped body, flared neck and two small handles.



۴۷
 الف -
 بطری کوچک، با پوششی از لعاب فیروزه‌ای قلیائی.
 شوش
 دوره ساسانی (۶۴۲ - ۲۲۴ ب. م.)
 ارتفاع ۵/۵ سانتیمتر
 دهانه ۲ سانتیمتر
 شماره مجموعه ۲۶۹
 بطری کوچک، با سفال سفید و پوشش لعاب قلیائی، کف تقریباً "فرو رفته"، بدنه گروی. لعاب در قسمتهائی از بطری از بین رفته است.

ب -
 بطری کوچک، با پوشش لعاب فیروزه‌ای قلیائی.
 شوش
 دوره ساسانی (۶۴۲ - ۲۲۴ ب. م.)
 ارتفاع ۱۰/۵ سانتیمتر
 دهانه ۲/۸ سانتیمتر
 شماره مجموعه ۲۶۱۶
 بطری کوچک از سفال سفید با پوشش لعاب فیروزه‌ای، کف صاف، بدنه گلابی شکل، گردن کشیده و دودسته کوچک.





48

PILGRIM FLASK, covered with turquoise alkaline glaze.

SUSA

Sasanian Period (224 - 642 A.D.)

Height 18 cm.

Diameter 4.7 cm.

Coll. No. 655

PILGRIM FLASK, narrow circular body, convex on either side, short neck with flared rim, two small handles attached on shoulders. Covered with turquoise alkaline glaze and decorated with two incised concentric circles. Glaze partly decayed and iridescent.

۴۸

قمقمه با پوششی از لعاب فیروزه‌ای قلیائی.

شوش

دوره ساسانی (۶۴۲ - ۲۲۴ م .)

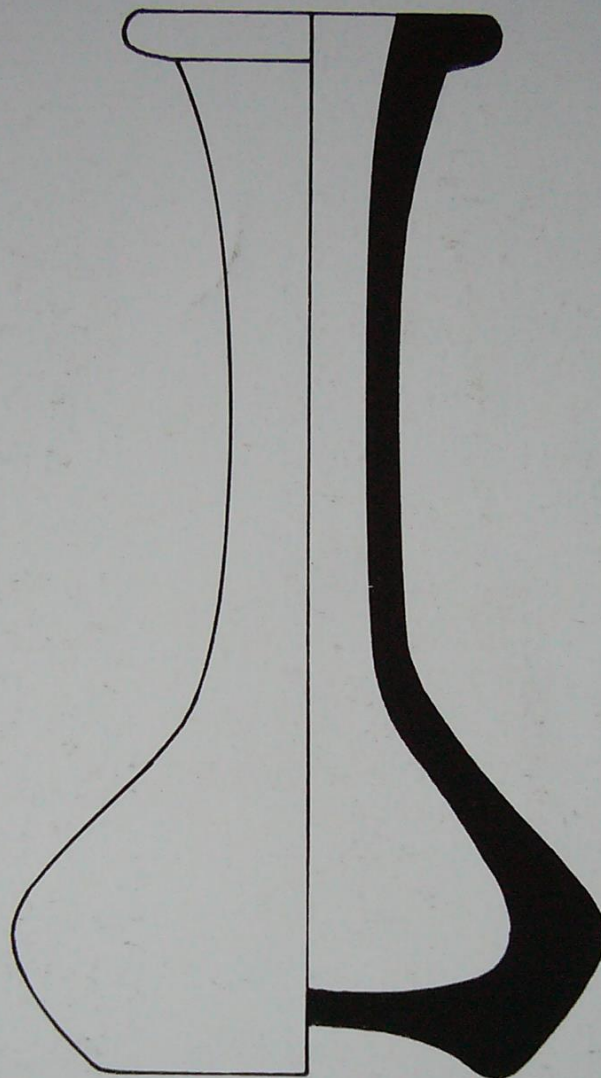
ارتفاع ۱۸ سانتیمتر

دهانه ۴/۷ سانتیمتر

شماره مجموعه ۶۵۵

قمقمه، بدنه باریک‌گروی، گردن کوتاه، لبه‌برگشته و دو دسته چسبیده‌به‌شانه. قمقمه با لعاب فیروزه‌ای قلیائی پوشش و با دو دایره متحد‌المركز و نقش‌کننده تزئین‌گردیده‌است. قسمتی از لعاب از بین رفته‌است.





49

HIGH-NECKED BOTTLE, buff earthenware.

SUSA

Sasanian Period (224 - 642 A.D.)

Height 12 cm.

Diameter 4 cm.

Coll. No. 2624

*HIGH-NECKED BOTTLE, onion-shaped
body on pressed base, tall slightly flared
neck, everted flat rim.*

۴۹

بطری، از سفال نخودی.

شوش

دوره ساسانی (۶۴۲ - ۲۲۴ م . ب)

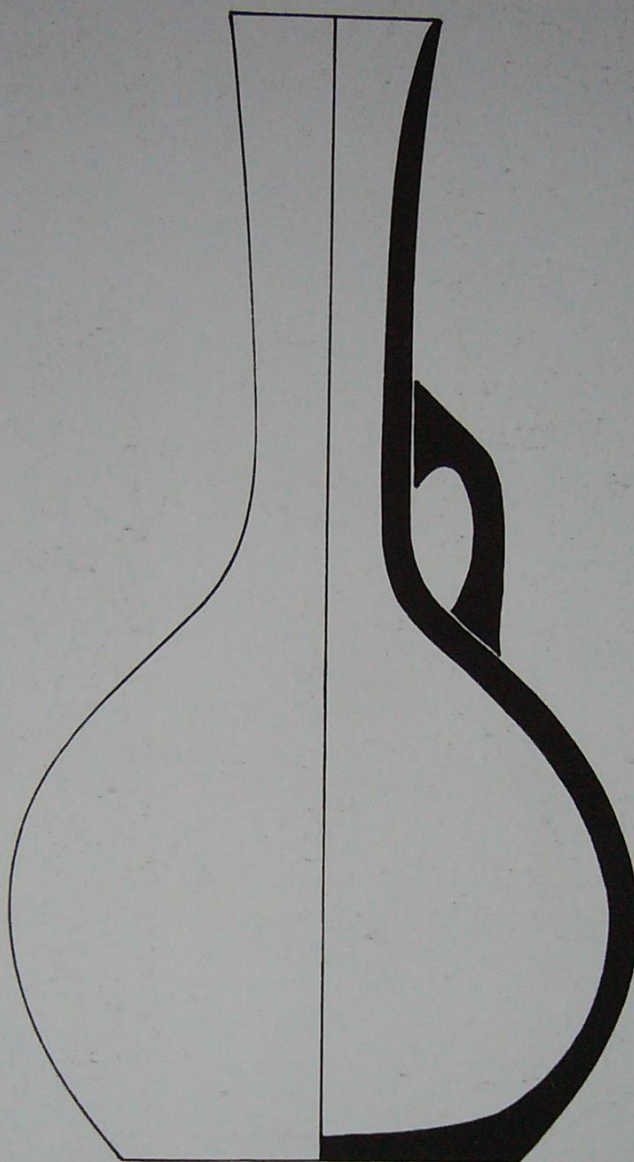
ارتفاع ۱۲ سانتیمتر

دهانه ۴ سانتیمتر

شماره مجموعه ۲۶۲۴

بطری با بدنه پیازی شکل، کف صاف، گردن کشیده
ولبد برگشته.





50

JUG, red burnished earthenware.

GILAN

Sasanian Period (224 - 642 A.D.)

Height 30 cm.

Diameter 4.6 cm.

Coll. No. 25194

JUG, flat base, globular body, tall slightly flared neck, small handle attached to the body and to the lower part of the neck.

۵۰

گوزه، از سفال قرمز جلا یافته.

گیلان

دوره ساسانی (۶۴۲ - ۲۲۴ م . ب)

ارتفاع ۳۰ سانتیمتر

دهانه ۴/۶ سانتیمتر

شماره مجموعه ۲۵۱۹۴

گوزه، گف صاف، بدنه گروی، گردن کشیده و دسته

کوچک متصل به بدنه و قسمت زیرین گردن.





51

FRAGMENT OF A HUMAN POTTERY FIGURINE, terracotta, covered with greenish turquoise alkaline glaze.

SUSA

Sasanian Period (224 - 642 A.D.)

Height 5.5 cm.

Coll. No. 800

FRAGMENT OF A HUMAN POTTERY FIGURINE, it represents the head and a curiously shaped hat. Originally the object was covered with greenish turquoise alkaline glaze, which is now missing in parts or decayed. Chipped in several places.

۵۱

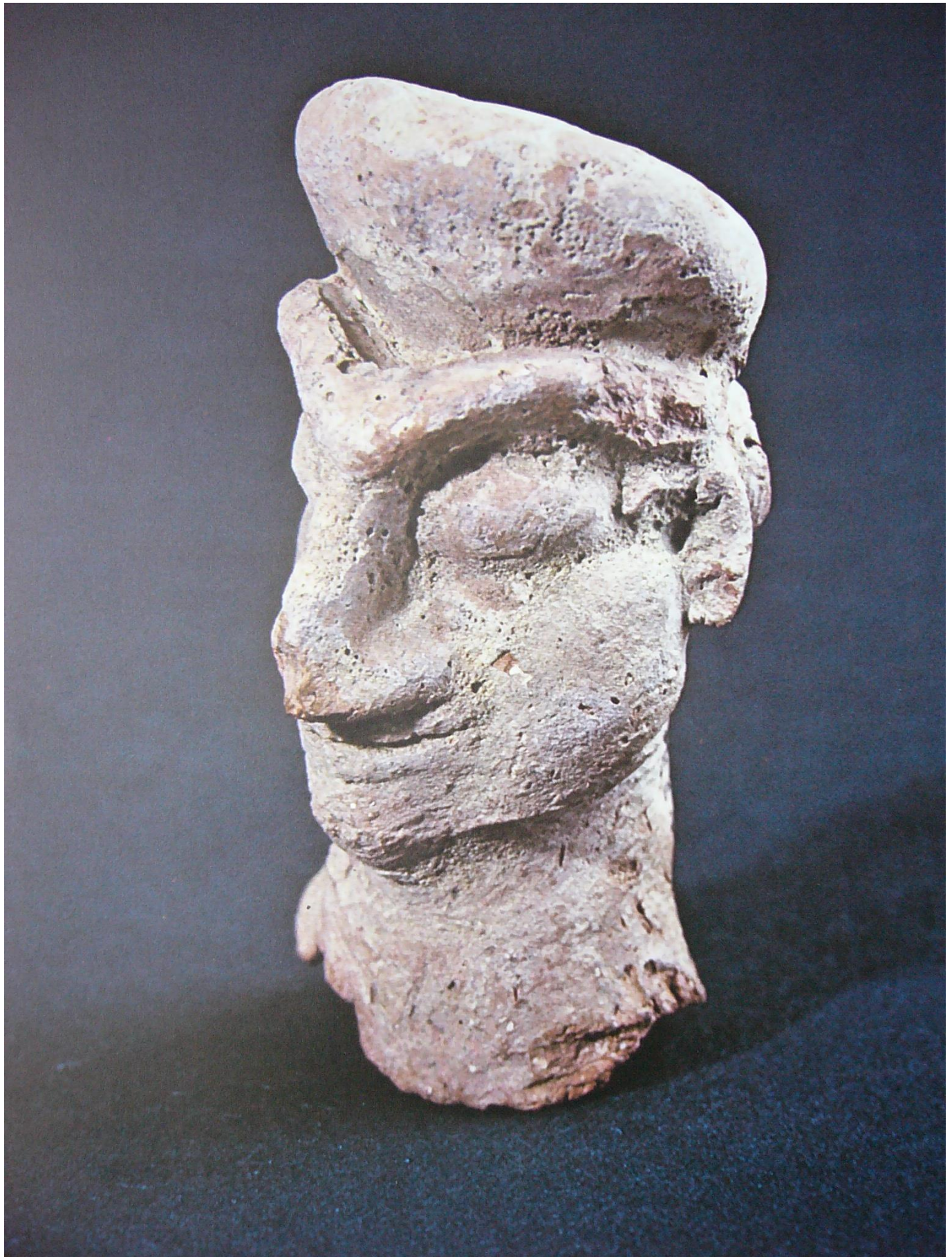
مجسمه انسان از سفال، با پوشش لعاب سبز فیروزه‌ای.
شوش

دوره ساسانی (۶۴۲ - ۲۲۴ ب . م)

ارتفاع ۵/۵ سانتیمتر

شماره مجموعه ۸۰۰

سر مجسمه سفالی انسان، با کلاه‌هی مخصوص و پوشش
لعاب سبز فیروزه‌ای قلیائی. قسمتی از مجسمه شکسته
و همچنین لعاب آن از بین رفته است.





52

ANIMAL FIGURINE, red earthenware.
SUSA

Sasanian Period (224 - 642 A.D.)

Length 12 cm.

Height 12 cm.

Coll. No. 50

ANIMAL FIGURINE, in the shape of a stylized horse.

Broken off on the back.

۵۲

مجسمه حیوان، از سفال قرمز.

شوش

دوره ساسانی (۶۴۲ - ۲۲۴ ب . م)

طول ۱۲ سانتیمتر

ارتفاع ۱۲ سانتیمتر

شماره مجموعه ۵۰

مجسمه حیوان بشکل سب مسیک، (سرمجسمه و قسمتی

از پشت آن شکسته است) .





53

ANIMAL FIGURINE, buff earthenware.

SUSA

Sasanian Period (224 - 642 A.D.)

Height 20 cm.

Length 13 cm.

Coll. No. 703

ANIMAL FIGURINE, in the shape of a stylized bull with snake curling around its head and neck.

۵۳

مجسمه حیوان، از سفال نخودی.

شوش

دوره ساسانی (۶۴۲ - ۲۲۴ م. ب)

ارتفاع ۲۰ سانتیمتر

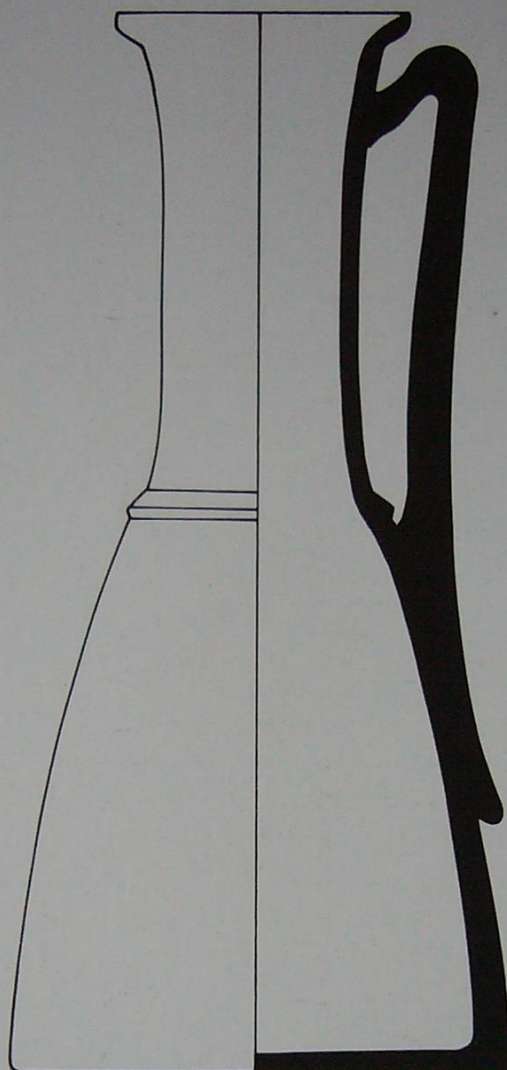
طول ۱۳ سانتیمتر

شماره مجموعه ۷۰۳

مجسمه حیوان بشکل گاو مسبک و نقش مار پیچیده در

اطراف سر و گردن.





54

EWER, covered with turquoise alkaline glaze.

SUSA

Sasanian Period (224 - 642 A.D.)

Height 21 cm.

Diameter 5.5 cm.

Coll. No. 2344

EWER, white paste, covered with turquoise alkaline glaze; flat base, tapering body, tall neck with a collar at its base, everted rim, long handle attached to the upper part of the neck. Three grooves on the handle.

۵۴

گوزه ، با پوشش لعاب فیروزه‌ای قلیائی .

شوش

دوره ساسانی (۶۴۲ - ۲۲۴ ب . م)

ارتفاع ۲۱ سانتیمتر

دهانه ۵/۵ سانتیمتر

شماره مجموعه ۲۳۴۴

گوزه ، از سفال سفید و پوششی از لعاب فیروزه‌ای قلیائی ، کف صاف ، بدنه کشیده ، لبه برگشته و دسته بلند .

روی دسته گوزه سه خط شیاری بصورت برجسته تزئین شده است .





55

LARGE BOWL, painted with manganese purple on white slip under clear glaze.
NISHAPUR

10th century A.D.

Diameter 35 cm.

Height 12 cm.

Coll. No. 691

LARGE BOWL, projecting flat base, conical flaring sides, reddish fine-grained earthenware; white slip ground, floriated- and plaited Kufic inscription runs round the bowl, painted in manganese-purple and a large dot of similar colour in the centre; covered with clear glaze.

۵۵

کاسه بزرگ منقوش با رنگ ارغوانی بر روی زمینه سفید در زیر لعاب شفاف.

نیشابور

قرن چهارم هجری

دهانه ۳۵ سانتیمتر

ارتفاع ۱۲ سانتیمتر

شماره مجموعه ۶۹۱

کاسه باکف برآمده، بدنه قیفی شکل از سفال قرمزدر زمینه پوشش لعاب گلی سفید. جدار داخلی کاسه با نوشته کوفی و در وسط باخال سیاه در زیر لعاب شفاف نقاشی شده است.





56

BOWL, painted in manganese-purple on white slip ground under clear glaze.

NISHAPUR

10th century A.D.

Diameter 21 cm.

Height 7 cm.

Coll. No. 888

BOWL, projecting, slightly recessed base; with convex sides; red earthenware; inside, manganese-purple decoration on white slip ground under clear glaze; saw-tooth patterns round the rim; in the centre, Kufic inscription.

۵۶

کاسه ، منقوش ، برنگ ارغوانی بر روی زمینه سفید در زیر لعاب شفاف .

نیشاپور

قرن چهارم هجری

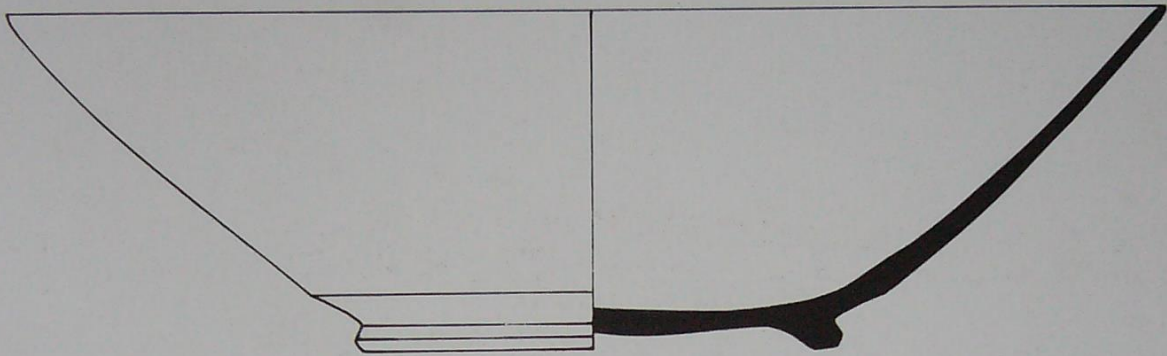
دهانه ۲۱ سانتیمتر

ارتفاع ۷ سانتیمتر

شماره مجموعه ۸۸۸

کاسه ، زسفال قرمز ، بدنه محدب ، گف برآمده . تزئینات کاسه ، با رنگ ارغوانی بر روی زمینه سفید در زیر لعاب شفاف شامل نیمدایره های آویزی شکل در دور لبه و نوشته کوفی در وسط ظرف است .





57

BOWL, painted in manganese-purple and red on white slip ground under clear glaze.
NISHAPUR

10th century A.D.

Diameter 21 cm.

Height 6 cm.

Coll. No. 693

BOWL, fine-grained red earthenware; low foot-ring, slightly convex sides; white slip ground inside and outside; inside decorated in manganese-purple and red; the decoration consists of two rows of lobes placed on opposite sides of the rim; narrow registers below these consisting of half-palmettes reserved in white and outlined in red with manganese-purple strokes forming the background; an identical narrow band runs across the centre of the vessel to the rim.

۵۷

کاسه، منقوش با رنگ ارغوانی و قرمز بر روی زمینه سفید در زیر لعاب شفاف.
نیشاپور

قرن چهارم هجری

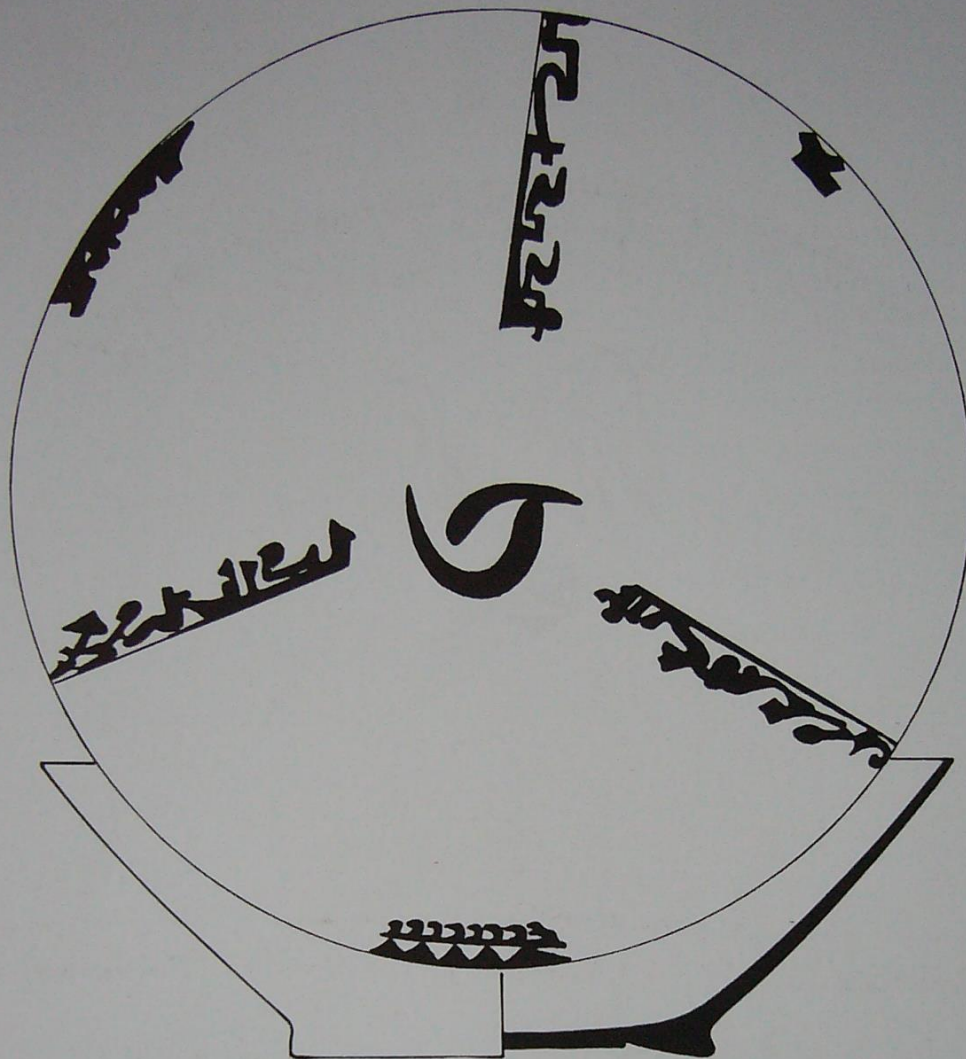
دهانه ۲۱ سانتیمتر

ارتفاع ۶ سانتیمتر

شماره مجموعه ۶۹۳

کاسه، از سفال قرمز، کف باریک مدور، بدنه محدب، با پوشش لعاب گلی سفید در داخل و خارج. تزئینات شامل دو ردیف طرح نیمه‌ایره‌آویزی و طوماری شکل در دو سوی لبه و یک ردیف نوار باریک با طرح گیاهی و طوماری در زمینه سفید رنگ است.





58

BOWL, manganese-purple decoration on white slip ground under clear glaze.

NISHAPUR

10th century A.D.

Diameter 35 cm.

Height 12 cm.

Coll. No. 5289

BOWL, projecting, slightly recessed base, straight flaring sides; covered with white slip ground inside and outside; inside at the rim short bands of various geometric motifs painted in manganese-purple and three lines of inscriptions radiating from the centre; two simple strokes in manganese-purple in the centre.

۵۸

کاسه ، منقوش با تزئین ارغوانی بر روی زمینه سفید در زیر لعاب شفاف .

نیشابور

قرن چهارم هجری

دهانه ۳۵ سانتیمتر

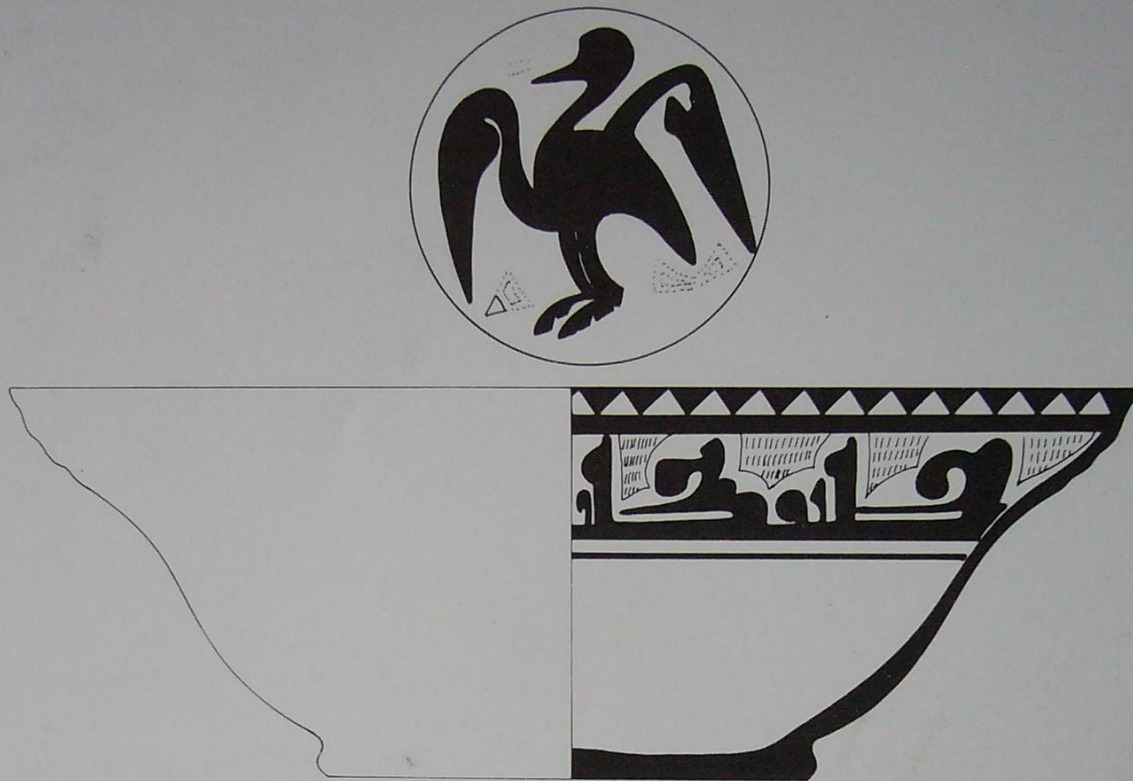
ارتفاع ۱۲ سانتیمتر

شماره مجموعه ۵۲۸۹

کاسه با گف فرورفته ، بدنه گشیده ، و پوشش لعاب گلی سفید در داخل و خارج .

طرح‌های زیگزاگ و نیم‌دایره آویزی شکل در قسمت داخلی لبه و سه خط نوشته گوی منسحب از وسط کاسه ، دو خط ارغوانی در گف ، تزئینات طرف را تشکیل میدهد .





59

BOWL, painted in manganese-purple and black on white slip ground and covered with yellowish-creamy glaze.

NISHAPUR

10th century A.D.

Diameter 25 cm.

Height 8 cm.

Coll. No. 519

*BOWL, heavily potted red earthenware; slightly projecting flat base, convex sides and everted rim; white slip ground covers both sides; inside, the decoration is painted in manganese-purple and black under a yellowish-creamy glaze; the decoration is composed of saw-tooth patterns at the rim, below, a wide band of Kufic inscription repeating the word **baraka**, "blessing" ten times; short black strokes form the background; a stylized bird, probably a duck, decorates the centre.*

۵۹

کاسه ، منقوش با رنگ ارغوانی و سیاه در زمینه سفید و پوشش لعاب گرم مایل به زرد .

نیشابور

قرن چهارم هجری

دهانه ۲۵ سانتیمتر

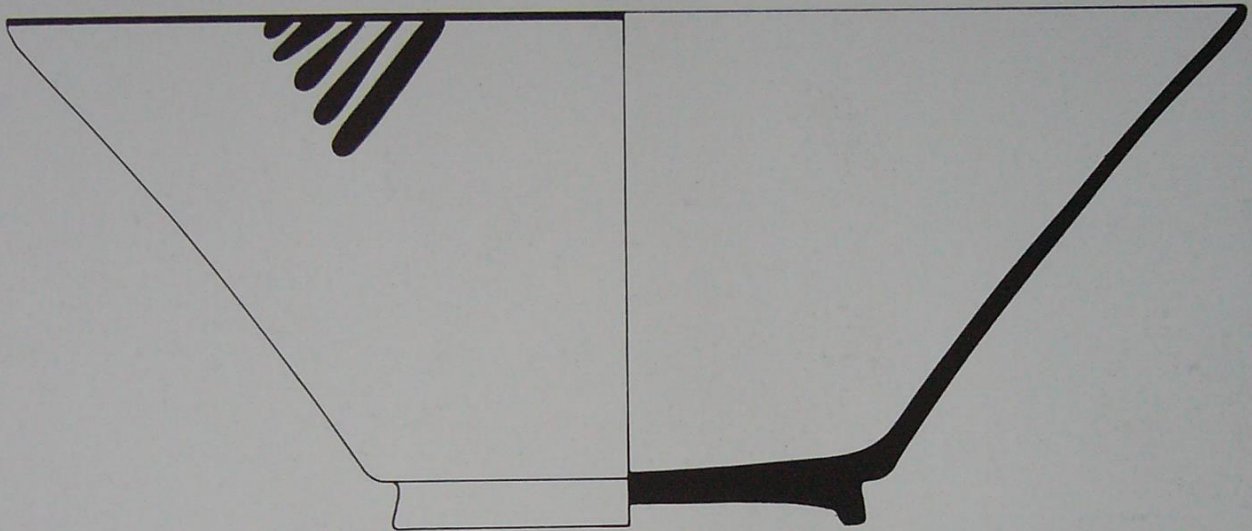
ارتفاع ۸ سانتیمتر

شماره مجموعه ۵۱۹

کاسه ، از سفال قرمز یا کف صاف ، بدنه محدب ، لبه برگشته و با پوشش لعاب گلی در داخل و خارج . تزئین شامل :

طرح نیمدایره های آویزی شکل در لبه ، یک ردیف نوشته کوفی با کلمه " برکه " (ده بار تکرار شده) و نقش یک پرند مسک احتمالاً مرغابی در کف ظرف بوده کد با رنگ سیاه و ارغوانی نقاشی شده است .





60

BOWL, painted in white and red on manganese-purple slip background under clear glaze.

NISHAPUR

10th century A.D.

Diameter 25 cm.

Coll. No. 3616

BOWL, heavily potted red earthenware; low foot-ring, straight flaring sides; inside covered with manganese-purple slip, decorated with Kufic inscription in red and enriched with white lines; red and white lines run round below the rim; outside, the vessel is covered with white slip and decorated with groups of manganese-purple and red strokes below the rim, thus harmonizing with the decoration of the inside of the vessel.

۶۰

کاسه ، متقوش برنگ سفید و قرمز در روی پوششی از لعاب گلی در زیر لعاب شفاف .

نیشاپور

قرن چهارم هجری

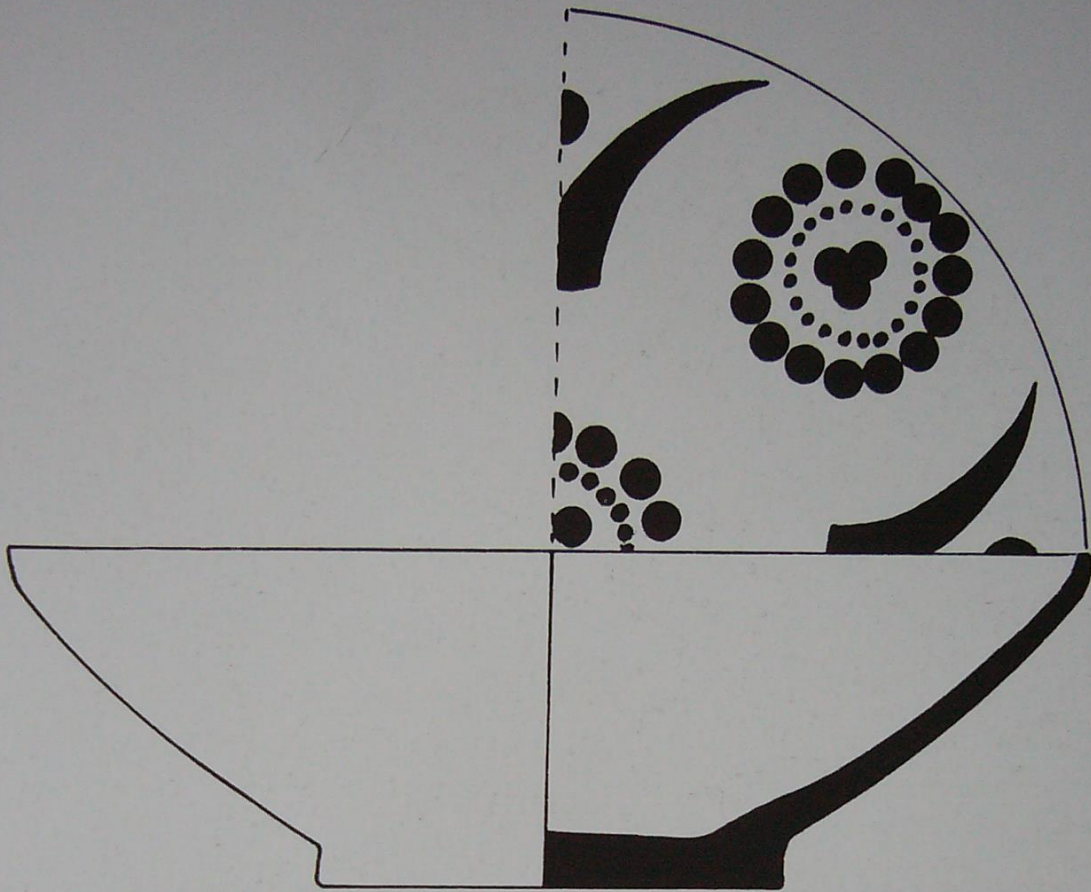
دهانه ۲۵ سانتیمتر

ارتفاع ۱۰/۳ سانتیمتر

شماره مجموعه ۳۶۱۶

کاسه ، از سفال قرمز ، کف کوتاه گرد ، بدنه کشیده . داخل کاسه با پوشش لعاب ارغوانی و نوشته کوفی به رنگ قرمز و خطوط سفید در اطراف و زیر لبه تزئین گردیده است . خارج ظرف دارای لعاب گلی سفید بوده که با خطوط مایل نامنظم برنگ قرمز و ارغوانی همانند تزئین داخل نقاشی شده است .





62

SMALL BOWL, polychrome decoration on manganese-purple slip ground under clear glaze.

NISHAPUR

10th century A.D.

Diameter 12 cm.

Height 4 cm.

Coll. No. 5302

SMALL BOWL, red earthenware, projecting low, flat base, convex sides, vertical rim; covered inside and outside with manganese-purple slip ground, which stops short of the base outside; inside, the decoration is done in white, green and brownish-red; four groups of dots painted in white encircle a three-lobed green flower which is placed within a brownish-red circle; between these are three conventionalized trees; in the centre is a floral motif identical to those on the sides.

۶۲

کاسه کوچک، با تزئین رنگارنگ، زیر لعاب شفاف.

نیشاپور

قرن چهارم هجری

دهانه ۱۲ سانتیمتر

ارتفاع ۴ سانتیمتر

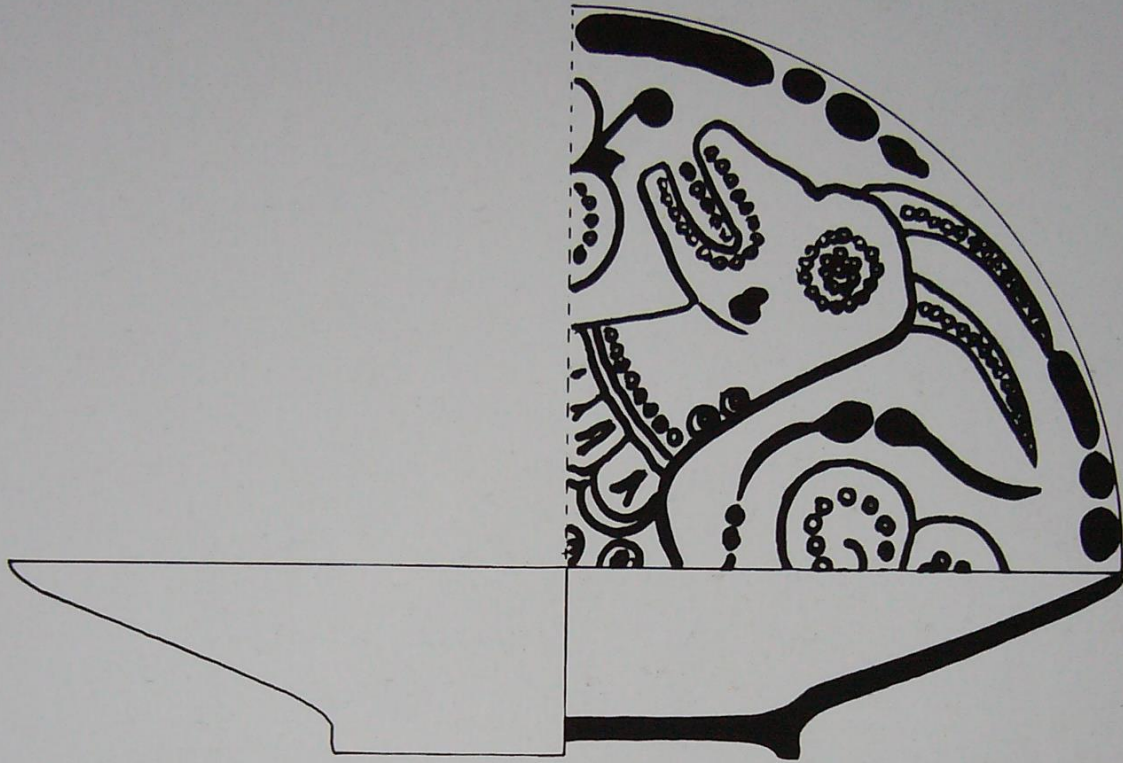
شماره مجموعه ۵۳۰۲

کاسه کوچک، از سفال قرمز، با کف صاف کوتاه، بدنه محدب، لبه کوتاه عمودی و زمینهای با پوشش لعاب ارغوانی در داخل و خارج که در قسمت خارج تا کف را میپوشاند.

تزئینات جدا در داخل کاسه شامل طرحهای نقطهچین برنگ سفید، و نقوش گیاهی است.

کف ظرف نیز با طرح گل، همانند داخل کاسه آرایش شده است.





63

PLATE, polychrome decoration on white slip ground under clear glaze.

NISHAPUR

10th century A.D.

Diameter 20.6 cm.

Height 3.4 cm.

Coll. No. 712

PLATE, buff earthenware, low foot-ring; inside, white slip ground decorated with manganese-purple, olive-green and red colours; in the centre is a large animal, probably a goat, depicted running and surrounded by floral scrolls and four stylized floral motifs in red.

۶۳

بشقاب ، با تزئین رنگارنگ ، زیر لعاب شفاف .

نیشابور

قرن چهارم هجری

دهانه ۳۰/۶ سانتیمتر

ارتفاع ۳/۴ سانتیمتر

شماره مجموعه ۷۱۲

بشقاب ، از سفال نخودی ، کف کوتاه ، و پوشش لعاب

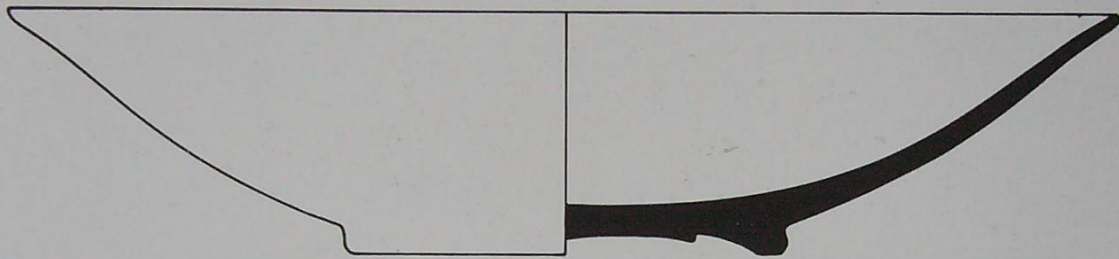
سفید گلی با رنگهای ارغوانی ، سبز و زرد .

داخل بشقاب ، با نقش یک حیوان در حال دویدن ، احتمالاً

بز " گد در میان گلها احاطه شده و همچنین چهار

گل مسک شده برنگ قرمز تزئین گردیده است .





64

PLATE, polychrome painted decoration
on white slip ground under clear glaze.

NISHAPUR

10th century A.D.

Diameter 22 cm.

Height 5 cm.

Coll. No. 696

PLATE, red earthenware, low foot-ring,
everted rim; inside covered with a white
slip and decoration painted in manganese-
purple, green and brownish-red; a bird is
depicted in the centre and a series of
semicircles around the rim; green and
brownish-red dots, circles and strokes in
the field.

۶۴

بشقاب ، با تزئین رنگارنگ ، زیر لعاب شفاف .

نیشابور

قرن چهارم هجری

دهانه ۲۲ سانتیمتر

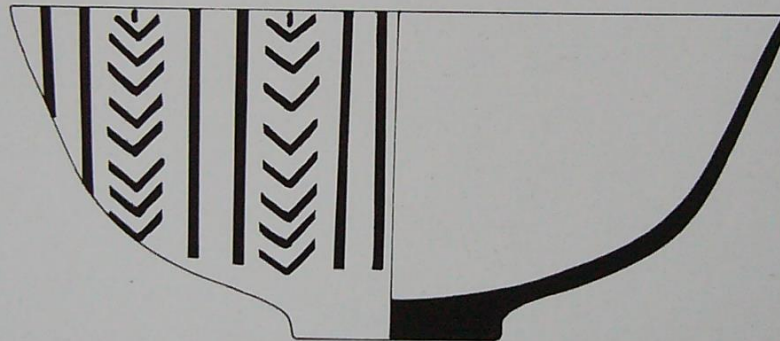
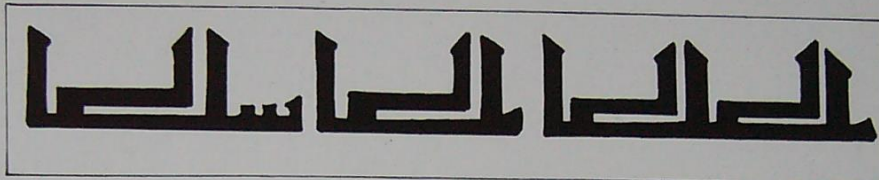
ارتفاع ۵ سانتیمتر

شماره مجموعه ۶۹۶

بشقاب ، از سفال قرمز ، کف کوتاه ، لبه برگشته .

داخل گاسه روی پوشش لعاب سفید گلی برنگهای
ارغوانی ، سبز و قهوه‌ای مایل به قرمز نقاشی شده و
در وسط ظرف نقش یک پرنده و دور لبه نقوش نیمه دایره
برنگهای سبز ، قهوه‌ای مایل به قرمز و همچنین نقوش
نقطه چین تزئین گردیده است .





65

BOWL, painted in polychrome on creamy-white slip ground under clear glaze.

NISHAPUR

10th century A.D.

Diameter 18 cm.

Height 7.5 cm.

Coll. No. 1

BOWL, buff earthenware, slightly projecting flat base, convex sides and everted rim; creamy-white slip ground on inside and outside, the decoration painted in black, green and yellow; inside, two horned animals and three birds, and Kufic characters above, four-petalled flowers and dots in the field. Outside, the surface is divided by double vertical lines painted alternately in yellow and green, with vertical chevron bands between.

۶۵

گاسه، با تزئین رنگارنگ، زیر لعاب شفاف.

نیشابور

قرن چهارم هجری

دهانه ۱۸ سانتیمتر

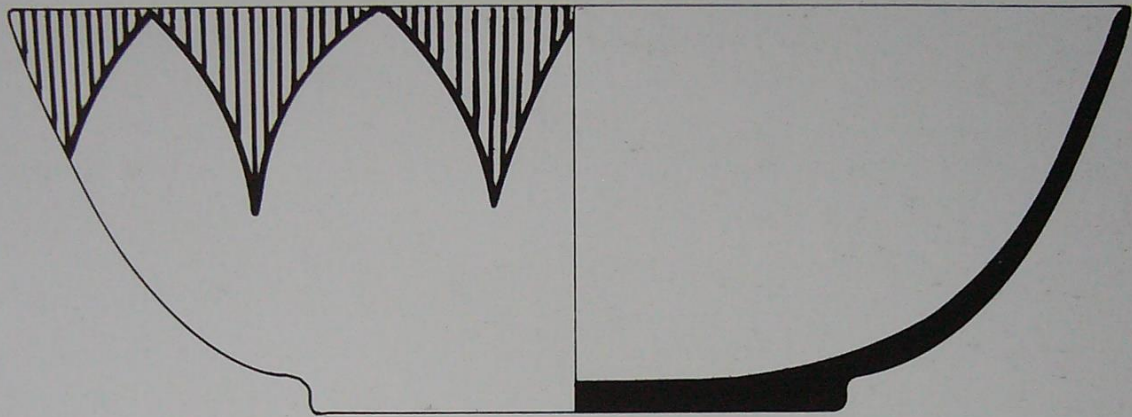
ارتفاع ۷/۵ سانتیمتر

شماره مجموعه ۱

گاسه از سفال نخودی، کف صاف، بدنه محدب، لبه برگشته، و پوشش کرم رنگ در داخل و خارج ظرف. داخل گاسه پرنگهای سیاه، سبز و زرد نقاشی و با نقش دو حیوان شاخدار، سه پرنده، نوشته کوفی و چهار طرح گلبرگ تزئین گردیده است.

خارج گاسه، با خطوط عمودی تقسیم و با رنگهای زرد و سبز که پایین آنها طرح زیگزاگ قرار گرفته آرایش شده است.





66

BOWL, painted in polychrome on white ground under yellowish-green transparent glaze.

NISHAPUR

10th century A.D.

Diameter 21.5 cm.

Height 7.8 cm.

Coll. no. 21406

BOWL, slightly projecting flat base, convex sides; covered inside and outside with white slip and decoration painted in manganese-purple, green and yellow; inside, in the centre is a bird, surrounded by a palmette scroll on crosshatched background. Outside, manganese-purple strokes forming a series of arched panels.

۶۶

کاسه با تزئین رنگارنگ ، زیر لعاب شفاف .

نیشابور

قرن چهارم هجری

دهانه ۲۱/۵ سانتیمتر

ارتفاع ۷/۸ سانتیمتر

شماره مجموعه ۲۱۴۰۶

کاسه ، با کف صاف ، بدنه محدب ، با پوشش لعاب گلی

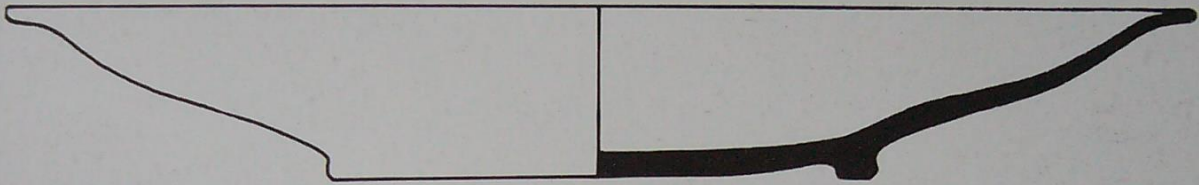
در داخل و خارج ، منقوش برنگهای ارغوانی ، سبز و زرد .

تزئین داخل کاسه شامل نقش یک پرنده و طرح گل و

گیاه در زمینه ها شورزده ، و در خارج طرحهای هلالی

شکل به رنگ ارغوانی است .





67

LARGE PLATE, painted in polychrome on white slip ground under clear glaze.

NISHAPUR

10th century A.D.

Diameter 30 cm.

Height 5 cm.

Coll. No. 1764

LARGE PLATE, fine-grained red earthenware; heavy foot-ring, slightly convex sides and everted rim; covered inside and outside with white slip; decoration painted in manganese-purple, green and yellow; manganese-purple painted lobes round the rim inside, elongated circles, dots and lines decorate the sides; curved lozenge design in the centre with strokes and scrolls.

۶۷

بشقاب بزرگ با تزئین رنگارنگ ، زیر لعاب شفاف ، نیشاپور

قرن چهارم هجری

دهانه ۳۰ سانتیمتر

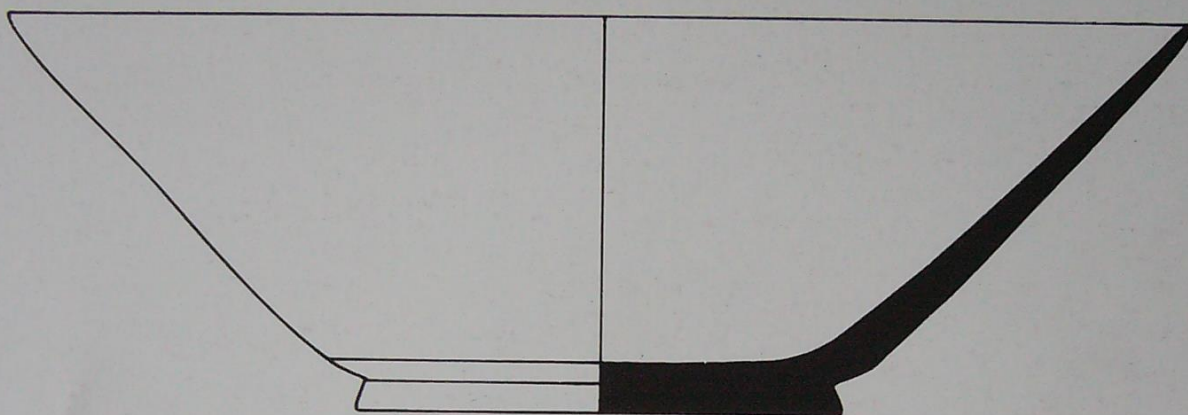
ارتفاع ۵ سانتیمتر

شماره مجموعه ۱۷۶۴

بشقاب بزرگ از سفال قرمز ، کف ضخیم ، بدنه تقریباً محدب و لبه برگشته با پوشش لعاب گلی سفید در داخل و خارج و منقوش با رنگ‌های ارغوانی ، سبز و زرد در داخل .

نقوش داخل کاسه شامل : برگ درختان ، دایره نامنظم ، خطوط و نقطه چین در روی بدنه ، طرح لوزی‌های منحنی با خطوط طوماری در وسط ، و نیمدایره‌های توپیر آویزی شکل در دور لبه است .





68

SMALL BOWL, painted in manganese-purple and white on brownish-red slip ground under clear glaze.

NISHAPUR

10th century A.D.

Diameter 14.5 cm.

Height 5 cm.

Coll. no. 709

SMALL BOWL, red earthenware, slightly projecting flat base, convex sides; inside covered with brownish-red slip decorated with manganese-purple and white, depicting a ewer and two attached palmettes below; band of manganese-purple on the rim with groups of four white dots.

۶۸

کاسه کوچک، با تزئین رنگارنگ، زیر لعاب شفاف
نیشاپور

قرن چهارم هجری

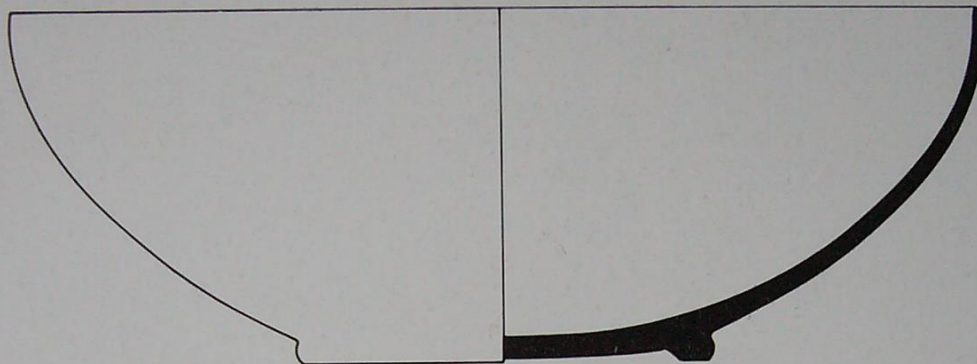
دهانه ۱۴/۵ سانتیمتر

ارتفاع ۵ سانتیمتر

شماره مجموعه ۷۰۹

کاسه کوچک، از سفال قرمز، کف پهن و بدنه محدب،
داخل کاسه، روی پوشش لعاب گلی قهوه‌ای مایل به
قرمز طرح‌های نیمه گلبرگ، نقطه چین و همچنین یک
آفتابه نقاشی شده است.





69

BOWL, painted in polychrome on creamy slip ground under yellowish glaze.

NISHAPUR

10th century A.D.

Diameter 25 cm.

Height 9.3 cm.

Coll. no. 2524

BOWL, heavily potted buff earthenware; low foot-ring, convex sides, vertical rim; inside covered with creamy slip and decoration painted in manganese-purple, brownish-red, green and yellow; the decoration depicts a large human figure with a zoomorphic head and two horns, probably representing a mask; the figure is shown in a dancing position; there is a fish to the right and bird, perhaps a harpy, opposite; on the other side of the head there are floral motifs.

۶۹

کاسه با نقاشی رنگارنگ ، زیر لعاب شفاف .

نیشابور

قرن چهارم هجری

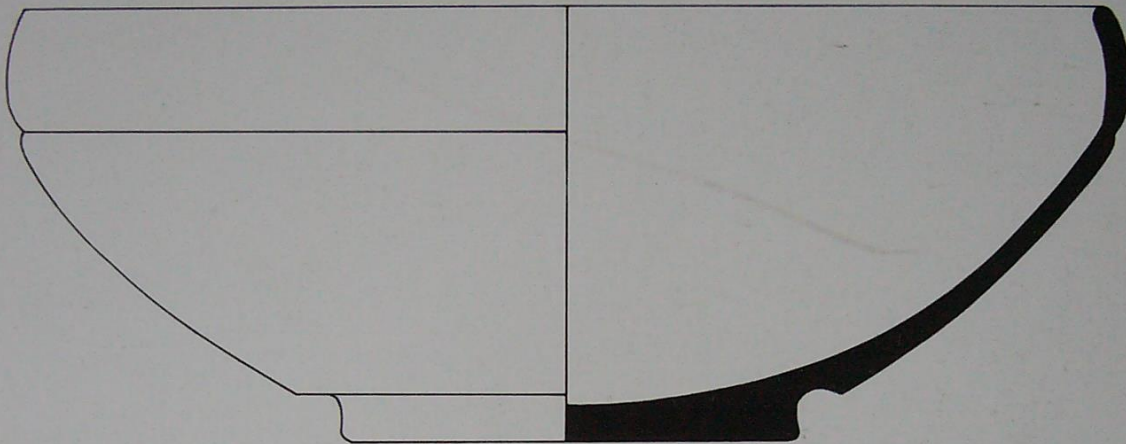
دهانه ۲۵ سانتیمتر

ارتفاع ۹/۳ سانتیمتر

شماره مجموعه ۲۵۲۴

کاسه از سفال نخودی ، گف باریک ، بدنه محدب و لبه عمودی. داخل کاسه با رنگهای ارغوانی ، قهوه‌ای مایل به قرمز ، زرد و سبز نقاشی گردیده و شکل انسانی با سر حیوان ، در حال رقص نمایش داده شده است . نقوش دیگر شامل طرح ماهی و مقابل آن طرح پرنده و گل‌های تزئینی است .





70

BOWL, polychrome decoration on white ground under clear glaze.

NISHAPUR

10th century A.D.

Diameter 18.5 cm.

Height 8 cm.

Coll. no. 21582

BOWL, projecting flat base, convex sides and tapered rim which has a slightly depressed horizontal line below; white slip ground decoration painted in manganese-purple, green, brownish-red and yellow; inside, in the centre are geometrical forms and splashes of green, brownish-red and yellow within a circle; semicircles on the sides with eye-motifs in green, manganese-purple and yellow. Outside, vertical manganese-purple lines on the rim with splashes of green.

۷۰

کاسه با تزئین رنگارنگ ، زیر لعاب شفاف .

نیشابور

قرن چهارم هجری

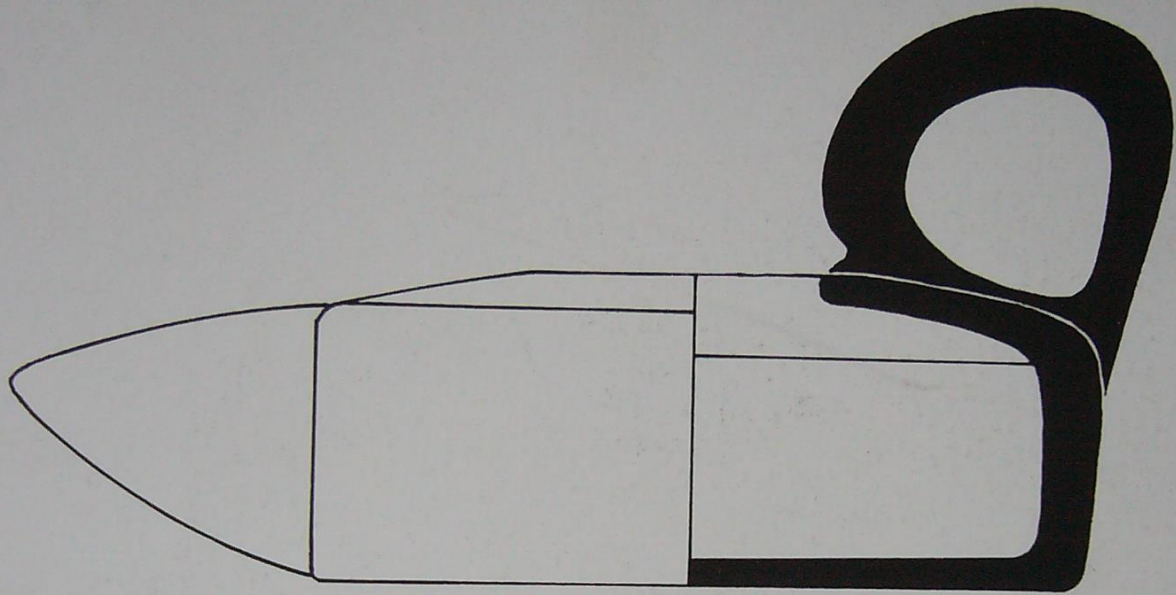
دهانه ۵ / ۱ سانتیمتر

ارتفاع ۸ سانتیمتر

شماره مجموعه ۲۱۵۸۲

کاسه ، با گف برآمده ، بدنه محدب ، لبه برگشته با پوشش لعاب گلی-برنگهای ارغوانی ، سبز قهوه‌ای-مایل به قرمز و زرد . داخل کاسه با طرح‌های هندسی ولعاب پاشیده برنگهای سبز و قهوه‌ای مایل به قرمز نقاشی شده است . خارج کاسه ، با خطوط عمودی و دور لبه با لعاب پاشیده تزئین شده است .

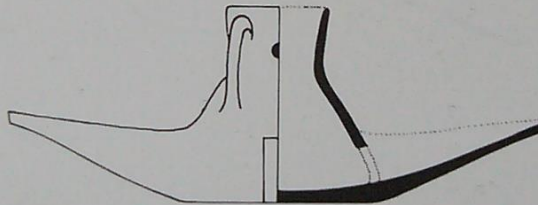
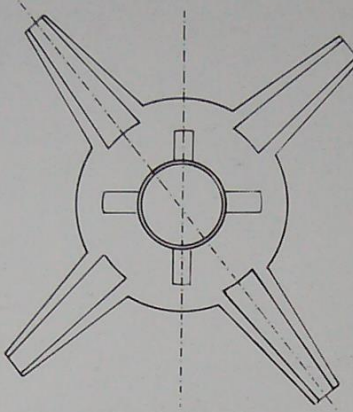
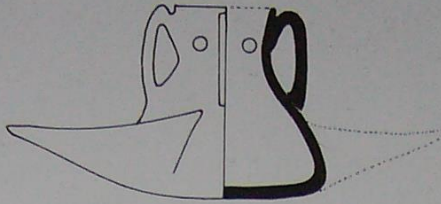




71
 OIL LAMP, covered with monochrome
 glaze.
 NISHAPUR
 10th century A.D.
 Diameter of the opening 3 cm.
 Diameter from spout to handle 12 cm.
 Height 8.5 cm.
 Coll. no. 5415
 OIL LAMP, buff earthenware, extending
 green glazed, flat base; low circular body
 with pointed spout; large handle over
 the top of the body, which is decorated
 in openwork and with incised lines and
 dots.

۷۱
 پیه‌سوز ، با پوشش لعاب یک‌رنگ .
 نیشابور
 قرن چهارم هجری
 دهانه ۳ سانتیمتر
 ارتفاع ۸/۵ سانتیمتر
 شماره مجموعه ۵۴۱۵
 پیه‌سوز ، از سفال نخودی ، لعاب سبز ، کف پهن ،
 بدنه‌گروی شکل ، دسته بزرگ ، لوله برآمده و تزئینات
 مشبک بصورت خطوط و نقطه‌چین .





72

OIL LAMP, coated with dark green monochrome glaze.

NISHAPUR

10th century A.D.

Diameter of the opening on top 2.5 cm.

Diameter from spout to spout 13 cm.

Height 5.5 cm.

Coll. no. 2159

OIL LAMP, buff earthenware, covered with dark green glaze; flat base, four sharply pointed narrow spouts, roughly rounded body and flared neck to which four small handles are attached; on the sides, incised decoration and four small holes between the handles.

۷۲

پیدسوز، با پوشش لعاب سبز تیره یگرنگ.

نیشاپور

قرن چهارم هجری

دهانه ۲/۵ سانتیمتر

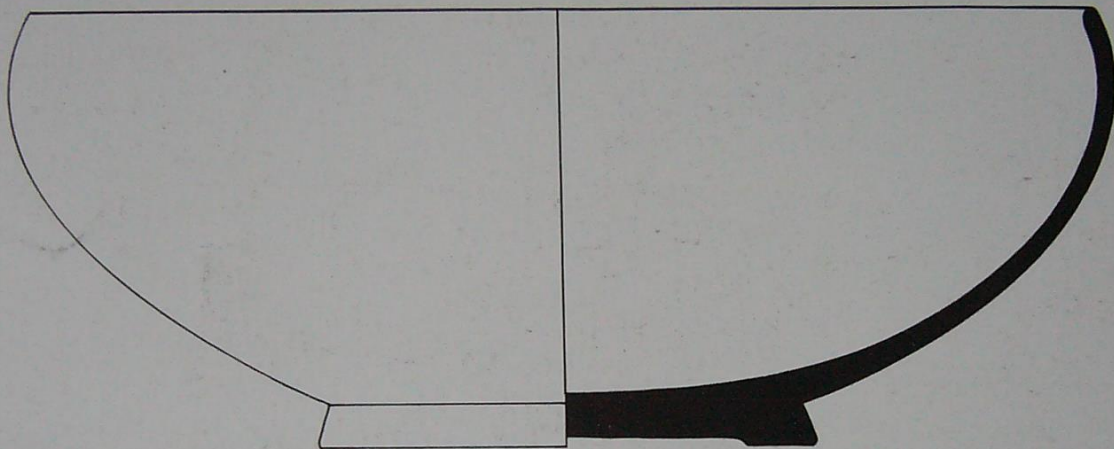
بدنه ۱۳ سانتیمتر

ارتفاع ۵/۵ سانتیمتر

شماره مجموعه ۲۱۵۹

پیدسوز، از سفال نخودی، لعاب سبز تیره، گفپهن، چهار لوله باریک، بدنه گروی، چهار دسته کوچک چسبیده دهانه و بدنه، با تزئینات مشبک و کنده‌کاری شده.





73

BOWL, with splashed green decoration
NISHAPUR

10th century A.D.

Diameter 18.5 cm.

Height 7.5 cm.

Coll. no. 2528

BOWL, red earthenware; low foot-ring, with convex sides and slightly incurved rim; inside, painted in green over a yellow slip ground under clear glaze; four lines of Kufic inscriptions at right angles, reading toward the centre, between the lines are large green dotted circles and arrow-shaped motifs. Outside, splashes of green below the rim on yellow slip, under clear glaze.

۷۳

کاسه با تزئین لعاب سبز پاشیده .

نیشابور

قرن چهارم هجری

دهانه ۱۸/۵ سانتیمتر

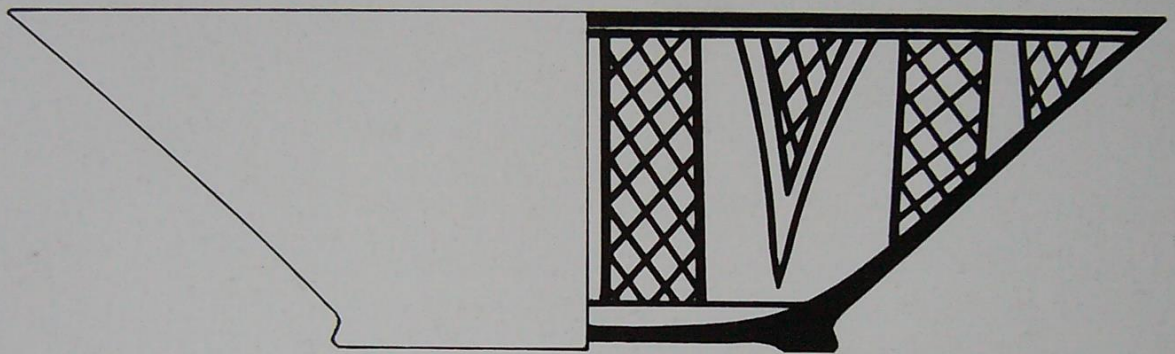
ارتفاع ۷/۵ سانتیمتر

شماره مجموعه ۲۵۲۸

کاسه ، از سفال قرمز ، گف کوتاه ، بدنه محدب و لبه کمی برگشته .

داخل کاسه در زمینه پوشش لعاب گلی با رنگ سبز در زیر لعاب شفاف نقاشی و با چهار خط نوشته کوفی و طرح‌های نقطه چین و پیکانی شکل تزئین گردیده و خارج کاسه با لعاب پاشیده برنگ سبز در زیر لعاب شفاف نقاشی شده است .





74

LARGE BOWL, with splashed and **sgraffiato** decoration.

NISHAPUR

10th century A.D.

Diameter 30 cm.

Height 9.5

Coll. no. 9606

LARGE BOWL, buff earthenware, low-foot-ring, straight flaring sides; inside, splashes of green, brown and yellow and **sgraffiato** decoration forming geometrical patterns. Outside, white slip covered with greenish glaze.

۷۴

کاسه بزرگ با لعاب پاشیده و نقش کنده .

نیشابور

قرن چهارم هجری

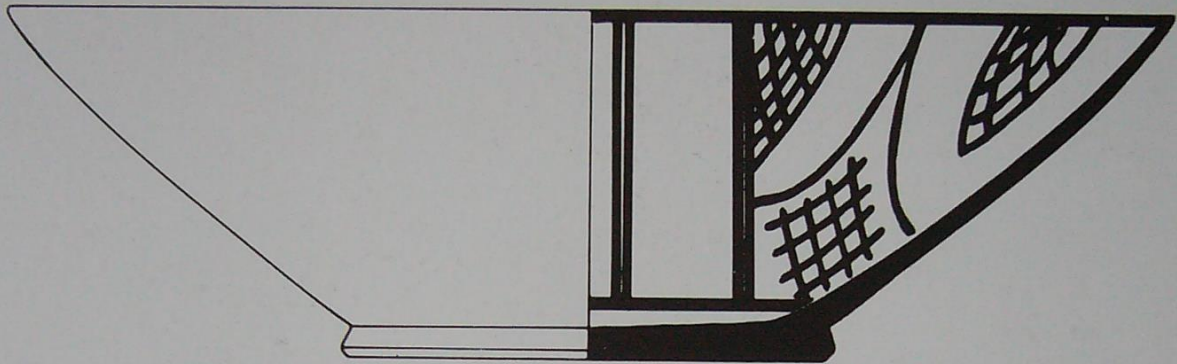
دهانه ۳۰ سانتیمتر

ارتفاع ۹/۵ سانتیمتر

شماره مجموعه ۹۶۰۶

کاسه بزرگ ، سفال نخودی ، کف کوتاه ، بدنه کشیده .
داخل کاسه با لعاب پاشیده سبز ، قهوه‌ای و زرد و
نقوش هندسی بد شکل کنده تزئین شده و خارج کاسه
روی لعاب گلی سفید با لعاب سبز پوشش گردیده است .





75

BOWL, with splashed and sgraffiato decoration.

NISHAPUR

10th century A.D.

Diameter 23.5 cm.

Height 7 cm.

Coll. No. 690

BOWL, buff earthenware; slightly projecting flat base, straight flaring sides; inside, splashes of green, yellow and manganese-purple and incised lines forming geometrical patterns and a double circle at the centre. Outside, white slip covered with greenish glaze.

۷۵

کاسه با لعاب پاشیده و نقش کنده .

نیشابور

قرن چهارم هجری

دهانه ۲۳/۵ سانتیمتر

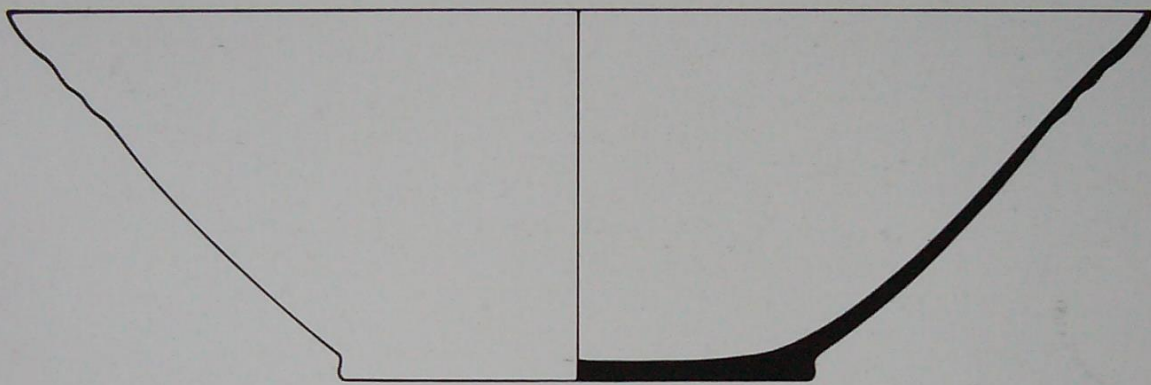
ارتفاع ۷ سانتیمتر

شماره مجموعه ۶۹۰

کاسه از سفال نخودی، کف پهن کمی برآمده و بدنه گشیده .

تزئینات داخل کاسه با لعاب پاشیده برنگهای سبز، زرد، ارغوانی و خطوط کنده‌کاری شده در طرح‌های هندسی بوده و خارج ظرف نیز با لعاب سبز فام روی لعاب سفید گلی نقاشی شده است .





76

BOWL, with splashed and sgraffiato decoration.

NISHAPUR

10th century A.D.

Diameter 24 cm.

Height 7.2 cm.

Coll. no. 689

BOWL, buff earthenware, slightly projecting flat base, slightly convex sides; inside, splashes of green, brown on white slip ground and sgraffiato decoration forming five large double circles and geometrical patterns. Outside, white slip covered with greenish glaze.

۷۶

گاسه با لعاب پاشیده و نقش کنده .

نیشابور

قرن چهارم هجری

دهانه ۳۴ سانتیمتر

ارتفاع ۷/۲ سانتیمتر

شماره مجموعه ۶۸۹

گاسه ، از سفال نخودی ، گف پهن کمی برآمده و بدنه محدب .

داخل گاسه با لعاب پاشیده برنگهای سبز ، قهوه‌ای نقوش هندسی بصورت کنده‌ترین و خارج گاسه با لعاب سبز روی لعاب گلی سفید پوشش شده است .





77

BOWL, with **sgraffiato** decoration under clear glaze.

NISHAPUR

11th century A.D.

Diameter 20 cm.

Height 7.8 cm.

Coll. no. 8274

BOWL, buff earthenware, slightly projecting flat base, convex sides and tapered rim; the inside and the upper part of the outside are covered with white slip into which the **sgraffiato** decoration has been incised; this consists of two concentric circles at the centre and below the rim, and seven groups of scrolls on the sides; covered with clear glaze.

۷۷

کاسه با تزئین نقش کنده ، زیر لعاب شفاف .

نیشابور

قرن چهارم هجری

دهانه ۲۰ سانتیمتر

ارتفاع ۷/۸ سانتیمتر

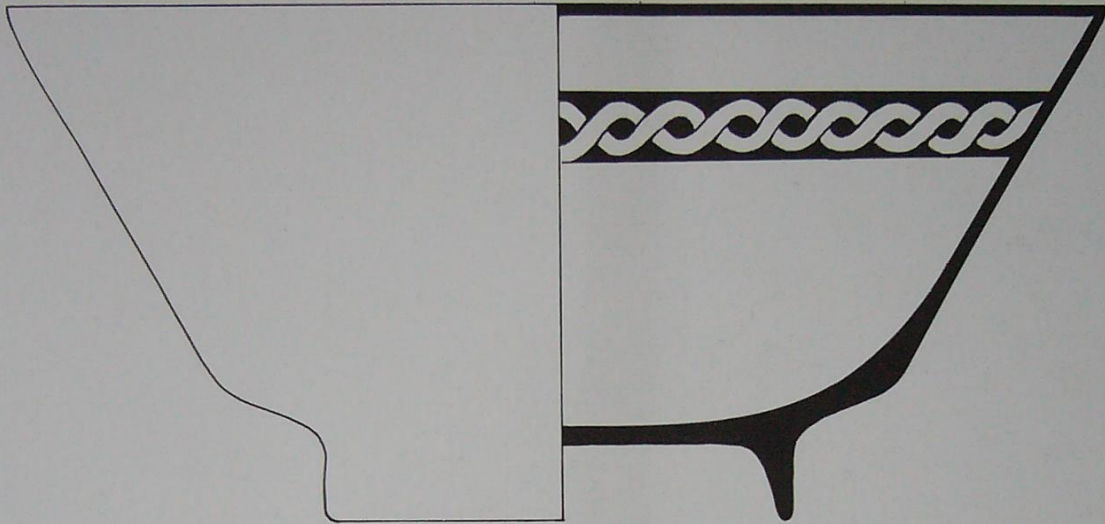
شماره مجموعه ۸۲۷۴

کاسه از سفال نخودی ، گف پهن کمی برآمده ، بدنه محدب ، لبه کشیده و پوشش لعاب گلی .

نقوش بصورت کنده در داخل کاسه شامل :

دو خط ممتد دایره‌ای شکل در مرکز و زیر لبه و هفت طرح طوماری شکل در روی بدنه است . خارج کاسه دارای پوششی از لعاب شفاف است .





78

BOWL, white frit ware with pierced decoration and cobalt blue painting under clear glaze.

JURJAN

Late 12th century A.D.

Diameter 20.5 cm.

Height 9.5 cm.

Coll. no. 4875

BOWL, white frit ware, tall heavy foot-ring, carinated flaring sides; pierced decoration below the rim forming intertwined scrolls; the clear glaze fills the holes; cobalt blue painting round the edge and a small dot at the base.

۷۸

کاسه از خمیر شیشه با تزئین مشبک، منقوش به رنگ لاجورد در زیر لعاب شفاف.

جرجان

اواخر قرن ششم هجری

دهانه ۲۰/۵ سانتیمتر

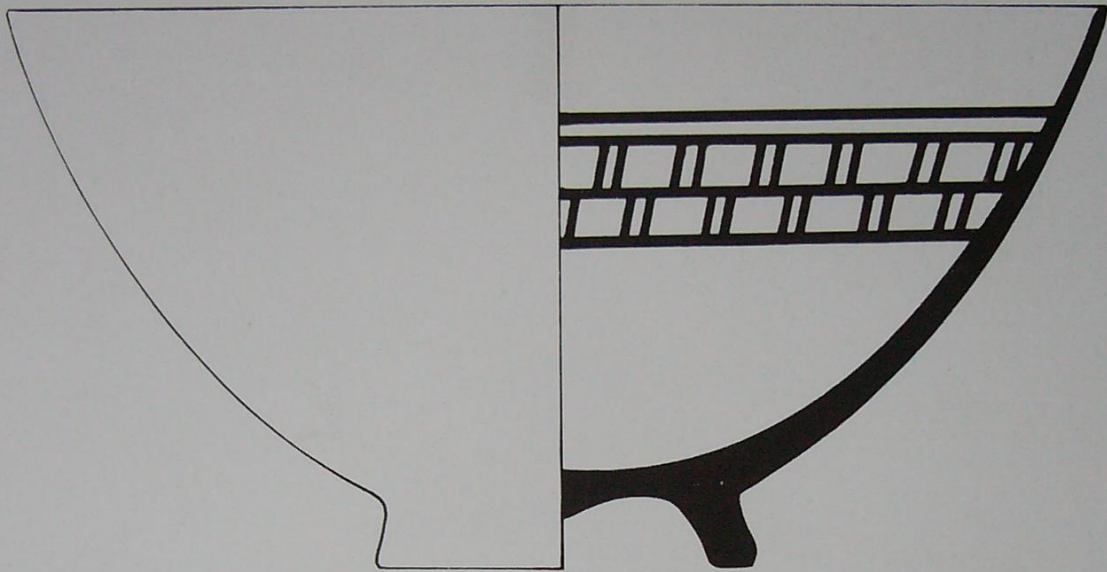
ارتفاع ۹/۵ سانتیمتر

شماره مجموعه ۴۸۷۵

کاسه، از خمیر سفید شیشه، گف بلند حلقه‌ای، بدنه پهن. مشبک در زیر لبه در طرح طومار بهم پیچیده‌نگه‌ها با لعاب شفاف سفیدپوشش گردیده است.

دورلبه با رنگ آبی لاجوردی و گف‌ظرف با نقطه‌چین تزئین شده است.





79

SMALL BOWL, white frit ware with incised and cobalt blue painted decoration under clear glaze.

JURJAN

Late 12th or early 13th century A.D.

Diameter 15 cm.

Height 7.5 cm.

SMALL BOWL, tall heavy foot-ring, convex sides; white frit ware; inside below the rim, incised decoration forming two narrow bands with double vertical lines and painted with four splashes of cobalt blue under the glaze.

۷۹

کاسه کوچک از خمیر شیشه با تزئین مشبک و مقوش برنگ لاجورد در زیر لعاب شفاف .

جرجان اواخر قرن ششم اوائل قرن هفتم هجری .

دهانه ۱۵ سانتیمتر

ارتفاع ۷/۵ سانتیمتر

کاسه کوچک ، گف بلند حلقه‌ای ، بدنه محدب از خمیر

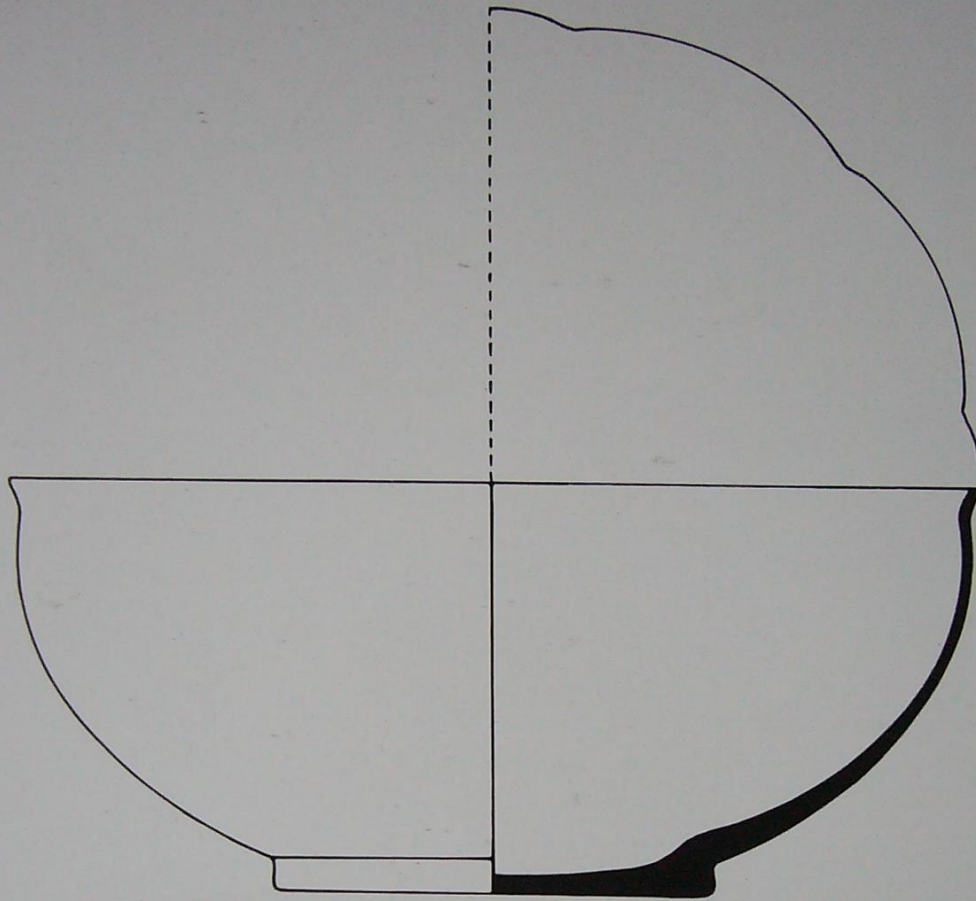
شیشه . تزئینات مشبک در دور دیف خطوط باریک عمودی

در زیر لبه و چهار خط بصورت لعاب پاشیده در جدار

داخلی است . پایه طرف با لعاب سبز فام پوشش گردیده

است .





80

BOWL, white frit ware with clear glaze.

JURJAN

12th century A.D.

Diameter 17 cm.

Height 8.5 cm.

Coll. No. 694

BOWL, slightly projecting flat base, convex sides, lobed rim; clear glaze on either side which stops short of the base outside. The glaze has now partly decayed and is iridescent in places.

۸۰

گاسه از خمیر شیشه با لعاب شفاف.

جرجان

قرن ششم هجری

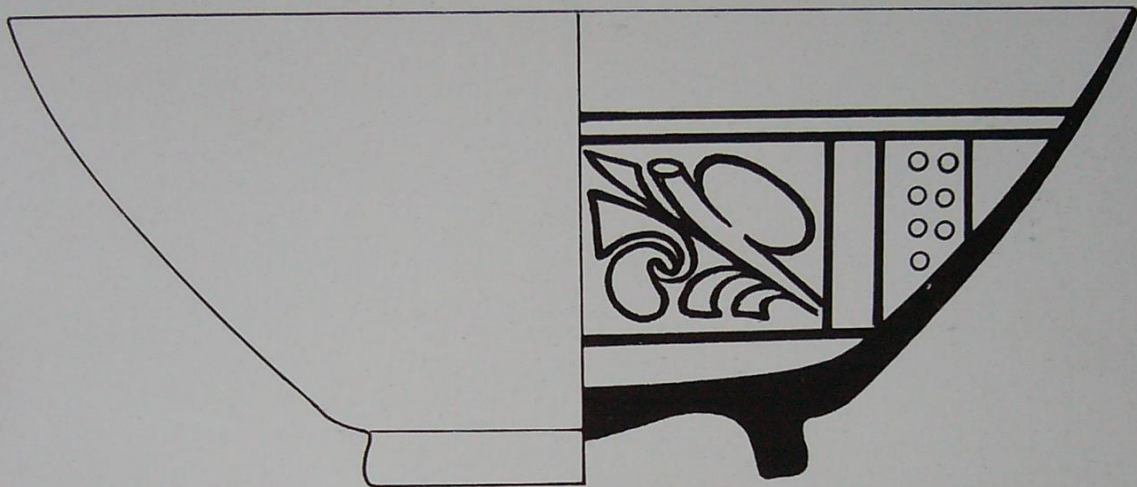
دهانه ۱۷ سانتیمتر

ارتفاع ۸/۵ سانتیمتر

شماره مجموعه ۶۹۴

گاسه با گف پهن، بدنه محدب، لبه پیش آمده و با پوشش لعاب شفاف در داخل و خارج (غیر از پایه) قسمت‌هایی از لعاب گاسه از بین رفته است.





81

SMALL BOWL, with carved decoration and covered with cobalt blue glaze.

RAYY

Late 12th century A.D.

Diameter 14.8 cm.

Height 6 cm.

Coll no. 5

SMALL BOWL, white frit ware, covered with cobalt blue glaze – inside and outside; outside, the glaze stops below the rim; inside, carved decoration of floral motifs between concentric lines.

Glaze iridescent in places.

۸۱

گاسه کوچک با ترئین نقش کنده و پوشش لعاب لا جورد .

ری

اواخر قرن ششم هجری

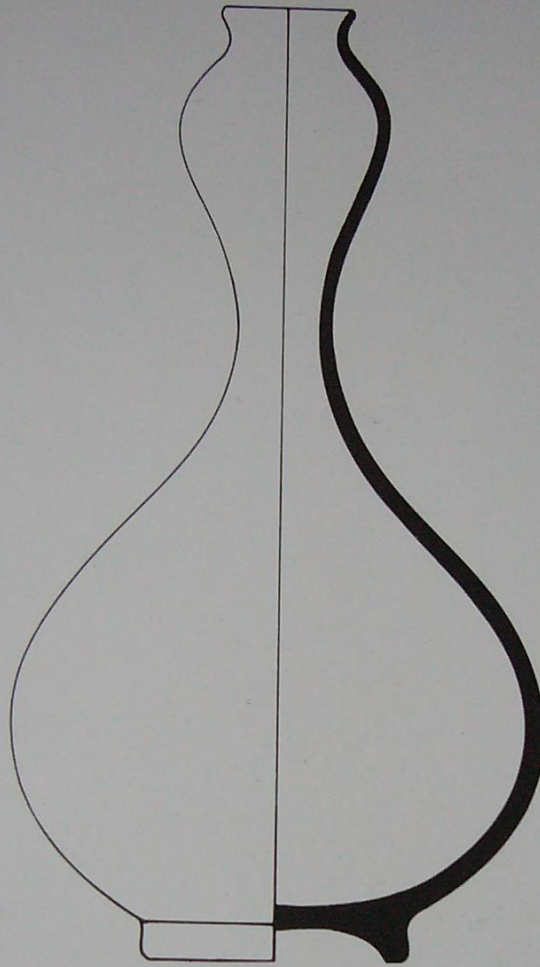
دهانه ۸/۱۴ سانتیمتر

ارتفاع ۶ سانتیمتر

شماره مجموعه ۵

گاسه کوچک ، از خمیر شیشه ، با پوشش لعاب لا جورد در داخل و خارج (خارج تا لبه) . داخل گاسه بین خطوط ممتد طرح گلها بصورت کنده نقش گردیده . قسمتی از لعاب گاسه از بین رفته است .





82

BOTTLE, with monochrome cobalt blue glaze.

RAYY

12th century A.D.

Height 21.8 cm.

Diameter 3 cm.

Coll. no. 695

BOTTLE, white frit ware, covered with cobalt blue glaze; foot-ring and base are unglazed; onion-shaped body, tall neck ending in a vase-shaped form.

Glaze decayed and iridescent.

۸۲

بظری با لعاب لاجورد .

ری

قرن ششم هجری

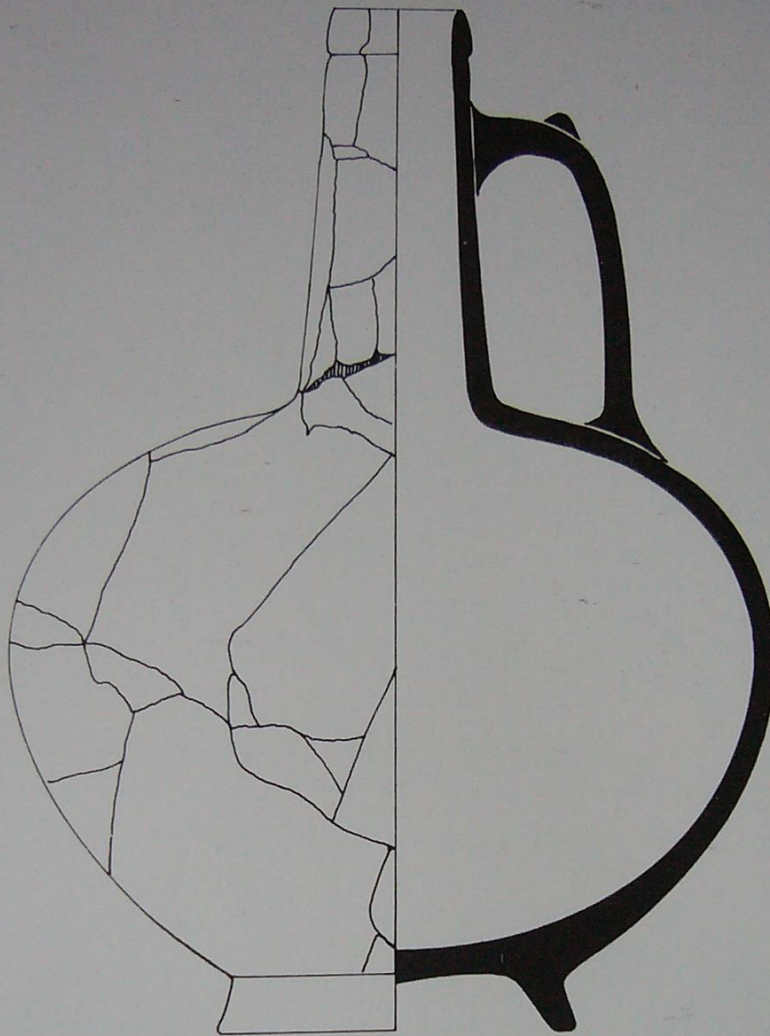
ارتفاع ۲۱/۸ سانتیمتر

دهانه ۳ سانتیمتر

شماره مجموعه ۶۹۵

بظری ، از خمیر شیشه با پوشش لعاب لاجورد (غیر ازگف) با بدنه پیزی شکل و دهانه بلند بشکل گلدان .





83

BOTTLE, covered with monochrome turquoise glaze.

JURJAN

12th century A.D.

Height 20.3 cm.

Diameter 2.5 cm.

Coll. no. 3377

BOTTLE, white frit ware; tall foot-ring, globular body, tall tapering neck, straight handle with small thumb-piece; the entire vessel is covered with turquoise glaze. Round the central part of the body there are several series of impressed circles. Heavily restored; part of the base is missing.

۸۳

کوزه با پوشش لعاب فیروزه‌ای یکرنگ.

جرجان

قرن ششم هجری

ارتفاع ۲۰/۳ سانتیمتر

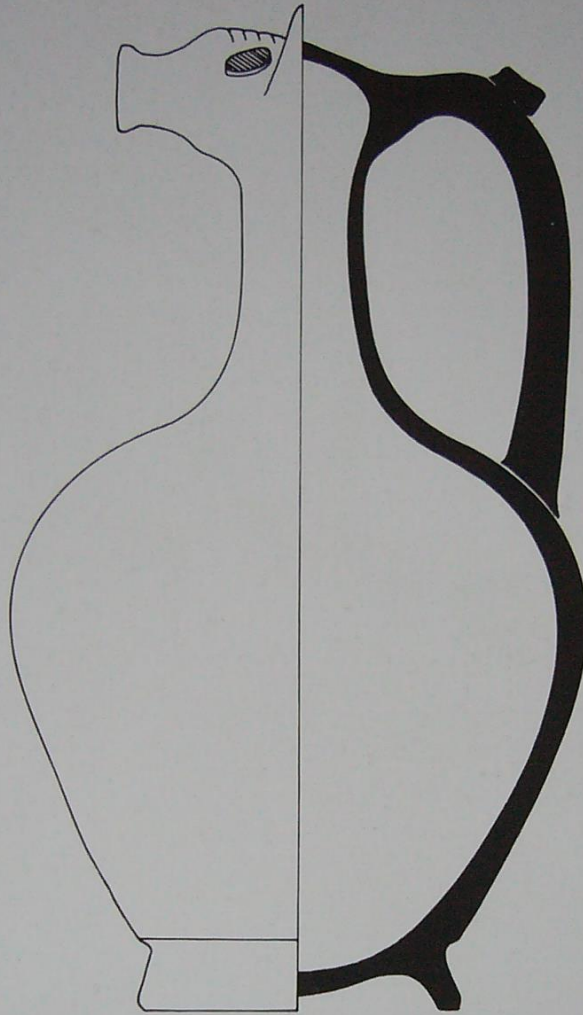
دهانه ۲/۵ سانتیمتر

شماره مجموعه ۳۳۷۷

کوزه، از خمیرشیشه‌پایه بلند، بدنه گروی شکل، گردن کشیده، دسته راست با برجستگی.

تمامی ظرف با لعاب فیروزه‌ای پوشانده شده و روی بدنه در قسمت مرکزی، با نقوش دایره‌ای شکل فرو رفته تزئین گردیده. ظرف وصالی شده و قسمتی از کف آن نیز از بین رفته است.





84

EWER, covered with green glaze.

JURJAN

12th century A.D.

Height 22.5 cm.

Coll. No. 711

EWER, white frit ware, covered with green glaze; tall foot-ring, globular body, tall slightly tapering neck ending in the form of an animal's head with two horns and small round eyes; tall handle with a small thumb-piece; incised horizontal lines on the shoulder.

Glaze partly decayed and iridescent in places. Handle and top restored.

۸۴

گوزه ، با پوشش لعاب سبز .

جرجان

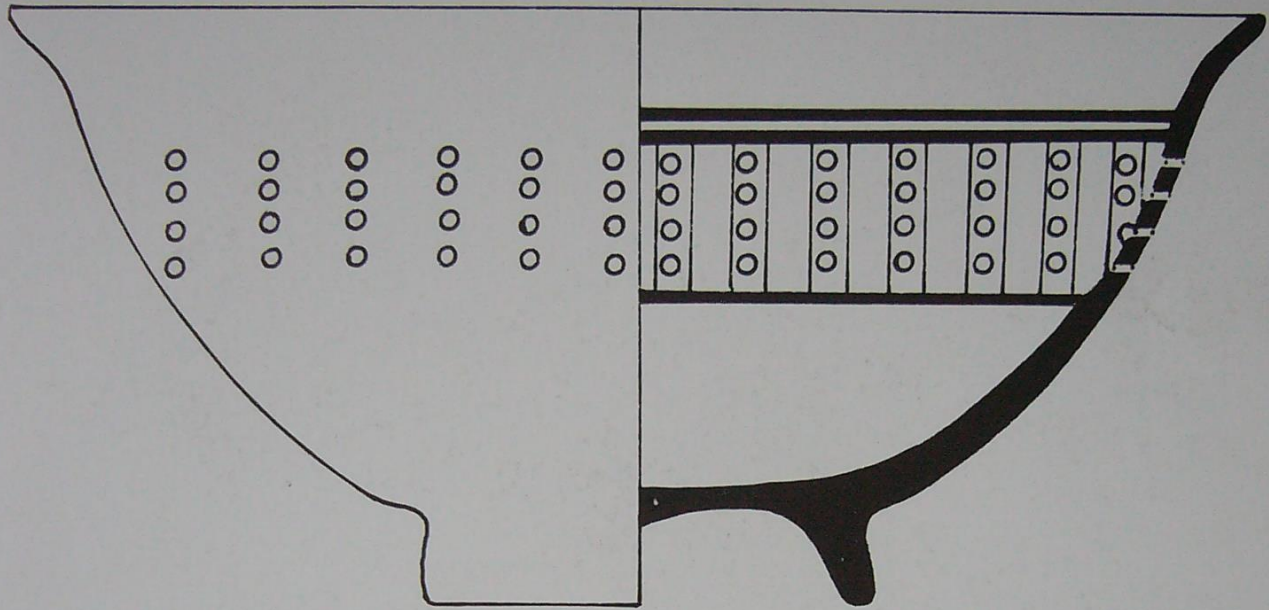
قرن ششم هجری

ارتفاع ۲۲/۵ سانتیمتر

شماره مجموعه ۷۱۱

گوزه ، از خمیرشیشه ، با پوشش لعاب سبز ، کف بلند ، بدنه گروی ، دهانه بلند به شکل سر حیوان ، دسته بلند با برجستگی . روی شانه طرف خطوط عمودی بصورت نقش کنده تزئین شده است . قسمتی از لعاب از بین رفته ، دسته و دهانه طرف نیز وصالی شده است .





85

SMALL BOWL, incised and pierced decoration, covered with monochrome green glaze.

JURJAN

Late 12th or early 13th century. A.D.

Diameter 14.2 cm.

Height 6.7 cm.

Coll. No. 707

SMALL BOWL, white frit ware; tall, heavy foot-ring, convex sides, slightly, everted rim; covered with green glaze inside and outside; outside the glaze stops short of the base; inside below the rim, three incised horizontal lines and three, or occasionally four, rows of small pierced holes filled by the green glaze.

۸۵

گاسه کوچک با نقش کنده و مشبک و پوششی از لعاب سبز یکرنگ.

جرجان

اواخر قرن ششم اوائل قرن هفتم هجری.

دهانه ۱۴/۲ سانتیمتر

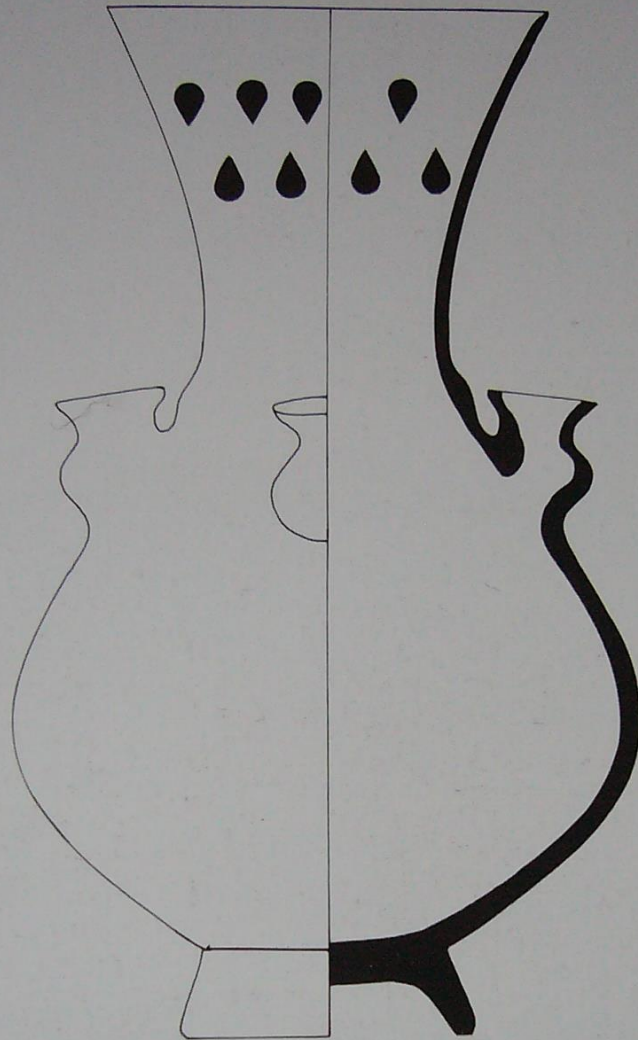
ارتفاع ۶/۷ سانتیمتر

شماره مجموعه ۷۰۷

گاسه کوچک، از خمیر شیشه، پایه بلند، بدنه محدب، لبه تقریباً "برگشته" با پوشش لعاب سبز در داخل و خارج (غیر از پایه).

زیر لبه گاسه با خطوط مشبک در سه و گاهی چهار ردیف تزئین و با لعاب سبز پوشش گردیده است.





86

VASE, with pierced decoration and covered with monochrome green glaze.

JURJAN

12th century A.D.

Height 21.6 cm.

Diameter 9.5 cm.

Coll. no. 685

VASE, white frit ware, covered with green glaze which stops short of the base; tall foot-ring, globular body, tall flared neck with large heart-shaped holes arranged in two rows turned up and down; four small vase-shaped forms are attached to the body just below the neck.

۸۶

گلدان ، با تزئین مشبک و پوشش لعاب سبز یگرنگ .

جرجان

قرن ششم هجری ارتفاع ۲۱/۶ سانتیمتر

دهانه ۹/۵ سانتیمتر

شماره مجموعه ۶۸۵

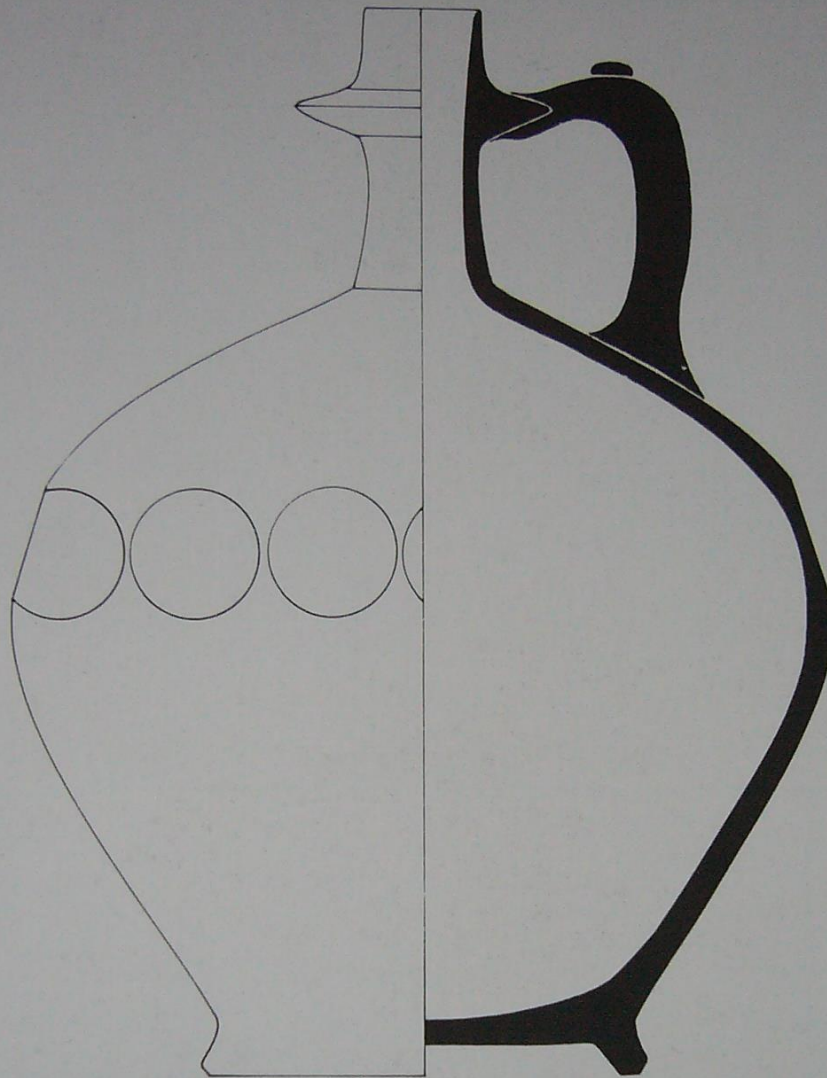
گلدان از خمیر شیشه با پوشش لعاب سبز (غیر از

پایه) دارای پایدای بلند ، بدنه گروی ، دهانه پهن

و مشبک و همچنین چهار ظرف کوچک متصل به بدنه

گلدان .





87

EWER, with monochrome green glaze.

JURJAN

12th century A.D.

Height 22.5 cm.

Diameter 2.7 cm.

Coll. no. 708

EWER, heavy foot-ring, globular body, short neck with a flat ring on the upper part to which the handle is attached; there is a small thumb-piece on the top of the handle; a series of depressed circles decorate the central part of the body.*

۸۷

کوزه با پوششی از لعاب سبز یکرنگ .

جرجان

قرن ششم هجری

ارتفاع ۵/۲۲ سانتیمتر

دهانه ۷/۲ سانتیمتر

شماره مجموعه ۷۰۸

کوزه با پایه ضخیم ، بدنه گروی ، گردن کوتاه و دستهای با نقش برجسته .

قسمت میانی کوزه با نقوش فرو رفته مدور تزئین شده است .





88

SMALL BOWL, coated with green monochrome glaze.

JURJAN

Late 12th century A.D.

Diameter 15 cm.

Height 7 cm.

Coll. no. 710

SMALL BOWL, white frit ware, with monochrome green glaze inside and outside; outside it stops short of the base; tall foot-ring, convex sides; inside, incised decoration forming two seven-lobed palmettes and a stylized bird.

۸۸

کاسه کوچک با پوششی از لعاب سبز یکرنگ و نقش‌کنده.

جرجان

قرن ششم هجری

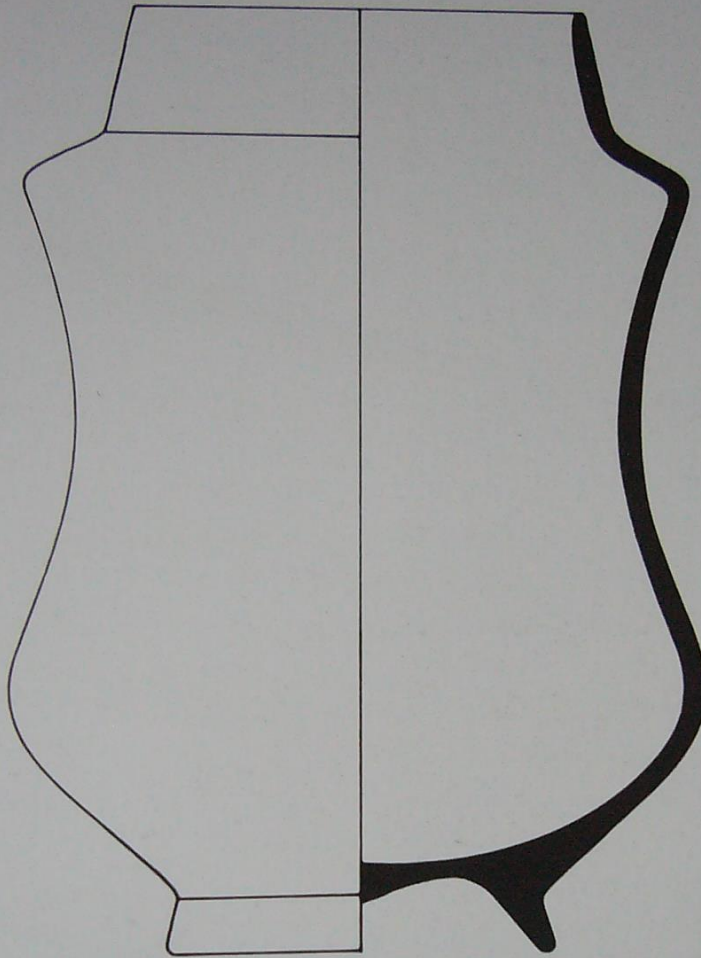
دهانه ۱۵ سانتیمتر

ارتفاع ۷ سانتیمتر

شماره مجموعه ۷۱۰

کاسه کوچک، از خمیر شیشه، لعاب سبز یکرنگ داخل و خارج (بجز پایه)، بدنه محدب، پایه بلند. داخل کاسه با نقش پرند مسک بصورت کنده تزئین شده است.





89

ALBARELLO, covered with cobalt blue glaze.

RAYY

12th century A.D.

Height 18.8 cm.

Diameter 9 cm.

Coll. no. 701

ALBARELLO, tall foot-ring, concave body tapering low neck; white frit ware covered with cobalt blue, and white glaze within the foot-ring; there are cobalt blue tassel-marks on the base; inside, the upper part is likewise covered with blue glaze.

۸۹

ظرف سفالی (برای نگهداری داروجات) با پوششی از لعاب لاجورد .

ری

قرن ششم هجری

ارتفاع ۸/۸ سانتیمتر

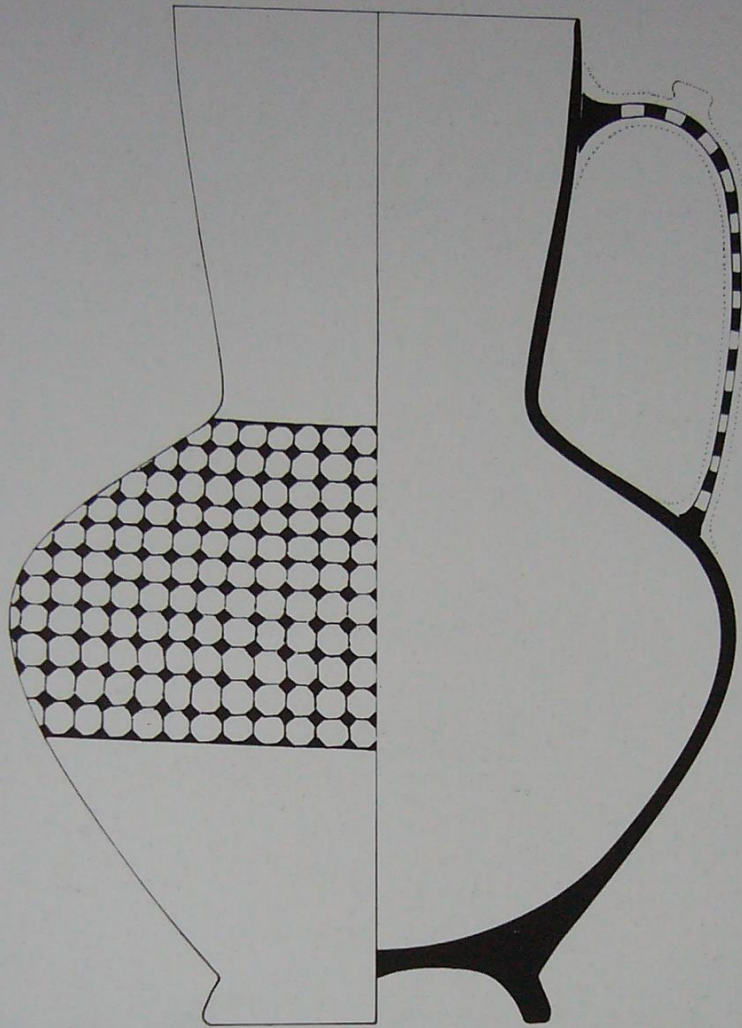
دهانه ۹ سانتیمتر

شماره مجموعه ۷۰۱

ظرف سفالی ، پایه بلند ، بدنه محدب دهانه پهن گشوده از خمیرشیشه با پوششی از لعاب لاجورد و لعاب سفید در پایه .

قسمت داخلی لبه ظرف نیز با لعاب آبی پوشش شده است .





90

JUG, with moulded decoration and coated with green monochrome glaze.

JURJAN

12th century A.D.

Height 23 cm.

Diameter 9.5 cm.

Coll. No. 1946

JUG, white frit ware, covered with green glaze inside and outside, on the outside the glaze stops short of the base; tall foot-ring, globular body, flared tall neck, long handle with pierced decoration and two small round thumb-pieces; the body is decorated with moulded scale patterns and on the lower part, vertical lines forming compartments.

۹۰

تنگ ، با نقش قالب‌زده و پوششی از لعاب سبز رنگ .

جرجان

قرن ششم هجری

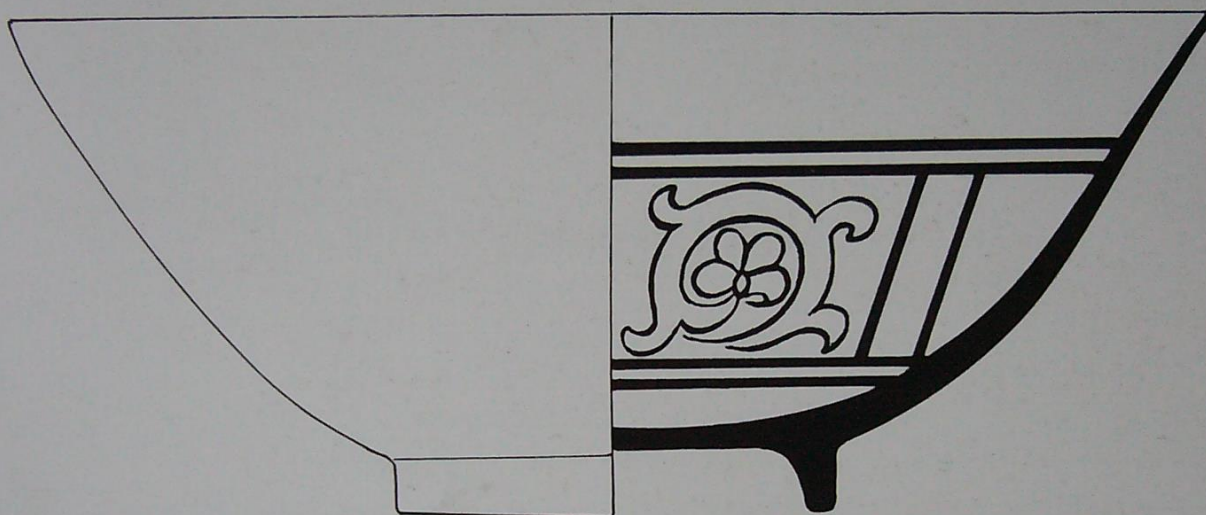
ارتفاع ۲۳ سانتیمتر

دهانه ۹/۵ سانتیمتر

شماره مجموعه ۱۹۴۶

تنگ ، از خمیر شیشه ، پوشش لعاب سبز در داخل و خارج (بجز پایه) ، پایه بلند ، بدنه گروی ، گردن کشیده ، دسته بلند با تزئین مشبک و دو برجستگی مدور . بدنه ظرف با طرح‌های فلس مانند و خطوط عمودی بصورت قالب‌زده تزئین شده است .





91

BOWL, with carved decoration and covered with turquoise glaze.

JURJAN

Late 12th century A.D.

Diameter 18 cm.

Height 7.5 cm.

Coll. no. 3

BOWL, white frit ware, covered with turquoise glaze inside and outside which stops midway down the body on the outside; inside, carved decoration of four palmettes within double concentric lines. At the base the glaze is darker.

91

کاسه ، با نقش کنده و پوشش لعاب فیروزه .

جرجان

اواخر قرن ششم هجری

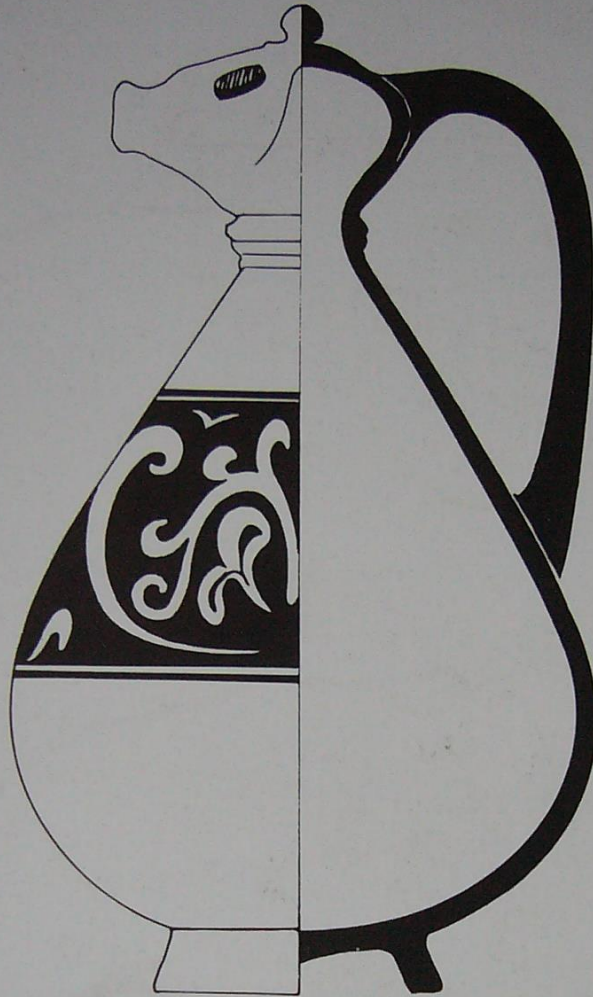
دهانه ۱۸ سانتیمتر

ارتفاع ۷/۵ سانتیمتر

شماره مجموعه ۳

کاسه ، از خمیر شیشه با پوشش لعاب فیروزه ای در داخل و نیمه از خارج . داخل کاسه با چهار گل تزئینی که بین دو خط ممتد واقع شده بصورت نقوش کنده تزئین شده است . لعاب در کف کاسه رنگ تیره دارد .





92

LARGE EWER, with moulded and carved decoration and coated with turquoise glaze.

JURJAN or NISHAPUR

12th century A.D.

Height 31 cm.

Coll. No. 683

LARGE EWER, white frit ware, covered with turquoise glaze, which stops short of the base; tall, heavy foot-ring, pear-shaped body, neck with a ring around it and ending in the form of an animal's head; the mouth is open, two round eyes and two horns are attached to the head; curved handle; on the upper part of the body a finely carved scrolls runs around. Glaze partly decayed and is iridescent.

۹۲

کوزه بزرگ، با نقش قالب زده و کنده کاری شده و پوشش لعاب فیروزه‌ای.

جرجان یا نیشابور

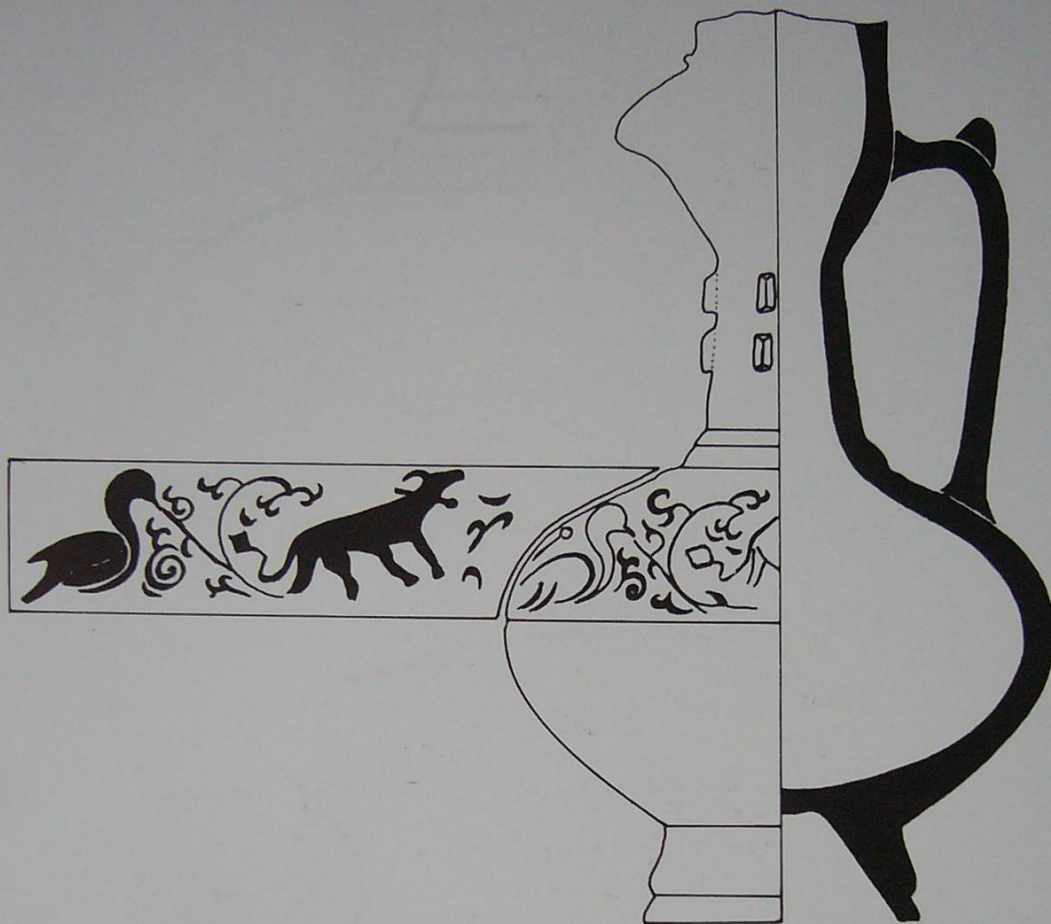
قرن ششم هجری

ارتفاع ۳۱ سانتیمتر

شماره مجموعه ۶۸۳

کوزه بزرگ، از خمیر شیشه با پوشش لعاب فیروزه‌ای (بجز پایه)، با پایه بلند و ضخیم، بدنه گلابی شکل، گردن کوتاه، دسته منحنی و دهانه‌ای شبیه سر حیوان. بدنه کوزه با طرح طوماری شکل بصورت نقش کنده‌ترین گردیده است. قسمتی از لعاب از بین رفته است.





93

SMALL EWER, with moulded decoration, covered with cobalt blue glaze.

RAYY

13th century A.D.

Height 17 cm.

Diameter 3 cm.

Coll. No. 697

SMALL EWER, white frit ware, covered with cobalt blue glaze; tall foot-ring, globular body, tall neck with tear drops and capped by a cock's head, tall handle with thumb-piece; on the shoulder, moulded decoration of a gazelle, three ducks and scroll work.

۹۳

کوزه کوچک با نقش قالب زده و پوشش لعاب لاجورد .
ری ؟

قرن هفتم هجری

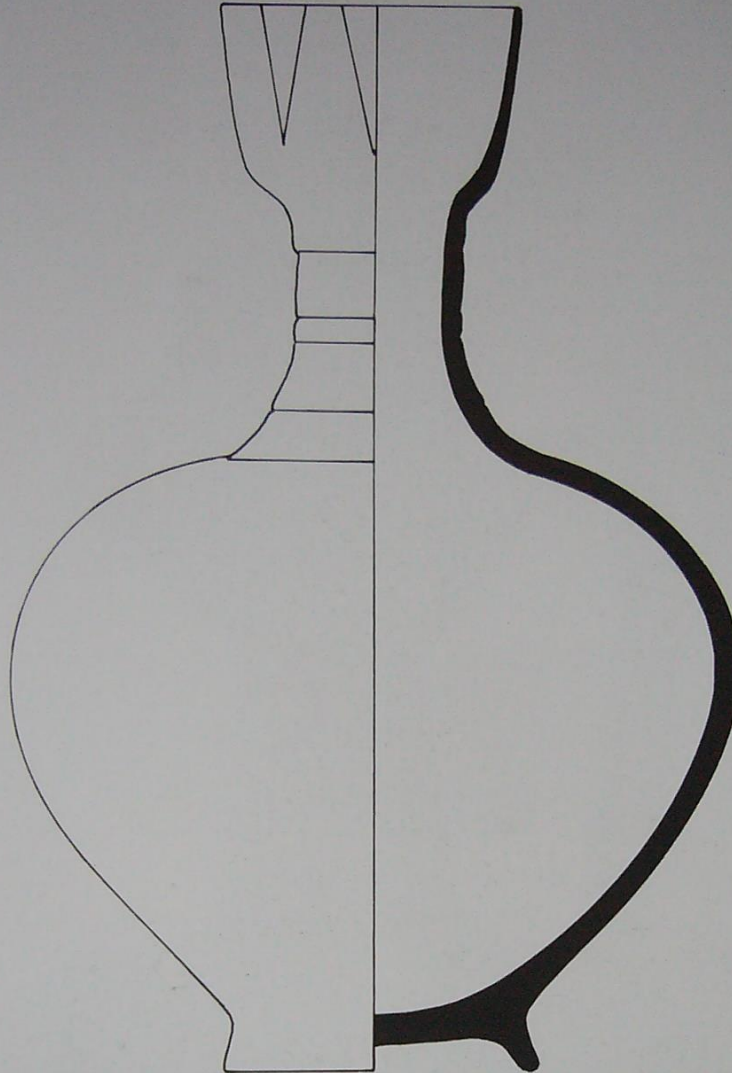
ارتفاع ۱۷ سانتیمتر

دهانه ۳ سانتیمتر

شماره مجموعه ۶۹۷

کوزه کوچک ، از خمیر سفید شیشه ، پوشش لعاب لاجورد ،
پایه بلند ، بدنه گروی ، گردن کشیده ، دسته بلند با
نقوش برجسته و دهانه ای شبیه سر خروس ،
نقوش روی بدنه شامل نقش آهو ، سه اردک ، گل ها و
طواری است که بصورت قالب زده تزئین گردیده است .





94

LARGE BOTTLE, with moulded decoration and covered with cobalt blue glaze. RAYY ?

12th – 13th century A.D.

Height 35 cm.

Diameter 10 cm.

Coll. No. 15

LARGE BOTTLE, white frit ware, covered with cobalt blue glaze which stops at the lower part of the body; heavy foot-ring, globular body, tall neck with rings, wide lobed mouth; on the upper part of the body is a moulded decoration forming a naskhi inscription over scroll background. The inscription reads:

al-'izz, wa 'l-iqbal, wa 'l-dawlat, wa 'l-sa'adat, wa 'l-salamat, wa-baqa

"Glory, prosperity, power, luck, health and long life".

The glaze has partly decayed and is iridescent in places. The upper part is restored.

۹۴

صراحی با نقش قالب زده و پوشش لعاب لا جورده .

ری ؟

قرن ششم - هفتم هجری

ارتفاع ۳۵ سانتیمتر

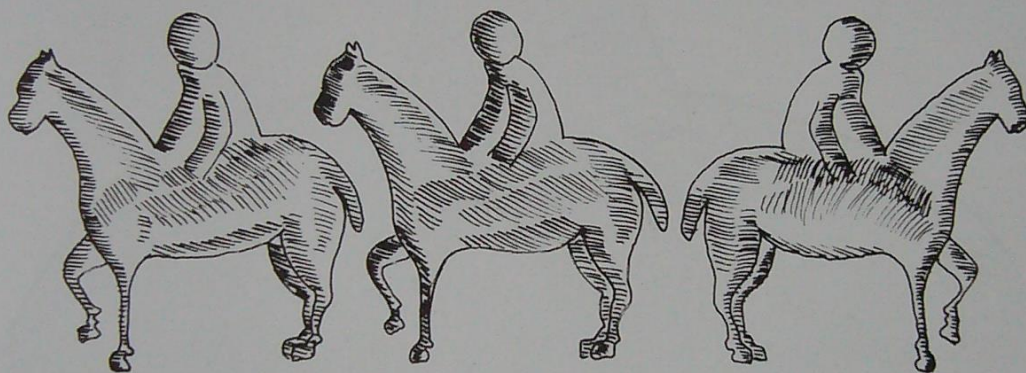
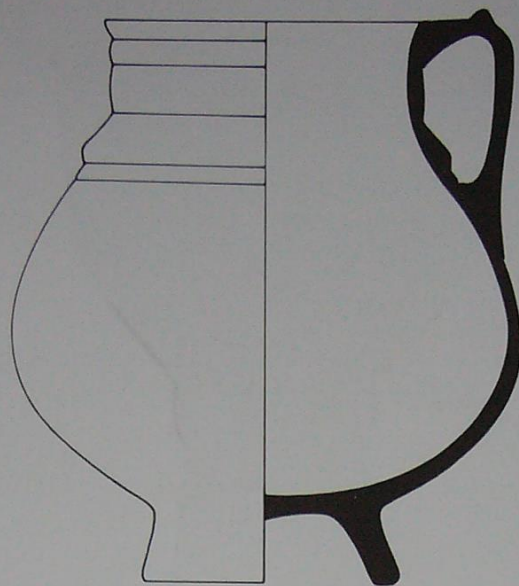
دهانه ۱۰ سانتیمتر

شماره مجموعه ۱۵

صراحی ، از خمیر شیشه با پوشش لعاب لا جورده ، پایه ضخیم ، بدنه گروی شکل ، گردن بلند و دهانه پهن . تزئینات در روی بدنه بشکل قالب زده در زمینه طوماری شامل خطوط نسخ با کلمات ذیل می باشد .

الغرو الاقبال والدوله والسعاده والسلامه و بقا





95

JUG, moulded decoration covered with turquoise glaze.

JURJAN

12th century A.D.

Height 15.8 cm.

Diameter 9 cm.

Coll. No. 705

JUG, white frit ware, covered with turquoise glaze, which stops short of the base; tall foot-ring, globular body, short neck, small handle with thumb-piece; moulded decoration on the upper part of the body depicting hunting horseman and animals; Kufic inscription round the neck reading:

al- lizz al-da' im wa 'l-iqbal, wa 'l-dawlat, wa' l-salamat, wa 'l-karamat

"Lasting glory, prosperity, power, health and honour".

۹۵

تنگ، با نقش قالب‌زده و پوشش لعاب فیروزه‌ای.

جرجان

قرن ششم هجری

ارتفاع ۱۵/۸ سانتیمتر

دهانه ۹ سانتیمتر

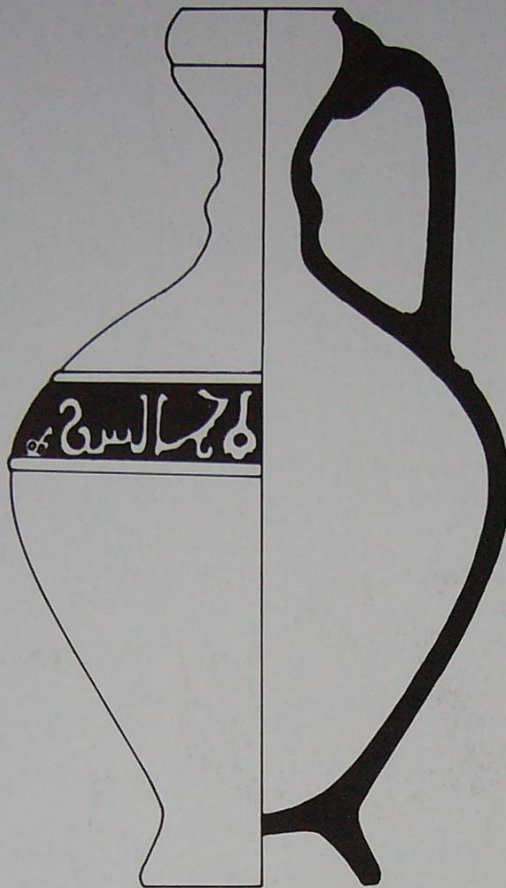
شماره مجموعه ۷۰۵

تنگ، از خمیر شیشه، با پوشش لعاب فیروزه‌ای (غیر از پایه) بدنه گروی، پایه بلند، گردن کوتاه، دسته کوچک با برجستگی و نقش قالب‌زده. تزئینات شامل مناظر شکار (سوارکار در حال شکار) و نوشته کوفی قالب‌زده است.

نوشته کوفی شامل کلمات:

الغر الدائم والاقبال والدوله والسلامه والكرامه.





96

LARGE JUG, with moulded decoration and covered with turquoise glaze.

JURJAN

12th century A.D.

Height 35 cm.

Diameter 6.3 cm.

Coll. no. 17

LARGE JUG, white frit ware, covered with turquoise glaze; tall foot-ring, globular body, short neck with a collar, cup-shaped mouth, tall handle; moulded decoration on the upper part of the body forming a Kufic inscription which reads: al- izz, wa 'l-iqbal, wa 'l-dawlat, wa 'l-sa-'adat, wa 'l-salamat, wa 'l-karamat, wa 'l-ni'mat.

"Glory, prosperity, power, good fortune, health, honour and well-being".

۹۶

گوزه بزرگ با نقش قالب زده و پوشش لعاب فیروزه‌ای.

جرجان

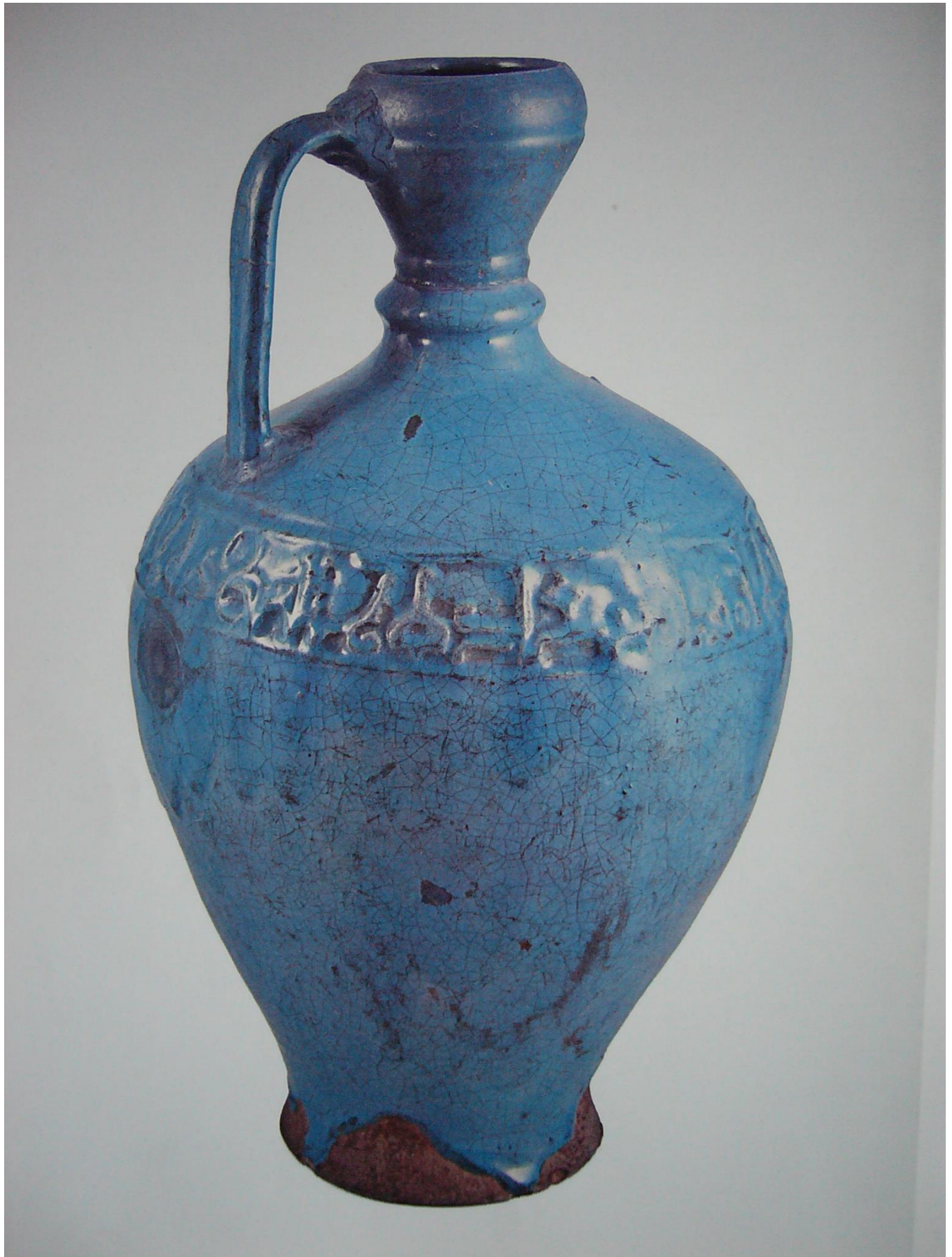
قرن ششم هجری

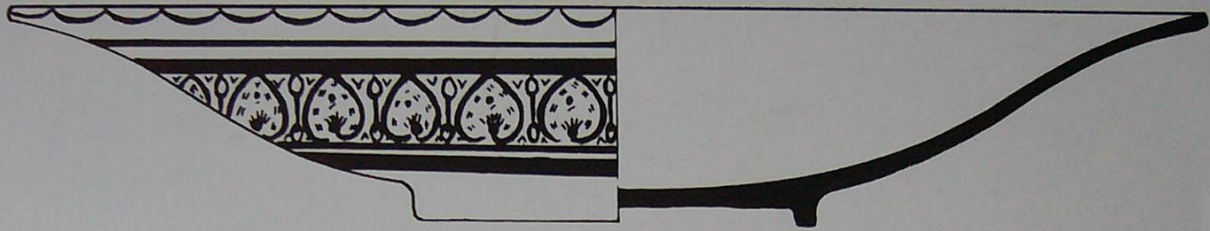
ارتفاع ۳۵ سانتیمتر

دهانه ۶/۳ سانتیمتر

شماره مجموعه ۱۷

گوزه بزرگ، از خمیر سفید شیشه با پوشش لعاب فیروزه‌ای، پایه بلند و نقش قالب زده در قسمت بالای بدنه شامل نوشته کوفی با کلمات: الغر و الاقبال و الدوله و السعاده و السلامه و الکرامه و النعمه.





97

LARGE DISH, painted in lustre, cobalt blue and turquoise.

KASHAN or JURJAN

Late 12th or early 13th century A.D.

Diameter 32 cm.

Height 7 cm.

Coll. no. 1758

LARGE DISH, white frit ware, painted in lustre, cobalt blue and turquoise. Inside the decoration is partly reserved in white over lustre background, or alternatively painted in lustre. The central scene represents three ladies sitting under a tent. On the upper part of the tent there is a Kufic inscription running across. On either side there are simplified trees which appear frequently on contemporary lustre and minai vessels. Below the tent, in the foreground, there is a pool with four fishes. Around this central scene there are two bands of inscriptions, one painted in lustre over white ground, the second one in reverse. Outside the rim there are large lobes and a band of the typical Kashan heart-shaped leaves below.

۹۷

بشقاب بزرگ زرین قام با لعاب لاجورد و فیروزه .

جرجان

اواخر قرن ششم اوائل قرن هفتم هجری

دهانه ۳۲ سانتیمتر

ارتفاع ۷ سانتیمتر

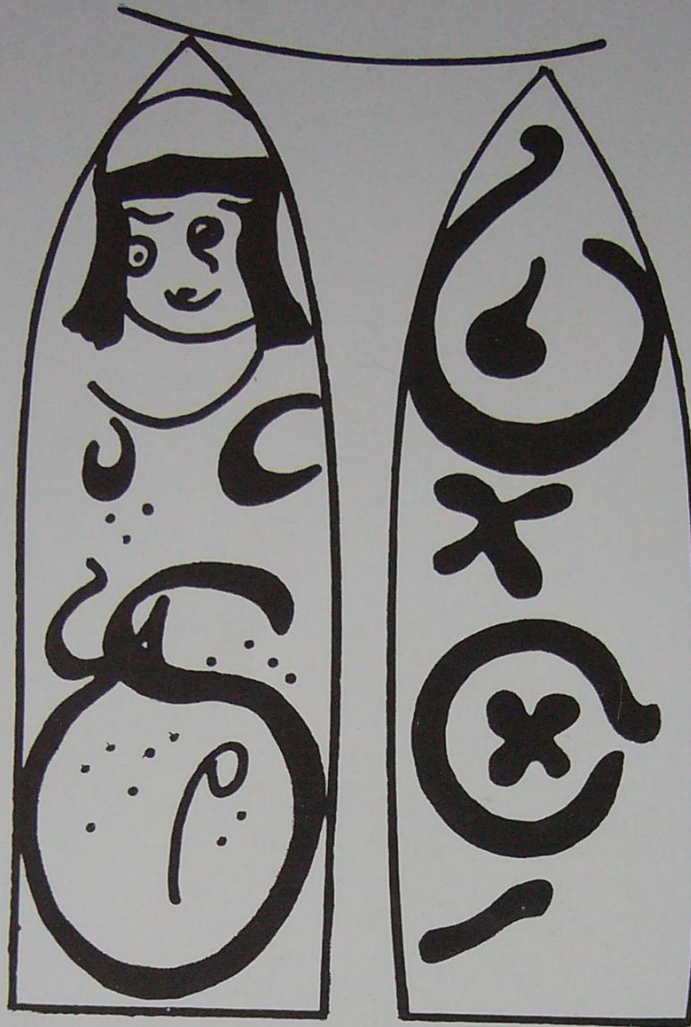
شماره مجموعه ۱۷۵۸

بشقاب بزرگ، از خمیر سفید شیشه، با نقاشی زرین قام، لاجورد و فیروزه.

نقاشی داخل بشقاب قسمتی با رنگ سفید در زمینه زرین قام یا متناوباً با نقاشی زرین قام انجام شده است.

داخل بشقاب، با تماویز زنان نشسته در زیر چادر، گل و گیاه، ماهی و استخر و نوشته‌های گوفی گه همگی از نقوش متداول ظروف مینائی و زرین قام است تزئین گردیده است. در روی لبه و جدار داخلی دو ردیف نوشته گوفی با نقاشی زرین قام بر روی زمینه سفید و دیگری برعکس تزئین شده است. تزئینات خارج ظرف را طرح گیاهان و یک ردیف گلبرگ‌های شبه قلب که از موتیف‌های خاص کاشان و جرجان است تشکیل می‌دهد.





98

EWER, painted in lustre, cobalt blue and turquoise.

KASHAN

Late 12th or early 13th century A.D.

Height 23 cm.

Diameter 8.7 cm.

Coll. No. 680

EWER, white frit ware, painted in lustre, cobalt blue and turquoise. Tall, heavy foot-ring, which is unglazed, segmented body, short neck ending in a cock's head, tall handle with pointed thumb-piece. The segments of the body are alternately painted in lustre, cobalt blue and turquoise, two of which depict ladies. The head and handle are also decorated with lustre painting.

Restored.

۹۸

کوزه، با نقاشی زرین فام، لاجورد و فیروزه.

کاشان

اواخر قرن ششم اوائل قرن هفتم هجری

ارتفاع ۲۳ سانتیمتر

دهانه ۷/۸ سانتیمتر

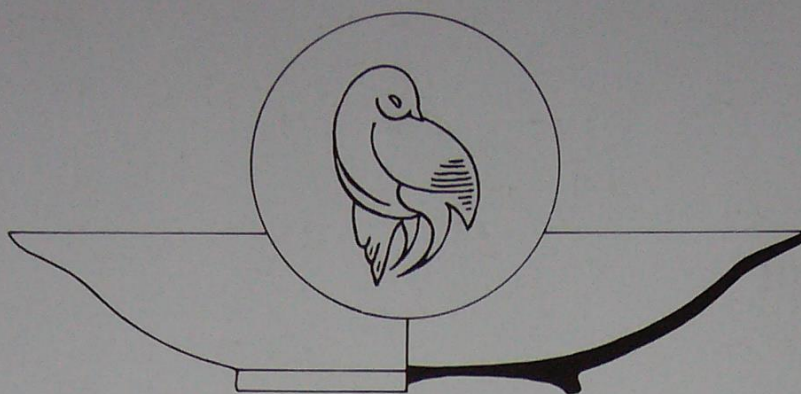
شماره مجموعه ۶۸۰

کوزه از خمیر شیفته با نقاشی زرین فام، لاجورد و فیروزه، با بدنه ضخیم بلند بدون لعاب، بدنه استوانه‌ای، گردن کوتاه، سر شبید سر خروس و دسته بلند با برجستگی.

در دو طرف بدنه تصویر زنان، با لعاب زرین فام، لاجورد و فیروزه نقاشی شده و همچنین دسته و سرکوزه نیز با نقوش زرین فام تزئین گردیده است.

تعمیر شده.





99

LARGE DISH, painted in lustre with some cobalt blue painting.

JURJAN

Late 12th or early 13th century A.D.

Diameter 34 cm.

Height 6.7 cm.

Coll. No. 2308

LARGE DISH, white frit ware, painted in lustre and cobalt blue; inside, the decoration is reserved in white on a lustre background, depicting six seated female figures, each in a separate compartment; in the centre there are six pointed medallions alternately depicting birds and flowers. On the rim is a series of crescent motifs in white over lustre background and round the rim patches of cobalt blue. The outside is covered with cobalt blue glaze. Restored.

۹۹

بشقاب بزرگ با نقاشی زرین فام و لاجورد.

جرجان

اواخر قرن ششم هجری اوائل قرن هفتم هجری

دهانه ۳۴ سانتیمتر

ارتفاع ۶/۷ سانتیمتر

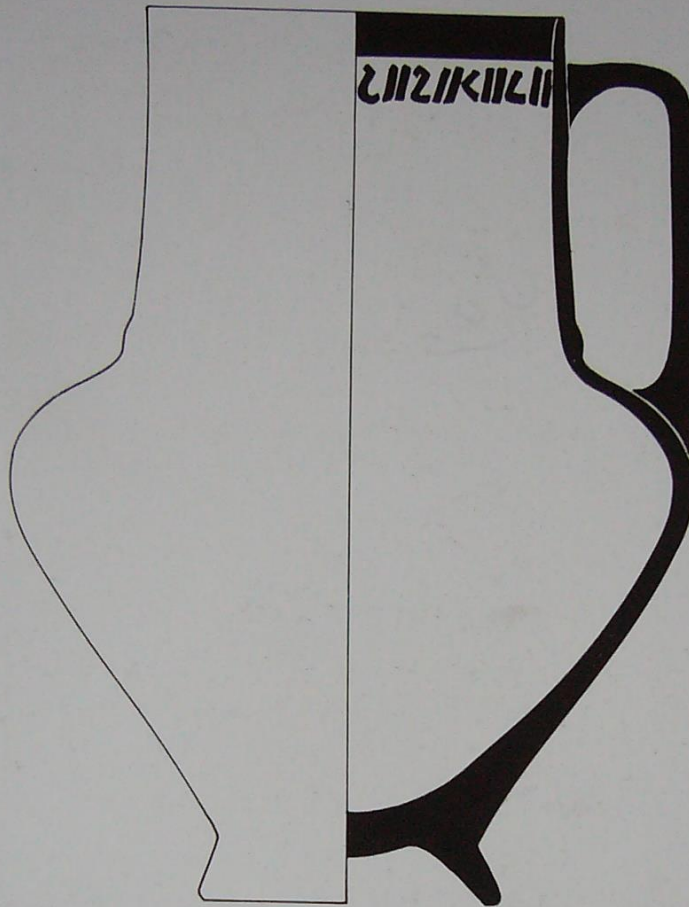
شماره مجموعه ۲۳۰۸

بشقاب بزرگ از خمیر سفید شیشه با نقاشی زرین فام و لاجورد.

تزیین داخل گاهه که بر روی زمینه زرین فام انجام گرفته، شامل تصویر شش زن در حال نشسته است که هر یک در خانه‌ای جداگانه قرار گرفته‌اند.

وسط بشقاب به شش بخش تقسیم شده و یک در میان با نقش پرند و گل تزیین شده است. روی لبه‌های هلالی شکل و در اطراف با لاجورد نقاشی و خارج ظرف نیز پوششی از لعاب لاجوردی دارد.





100

JUG, lustre-painted

JURJAN

Late 12th or early 13th century A.D.

Height 18 cm.

Diameter 8.5 cm.

Coll. No. 4775

JUG, white frit ware; tall flaring foot-ring, globular body, tall, wide cylindrical neck, straight handle. On the lower part of the body and neck is a so-called Jurjan "chain" motif; the upper part of the body has scrollwork in lustre, while on the rim there is an illegible cursive script. An inscription *al-'izz* (lasting glory) is repeated seven times on the handle. Inside the neck is a wide lustre-painted band with a Kufic inscription below.

۱۰۰

تنگ، با نقاشی زرین‌فام.

جرجان

اواخر قرن ششم اوائل قرن هفتم هجری

ارتفاع ۱۸ سانتیمتر

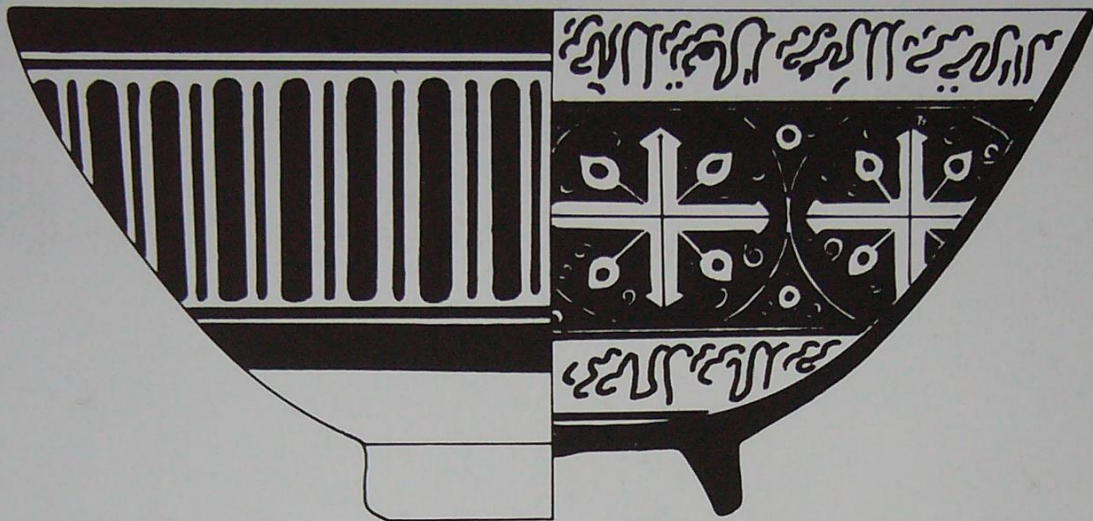
دهانه ۵/۸ سانتیمتر

شماره مجموعه ۴۷۷۵

تنگ از خمیر شیشه، پایه بلند، بدنه گروی، دهانه استوانه‌ای و دسته مستقیم. تزیینات دهانه و قسمت پائین تنگ شامل طرح زنجیره‌ای و در قسمت میانی طرح طوماری است.

داخل دهانه و روی دسته با نوشته کوفی نقاشی شده است. نوشته کوفی در روی دسته کلمه *الغر* است که هفت بار تکرار شده است.





101

BOWL, painted in lustre.

JURJAN

Late 12th or early 13th century A.D.

Diameter 20.3 cm.

Height 9.5 cm.

Coll. No. 5516

BOWL, white frit ware, tall foot-ring, convex sides; the decoration is painted in lustre. Inside in the centre, there is a three-lobed leaf within a split-palmette, around is an illegible inscription; on the sides, six cross-shaped motifs with flowers within circles; a second illegible script in white runs round the rim. Outside, vertical lines between double horizontal lines.

Heavily restored.

۱۰۱

کاسه با نقاشی زرین فام .

جرجان

اواخر قرن ششم اوائل قرن هفتم هجری

دهانه ۲۰/۳ سانتیمتر

ارتفاع ۹/۵ سانتیمتر

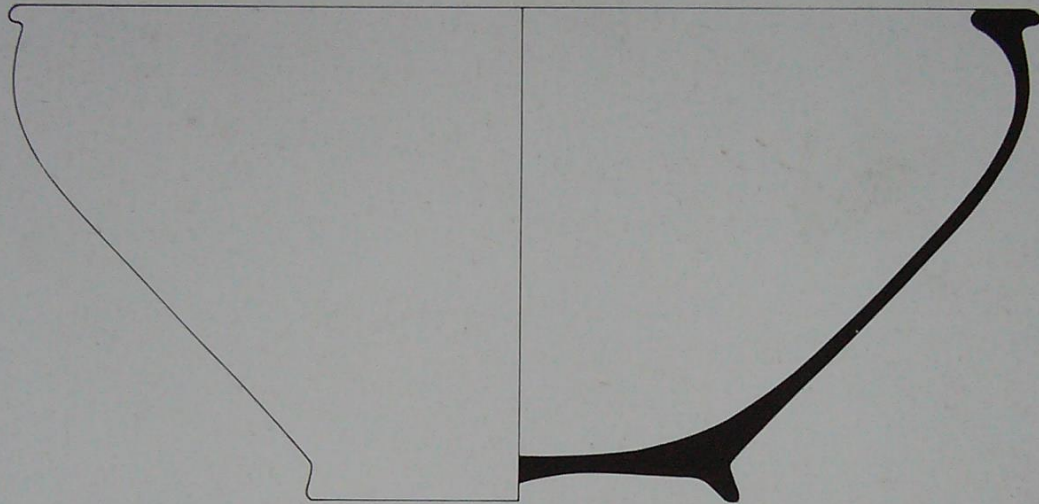
شماره مجموعه ۵۵۱۶

کاسه ، از خمیر سفید شیشه ، پایه بلند ، بدنه محدب و با تزئینات زرین فام .

تزئینات شامل طرح گیاهی در گف با نوشته کوفی در اطراف ، شش دایره با نقش چلیپا و گلها ، گتیه کوفی در اطراف لبه است .

خارج کاسه با خطوط عمودی و دو خط افقی تزئین شده است . وصالی و تعمیر شده .





102

BOWL, painted in lustre.

KASHAN

13th century A.D.

Diameter 27 cm.

Height 21 cm.

Coll. No. 704

BOWL, white frit ware, low foot-ring, convex sides, in-turned and everted rim, flat on top. The decoration is painted in lustre; inside there are five seated ladies, four of them depicted frontally, one of them in profile. The dresses of all the figures are richly and variably decorated. Below, in the foreground there is a pool with fishes. Above, a conventionalized sky appears within a semicircle. The central scene is surrounded by two bands of cursive script, one in lustre, the second one reserved in white on lustre-painted background. Another cursive script reserved in white on lustre background decorates the flat top of the vessel. Outside, the vessel is decorated with the conventional Kashan heart-shaped leaves.

Restored.

۱۰۲

کاسه ، با نقاشی زرین فام .

کاشان

قرن هفتم هجری

دهانه ۳۷ سانتیمتر

ارتفاع ۲۱ سانتیمتر

شماره مجموعه ۷۰۴

کاسه ، از خمیر سفید شیشه ، پایه گونا ، بدنه محدب ، لبه برگشته صاف و نقاشی زرین فام .
داخل کاسه با تصویر زنان نشسته (در حالت نیم رخ و روبرو) با لباسهای متنوع ، مناظر استخر ، ماهی ، آسمان و نوشته های گوفی نقاشی شده است . خارج کاسه با طرح گلبرگ های شبیه قلب آرایش گردیده است . تعمیر و وصالی شده .





103

WALL-TILE, eight-pointed star, painted in lustre, cobalt blue and turquoise.

JURJAN

13th century A.D.

21.4 x 21.4 cm.

Coll. No. 4579

WALL-TILE, eight-pointed star, white frit ware, painted in lustre, cobalt blue and turquoise, with moulded decoration entirely of floral designs which are painted in the three colours with some parts in white. The edges are outlined in cobalt blue.

۱۰۳

کاشی هشت گوش با تزئین زرین فام ،
لاجورد و فیروزه .

جرجان

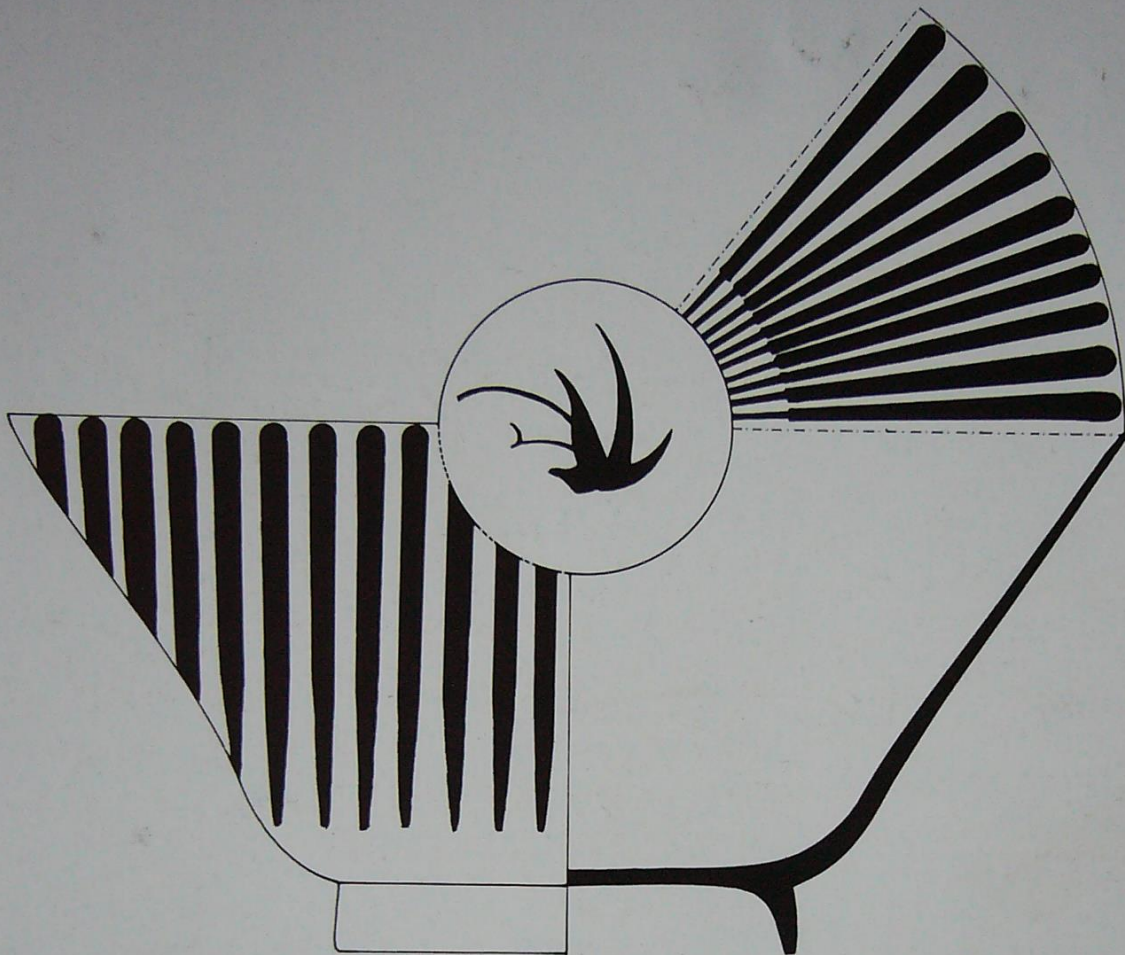
قرن هفتم هجری

۲۱/۴ × ۲۱/۴ سانتیمتر

شماره مجموعه ۴۵۷۹

کاشی ستاره‌ای شکل ، از خمیر شیشه ، با نقاشی زرین فام ، لاجورد و فیروزه . کاشی با طرح‌های گل و گیاه بدشکل قالب‌زده در سه رنگ و در بعضی قسمت‌ها با یک رنگ تزئین و لبه کاشی نیز با لعاب لاجورد پوشش شده است .





104

BOWL, painted in cobalt blue under clear glaze.

JURJAN

13th century A.D.

Diameter 22 cm.

Height 10.3 cm.

Coll. No. 2222

BOWL, white frit ware, cylindrical foot-ring, straight flaring sides; cobalt blue vertical lines painted under clear glaze decorate the body both inside and outside. Inside, at the centre is a stylized bird. The glaze is iridescent.

۱۰۴

کاسه ، منقوش برنگ لاجورد در زیر لعاب شفاف .

جرجان

قرن هفتم هجری

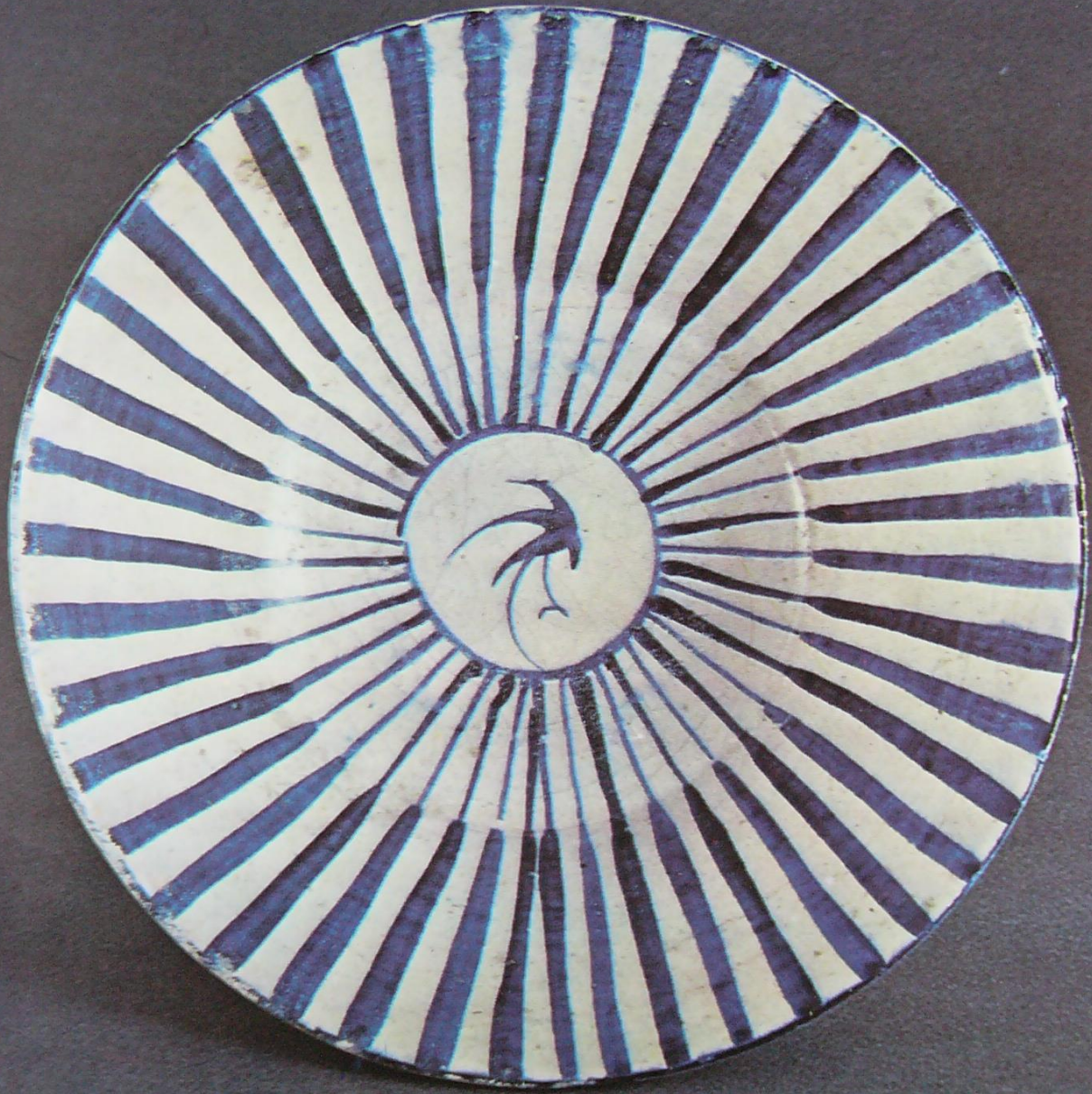
دهانه ۲۲ سانتیمتر

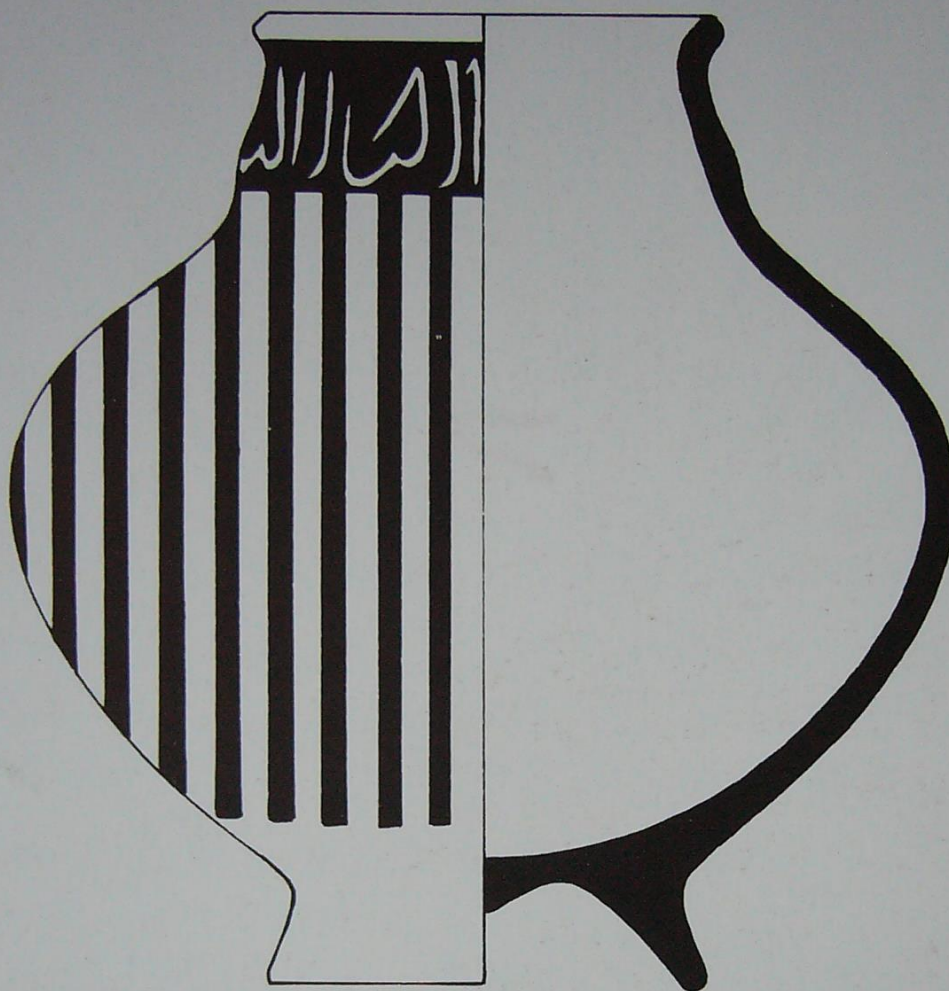
ارتفاع ۱۰/۳ سانتیمتر

شماره مجموعه ۲۲۲۲

کاسه از خمیر سفید شیشه ، گف استوانه‌ای و بدنه کشیده .

نقوش داخل و خارج کاسه ، شامل خطوط عمودی و تصویر یک پرنده مسک در گف بوده که در زیر لعاب شفاف ترشین شده است .





105

VASE, painted in black and cobalt blue
under clear glaze

JURJAN

13th century A.D.

Height 11 cm.

Diameter 5.5 cm.

Coll. No. 3197

VASE, white frit ware; heavy foot-ring,
globular body, tapering short neck with
a collar, everted lip. Painted under clear
glaze on the body are cobalt blue lines
and in black on the neck, with a cursive
inscription reserved in white. The rim and
the inside of the neck are painted in blue.

۱۰۵

گلدان ، منقوش برنگ سیاه و آبی در زیر لعاب شفاف .

جرجان

قرن هفتم هجری

ارتفاع ۱۱ سانتیمتر

دهانه ۵/۵ سانتیمتر

شماره مجموعه ۳۱۹۷

گلدان ، از خمیر شیشه ، پایه ضخیم ، بدنه گروی ، دهانه
کوتاه ، لبه برگشته و منقوش در زیر لعاب . روی بدنه
کاسه ، با خطوط عمودی برنگ لاجورد ، روی گردن با
رنگ سیاه و نوشته کوفی و لبه و داخل دهانه با رنگ
آبی نقاشی شده است .



افاق علم الالامام المسال كرام الله لغار

106

CERAMIC OBJECT, probably for holding chemicals or cosmetics. Covered with turquoise glaze, gilt and painted in red over the glaze.

13th century A.D.

21 x 14.8 x 8 cm.

Coll. No. 319

CERAMIC OBJECT, white fritware, covered with turquoise glaze, silt and painted in red over the glaze semicircular, resting on five legs, the inside is divided into several small compartments, one small hole and pipe on the semicircular side and tow holes on the straight side. The compartments and the pipes may indicate that the object was used for chemicals or for cosmetics.

۱۰۶

ظرف سفالی، احتمالاً " برای استفاده مواد شیمیایی یا آرایشی، با پوشش لعاب فیروزه‌ای و نقاشی روی لعاب برنگ قرمز.

؟

قرن هفتم هجری

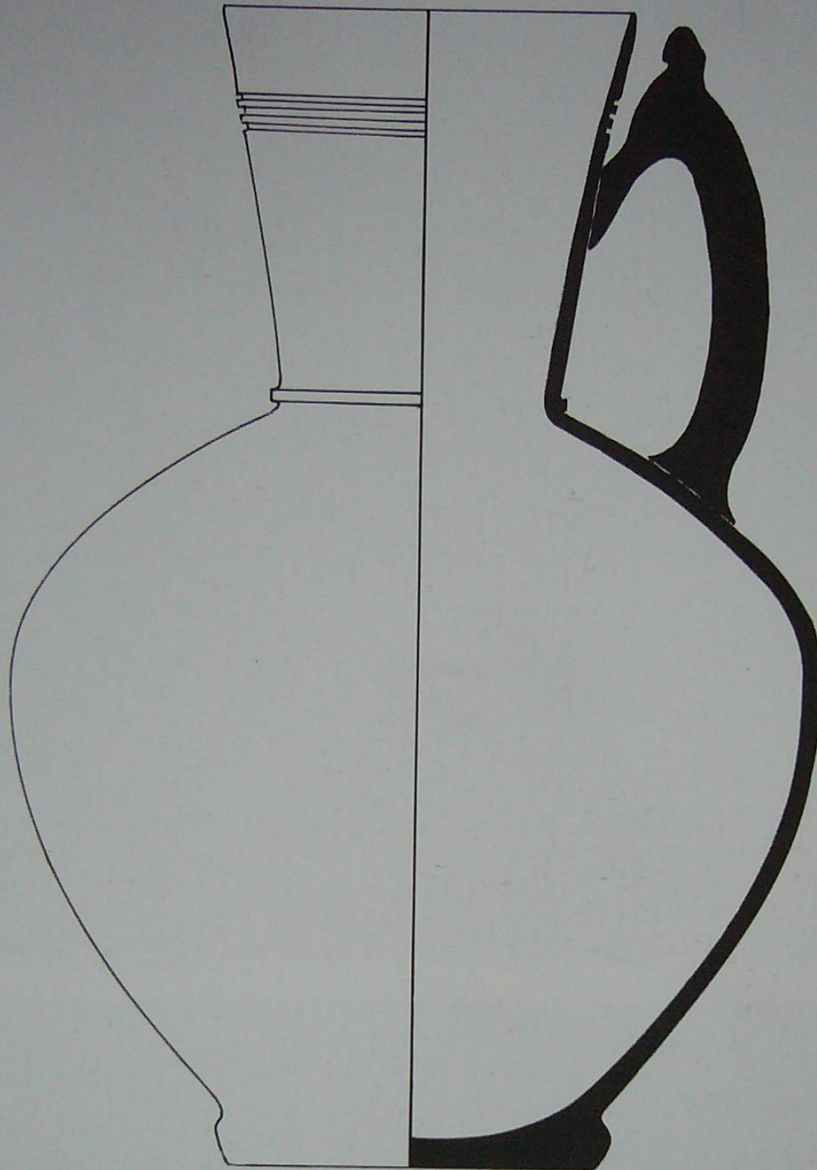
۸ x ۸/۱۴ x ۲۱ سانتیمتر

شماره مجموعه ۳۱۹

ظرف سفالی، از خمیر سفید شیشه، با پوشش لعاب فیروزه‌ای، منقوش برنگ قرمز در روی لعاب، نیم دایره‌ای شکل و پنج پایه.

داخل ظرف به چند قسمت تقسیم شده و دارای آبریزی در قسمت مدور و دو آبریز در طرف مقابل می‌باشد. تقسیم ظرف به خانه‌های متعدد و همچنین آبریزها نشان دهنده آن است که احتمالاً " ظرف مزبور برای استفاده مواد شیمیایی و یا آرایشی بوده است. کتیبه‌ای کوفی تمامی قسمت نیم‌دایره‌ای را در بر گرفته است.





107

JUG, unglazed red earthenware with burnished and incised decoration.

JURJAN ?

Probably 11th century A.D.

Diameter 7 cm.

Height 21 cm.

Coll. No. 632

JUG, red earthenware, unglazed; low foot-ring, globular body, flared neck, small handle with a pointed thumb-piece; burnished and incised decoration on the shoulder and body forming lines and light patches. On the neck are three parallel lines.

۱۰۷

گوزه، بدون لعاب از سفال قرمز جلا یافته و نقش‌کنده.

جرجان؟

احتمالاً "قرن پنجم هجری

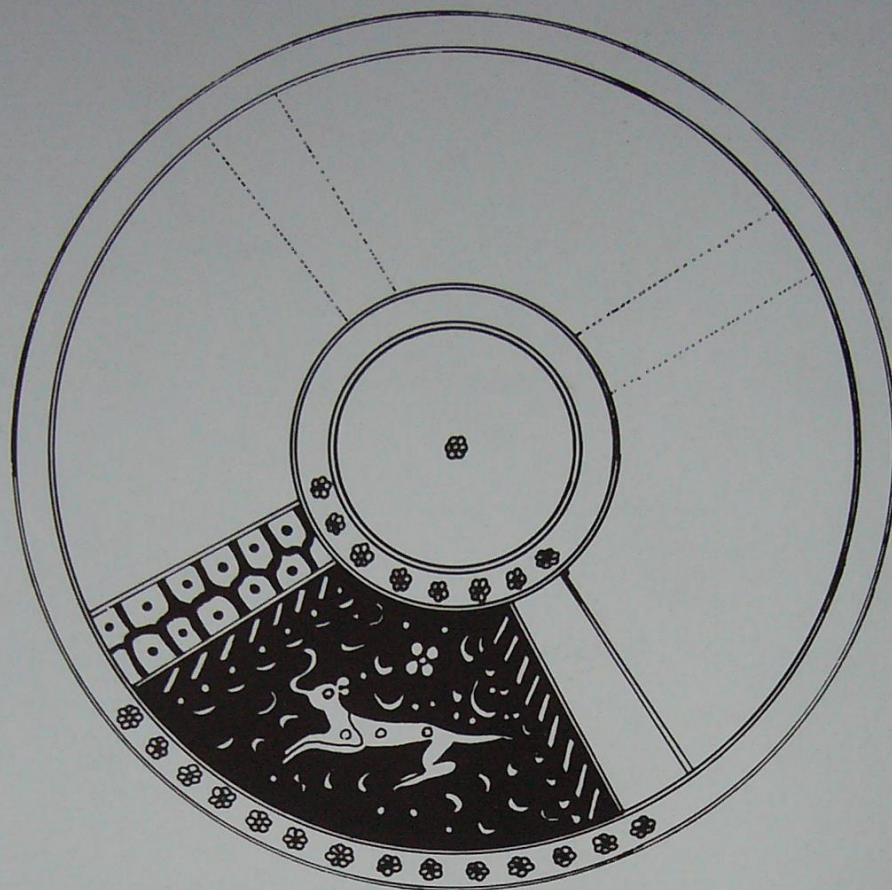
ارتفاع ۲۱ سانتیمتر

دهانه ۷ سانتیمتر

شماره مجموعه ۶۳۲

گوزه، از سفال قرمز، بدون لعاب، با بدنه گروی، پاید کوتاه، دهانه کشیده و دسته کوتاه با برجستگی روی بدنه جلا یافته گوزه خطوط موازی بصورت نقوش کنده و براق تزئین شده است.





108

PILGRIM FLASK, unglazed white earthenware with stamped decoration.

JURJAN or NISHAPUR

12th century A.D.

Height 17.5 cm.

Diameter 3.5 cm.

Coll. no. 10

PILGRIM FLASK, unglazed white earthenware covered with stamped decoration on either side, circular body with convex front and back; flared, widening neck flanked by two small handles. The centre and sides are undecorated; the rest has rich stamped decoration, divided into four compartments by narrow vertical panels; in each compartment are scrolls and a running animal. The entire decoration is surrounded by a band of small stars. The decoration of the two sides is identical.

۱۰۸

تمقمه، بدون لعاب، از سفال سفید با نقش قالب زده.

جرجان یا نیشابور

قرن ششم هجری

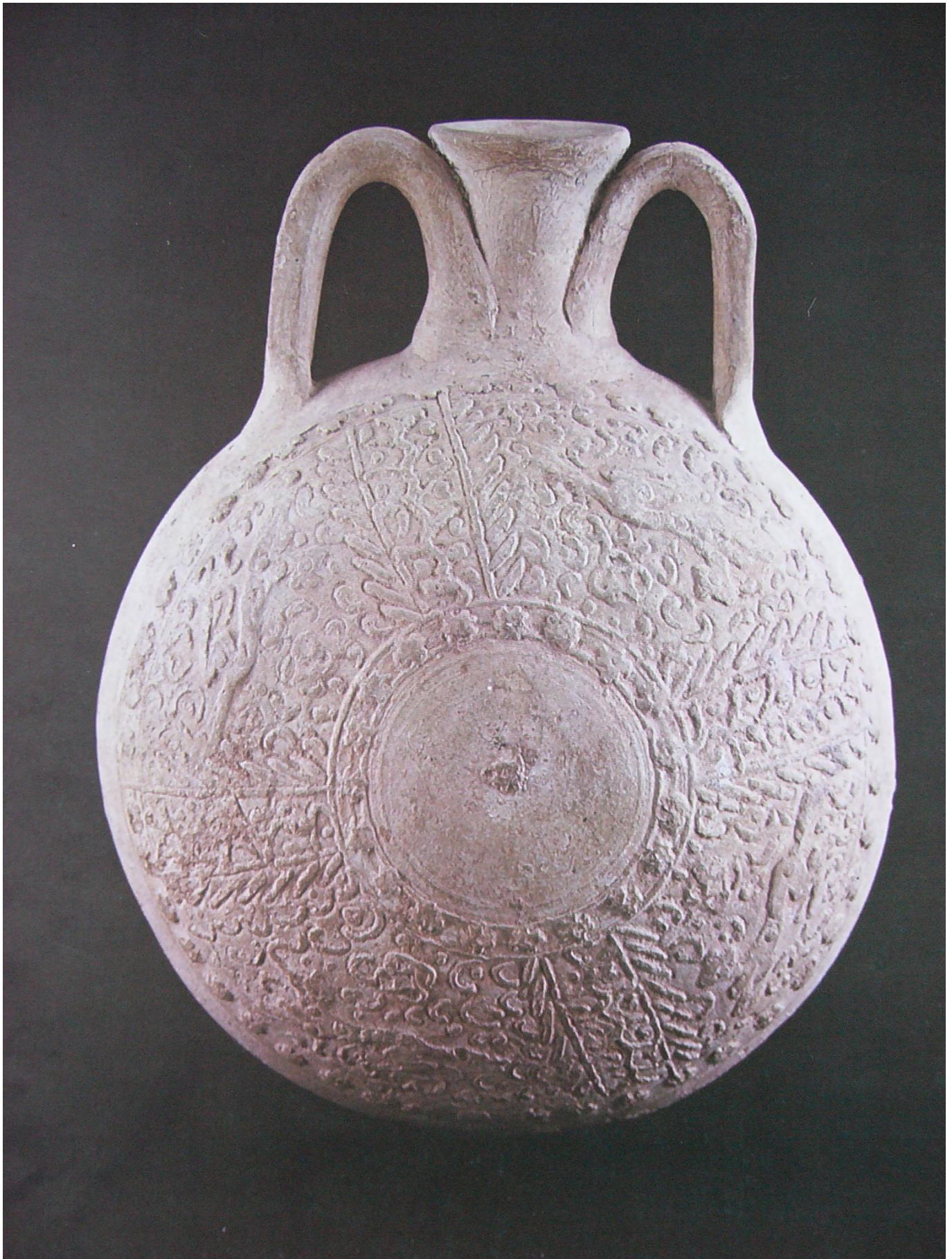
ارتفاع ۱۷/۵ سانتیمتر

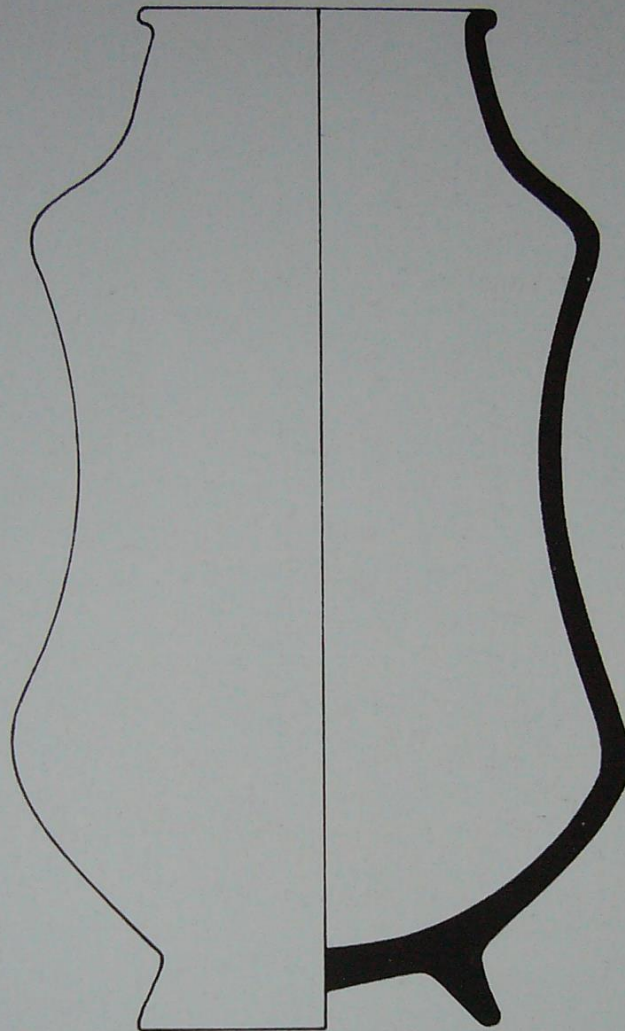
دهانه ۳/۵ سانتیمتر

شماره مجموعه ۱۰

تمقمه، بدون لعاب، از سفال سفید، با نقش قالب زده همانند در طرفین، بدنه مدور، محدب در دو طرف، گردن کشیده و دو دسته کوچک.

روی بدنه تمقمه در چهار بخش مساوی نقوش طومار تزئینی و حیوانات دوندگه که بوسیله طرحهای ستارهای شکل محافظ شده بصورت قالب زده تزئین گردیده است.





109

ALBARELLO, painted in lustre over cobalt blue glaze.

SULTANABAD REGION

Second half 13th century A.D.

Height 25 cm.

Diameter 8.5 cm.

Coll. No. 698

ALBARELLO, white frit ware; covered with cobalt blue glaze and painted with lustre, which has a silvery appearance over the dark blue background. The decoration is not clearly visible.

Glaze decayed and iridescent.

۱۰۹

ظرف سفالی، برای نگهداری داروجات، با نقاشی زرین قام روی لعاب لاجورد.

ناحیه سلطان آباد

اواسط قرن هفتم هجری

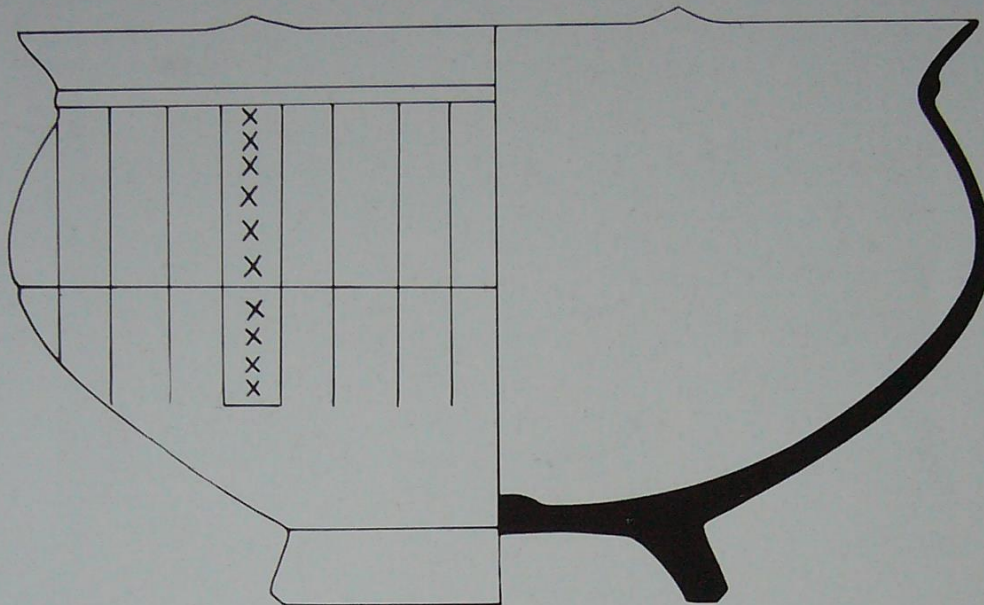
ارتفاع ۲۵ سانتیمتر

دهانه ۵/۵ سانتیمتر

شماره مجموعه ۶۹۸

ظرف سفالی، از خمیر شیشد و پوشش لعاب لاجورد و نقاشی زرین قام. لعاب قسمتهایی از ظرف از بین رفته است.





110

BOWL, moulded decoration, covered with cobalt blue glaze.

SULTANABAD REGION

Late 13th or early 14th century A.D.

Diameter 21 cm.

Height 12.5 cm.

Coll. No. 681

BOWL, white frit ware, covered with monochrome cobalt blue glaze inside and outside; outside, the glaze stops at the lower part of the body. Tall, heavy foot-ring, globular body, everted rim. On the outside there are five vertical moulded panels, each decorated with a series of X motifs. Between these panels vertical lines in relief divide the sides into several compartments.

Glaze decayed and iridescent. Restored.

This shape becomes very popular in Iranian pottery towards the end of the 13th century, and was produced in the Sultanabad region and in the northwestern part of the country.

۱۱۰

گاسه، با نقش قالب‌زده و پوشش لعاب لاجورد.

ناحیه سلطان‌آباد

اواخر قرن هفتم اوائل قرن هشتم هجری

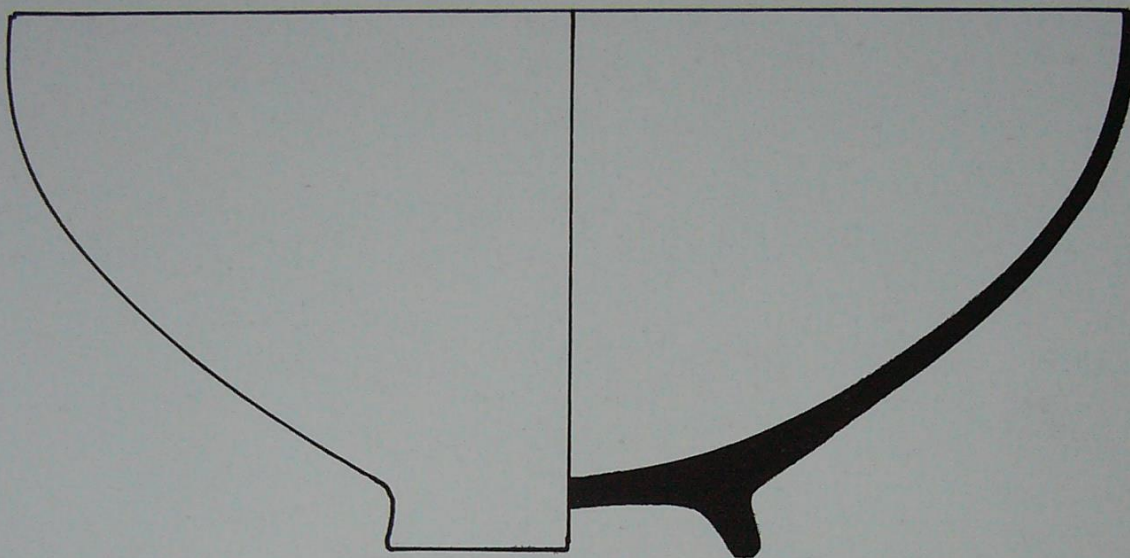
دهانه ۲۱ سانتیمتر

ارتفاع ۱۲/۵ سانتیمتر

شماره مجموعه ۶۸۱

گاسه، از خمیر شیشه، با پوشش لعاب آبی یکرنگ در داخل و خارج (بجز پایه) سطح بیرونی گاسه، با پنج خط عمودی بصورت نقش قالب‌زده و با طرح ضربدر برجسته تزئین شده است.





111

BOWL, painted in blue, black and turquoise.

SULTANABAD REGION

Early 14th century A.D.

Diameter 19.3 cm.

Height 9.3 cm.

Coll. No. 702

BOWL, white frit ware, heavy foot-ring, convex sides, short vertical rim. The decoration is painted in cobalt blue, black and turquoise; inside, in the centre there is a cross-hatched design surrounded by radiating panels decorated with cross-hatching, scrollwork and arrow-heads. Outside, vertical lines and arched shapes form compartments.

۱۱۱

کاسه ، منقوش برنگ آبی ، سیاه و فیروزه‌ای .

حومه سلطان آباد

اوائل قرن هشتم هجری

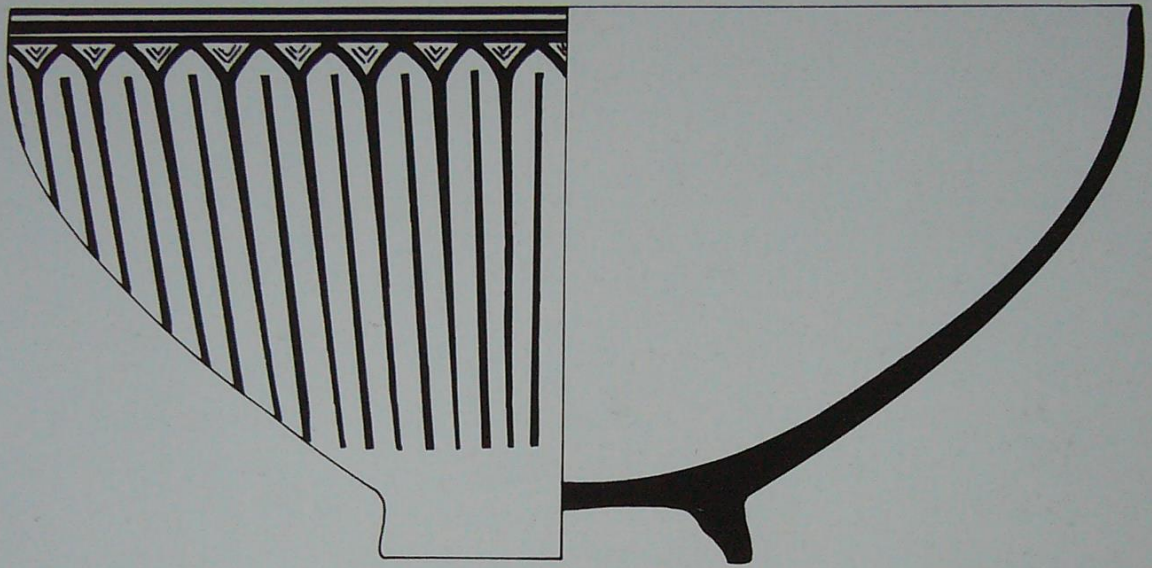
دهانه ۱۹/۳ سانتیمتر

ارتفاع ۹/۳ سانتیمتر

شماره مجموعه ۷۰۲

تزئین داخل کاسه شامل طرح‌های طوماری ، هاشورزده و طرح پیکانی شکل بوده که برنگ‌های آبی ، سیاه و فیروزه‌ای نقاشی شده و خارج کاسه نیز با خطوط عمودی متشکل از خانه‌های متعدد تزئین شده است .





112

BOWL, painted in blue, black and turquoise under clear glaze.

SULTANABAD REGION

Early 14th century A.D.

Diameter 19.3 cm.

Height 9.3 cm.

Coll. No. 700

BOWL, white frit ware, heavy foot-ring, convex sides, straight vertical rim. The decoration is painted in cobalt blue, black and turquoise under clear glaze; inside in the centre, a nine-petaled rosette, on the inside walls there are radiating panels alternately with cross-hatching, scroll work and arrow-head patterns. Outside, vertical lines ending in pointed arched shapes form a series of compartments.

۱۱۲

کاسه ، منقوش برنگ آبی ، سیاه و فیروزه‌ای زیرلغاب شفاف .

حومه سلطان آباد

اواخر قرن هشتم هجری

دهانه ۱۹/۳ سانتیمتر

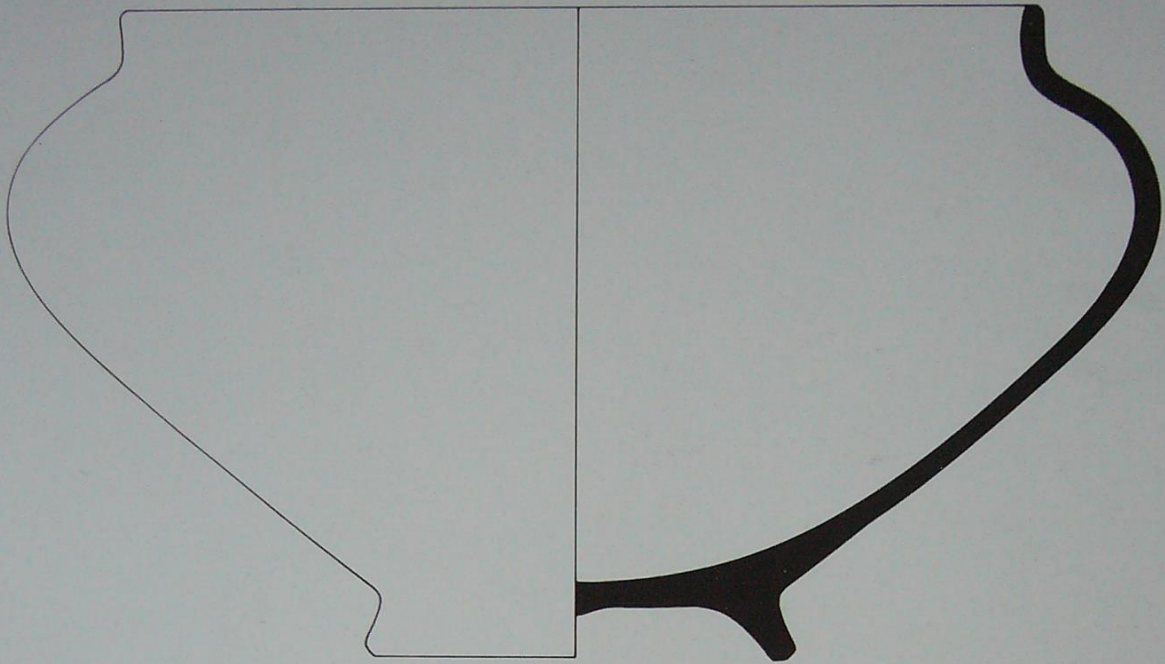
ارتفاع ۹/۳ سانتیمتر

شماره مجموعه ۷۰۰

کاسه ، از خمیر شیشه ، گف ضخیم ، بدنه محدب ، لبه عمودی و منقوش برنگهای آبی ، سیاه و فیروزه‌ای در زیرلغاب شفاف .

داخل کاسه با نقوش گلبرگ ، هاشورهای متقاطع و طرح طوماری تزئین و قسمت بیرونی کاسه نیز دارای خطوط عمودی کدبه بخش‌های متعدد تقسیم شده آرایش گردیده است .





113

BOWL, painted in cobalt blue, black and green under clear glaze.

SULTANABAD REGION

14th century A.D.

Diameter 21 cm.

Height 15.5 cm.

Coll. no. 687

BOWL, white frit ware, heavily potted; heavy flared foot-ring, convex sides and vertical rim. The decoration is painted under the clear glaze in cobalt blue, black and in various shades of green; inside there are floral designs and a running rabbit in the centre. Some of the designs are in low relief. Outside the decoration is divided into three horizontal bands of unequal width, comprised of large dashes, circles and strokes.

The colours run under the glaze. This piece clearly reveals the decline in the quality of pottery decoration towards the middle and second half of the 14th century.

۱۱۳

کاسه ، منقوش برنگ آبی ، سیاه و سبز در زیر لعاب شفاف .

حومه سلطان آباد

قرن هشتم هجری

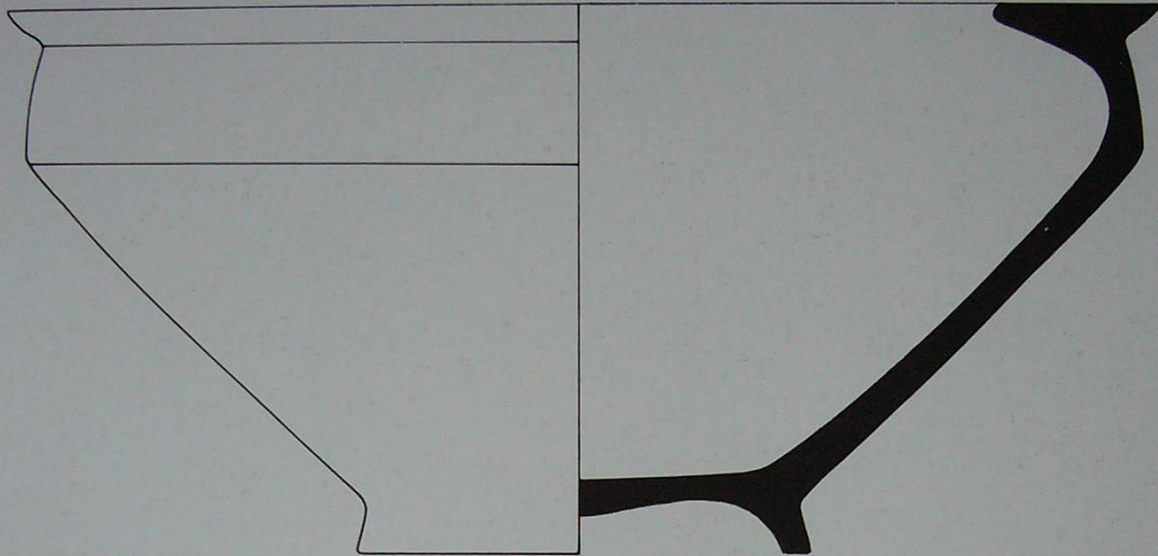
دهانه ۲۱ سانتیمتر

ارتفاع ۵/۵ سانتیمتر

شماره مجموعه ۶۸۷

کاسه ، از خمیر شیشه ، گف ضخیم حلقه‌ای ، بدنه محدب ، لبه عمودی و منقوش برنگهای آبی ، سیاه و سبز در زیر لعاب شفاف . داخل کاسه با نقوش گل و گیاه و حیوان بصورت نیم برجسته نقاشی شده و در قسمت بیرونی نیز با سه نوار افقی نامساوی ، خطوط نامنظم و طرحهای دایره‌ای شکل تزئین شده است .





114

BOWL, painted in cobalt blue, black and turquoise under clear glaze.

SULTANABAD REGION

14th century A.D.

Diameter 21 cm.

Height 15.5 cm.

Coll. No. 686

BOWL, white frit ware, heavy foot-ring, straight flaring sides, vertical rim with tapered and everted rim. The decoration is painted in cobalt blue, black and some turquoise under clear glaze; inside at the centre is a floral design within double concentric lines, floral motifs on the inside walls in four compartments formed by vertical panels. Part of the decoration is in low relief. Outside, round the rim is an inscription over scroll ground, in low relief; the sides are covered with cobalt blue and black dashes. On the flat top are zig-zag lines between concentric lines.

Glaze decayed and iridescent.

۱۱۴

گاسه ، با نقاشی زیر لعاب برنگهای لاجورد ، سیاه و فیروزه‌ای .

سلطان آباد

قرن هشتم هجری

دهانه ۲۱ سانتیمتر

ارتفاع ۱۵/۵ سانتیمتر

شماره مجموعه ۶۸۶

گاسه از سفال سفید ، کف گود ، بدنه قیفی شکل و لبه افقی .

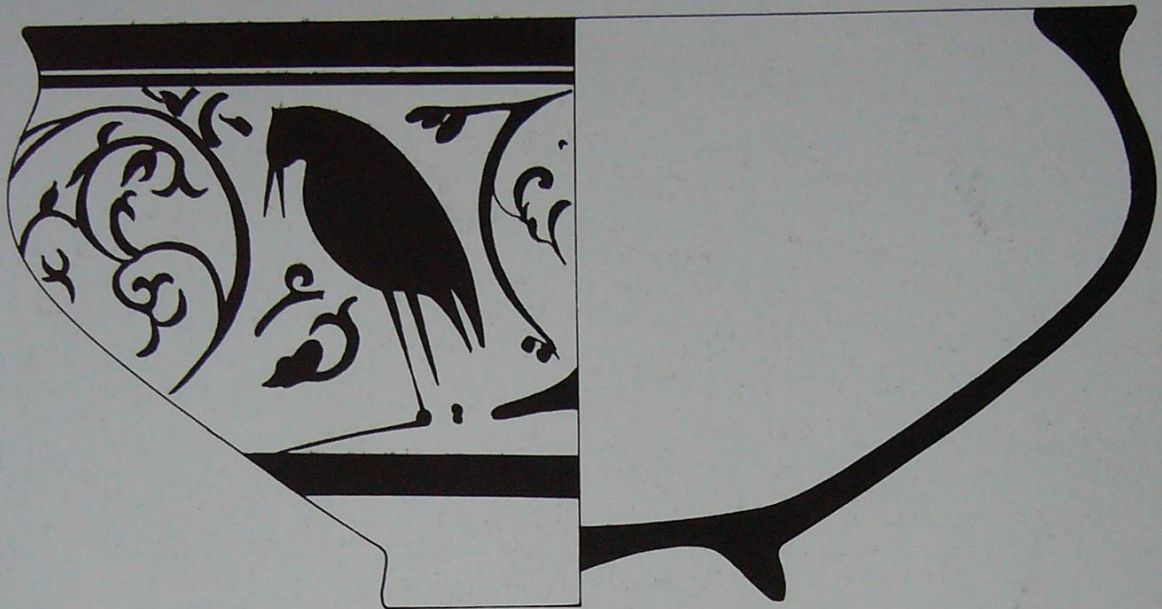
ظرف با نقشی زیر لعاب با رنگهای لاجورد ، سیاه و فیروزه‌ای تزئین شده است .

طرح وسط گاسه شامل گل‌ها و خطوط موازی است که در چهارخانه مساوی با خطوط موازی مجزا شده است .

لبه خارجی گاسه نیم برجسته و با خطوط کوفی در زمینه طوماری شکل نقش گردیده و بدنه ظرف با لاجورد

برنگ آبی و سیاه پوشش و روی لبه خطوط زیگزاگ بین دو خط مساوی ترسیم گردیده است .





115

BOWL, painted in black under blue glaze.

TAKHT-I-SULAYMAN

Early 14th century A.D.

Diameter 20.5 cm.

Height 11.3 cm.

Coll. No. 21557

BOWL, white frit ware; heavy foot-ring, globular body with tapered and slightly in-turned rim. Painted in black under blue glaze; inside, floral scrolls cover almost the entire surface, framed by double concentric lines. Outside, scroll-work and birds between horizontal lines. This shape and decoration is typical of the northwestern part of Iran during the early part of the 14th century.

۱۱۵

کاسه ، منقوش برنگ سیاه در زیر لعاب شفاف .

تخت سلیمان

اوائل قرن هفتم هجری

دهانه ۲۰/۵ سانتیمتر

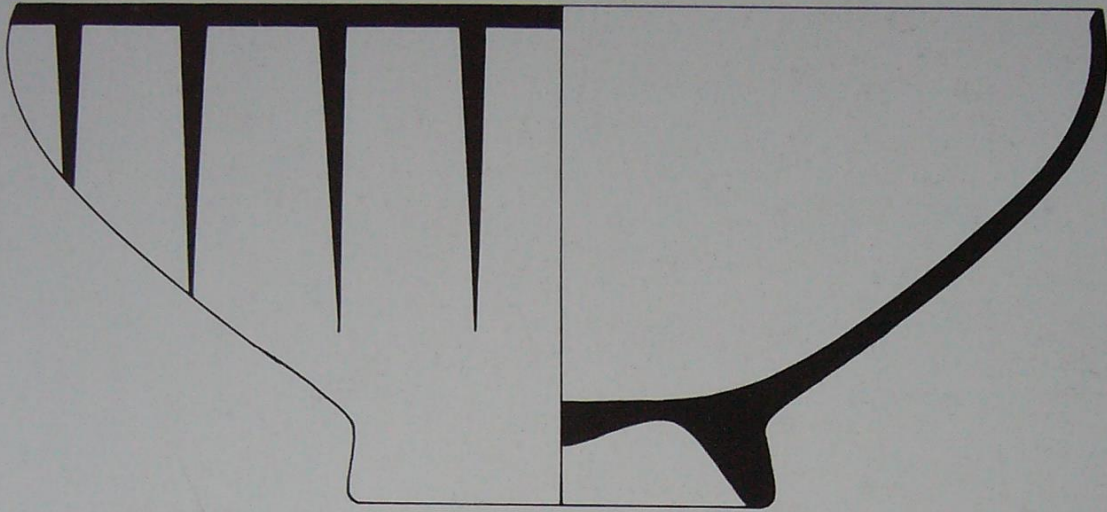
ارتفاع ۱۱/۳ سانتیمتر

شماره مجموعه ۲۱۵۵۷

کاسه ، از خمیر سفید شیشه ، پایه ضخیم ، بدنه گروی شکل ، لبه برگشته بداخل و منقوش برنگ سیاه زیر لعاب شفاف .

تمامی داخل کاسه با طرح گل های طوماری و دو خط افقی موازی و خارج ظرف با نقش طوماری و پرندگان مابین خطوط افقی تزئین گردیده است .





116

BOWL, painted in manganese-purple, cobalt blue and black under clear glaze.

NORTHWESTERN IRAN

14th century A.D.

Diameter 19.5 cm.

Height 9.3 cm.

Coll. No. 5506

BOWL, white frit ware, tall foot-ring, convex sides and low vertical rim. The decoration is painted in manganese-purple, cobalt blue and black; inside it depicts eight wedge-shaped radiating manganese-purple lines outlined in cobalt blue; scroll-work and floral designs alternate between these lines. Outside are vertical lines in black forming compartments.

Glaze decayed and iridescent.

۱۱۶

کاسه، منقوش برنگ ارغوانی، لاجورد و سیاه زیر لعاب شفاف.

شمالغرب ایران

قرن هشتم هجری

دهانه ۱۹/۵ سانتیمتر

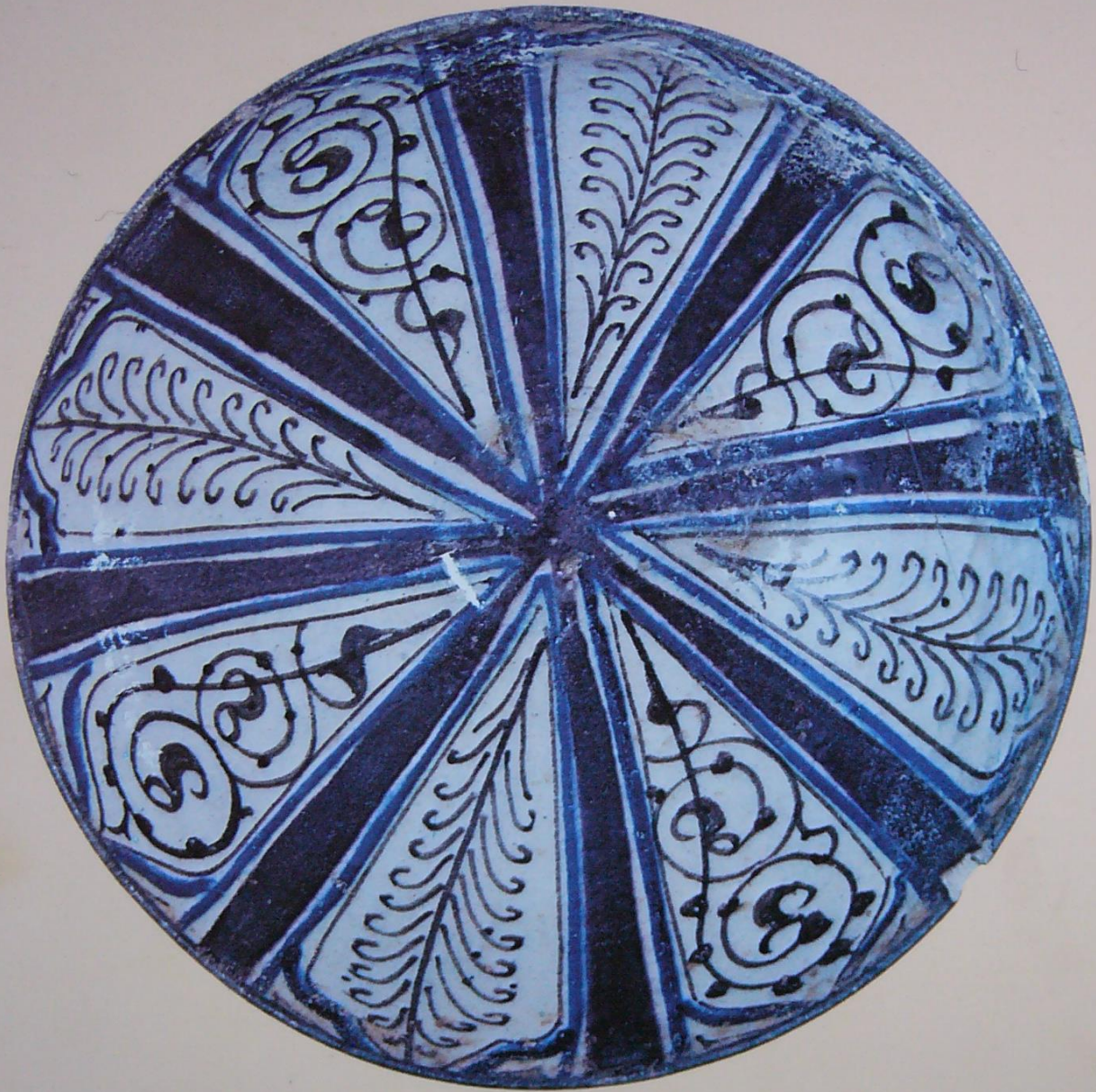
ارتفاع ۹/۳ سانتیمتر

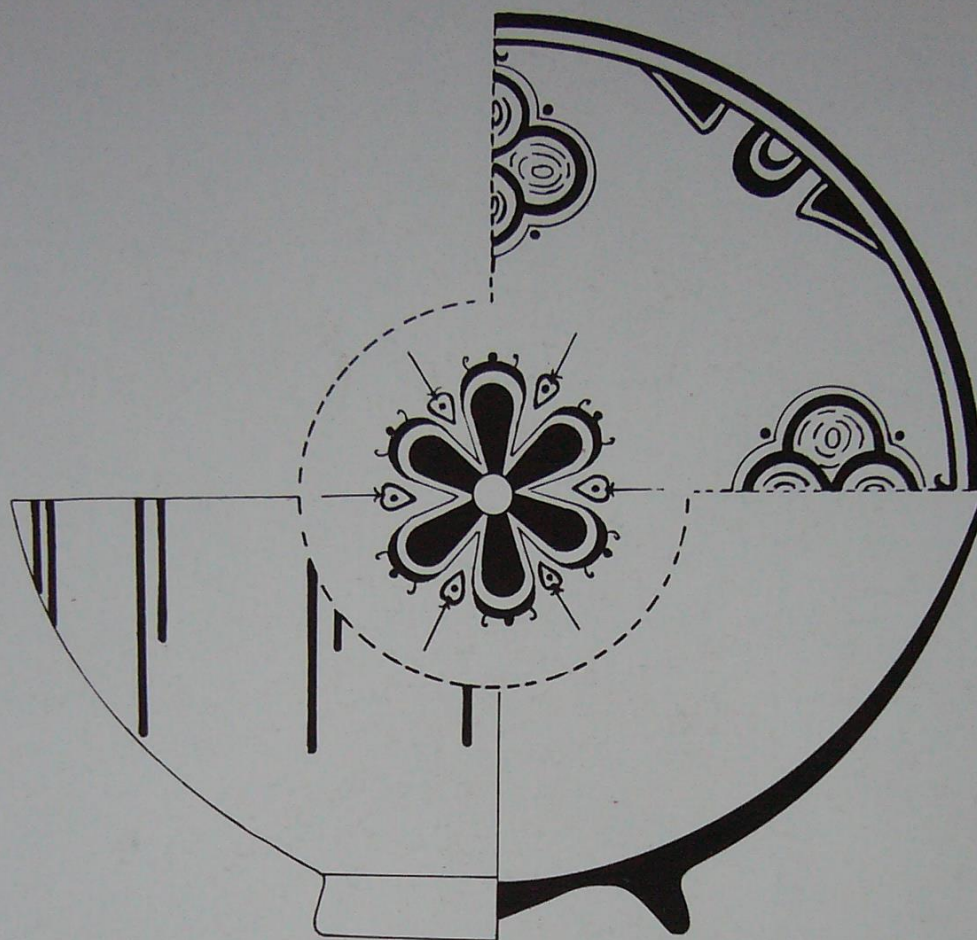
شماره مجموعه ۵۵۰۶

کاسه، از خمیر سفید شیشه، پایه بلند حلقه‌ای، بدنه محدب و لبه کوتاه عمودی و منقوش برنگ ارغوانی، لاجورد و سیاه.

ترئینات داخل کاسه شامل هشت مثلث با لعاب لاجورد بوده که بین آن طرح‌های طوماری و گیاهی قرار گرفته است.

خارج ظرف با خطوط عمودی برنگ سیاه نقاشی شده است. لعاب در قسمت‌هایی از کاسه از بین رفته است.





117

BOWL, painted in black and blue under clear glaze.

NORTHWESTERN IRAN

14th century A.D.

Diameter 18.5 cm.

Height 8,5 cm.

Coll. No. 361

BOWL, white frit ware, low foot-ring, convex sides; the decoration is painted in blue and black under clear glaze which has now disappeared. Inside, the design includes a six-petalled rosette in the centre and four groups of floral motifs round it. Outside, vertical double black lines.

۱۱۷

گاسه، منقوش برنگ سیاه و آبی زیر لعاب شفاف.

شمالغرب ایران

قرن هشتم هجری

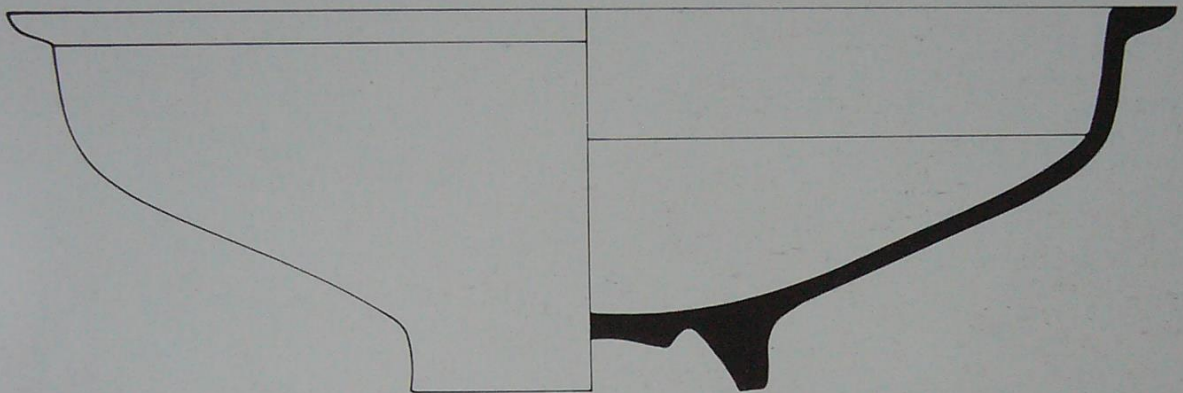
دخانه ۵/۱۸ سانتیمتر

ارتفاع ۵/۸ سانتیمتر

شماره مجموعه ۳۶۱

گاسه، از خمیر شیشه، کف کوتاه حلقه‌ای، بدنه محدب منقوش برنگ آبی و سیاه در زیر لعاب شفاف. تزئین گاسه در داخل شامل شش طرح گلبرگ در مرکز و چهار طرح گل و گیاه در اطراف بوده و خارج گاسه نیز با خطوط عمودی برنگ سیاه نقاشی شده است.





118

LARGE DISH, painted in black under blue glaze.

KHORASAN REGION

15th century A.D.

Diameter 27.3 cm.

Height 8.7 cm.

Coll. no. 21521

DISH, greyish coarse earthenware; heavy tall foot-ring, vertical upper walls, everted flat rim. The decoration is painted in black under blue glaze, forming geometrical patterns. On the flat rim are heavy black lines. Outside, the glaze stops below the rim.

۱۱۸

بشقاب ، منقوش بزرگ سیاه در زیر لعاب شفاف .

منطقه خراسان

قرن نهم هجری

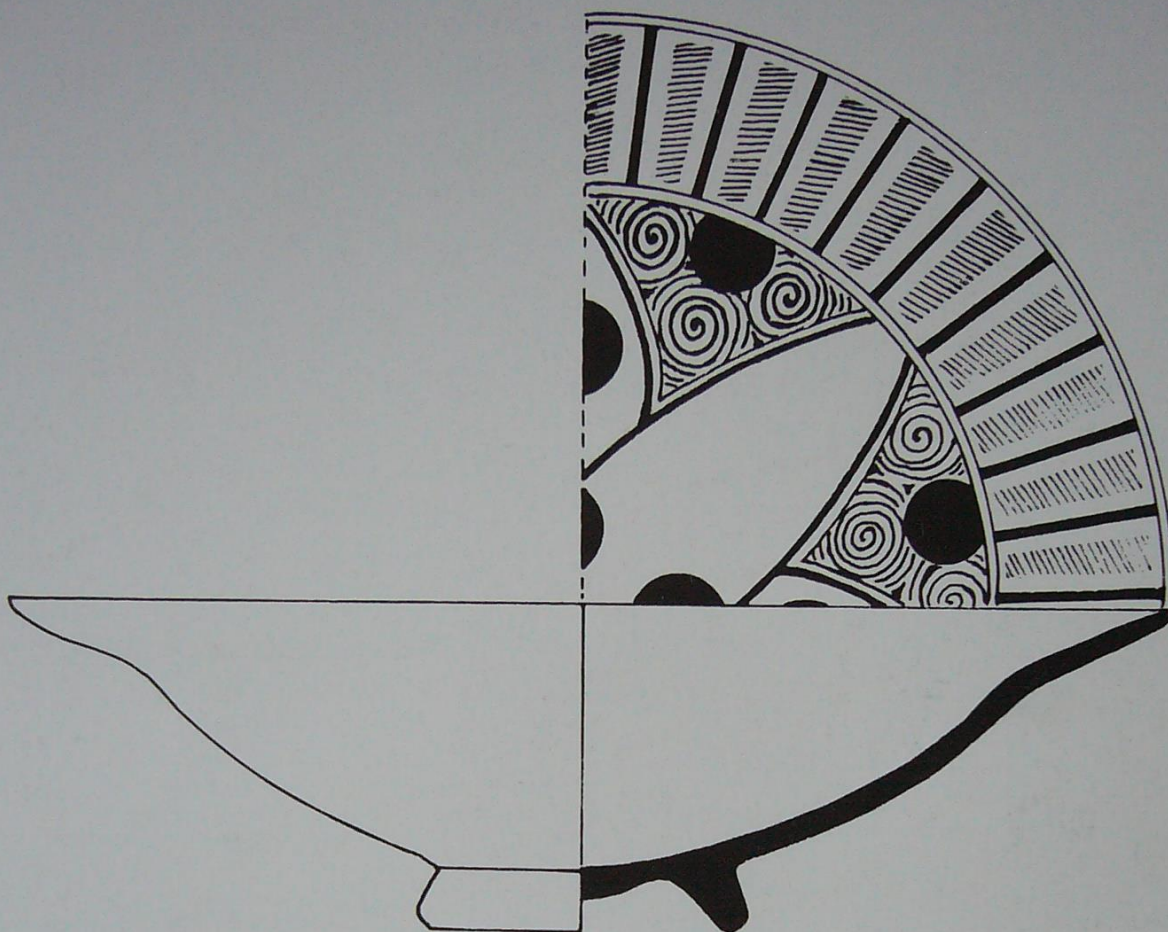
دهانه ۳/۲۷ سانتیمتر

ارتفاع ۷/۸ سانتیمتر

شماره مجموعه ۲۱۵۲۱

بشقاب ، از سفال خاکستری خشن ، کف ضخیم بلند ، لبه برگشته ، منقوش به طرح های هندسی و خطوط سیاه در زیر لعاب شفاف . لعاب در خارج بشقاب فقط تا زیر لبه را پوشانده است .





119

LARGE DISH, painted in green and black under clear glaze.

BUJNURD REGION

Late 14th or early 15th century A.D.

Diameter 30 cm.

Height 9 cm.

Coll. No. 5519

DISH, greyish coarse earthenware, heavy tall foot-ring, with sloping rim. Painted in green and black inside under clear glaze; a large four-petalled floral motif in the centre and scrollwork round, on the rim is a series of black double and single vertical lines with strokes between. Outside, the glaze stops at the rim. Restored.

۱۱۹

بشقاب بزرگ منقوش برنگ سبز و سیاه در زیر لعاب شفاف.

منطقه بجنورد

دهانه ۳۰ سانتیمتر

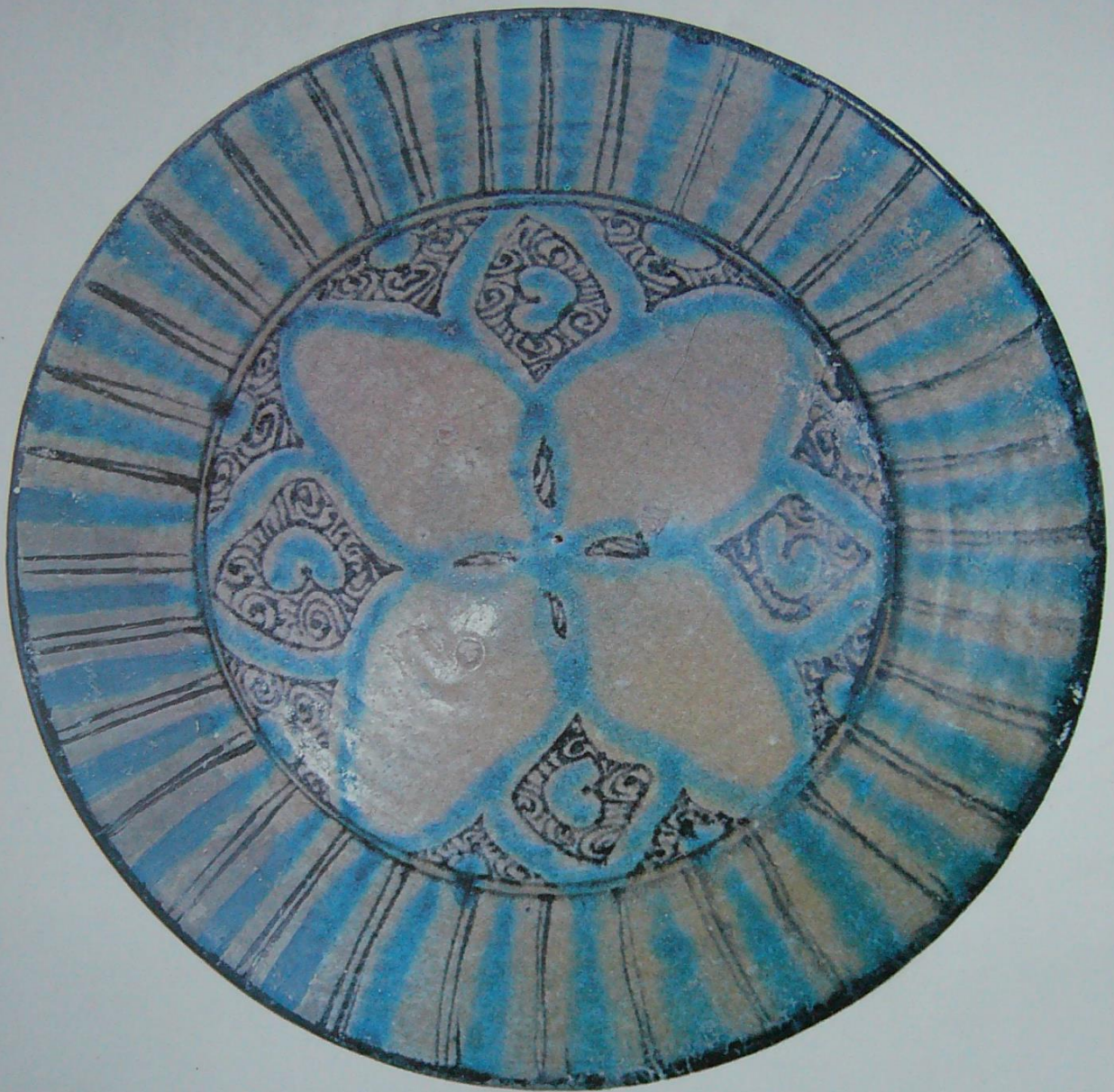
ارتفاع ۹ سانتیمتر

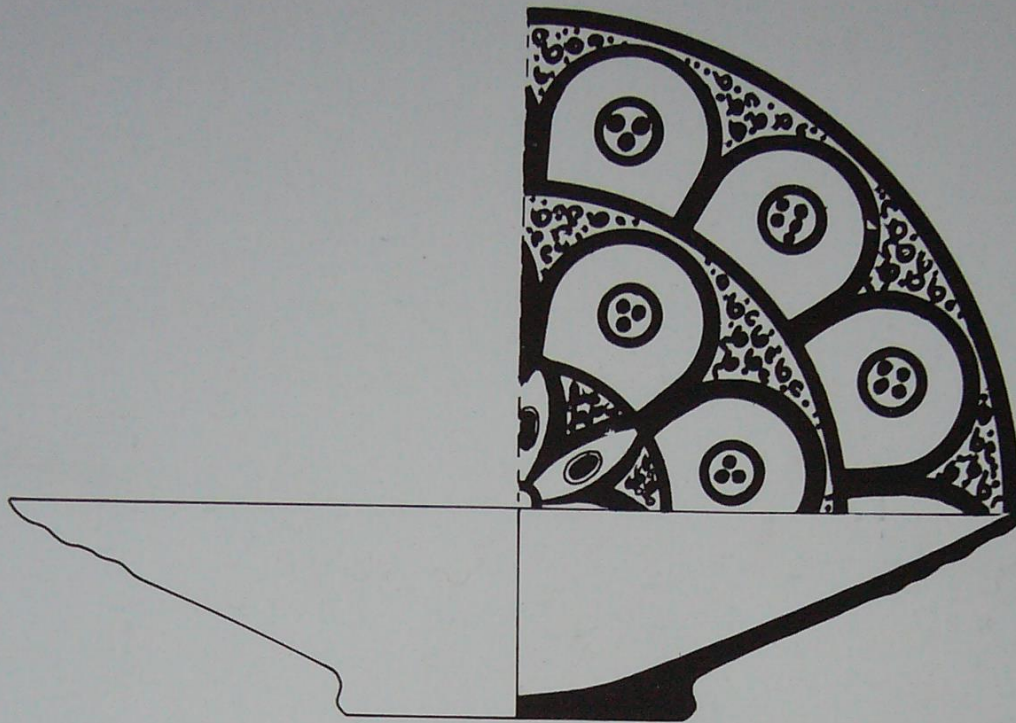
شماره مجموعه ۵۵۱۹

بشقاب، از سفال خاکستری خشن، کف بلند ضخیم، لبه برگشته، منقوش برنگ سبز و سیاه در زیر لعاب شفاف.

ترئینات وسط بشقاب شامل چهار گلبرگ در اطراف طرح طوماری و خطوط عمودی در روی لبه است.

لعاب در خارج ظرف فقط تا لبه را پوشانده است.





120

LARGE DISH, painted in green and manganese-purple and decorated with sgraffiato designs under clear glaze.

VARAMIN REGION

15th century A.D.

Diameter 39 cm.

Height 9 cm.

Coll. no. 706

LARGE DISH, heavily potted earthenware; slightly projecting flat base, straight sloping sides; the decoration inside is painted in green and manganese purple with sgraffiato designs; in the centre a five-petaled simple flower, surrounded by semicircular arches arranged in two registers, within each arch there is a simple manganese-purple floral motif.

Outside unglazed. Restored.

۱۲۰

بشقاب بزرگ، منقوش برنگ سبز، ارغوانی با تزئین
نقش کننده در زیر لعاب شفاف.

منطقه ورامین

قرن نهم هجری

دهانه ۳۹ سانتیمتر

ارتفاع ۹ سانتیمتر

شماره مجموعه ۷۰۶

بشقاب بزرگ، از سفال نخودی، گف تقریباً " صاف،
بدنه شیبدار. داخل بشقاب با طرح پنج گلبرگ
ساده و دو ردیف نیمدایره بصورت کنده‌کاری شده
برنگهای سبز و ارغوانی نقاشی شده است.





121

BOTTLE, blue and white ware.

KIRMAN

16th century A.D.

Height 20 cm.

Diameter 5 cm.

Coll. no. 3702

BOTTLE, white frit ware; low foot-ring, globular body, tall tapering neck, flared rim. The decoration is painted in underglaze blue; it includes lotus petals round the base, a tiger attacking a running gazelle, a wolf chasing a running rabbit and floral designs. Geometrical forms decorate the neck.

Glaze decayed; part of the neck restored.

۱۲۱

صراحی، با نقاشی و تزئین آبی و سفید.

کیرمان

قرن دهم هجری

ارتفاع ۲۰ سانتیمتر

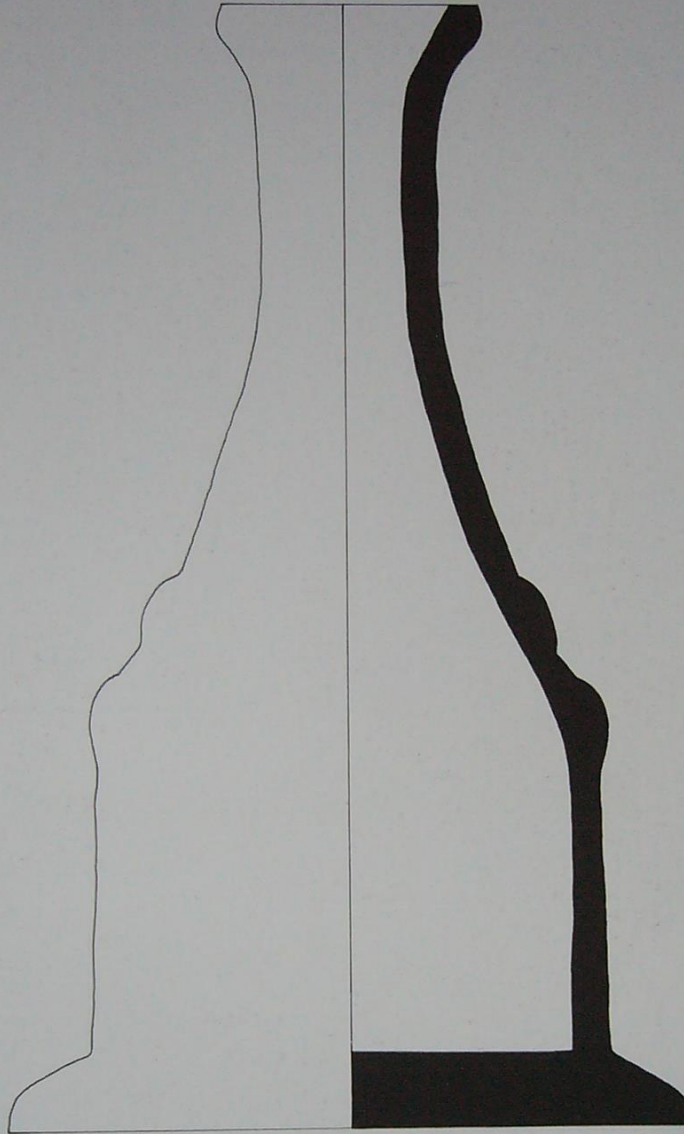
دهانه ۵ سانتیمتر

شماره مجموعه ۳۷۰۲

صراحی، از خمیر سفید شیشه، کف کوتاه حلقه‌ای، بدنه‌گرویی، گردن بلند، لبه برگشته و منقوش در سطح خارجی شامل:

طرح نیلوفر آبی، گلبرگ، حیوانات، گل‌های تزئینی و نقوش هندسی. لعاب در بعضی قسمت‌ها از بین رفته و دهانه صراحی نیز تعمیر شده است.





122

Qalian with polychrome decoration

NATANZ

19th century

Height 22 cm.

Top diam. 5 cm.

Base diam. 13 cm.

Coll. No. 12928

Qalian, flat base, cylindrical body, tapering neck, everted rim. Painted in polychrome over the glaze; the decoration on body consists of geometrical and floral designs in low relief.

۱۲۲

کوزه قلیان ، با تزئین رنگارنگ .

نطنز

قرن چهاردهم هجری

ارتفاع ۲۲ سانتیمتر

پایه ۱۳ سانتیمتر

دهانه ۵ سانتیمتر

شماره مجموعه ۱۲۹۲۸

کوزه قلیان ، گف مسطح ، بدنه استوانه‌ای ، گردن

کشیده ، لبه برگشته و لعاب رنگارنگ .

تزئینات ، شامل نقوش هندسی ، گل‌های تزئینی و نقطه

چمین در روی بدنه و شانه بوده که نیم برجسته نقاشی

شده است .



